LIDDELL HART

Cel mai mare analist militar al acestui secol

ISTORIA
celui de-al doilea
RĂZBOI MONDIAL

Vol. II

B. H. Liddell Hart

ISTORIA CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Vol.II

B. H. Liddell Hart

ISTORIA CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Vol. II

Traducere: IRINA NEGREA
LUCIAN MAGDA

EDITURA ORIZONTURI
EDITURA LIDER
București

CUPRINS

PARTEA a VI-a
REFLUXUL
1943

PARTEA a VII-a
DECLINUL GENERAL
1944

PARTEA a VIII-a
FINAL
1945

PARTEA a IX-a
EPILOG

PARTEA a VI-a

REFLUXUL
1943

Capitolul 25

Curățirea Africii

Prima consecință a eșecului Aliaților de a cuceri Tunisul, în decembrie 1942, a fost renunțarea la ideea inițială de a-l încolți pe Rommel între Armata a 8-a britanică, aflată pe urmele lui, și noua Armată 1 din Tunisia, care forța înaintarea spre est pentru a-i ieși în față. Cele două armate trebuiau acum să înfrunte separat forțele lui Rommel din Tripolitania și de la Arnim, în Tunisia. Acestea, pe măsură ce Rommel se apropia de Arnim, beneficiau de avantajul strategic al unei poziții centrale care le permitea să-și concentreze forțele împotriva unuia sau altuia dintre cei doi atacanți.

Nevoit să se oprească înainte de Tunis și confruntat cu perspectiva noroaielor pînă la încheierea sezonului ploios, Eisenhower a încercat să pună la punct un atac ceva mai la sud, pentru a ajunge pe coastă în apropiere de Sfax, și a bloca linia de aprovizionare și retragere a lui Rommel. „Operația Satin", urma să fie realizată mai ales de trupe americane, concentrate în jurul localității Tebessa, pentru a forma Corpul 2 SUA (general de divizie Fredendall). Șefii statelor majore combinate sosiți în Africa împreună cu Roosevelt și Churchill la mijlocul lui ianuarie pentru o nouă conferință la Casablanca, menită să stabilească obiectivele viitoare, luînd în considerare argumentele generalului Alan Brooke, care evidențiau riscul unei asemenea lovituri executate de trupe

formate din recruţi, într-o zonă unde veteranii lui Rommel puteau sosi din clipă în clipă, l-au convins pe Eisenhower să renunţe la acest proiect. În aceste condiţii, următoarea acţiune îi revenea lui Montgomery, care se oprise lîngă Nofilia la mijlocul lui decembrie, pentru a-şi consolida forţele înainte de a ataca poziţia de la Buerat, aflată la 225 km spre vest, unde Rommel îşi retrăsese restul armatei în faza anterioară acestei lungi retrageri din Egipt.

Noua ofensivă lansată de Montgomery la mijlocul lui ianuarie prevedea, ca şi înainte, un atac de ţintuire asupra frontului inamicului, combinat cu o manevră de învăluire prin interiorul deşertului, pentru a-i tăia retragerea. De data aceasta n-a mai întreprins nici o acţiune preliminară, pentru a nu-şi dezvălui intenţiile şi a nu-l determina pe inamic să-şi părăsească aliniamentul. Pentru studierea poziţiilor germane s-a utilizat doar un paravan de care blindate, principala forţă fiind menţinută mult în spate pînă în ziua precedentă atacului. În dimineaţa zilei de 15 ianuarie, aceasta a pornit într-un lung marş de apropiere din care a trecut la acţiune. Divizia 51, sprijinită de blindate, a atacat de-a lungul drumului de coastă, în timp ce Divizia 7 blindată şi cea din Noua Zeelandă au realizat manevra plănuită. Iniţial, n-au întîmpinat nici o opoziţie, pînă la vest de Buerat, unde a reacţionat ariergarda inamicului, căci Rommel reuşise să se strecoare de pe poziţii şi să evite cursa ce i se întindea. De fapt nu întîmpinase dificultăţi, lucru consemnat în raportul lui Alexander, pe un ton uşor dojenitor: „trupele din Noua Zeelandă şi Divizia 7 blindată au dat dovadă de multă prudenţă în tatonarea capătului sudic al barajului antitanc al inamicului".

Principala bătălie a lui Rommel se dăduse şi de astădată tot cu Comandamentul Suprem al Axei. Întors la Roma, unde se afla în siguranţă, Mussolini pierduse din nou contactul cu realităţile războiului şi, cu o săptămînă înainte de Crăciun, ordonase „să se reziste pînă la capăt" pe poziţiile de la Buerat. Rommel l-a întrebat prin radio pe mareşalul Cavallero, şef al Comando Supremo, cum

să procedeze dacă englezii nu atacau aceste poziţii, care puteau fi ocolite cu uşurinţă, şi continuau înaintarea spre vest. Cavallero nu i-a răspuns la întrebare, dar a accentuat că trupele italiene nu trebuie lăsate să rămînă din nou blocate, aşa cum se întîmplase la Alamein.

Rommel l-a avertizat pe Bastico subliniind contradicţia evidentă dintre ordinul lui Mussolini şi cerinţa formulată de Cavallero. Ca majoritatea slujitorilor unui regim autocratic, Bastico s-a eschivat de răspunderea unei hotărîri care nu corespundea cu speranţele şi visele conducătorului său. Perseverent, Rommel l-a determinat să-şi dea acordul pentru retragerea trupelor italiene pe aliniamentul Tarhuna-Homs, la 210 km în spate, în apropiere de Tripoli. Apoi, în a doua săptămînă a lui ianuarie, Cavallero a cerut ca o divizie germană să fie trimisă înapoi, în defileul Gabes, pentru a întîrzia şi furniza informaţii despre o eventuală pătrundere pe care americanii ameninţau să o efectueze acolo şi care, aşa cum s-a menţionat deja, nu a avut loc. Bineînţeles că Rommel a reacţionat pozitiv la cererea făcută, deoarece corespundea planului conceput de el şi, în consecinţă, a trimis Divizia 21 tancuri. Ca urmare, i-au rămas doar cele 36 de tancuri ale Diviziei 15 şi alte 57 de tancuri italiene învechite ale Diviziei Centauro pentru a face faţă celor 450 de tancuri mobilizate de Montgomery în acest nou atac. Rommel nici nu se gîndea să se lanseze într-o bătălie fără speranţă împotriva unei forţe atît de puternice, aşa că s-a retras de pe poziţiile de la Buerat imediat ce a aflat (prin serviciul de interceptare radio) că englezii urmau să fie gata de atac în 15 ianuarie.

În primele două zile i-a constrîns pe adversari să se oprească de cîteva ori. Englezii s-au mişcat cu prudenţă nu numai din cauza minelor risipite pe suprafeţe întinse, ci şi datorită pierderii a circa 50 de tancuri în eforturile zadarnice de a străpunge apărarea germanilor. La 17 ianuarie, Rommel şi-a retras forţele motorizate pe aliniamentul Tarhuna-Homs, ordonînd infanteriei italiene, care se afla deja acolo, să se întoarcă la Tripoli. Aliniamentul de la

Tarhuna-Homs era mai uşor de apărat decît poziţiile de la Buerat. Numărul mare de blindate adus de Montgomery l-a convins însă pe Rommel că nu va putea rezista prea mult în acel loc, fără a-şi pune în pericol retragerea. În noaptea de 19 ianuarie el a început să îşi retragă forţele care îi mai rămăseseră şi a aruncat în aer instalaţiile portuare de la Tripoli.

A doua zi, în zori, a sosit un mesaj din partea lui Cavallero, prin care se arăta că Mussolini dezaproba vehement retragerea şi cerea cu insistenţă ca aliniamentul să fie apărat timp de cel puţin trei săptămîni. În acea după-amiază, Cavallero s-a deplasat la faţa locului pentru a susţine spusele lui Mussolini. Caustic, Rommel a subliniat că, în absenţa unor întăriri adevărate pentru a contracara atacurile, inamicul era cel care fixa timpul. El a încheiat prezentîndu-i lui Cavallero esenţa problemei, aşa cum procedase şi cu Bastico, în noiembrie, în privinţa cererii de a rezista pe aliniamentul Mersa Brega: „S-ar putea să rezistăm cîteva zile în plus la Tripoli şi să pierdem armata, sau să abandonăm Tripoli cu cîteva zile mai devreme şi să salvăm armata pentru Tunis. Hotărîţi-vă!". Cavallero a evitat să ia o decizie clară, spunîndu-i lui Rommel că armata trebuia păstrată, iar Tripoli apărat cît mai mult timp posibil. Rommel a procedat cu promptitudine la retragerea trupelor italiene nemotorizate, a proviziilor transportabile. Apoi, în noaptea de 22 ianuarie, şi-a retras trupele de pe aliniamentul Tarhuna-Homs, întîi pînă la frontiera tunisiană, adică 160 km la vest de Tripoli, şi apoi pînă la aliniamentul Mareth, aflat la încă 130 km.

Dincolo de aliniamentul Buerat, urmărirea englezilor a fost „anemică", aşa cum a descris-o chiar Montgomery. Acest lucru s-a datorat nu numai terenului minat şi căilor rutiere distruse, ci şi prudenţei extreme de care s-a dat dovadă în contact cu ariergarda inamicului. În memoriile sale, Montgomery accentuează că înaintarea pe drumul de coastă s-a caracterizat prin lipsă de iniţiativă şi de însufleţire" întărindu-şi acest comentariu prin citarea unei

însemnări făcute la 20 ianuarie în jurnalul său: „L-am chemat pe comandantul Diviziei 51 (Highland) și l-am activizat; efectul a fost imediat". În realitate, Rommel se retrăsese deja pe aliniamentul Tarhuna-Homs, așa că ordinul din 22 ianuarie, de a renunța la acest aliniament și de a se retrage spre frontiera tunisiană, a fost grăbit nu de forțarea înaintării pe drumul de coastă, ci de ponderea blindatelor masate împotriva flancului său dinspre uscat. Cînd Divizia 51 a înaintat la lumina lunii, avînd în avangardă infanteriști de tancuri, aceștia au descoperit că inamicul se evaporase. În zorii zilei de 23 ianuarie, vîrfurile de lance ale coloanelor britanice convergente pătrunseseră nestingherite în Tripoli.

Atingerea acestui obiectiv, care din 1941 reprezentase scopul tuturor ofensivelor britanice, încorona înaintarea de 2250 km, începută de la Alamein, în urmărirea lui Rommel. Obiectivul fusese atins la exact trei luni de la lansarea ofensivei. Pentru Montgomery și trupele sale, această realizare a fost salutară. Pe Montgomery succesul l-a făcut să răsufle ușurat căci, așa cum scria: „Treceam prin prima neliniște reală de cînd preluasem comanda Armatei a 8-a". O furtună puternică în prima săptămînă a lui ianuarie făcuse ravagii în portul Benghazi, reducînd cantitatea de provizii ce puteau fi preluate zilnic de la 3 000 de tone la sub o mie de tone forțîndu-l să revină la utilizarea Tobrukului, aflat la aproape 1 290 km de Tripoli (aceasta însemna lungirea considerabilă a unei linii de aprovizionare rutieră deja anevoioasă). Pentru a asigura preluarea suplimentară de provizii, „ancorase" Corpul 10 și utilizase toate mijloacele de transport ale acestuia, dar exista riscul că, neajungînd la Tripoli în zece zile de la demararea ofensivei, va fi nevoit să-și întrerupă înaintarea.

Din fericire, inamicul nu cunoștea aceste probleme legate de aprovizionare și de timp și era dominat de teama că englezii veneau asupra lui cu o covîrșitoare superioritate în materie de tancuri (raportul era de 14 la 1) deoarece numai tancurile Diviziei 15 puteau face față într-o bătălie. Dacă Diviza 21 tancuri nu ar fi fost mutată

pentru a înfrunta amenințătorul asalt american asupra trecătorii Gabes – asalt anulat pe 13 ianuarie (la două zile de la trimiterea acestei divizii), rezistența pe aliniamentul Tarhuna-Homs putea fi mult mai ușor de realizat. În acest caz, Montgomery, după cum el însuși recunoaște, ar fi fost probabil nevoit să-și întrerupă înaintarea și să se retragă la Buerat, deoarece atunci cînd a intrat în Tripoli mai avea doar două zile pînă la expirarea limitei de timp de zece zile.

La Tripoli, Montgomery s-a oprit cîteva săptămîni pentru a-și consolida forțele și a curăța portul de dărîmături. Prima navă a putut acosta abia la 3 februarie, iar primul convoi a reușit să pătrundă în radă la 9 februarie. Urmărirea inamicului s-a efectuat numai cu trupe ușoare. Divizia de avangardă a lui Montgomery nu a trecut granița tunisiană decît la 16 februarie, în vreme ce ariergarda lui Rommel se retrăsese cu o seară mai înainte pe frontul din fața aliniamentului Mareth, pe care francezii îl construiseră pentru a opri invadarea Tunisiei de către italieni dinspre Tripolitania. Fiind în realitate doar un lanț de cazemate vechi, Rommel a preferat să sape tranșee în spațiile dintre ele. După ce a inspectat aliniamentul Mareth, a insistat că ar fi mai inteligent ca apărarea acestei rute de acces spre Tunis să se bazeze pe aliniamentul de la Wadi Akarit, la 65 km mai în spate și la 25 km vest de Gabes. Acesta nu putea fi întors, deoarece flancul dinspre uscat se învecina cu zona de mlaștini sărate de la Chott el Jerid. Propunerea sa nu i-a mulțumit pe dictatorii de peste țări și mări, care sperau încă să poată înălța „castele de nisip".

Furios, pentru pierderea orașului Tripoli, Mussolini și-a vărsat veninul chemîndu-l la ordine pe Bastico și înlocuindu-l pe Cavallero cu generalul Ambrosio. La 26 ianuarie, Rommel primise o telegramă prin care era înștiințat că, avîndu-se în vedere sănătatea sa precară, urma să fie eliberat din funcția de comandă, după ce consolida noile poziții de pe aliniamentul Mareth, și că armata sa va primi numele de Armata 1 italiană, și va trece sub comanda

generalului Giovanni Messe. I s-a lăsat, totuşi, latitudinea de a alege data de predare a ştafetei şi data plecării – concesie de care a profitat în detrimentul Aliaţilor.

Într-adevăr Rommel era bolnav, iar încordarea din ultimele trei luni nu îi priise. Cu toate acestea, în februarie el avea să dovedească cum că mai este capabil de acţiuni energice.

Fără să se simtă descumpănit de apropierea americanilor de linia sa de retragere prin sudul Tunisiei, Rommel a intuit excelenta ocazie de a ataca înainte ca Montgomery să-l poată ajunge din urmă. Deşi slabe, liniile de apărare de la Mareth constituiau un obstacol în calea unui atac cu tancuri şi puteau întîrzia înaintarea lui Montgomery. În plus, forţa de care dispunea Rommel îşi recăpăta suflul. Retrăgîndu-se spre vest, se apropiase de porturile din care se putea aproviziona, cîştigînd astfel mai mult decît a pierdut în lunga sa retragere. Numeric avea acum tot atîtea trupe ca la începutul Bătăliei de la Alamein, din toamnă. Cînd a ajuns în Tunisia, armata sa însuma aproape 30 000 de germani [1] şi circa 48 000 de italieni, dar în aceste cifre erau incluse şi Divizia 21 tancuri, care fusese trimisă înapoi, în zona Gabes-Sfax, precum şi Divizia blindată Centauro, plecată să păzească defileul El Guettar, în faţa poziţiilor americanilor la Gafsa. În privinţa armamentului, situaţia nu era la fel de bună – la tancuri, germanii dispuneau doar de o treime din înzestrarea normală, la tunurile antitanc de o pătrime, iar la artilerie doar de o şesime. În plus, din cele aproximativ 130 de tancuri, mai puţin de jumătate erau apte de acţiune. Pentru moment, situaţia era relativ mai bună pe ansamblu, deoarece Montgomery nu începuse să exploateze portul Tripoli la capacitatea maximă şi nu avusese timpul necesar să-şi maseze forţele superioare pe frontiera tunisiană. În ce-l privea, Rommel ardea de nerăbdare

---

[1] Din punct de vedere al structurii prevăzute, această cifră însemna cam jumătate din efectivul complet – număr existent şi la lansarea luptelor de la Alamein.

să profite de ocazie şi a plănuit o dublă lovitură, în stil napoleonian, pentru a pune în valoare ceea ce strategii numesc „teoria liniilor interioare" – exploatarea unei poziţii centrale, între două forţe inamice convergente, pentru a o ataca pe una dintre ele înainte ca cealaltă să-i poată sări în ajutor. Dacă reuşea să-i nimicească pe americanii postaţi în spatele lui, îşi putea folosi ambele mîini pentru a se ocupa de Armata a 8-a a lui Montgomery, slăbită din cauza lungirii excesive a liniilor de aprovizionare.

Planul era strălucit, însă principalul handicap al lui Rommel la punerea lui în practică îl constituia faptul că trebuia să se bazeze în mare măsură pe forţe care nu se aflau sub controlul său. Din forţele aflate pe aliniamentul Mareth nu putea lua decît strictul necesar pentru a forma o grupare de luptă, adică mai puţin de jumătate de divizie, sub comanda colonelului von Liebenstein. Celebra Divizie 21 tancuri trimisă ceva mai devreme înapoi în Tunisia, se afla în locul în care Rommel voia să atace, dar trecuse sub comanda generalului von Arnim. Lui Arnim i s-a lăsat astfel latitudinea să decidă în privinţa obiectivelor asaltului principal şi a forţei ce urma să fie utilizată, Rommel urmînd, doar, să sprijine aceste măsuri.

Ţinta acestei contralovituri a fost Corpul 2 american (care includea o divizie franceză). Trupele americane acopereau un front de 145 km, însă atenţia lor era concentrată asupra celor trei culoare care duceau prin munţi pînă la mare: vîrfurile de lance se aflau în trecătorile de lîngă Gafsa, Faid şi Fondouk – unde făcea joncţiunea cu Corpul 19 armată francez, condus de generalul Koeltz. Aceste culoare, foarte înguste, le dădeau celor aflaţi acolo un sentiment de siguranţă, în timp ce atenţia Comandamentului Aliaţilor era absorbită în mare măsură de atacurile de tatonare lansate de Axă în sectorul situat la nord de Fondouk.

La sfîrşitul lui ianuarie, Divizia 21 tancuri, deja celebră, a realizat un salt brusc în trecătoarea Faid, a nimicit garnizoana franceză slab înarmată, înainte de apariţia întăririlor americane,

Încercarea lui Rommel de a întoarce Armata 1 14/22 feb. 1943 (pag. 16-17)

Bizerta
Bône
Mateur
Beja
Chouigui P.
Tunis
britanică
Le Kef
Enfidaville
Armata 1
franceză
Sousse
Fondouk
Thala
Kairouan
Tebessa
Kasserine
Faid
Sfax
americană
Mahares
Gafsa
Maknassy
W. Akarit
Chott el Jerid
Gabes
El Hamma
Mareth
Medenine
LINIA MARETH
Armata a 8-a
TUNISIA
LIBIA
Planul
0 Mile 100
0 Km. 100

Planul lui Rommel de a pătrunde prin Bône
Linia frontului la 14 feb.

Le Kef
17 feb.
D. 6 Bl. Britanica
Corpul 19 francez
Bg. 1 Gardă
DORSALA VESTICĂ
Către Sousse
D. 1 I. SUA (parțial)
D. 34 I. SUA
Kairouan
Limită de corp de armată
Thala
Sbiba
Fondouk
D.1 I. SUA (parțial)
D. 21 Tc.
Tebessa
D. 10 Tc. (parțial)
D. 1 Bl. SUA
Sbeitla 17 feb.
D. 10 Tc. (parțial)
Kasserine
AFRIKA KORPS
Faid
Corpul 2 SUA
THELEPTE
Sidi Bou Zid
14 feb.
Atacurile Arnim
Bir el Afey
Feriana 17 feb.
D. 21 Tc.
DORSALA ESTICĂ
Către Sfax
ALGERIA
TUNISIA
Maknassy
Sened
Gafsa
15 feb.
El Guettar
15 feb.
Grupurile de luptă ale Afrika Korps
0 Mile 20 40
0 Km. 30 60
Către Gabes 20 mile

Linia frontului la 1 ian. 1943
Linia frontului la 22 feb.
Atacuri germane
Contraatacuri Aliate
Aerodromuri

asigurîndu-şi astfel un intrînd pentru atacul ce avea să urmeze. Comandanţii trupelor aliate au înţeles că va urma o ofensivă, dar nu se aşteptau să fie lansată în acea zonă. Considerînd lovitura preliminară de la Faid drept o diversiune, ei au presupus că atacul va fi dat lîngă Fondouk. Generalul Omar Bradley remarca în memoriile sale: „Această convingere s-a dovedit a fi o greşeală aproape fatală". Din păcate, ea era împărtăşită atît de cei din Cartierul general al lui Eisenhower, cît şi de Cartierul general al Armatei 1 britanice. Acesta se afla sub comanda lui Anderson, care, pînă la sosirea lui Alexander, răspundea de întregul front din Tunisia. La Conferinţa de la Casablanca, Alexander fusese numit în funcţia de comandant, subordonat lui Eisenhower, al noului Grup de armate 18 format din Armata 1 şi Armata a 8-a, ce urma să se constituie după ce Armata a 8-a intra în Tunisia. Pentru a apăra zona prezumtivă de atac, Anderson a fost nevoit să păstreze în rezervă, în spatele poziţiilor de la Faodouk, Comandamentul B de luptă, cu jumătate din blindatele americane. Această greşeală de apreciere a creat condiţii pentru înaintarea inamicului.

La începutul lui februarie, forţele Axei din Tunisia ajunseseră la 100 000 de combatanţi – 74 000 germani şi 26 000 italieni – ceea ce reprezenta un raport mult mai bun cu forţele Aliaţilor, decît cel înregistrat în decembrie sau cel preconizat în momentul în care se încheia concentrarea forţelor aliate. Aproximativ o treime era formată din personal administrativ. Ca număr de tancuri se ajunsese la peste 280 – 110 la Divizia 10, 91 la Divizia 21 (exact jumătate din numărul total prevăzut în statele de organizare), 12 Tigru într-o unitate specială. Rommel a mai adus un batalion compus din 26 tancuri ale forţelor lui Liebenstein, adăugîndu-le celor 23 de tancuri italiene din Divizia Centauro, aflate pe drumul spre Gafsa. Chiar dacă ar fi putut fi utilizate la capacitatea maximă, nu se putea asigura superioritatea numerică în tancuri pe frontul de atac din partea de sud a Tunisiei. Divizia 1 blindată SUA, care deţinea acest sector, avea deja în acţiune 300 de tancuri, din care

90 erau Stuart, și 36 de distrugătoare de tancuri, și era în realitate mult mai puternică în privința artileriei decît o divizie de tancuri [1]. Însă, spre dezamăgirea lui Rommel, doar o parte din Divizia 10 tancuri (cu un batalion de tancuri mijlocii și o companie cu patru Tigru) a fost trimisă să sprijine Divizia 21, și asta doar în faza inițială, pentru că Arnim intenționa s-o utilizeze într-un atac ceva mai la nord.

În 14 februarie a început ofensiva propriu-zisă: Divizia 21 tancuri a țîșnit din Faid, împreună cu grupul din Divizia 10. Adjunctul lui Arnim, generalul Ziegler, a condus nemijlocit atacul. În timp ce cele două mici formațiuni de luptă din Divizia 10 tancuri s-au năpustit din Trecătoarea Faid, deschizîndu-se ca brațele unui clește pentru a înhăța unitățile înaintate ale Diviziei 1 blindate SUA – Comandamentul de luptă A – alte două grupuri din Divizia 21 tancuri (fiecare avînd ca nucleu cîte un batalion de tancuri) a efectuat

[1] Aceste cifre, preluate din arhive, demonstrează cît de neconcludentă poate fi compararea dintre puterea militară a Aliaților și cea a Axei sub raportul diviziilor angajate în luptă, procedeu la care au recurs de atîtea ori comandanții Aliaților, dar și mulți dintre istoricii oficiali. În acea perioadă, structura unei divizii blindate americane prevedea 390 tancuri, ceea ce însemna de două ori mai mult decît structura normală a unei divizii de tancuri germane (180). Diferența era și mai mare de obicei, deoarece nemții întîmpinau mai multe dificultăți în completarea pierderilor. După cum se poate constata, chiar descompletată, Divizia 1 blindată avea de aproximativ trei ori mai multe tancuri decît media unei divizii de tancuri germană. Forța unei divizii britanice de blindate fusese redusă recent la aproximativ 270 tancuri, cu excepția celor specializate, iar diviziile americane, în afara cîtorva cazuri, au fost reorganizate la un nivel similar în același an. În 1944, însă, diviziile blindate britanice au fost mărite la 310 tancuri, prin înzestrarea unităților de cercetare cu tancuri, în loc de transportoare blindate, puterea reală a diviziilor blindate de care dispuneau Aliații, sub raportul numărului de tancuri disponibile pentru acțiune, era în mod obișnuit de două pînă la trei ori mai mare decît a germanilor. Pentru a păstra echilibrul, germanii au fost nevoiți să se bizuie pe un avantaj calitativ.

în timpul nopții un arc mai larg spre sud, pentru a-i împresura și a-i încolți pe americani. Cîteva elemente disparate au izbutit să scape înainte de închiderea cercului în jurul localității Sidi Bou Zid, dar pierderile de echipament de luptă s-au cifrat la un nivel alarmant: pe cîmpul de luptă ardeau 40 de tancuri americane.

A doua zi dimineață, Comandamentul de luptă C, trimis rapid în față pentru a lansa un contraatac, a fost încercuit de germani; doar patru tancuri au reușit să scape. Astfel, două batalioane excelente, dotate cu tancuri mijlocii, au fost nimicite succesiv de un inamic, care dispunea de resurse inferioare numeric, dar superioare calitativ pe care reușise să le concentreze cu iscusință.

Din fericire pentru Aliați, germanii nu au inițiat acțiuni imediate de urmărire. La 14 februarie, Rommel îl presase pe Ziegler să continue înaintarea pe timpul nopții și să valorifice la maximum această primă victorie: „Americanii nu aveau nici un fel de experiență de luptă, și ar fi trebuit să le insuflăm de la bun început un profund complex de inferioritate". Ziegler a așteptat însă aprobarea lui Arnim și a reluat înaintarea abia în 17 februarie, parcurgînd 40 km pînă la Sbeitla, unde americanii se regrupaseră. Acolo germanii au întîmpinat o rezistență mai dură, deoarece efectivele Comandamentului de luptă B, condus de generalul de brigadă Paul Robinett, fuseseră deplasate urgent spre sud. Acesta i-a ținut în șah pe germani pînă tîrziu după-amiază, reușind să acopere retragerea a ceea ce rămăsese din celelalte două comandamente. Apoi s-a retras și el – în conformitate cu ordinul lui Anderson care viza toată aripa sudică pe aliniamentul culmilor vestice ale munților Dorsal. Intrarea germanilor în Sbeitla fusese pentru moment amînată, dar ei reușiseră să captureze peste o sută de tancuri și aproape 3 000 de prizonieri.

Între timp, grupul de luptă format de Rommel și dirijat împotriva flancului sudic extrem al Aliaților, de la Gafsa, a înaintat și a ocupat acest centru rutier după evacuarea lui la 15 februarie. Accelerînd ritmul și întorcînd spre nord-vest, grupul lui Rommel a reușit să înainteze pînă la 17 februarie încă 80 km, prin Feriana, și

să captureze terenurile americane de aterizare de la Thelepte. El ajunsese acum la aproape același nivel cu Divizia 21 tancuri, însă cu 55 km mai la vest, apropiindu-se astfel de căile de comunicații ale Aliaților.

Alexander a preluat la 19 februarie comanda ambelor armate. În raportul său oficial el consemna: „În confuzia retragerii trupele americane, franceze și britanice se amestecaseră, nu exista nici un plan de apărare coordonat, iar la nivelul comandamentului domnea nesiguranța".

Rommel a aflat că Aliații dăduseră foc depozitelor lor cu provizii de la Tebessa, oraș aflat la 65 km dincolo de următorul lanț muntos, gest ce demonstra că adversarii săi „dîrdîiau de frică". În acel moment s-a produs cotitura – deși comandanții trupelor aliate au plasat-o trei zile mai tîrziu. Rommel voia să valorifice starea de confuzie și de panică printr-un atac combinat prin Tebessa, cu toate forțele mecanizate disponibile. Intuia că un astfel de asalt spre principalele căi de comunicații ale Aliaților „îi putea forța pe englezi și pe americani să-și retragă grosul forțelor în Algeria – idee ce se contura tot mai puternic în mintea comandanților forțelor aliate".

Arnim – care rechemase deja Divizia 10 tancuri – nu era dispus să riște desfășurînd o asemenea acțiune. Rommel a transmis atunci propunerile la Comando Supremo – mizînd pe dorința lui Mussolini de a repurta „o victorie care să-i consolideze poziția politică"; în același timp, Bayerlein a izbutit să îl convingă pe comandantul forțelor aeriene din Tunisia și să obțină sprijinul pentru planul lui Rommel.

Abia aproape de miezul nopții de 18 februarie, a sosit de la Roma aprobarea de continuare a atacului și ordinul de numire a lui în funcția de comandă a ambelor divizii de tancuri. Ordinul stipula, însă, ca atacul să fie efectuat *spre nord,* către Thala și Le Kef, și *nu spre nord-vest,* prin Tebessa. Pentru Rommel, această modificare a reprezentat „o înspăimîntătoare și incredibilă mostră de miopie" – întrucît asaltul combinat avea să fie „mult prea aproape

de front și să ne pună în contact cu puternicele rezerve ale inamicului".

Ca urmare, atacul a survenit acolo unde îl așteptase Alexander; acesta îi ordonase lui Anderson „să își concentreze blindatele pentru apărarea localității Thala" și astfel, deși Aliații porniseră de la calculul eronat că Rommel ar fi preferat să obțină o „victorie tactică", nu să urmărească un obiectiv strategic mai puțin direct, mulțumită ordinelor date de Comando Supremo, această ipoteză greșită s-a dovedit pînă la urmă în avantajul Aliaților. Trebuie menționat, totuși, că forțele Aliaților ar fi fost grav dezechilibrate, dacă lui Rommel i s-ar fi îngăduit să procedeze așa cum intenționase, întrucît marea masă a întăririlor americane și britanice, expediate de urgență în sud, au fost trimise la Thala și în sectorul Sbiba situat la est, în timp ce apărarea la Tebessa era asigurată doar de ceea ce mai rămăsese din Divizia 1 blindată SUA.

Principala forță de întărire britanică a fost Divizia 6 blindată. Brigada 26 blindată, aparținînd acestei divizii, a fost instalată la Thala; unități suplimentare de infanterie și de artilerie (aparținînd Diviziei 9 infanterie SUA recent sosită), au fost deplasate în zonă, pentru a asigura sprijinul necesar. Brigada 1 de gardă, componenta de infanterie motorizată a Diviziei 6 blindată, a fost însărcinată cu apărarea deschiderii de la Sbiba, aflată la nord de Sbeitla, împreună cu trei unități combatante regimentare din Divizia 1 și divizia 34 infanterie SUA.

Rommel a lansat atacul în zorii zilei de 19 februarie, la cîteva ore de la primirea aprobării de la Comando Supremo. Șansele de izbîndă au fost însă diminuate de amînări și de rechemarea spre nord a Diviziei 10 tancuri de către Arnim; aceasta a fost nevoită să se întoarcă din drum și n-a mai putut ajunge la timp, pentru a susține prima fază a noului atac. Confruntat cu aceste neajunsuri, Rommel a hotărît ca grupul combatant din Afrika Korps să înainteze spre Le Kef, prin Thala. Totodată a folosit Divizia 21 blindate pentru a ajunge la Le Kef, pe drumul convergent prin Sbiba. În

felul acesta cele două direcții de atac puteau realiza un efect de dislocare folositor amîndurora.

Înaintarea spre Thala s-a realizat prin trecătoarea Kasserine, aflată la jumătatea distanței dintre Sbeitla și Feriana apărată de o forță americană mixtă sub comanda colonelului Stark. Încercarea de a năvăli în trecătoare prin surprindere a fost dejucată de americani, iar după-amiaza au sosit noi ajutoare astfel încît forța lui Stark a depășit substanțial pe cea a grupului Afrika Korps (trei mici batalioane – unul de tancuri și două de infanterie). Apărarea nefiind bine coordonată, seara germanii au izbutit să se infiltreze în anumite puncte, iar după lăsarea întunericului să pătrundă în adîncime. Între timp, înaintarea Diviziei 21 tancuri spre Sbiba fusese oprită de un cîmp minat și de puternicele forțe aliate desfășurate în spatele acestuia (unsprezece batalioane de infanterie, față de numai două ale atacanților, precum și un număr superior de tunuri și tancuri, deoarece Divizia 21 tancuri rămăsese doar cu circa 40 de tancuri). În timpul nopții, Rommel s-a decis să forțeze înaintarea prin trecătoarea Kasserine, unde apărarea părea mai șubredă, folosind Divizia 10 tancuri care în sfîrșit apăruse. Șansele de reușită scăzuseră, deoarece Rommel dispunea doar de un batalion de tancuri, două batalioane de infanterie și un batalion de motociclete. Arnim reținuse aproape jumătate din divizie, precum și batalionul de tancuri Tigru atașat acesteia, pe care Rommel contase. Atacul concentrat asupra trecătorii Kasserine a putut fi lansat abia în după-amiaza zilei de 20 februarie, cînd au sosit elemente ale Diviziei 10 tancuri, fapt care „l-a enervat teribil". Un atac matinal fusese stăvilit de focul apărătorilor, însă la 4.30 după-amiază, Rommel, aflat în apropierea frontului, a aruncat în luptă întreaga infanterie disponibilă – cinci batalioane (inclusiv Batalionul 5 bersaglieri italieni) – dezlănțuind un asalt simultan încununat de succes. După o pătrundere adîncă, germanii s-au confruntat cu o *rezistență îndîrjită* din partea unui mic detașament britanic (un escadron de blindate, o companie de infanterie și o baterie de artilerie de cîmp), sub conducerea locotenent-colonelului A.C. Gore, trimis pentru a

sprijini apărarea trecătorii. Detaşamentul britanic n-a cedat decît după ce a fost adus un batalion de tancuri şi cele 11 tancuri ale englezilor au fost nimicite. Istoria oficială americană, cu o onestitate rar întîlnită în cazul istoriilor oficiale, subliniază rezistenţa extraordinară a acestui detaşament, remarcînd totodată că: „Inamicul a fost uimit de cantitatea şi de calitatea echipamentelor americane capturate mai mult sau mai puţin intacte"[1].

După capturarea trecătorii, Rommel a trimis detaşamente de recunoaştere pe drumul spre Thala şi, de asemenea, spre bifurcaţia rutieră dinspre Tebessa, pentru a-i pune pe Aliaţi în alertă şi a testa posibilitatea de a pune mîna pe marile depozite americane de provizii de la Tebessa. Primul obiectiv fusese deja realizat o dată cu vestea înaintării lui Rommel. Dimineaţa, Fredendall ordonase Comandamentului de luptă B să se deplaseze din flancul drept extrem la Thala, dar mai tîrziu deviase efectivele menţionate pentru a acoperi bifurcaţia rutieră de la Kasserine pînă la Tebessa. Între timp, Grupul Brigăzii 26 blindate britanice (sub comanda generalului de brigadă Charles Dunphie) – cu două regimente de tancuri şi două batalioane de infanterie – se deplasase la sud de Thala pe nişte poziţii aflate la circa 16 km de trecătoarea Kasserine, în aşteptarea sosirii Comandamentului de luptă B. Din fericire pentru Aliaţi, forţele germane s-au dovedit mult mai slabe decît se preconizase.

A doua zi dimineaţă, 21 februarie, Rommel a rămas o vreme pe poziţii aşteptînd un contraatac al Aliaţilor pentru recapturarea trecătorii Kasserine. Această pauză i-a surprins pe adversarii săi, care nu ştiau cît de firavă era forţa sa în comparaţie cu ceea ce izbutiseră ei să mobilizeze acolo. Constatînd că adversarii n.. se urnesc din loc, Rommel a început înaintarea pe drumul spre Thala cu efectivele din Divizia 10 tancuri, aflate sub comanda lui – un grup de luptă, din care făceau parte 30 de tancuri, 20 de tunuri

[1] Howe, *U.S. Army in World War II. Northwest Africa: Seizing the Initiative in the West*, p. 456.

autopropulsate şi 2 batalioane panzer-grenadier (infanterie motorizată). Dunphie s-a retras treptat din fața germanilor, opunînd rezistență pe cîteva movile, dar în final a fost încercuit. În amurg, cînd tancurile britanice s-au retras pe poziția dinainte pregătită la Thala, germanii au pornit imediat pe urmele lor. Ei au plasat în frunte un tanc Valentine, capturat, pentru a-şi determina adversarii să creadă că era vorba de trupe britanice care se rătăciseră. Germanii au dat năvală asupra pozițiilor, au învins parțial infanteria şi au deschis focul asupra vehiculelor producînd confuzie în rîndul apărătorilor. După o încăierare ce a durat trei ore, germanii au fost obligați să se retragă împreună cu cei 700 de prizonieri capturați. În luptele pe drumul dinspre Kasserine ei pierduseră 12 tancuri, dar nimiciseră aproape 40 de tancuri inamice. A doua zi în zori, un escadron britanic de tancuri care s-a rătăcit şi a nimerit drept în mijlocul bivuacului lor a fost, de asemenea, nimicit.

Rommel a considerat că va fi contraatacat şi s-a hotărît să aştepte şi să pornească pe urmele agresorilor. Raidurile de recunoaştere ale aviației au confirmat că Aliații primiseră întăriri masive, iar altele se aflau pe drum. Devenise evident că şansa de a valorifica înaintarea prin Thala se spulberase şi că flancul stîng al Axei era expus unei amenințări crescînde. În după-amiaza precedentă, grupul de şoc din Afrika Korps forțase înaintarea prin bifurcația rutieră de la Tebessa, în încercarea de a pune mîna pe trecătorile de acolo, şi pentru a acoperi flancul atacului spre Thala. Acțiunea a eşuat din cauza focului concentrat executat de artileria americană de pe pozițiile aflate pe înălțime. Reluarea atacului, în dimineața zilei de 22 februarie, s-a soldat cu succese nesemnificative, înregistrîndu-se în schimb pierderi masive ca urmare a faptului că numărul atacanților era acum cu mult mai mic decît cel al americanilor (comandamentul de luptă B condus de Robinett şi o parte din Divizia 1 infanterie, sub comanda lui Terry Allen).

În acea după-amiază Rommel şi Kesselring, care venise cu avionul, au ajuns la concluzia că nu se mai puteau obține alte avantaje continuînd contralovitura spre vest şi s-a hotărît

desprinderea şi deplasarea înapoi a forţelor în vederea unui contraatac spre est, împotriva Armatei a 8-a britanice. Ca urmare, trupelor Axei li s-a ordonat să înceapă retragerea în acea seară pînă la trecătoarea Kasserine.

Allen încercase încă de la primele ore ale dimineţii să organizeze un contraatac împotriva flancului Axei, dar l-a amînat din cauza dificultăţii de a intra în legătură cu Robinett, pînă tîrziu după-amiază. Acţiunea a dus la accelerarea retragerii grupului din Afrika Korps cît şi a elementelor italiene spre trecătoarea Kasserine.

Rommel a fost impresionat de abilitatea tactică în creştere a trupelor americane, de precizia tirului de artilerie, precum şi de abundenţa armamentului din dotare. Un contraatac mai amplu ar fi pus în mare primejdie forţele sale relativ slabe.

Comandamentul trupelor aliate nu şi-a dat seama de slăbiciunea forţelor lui Rommel şi nici de faptul că situaţia se schimbase. După cum se remarcă în istoria oficială a SUA, conducerea de către Fredendall a operaţiilor militare terestre împotriva inamicului aflat în retragere „a devenit extrem de ezitantă, exact în momentul cînd inamicul devenise foarte vulnerabil". Şi Anderson adoptase, în continuare, o atitudine defensivă: noaptea, numeroasele forţe aliate de la Sbiba au fost retrase cu circa 16 km mai la nord de teamă că Rommel, rupînd frontul la Thala, le-ar ameninţa din spate. Se preconiza, de asemenea, evacuarea Tebessei pe celălalt flanc. Chiar şi în dimineaţa zilei de 23 noiembrie cînd s-a descoperit că inamicul se retrăsese din Thala, tot nu s-a întreprins nici o acţiune împotriva lui; abia seara s-a ordonat pregătirea pentru declanşarea unui contraatac general, prevăzut a avea loc în 25 noiembrie. La acea dată, însă, inamicul trecuse deja prin fîşia îngustă de la Kasserine, astfel încît atacul Aliaţilor pentru a-l „distruge" şi a „recaptura" trecătoarea a devenit un simplu marş, printre minele presărate în urmă de inamic.

O evaluare comparativă corectă a forţelor Aliaţilor şi a rezistenţei tot mai îndîrjite justifică măsura luată de germani, de a renunţa la acţiune. Continuarea ofensivei ar fi fost un gest nesăbuit,

dată fiind forța mult superioară a Aliaților. Cîștigurile ofensivei au fost mari în comparație cu prețul plătit – peste 4 000 de prizonieri, față de ceva mai mult de 1 000 de oameni cît pierduse Axa. Fuseseră distruse sau avariate aproximativ 200 de tancuri, față de mult mai puține pierderi proprii. Astfel, ca „obiectiv limitat lovitura a constituit un succes strălucit, dar ofensiva nu izbutise, însă, să-și atingă obiectivul strategic – retragerea Aliaților din Tunisia. Dacă lui Rommel i s-ar fi alocat întreaga Divizie 10 tancuri și i s-ar fi încredințat de la început conducerea operației, acest obiectiv strategic ar fi putut fi atins. El ar fi reușit să ocupe Tebessa, importantă bază americană, aeroportul acesteia și uriașele rezerve existente. Forțele aliate ar fi fost astfel obligate să renunțe la pozițiile din Tunisia.

Ironia soartei s-a materializat în ordinul primit de la Roma, la 23 februarie, prin care forțele Axei din Tunisia erau plasate sub comanda lui Rommel. Numirea lui în funcția de comandant al proaspăt constituitului „Grup de Armate Afrika" demonstra că acea contraofensivă îi determinase pe Mussolini și pe Hitler să-i reconsidere atuurile. Momentul ales pentru transmiterea acestui ordin i-a lăsat lui Rommel un gust amar: el l-a primit a doua zi după ce începuse retragerea, mult prea tîrziu pentru a mai putea exploata ocazia ce i se oferise.

De asemenea, ordinul a venit prea tîrziu pentru a mai putea anula atacul pe care Arnim intenționa să îl lanseze în nord, pentru care păstrase în rezervă forțe ce s-ar fi dovedit mult mai eficiente sub comanda lui Rommel. Așa cum a fost planificată, capturarea pozițiilor de la Medjez el Bab a constituit un obiectiv limitat, atacul propriu-zis urmînd să fie lansat la 26 februarie, cu două batalioane de tancuri și alte șase batalioane. În zorii zilei de 24 februarie, după ce a trimis un ofițer de stat major să îl informeze pe Rommel despre acel obiectiv limitat, Arnim a plecat cu avionul la Roma, pentru a se întîlni cu Kesselring. În urma discuțiilor purtate s-a conturat în aceeași zi un plan mult mai ambițios. Conform acestuia, urmau să fie lansate atacuri în opt puncte diferite de-a lungul fîșiei

de front lungă de 1 125 km, între coasta de nord şi Pont-du-Fahs, împotriva Corpului 5 britanic (Divizia 46, Divizia 78 şi Divizia Y şi un regiment francez). Atacul principal, asigurat de un grup blindat, viza nodul rutier de la Beja (95 km vest de Tunis). El era combinat cu un atac în cleşte, pe o distanţă mai scurtă, pentru a captura Medjez el Bab. Deşi se apelase la toate forţele disponibile, forţa constituită nu corespundea anvergurii acestor operaţii. Pentru asaltul de la Beja, grupul blindat, constînd din 2 batalioane de tancuri, a fost întărit pînă la 76 de tancuri (dintre care 14 tancuri Tigru). Au fost aduse 15 tancuri nou sosite la Tunis, destinate Diviziei 21 tancuri, aflată în sud. Rommel, surprins de acest nou plan, l-a descris ca fiind „complet nerealist" şi l-a atribuit în mod greşit celor din Comando Supremo italian, la fel de surprinşi ca şi el la aflarea detaliilor.

Arnim a dat ordinul de operaţie la 25 februarie. Ea a fost lansată a doua zi, respectîndu-se astfel data la care se preconizase punerea în aplicare a planului mai restrîns, fapt ce demonstra viteza şi elasticitatea capacităţii de planificare a germanilor, chiar prea rapidă pentru nişte modificări de o asemenea amploare. Cu toate acestea, cele mai bune rezultate le-au obţinut atacurile proaspăt incluse în plan. Ele au fost realizate de divizia lui Manteuffel în sectorul nordic extrem, şi au permis apropierea de principalul drum lateral al Aliaţilor de la Djebel Abiod. Au fost capturaţi 1 600 de prizonieri din rîndul trupelor franceze şi britanice, care apărau acest sector. Dar atacul principal, efectuat de grupul blindat german după înfrîngerea poziţiilor britanice înaintate de lîngă Sidi Nsir, s-a împotmolit în defileul îngust şi mlăştinos, la 16 km de Beja. Tunurile antitanc şi tunurile de cîmp britanice au făcut ravagii în rîndurile atacanţilor: numai 6 tancuri germane au rămas în funcţiune. Atacul secundar prin care se urmărea încercuirea localităţii Medjez el Bab s-a soldat pînă la urmă cu un eşec, ca de altfel şi celelalte atacuri efectuate mai la sud. Pe ansamblu, *Arnim a reuşit să* captureze 2 500 de oameni *din rîndul* adversarilor şi să piardă doar 1 000. În schimb, 71 dintre tancurile sale au fost distruse sau avariate, pe

Către Sfax
W. Akarit
MAREA MEDITERANĂ
Chott el Fedjadj
El Hamma
Gabes
24 martie
Începe retragerea forțelor Axei
Djerba
26/27 martie
Pătrunderea C.A. din Noua Zeelandă și D. 1 Bl.
D. 21 Tc.
D. 15 Tc.
D.164 Uș.
LINIA MARETH
PLUM
Mareth
20/22 martie
C. 30 A
20 martie
C.A.din Noua Zeelandă
ÎNALT PMIL
W. Zigzaou
Armata a 8-a
Medenine
Bir Soltane
Trecătoarea Hallouf
23 martie
Corpul 10 A și D. 1 Bl.
24 martie
D. 4 I.
MATMATA
C. A. din Noua Zeelandă
Foum Tatahouine

Armata a 8-a învăluie Linia Mareth

•••••• Linia frontului la 21 mar.

0 Mile 30
0 Km. 40

Faza finală în Africa de Nord

Linia frontului 22 apr. 1943
D. 9
Bizerta 7 mai
Cap Porto Farina
Cap Bon
D.1 Bl.
D.3
Golful Tunis
D.7 Bl.
Mateur
D. 1
23 apr.
C.2 A. SUA
Sidi Nsir
D.34
Djedeida
Tunis 7 mai
D. 4 I.
D.6 Bl. și D.7 Bl.
Menzel Temime
Hammam Lif
Djebel Bou Aoukaz
St Cyprien
Béja
Massicault
Medjez el Bab
13 mai
Capitularea forțelor Axei
22 apr. C. 5 Britanic
D.6 Bl.
Goubellat
Medjerda
22 apr.
C. 9 Britanic
Kourzia
Zaghouan
Hammamet
Pont-du-Fahs
Armata 1
Enfidaville
19 apr.
C. 19 A Francez
19 apr.
C. 10 Britanic
30 apr.
D.7 Bl.
D.4 I.
din A. a 8-a
Armata a 8-a
Sousse
0 Mile 30
0 Km. 40

cînd duşmanul nu pierduse mai mult de 20. Repercusiunile deveneau grave, întrucît germanii duceau deja lipsă de tancuri şi nu reuşeau să le înlocuiască la timp pe cele pierdute.

Eşuarea ofensivei a însemnat ceva mai mult. Ea a dus la întîrzierea disponibilizării diviziilor de care Rommel avea nevoie pentru cea de a doua lovitură, pe care intenţiona să o lanseze împotriva poziţiilor lui Montgomery de la Medenine, în faţa aliniamentului Mareth. Kesselring ceruse ca Divizia 10 şi Divizia 21 tancuri să rămînă cît era necesar suficient de aproape de flancul americanilor, pentru a-i împiedica să trimită rezerve spre nord, în sprijinul liniilor de apărare organizate împotriva ofensivei lui Arnim. Această întîrziere a afectat esenţial şansele de reuşită ale contraloviturii lui Rommel spre est. Pînă la 26 februarie, Montgomery avusese o singură divizie pe poziţiile de la Medenine şi era foarte îngrijorat de această situaţie. Statul său major a acţionat susţinut pentru a corecta lucrurile înainte ca Rommel să atace. La 6 martie, cînd a avut loc atacul german, forţele lui Montgomery se măriseră de patru ori – echivalentul a patru divizii, cu aproape 400 tancuri, 350 tunuri şi 470 tunuri antitanc.

Astfel şansa lui Rommel de a ataca cu o forţă superioară se spulberase. Cele trei divizii de tancuri (Diviziile 10, 15 şi 21) însemnau doar 160 de tancuri (mai puţin decît efectivul complet al uneia singure) şi erau sprijinite doar de 200 tunuri şi 10 000 de infanterişti, exceptînd slabele divizii italiene care staţionau pe aliniamentul Mareth. În plus, Montgomery dispunea acum de trei regimente de aviaţie de vînătoare, care operau de pe aeroporturile aflate în faţă, ceea ce îi garanta superioritatea aeriană. Încercarea lui Rommel de a-i lua *prin surprindere* a fost anihilată căci diviziile de tancuri au fost reperate şi raportate în 4 martie, cu două *zile înainte de atac.*

Montgomery şi-a organizat o *apărare bine* închegată, iar germanii au fost mult mai eficient întîmpinaţi decît cu şase luni înainte, la Alam Halfa. Înaintarea germanilor a fost curînd oprită de focul concentrat al englezilor. Seara, Rommel a renunţat la luptă,

conştient de faptul că nu are şanse. El pierduse deja peste 40 de tancuri şi 645 de oameni, mult mai mult decît adversarul.

O dată cu respingerea acestui atac dispărea orice speranţă pentru forţele Axei, depăşite numeric şi ca înzestrare, să oprească vreuna din cele două armate ale Aliaţilor, înainte ca acestea să facă joncţiunea şi să acţioneze împreună. Deja în urmă cu o săptămînă, Rommel îi trimisese lui Kesselring o evaluare sobră şi sumbră a situaţiei, la care se raliaseră şi cei doi comandanţi de armată, Arnim şi Messe. În acest raport, Rommel sublinia că forţele Axei, în grupuri periculos de slabe, apărau un front de aproape 645 de kilometri, într-o confruntare cu forţe adverse mult superioare – de două ori ca efective umane, şi de şase ori ca înzestrare în tancuri [1]. Se propunea ca frontul să fie scurtat la un arc de 145 kilometri, care să acopere localităţile Tunis şi Bizerta, dar se menţiona că, în acest caz, apărarea putea fi asigurată doar dacă proviziile vor creşte la 140 000 tone lunar; totodată, Rommel cerea să fie informat asupra planurilor pe termen lung, întocmite la eşaloanele superioare de comandă pentru campania din Tunisia. Răspunsul, sosit după insistenţe, menţiona doar că Führerul nu era de acord cu felul în care Rommel evalua situaţia. În anexă, i se transmitea un tabel cu numărul formaţiilor militare din ambele tabere, dar care nu ţinea seama de puterea reală şi de echipamentele din dotare. Era aceeaşi bază falsă de comparaţie pe care au utilizat-o şi comandanţii Aliaţilor, pentru a-şi justifica succesele repurtate.

După eşecul de la Medenine, Rommel a ajuns la concluzia că a rămîne în Africa reprezenta „curată sinucidere". La 9 martie,

[1] Rommel estima că puterea armată a Aliaţilor se cifra la 210 000 oameni, 1600 tancuri, *850 tunuri de cîmp şi 1100 tunuri antitanc* – evaluare care era sub cifrele reale. Puterea armată efectivă a Aliaţilor, la începutul lui martie, era de peste 500 000 oameni (deşi numai jumătate reprezentau trupe combatante). Numărul total de tancuri se cifra la aproape 1 800, cu peste 1 200 tunuri de cîmp şi 1 500 tunuri antitanc. Trupele combatante ale Axei numărau 120 000 de oameni şi numai 200 tancuri apte de luptă.

Rommel şi-a luat mult amînatul concediu de boală, i-a predat lui Arnim comanda Grupului de armate şi a plecat cu avionul în Europa, hotărît să-i facă pe superiorii săi să înţeleagă situaţia reală de pe front. Rezultatul demersului întreprins s-a concretizat în eliminarea lui Rommel din campania militară ce se desfăşura în Africa.

La Roma, Rommel s-a întîlnit cu Mussolini care „în condiţiile nefavorabile apărute îşi pierduse parcă orice simţ al realităţii, încercînd tot timpul să găsească argumente pentru a-şi justifica punctele de vedere". Rommel s-a dus, apoi, la Hitler, pe care nu l-au impresionat argumentele prezentate şi care i-a declarat că „devenise un pesimist". El l-a oprit pe Rommel în Germania spunîndu-i că va avea astfel ocazia să se pregătească pentru a prelua la momentul oportun „comanda operaţiilor militare împotriva Casablancăi". Avînd în vedere depărtarea la care se afla Casablanca pe coasta Atlanticului, era limpede că Hitler încă mai credea că-i putea alunga pe Aliaţi din Africa.

Între timp, Aliaţii puneau la cale o ofensivă convergentă cu forţe net superioare, pentru a captura poarta sudică de acces în Tunisia, şi a permite Armatei a 8-a să facă joncţiunea cu Armata 1 şi astfel să prindă în cleşte „Armata 1 italiană" a lui Messe – fosta „Panzerarmee Afrika" a lui Rommel. (Deşi oficial Bayerlein nu era decît şeful statului major german al lui Messe, el deţinea controlul direct şi total asupra tuturor componentelor germane.)

După respingerea germanilor, la Medenine, Montgomery nu a fructificat succesul defensiv repurtat şi starea de derută a inamicului printr-o urmărire promptă, ci a continuat să-şi organizeze metodic forţele şi să adune rezervele necesare unui asalt împotriva aliniamentului Mareth. Asaltul fusese fixat pentru 20 martie, două săptămîni după bătălia de la Medenine.

Pentru a sprijini atacul, printr-o presiune exercitată asupra spatelui inamicului, la 17 martie, cu trei zile înainte de atacul principal, Corpul 2 american a întreprins o acţiune în sudul Tunisiei care urmărea trei obiective (propuse de Anderson şi aprobate de

Alexander): să îndepărteze forțele inamice care l-ar fi putut bloca pe Montgomery; să recucerească terenurile de aterizare de lîngă Thelepte pentru a le folosi în sprijinul înaintării lui Montgomery; să organizeze un centru de aprovizionare lîngă Gafsa, care să-l susțină pe Montgomery cu cele necesare pe parcursul atacului. Blocarea retragerii inamicului printr-o pătrundere spre drumul de coastă n-a figurat printre obiective datorită incertitudinii că americanii vor putea efectua o pătrundere de 260 km pînă la mare și dorinței de a nu-i expune riscului unei noi contralovituri germane asemeni celei suferite în februarie. Patton a perceput aceasta ca o jignire. Corpul 2 pe care-l comanda cuprindea acum patru divizii cu un efectiv de 88 000 soldați, ceea ce reprezenta de patru ori mai mult decît contingentul forțelor Axei cu care se înfruntau. Mai mult chiar, se estima că în zona-obiectiv nu se aflau decît 800 de soldați germani și 7 850 italieni, care proveneau din Divizia Centauro, aflată lîngă Gafsa.

Atacul american a debutat promițător. La 17 martie, Divizia 1 infanterie, condusă de Allen, a ocupat Gafsa fără luptă. Italienii s-au retras aproape 32 km, într-un defileu situat la est de El Guettar, la bifurcația rutieră ce ducea spre orașele de coastă Gabes și Mahares. La 20 martie, Diviza 1 blindată, comandată de Ward, a pornit din zona Kasserine spre flancul celei de-a treia rute ce ducea de la Gafsa spre coastă. A doua zi dimineață a ocupat Station de Sened și a continuat înaintarea spre est, prin Maknassy, către trecătoarea aflată mai departe.

În aceeași zi, Alexander i-a dat frîu liber lui Patton, spunîndu-i să pregătească un puternic atac cu blindate pentru a tăia drumul de coastă, acțiune menită să sprijine ofensiva lui Montgomery împotriva aliniamentului Mareth, ofensivă care tocmai fusese lansată. Acțiunea n-a reușit din cauza apărării îndîrjite a trecătorii și a înălțimilor din jur, de către micul detașament german sub comanda colonelului Rudolf Lang. Atacurile succesive, lansate la 23 martie pentru a captura Cota 322, au eșuat, deși apărarea număra doar aproximativ 80 de soldați, fosta gardă personală a lui Rommel.

Atacul, reluat a doua zi cu trei batalioane de infanterie susținute de patru batalioane de artilerie și două companii de tancuri, a fost respins de adversarul mult inferior numeric doar (a cărui forță crescuse la 350 de oameni). O nouă tentativă a avut loc la 25 martie, condusă personal de Ward, somat telefonic de Patton, care i-a cerut insistent să obțină victoria. Acțiunea n-a reușit nici de data aceasta și a trebuit abandonată deoarece inamicul primise întăriri. Patton era de părere că divizia „lîncezea", și l-a schimbat pe Ward din funcția de comandant, fără să țină seama de avantajul de a fi în apărare, chiar și în fața unor trupe superioare numeric, mai ales cînd acestea sînt extrem de bine pregătite, comparativ cu niște atacanți lipsiți de experiență.

De altfel, aceste avantaje fuseseră puse în evidență în sectorul El Guettar de trupe relativ neexperimentate, dar deosebit de bine pregătite – Divizia 1 infanterie SUA. Acolo, la 21 martie, trupele lui Allen năvăliseră peste pozițiile italienilor, reușind să continue înaintarea și a doua zi. La 23 martie au fost lovite însă de un contraatac german efectuat de Divizia 10 tancuri, descompletată, principala rezervă a Grupului de armate Afrika, deplasată în mare grabă dinspre coastă. (Forțele germane erau compuse din două batalioane de tancuri, două batalioane de infanterie, un batalion de motociclete și un batalion de artilerie.) După ce au distrus pozițiile înaintate ale americanilor, germanii au fost stăviliți de un cîmp de mine și ulterior loviți puternic de artileria lui Allen și de distrugătoarele de tancuri. Această acțiune a tăiat elanul atacului. Reluat în aceeași seară, el nu s-a mai bucurat de succes, după cum menționa cu entuziasm un raport al infanteriei americane: „Artileria noastră i-a făcut praf cu proiectile explozive; cădeau ca muștele". Pierderile suferite de germani n-au fost atît de mari cum le descria pitoresc raportul amintit, totuși au pierdut aproximativ 40 de tancuri scoase din luptă de focul artileriei sau de mine.

Prin atragerea principalei rezerve de blindate a inamicului în această confruntare perdantă, atacul limitat al americanilor obținuse o compensare pentru eșecul înregistrat la Maknassy. Șansele de

reuşită ale lui Montgomery crescuseră deoarece a fost redusă şi mai mult forţa tancurilor germane. Victoria finală a Aliaţilor s-a datorat în primul rînd celor trei contralovituri nereuşite ale inamicului, care au urmat după atacul reuşit de la mijlocul lui februarie la Faid, şi mai puţin propriilor acţiuni. Posibilitatea de a dobîndi supremaţia s-a conturat abia după ce inamicul şi-a epuizat forţa de luptă prin riposte eşuate. Dacă nu şi-ar fi secătuit forţele, germanii ar mai fi avut poate posibilitatea de a mai prelungi lupta.

Atacul lui Montgomery asupra aliniamentului de la Mareth a fost lansat în noaptea de 20 martie. În acest scop, el concentrase atît Corpul 10, cît şi Corpul 30, cu aproximativ 160 000 oameni, 610 tancuri şi 1 410 tunuri. Deşi teoretic armata lui Messe cuprindea 9 divizii, faţă de 6 cîte avea Montgomery, în realitate forţele germane numărau mai puţin de 80 000 de oameni, 150 tancuri (inclusiv cele aparţinînd Diviziei 10 tancuri, de lîngă Gafsa) şi 680 tunuri. Atacanţii dispuneau, aşadar, de o superioritate de peste 2 la 1 în ce priveşte trupele, tunurile şi avioanele şi de 4 la 1 în materie de tancuri.

Aliniamentul Mareth se întindea pe o lungime de 35 km, de la mare pînă la înălţimile Matmata, iar dincolo de ele se afla un flanc deschis spre deşert. Avînd în vedere situaţia, ar fi fost mai înţelept ca forţele Axei, relativ reduse, să organizeze doar o apărare de tergiversare pe aliniamentul Mareth, cu forţe mobile, şi să-şi consolideze poziţiile la Wadi Akarit, la nord de Gabes – o trecătoare îngustă cu o lăţime de numai 22 km între mare şi mlaştinile sărate de la Chott el Jerid. Aceasta era soluţia pentru care pledase Rommel încă de la retragerea din Alamein, în noiembrie. La întrevederea din 10 martie, a reuşit să îl convingă şi pe Hitler. Führerul i-a ordonat lui Kesselring să deplaseze diviziile italiene nemobile de pe aliniamentul Mareth, înapoi la Wadi Akarit, pentru a organiza rezistenţa. Conducătorii italieni n-au vrut să abandoneze aliniamentul Mareth, iar Kesselring, care împărtăşea acelaşi punct de vedere, l-a determinat pe Hitler să anuleze ordinul.

Planul inițial al lui Montgomery, denumit „Galopul Boxerilor" prevedea o lovitură principală frontală, efectuată de cele trei divizii de infanterie aparținînd Corpului 30 condus de Oliver Leese. Scopul acestui atac principal era străpungerea liniilor de apărare de lîngă mare și deschiderea unui culoar prin care forțele blindate ale Corpului 10, sub comanda lui Brian Horrocks, să poată exploata succesul atacului. Concomitent, corpul din Noua Zeelandă, format provizoriu, sub comanda lui Bernard Freyberg, urma să efectueze un amplu marș de învăluire spre El Hamma (la 40 km în interior, pornind de la Gabes), pentru a amenința spatele inamicului și a-i imobiliza rezervele.

Atacul frontal a fost, însă, un eșec. Lansat pe un sector îngust, în apropierea coastei, de către o brigadă de infanterie și un regiment constînd din 50 de tancuri, a reușit doar să „ciupească" poziția inamicului, acoperită de linia Wadi Zigzaou, cu o lățime de 60 m și adîncime de 6 m, după care urma un șanț antitanc. Terenul moale și minele plasate în zonă au împiedicat înaintarea tancurilor și a tunurilor de sprijin, iar infanteria ajunsă pe pozițiile inamice de dincolo de vale a devenit o țintă sigură pentru tirul de anfiladă. Reluarea atacului în seara următoare, cu forțe sporite, a dus la extinderea parțială a capului de pod, mulți dintre italieni profitînd de ocazie pentru a se preda în momentul în care englezii au atacat. Din cauza terenului mlăștinos pe care trebuiau să îl traverseze, tunurile antitanc nu au ajuns la timp, așa încît după-amiaza, infanteria de avangardă, lipsită de un sprijin adecvat, a fost înfrîntă de un contraatac [1] german. La adăpostul întunericului, englezii s-au retras în spate, peste vale. Pînă în seara zilei de 22 martie, englezii nu reușiseră să spargă o breșă adecvată. Mai mult chiar, au fost nevoiți să își abandoneze întăririle făcute pe pozițiile cucerite în adîncimea liniilor de apărare inamice.

Mișcarea de învăluire debutase însă bine, dar ulterior a fost

[1] Contraatac lansat cu mai puțin de 30 de tancuri și două batalioane de infanterie ale Diviziei 15 tancuri.

stopată. După un lung marş de apropiere, pornit din zona din spate a Armatei a 8-a peste o fişie de deşert extrem de accidentată, Corpul din Noua Zeelandă sosise cu cei 27 000 oameni şi 200 tancuri în apropiere de defileul numit „Plum"[1] – la 48 km vest de Gabes şi 24 km sud-vest de El Hamma – în seara de 20 martie cînd a început atacul de pe coastă. După ce a reuşit să curețe căile de acces, Corpul din Noua Zeelandă s-a confruntat în defileu cu o rezistență prelungită; apărătorii italieni au primit succesiv întăriri din rezervele Diviziei 21 tancuri, iar ulterior patru batalioane aparținînd Diviziei Uşoare 164 Afrika, adusă înapoi din zona aflată în dreapta aliniamentului Mareth.

În primele ore ale zilei de 23 martie, constatînd că nu exista nici o şansă de a înviora atacul de pe coastă, Montgomery şi-a modificat planul şi şi-a concentrat toate resursele pe flancul dinspre uscat. El spera că un atac reluat cu o forță mai mare în acea zonă îi va permite să înainteze pînă la El Hamma. În consecință, i-a ordonat lui Horrocks ca, împreună cu Cartierul general al Corpului 10 şi cu Divizia 1 blindată, comandată de generalul de divizie Raymond Briggs (160 tancuri) să înceapă, încă în acea seară, deplasarea în interiorul uscatului, prin deşert, pentru a întări trupele din Noua Zeelandă. În acelaşi timp, Diviza 4 indiană (general de brigadă Francis Tuker) trebuia să se deplaseze lateral din Medenine şi să curețe Trecătoarea Hallouf. Utilizarea acestui defileu scurta cu peste 160 km drumul pentru aprovizionarea masei de manevră care înainta spre flancul dinspre deşert. După ce curăța defileul, Tuker trebuia să forțeze înaintarea spre nord de-a lungul crestelor dealurilor Matmota, dincolo de flancul imediat al aliniamentului Mareth, să creeze o amenințare suplimentară la adresa flancului inamicului şi să deschidă o direcție alternativă de atac, dacă manevra mai largă prin culoarul „Plum" ar fi fost blocată.

Noul plan reprezenta un exemplu de gîndire tactică şi de capacitate de adaptare. El punea în evidență flexibilitatea lui Mont-

[1] În engl. „prună" (nota trad.).

gomery în alegerea punctelor de atac şi capacitatea de a crea noi amenințări atunci cînd era oprit în acțiuni, cu rezultate mai bune chiar decît la Alamein. Ulterior, aşa cum obişnuia, a încercat să minimalizeze meritul ce i se cuvenea pentru această flexibilitate, de parcă totul ar fi decurs „conform planului" de la bun început. În multe privințe, Mareth a fost cea mai bună performanță a lui Montgomery, în ciuda neajunsurilor din planul său inițial – încercarea de a forța o străpungere pe un sector îngust şi mlăştinos în apropierea coastei şi dezvăluirea potențialităților manevrei în deşert, fără a-i asigura suficientă forță pentru o reuşită rapidă.

Această dezvăluire prematură a devenit principalul handicap al noului plan de atac „Supercharge II", nume sugerat de planul acțiunilor de la Alamein, încununate pînă la urmă de succes. La 20 martie, alertat de sosirea trupelor din Noua Zeelandă lîngă „Plum", comandantul Axei a înțeles că noile mişcări ale inamicului, reperate în seara zilei de 23 martie şi din nou în 24 de către observatori plasați pe înălțimi, prevesteau o schimbare a planului lui Montgomery şi mutarea centrului de greutate pe flancul dinspre deşert. În consecință, cu două zile înainte ca întăririle britanice să ajungă în zonă – adică exact la timp pentru a lansa atacul în după-amiaza zilei de 26 martie, Divizia 15 tancuri a fost adusă înapoi lîngă El Hamma, pentru a sprijini Divizia 21 tancuri şi Divizia uşoară 164.

Şansele de reuşită ale planului „Supercharge II" s-au redus o dată cu spulberarea efectului surpriză, însă acest dezavantaj a fost compensat prin combinarea a alți patru factori. Cel mai important a constat în hotărîrea lui Arnim, din 24 martie, de a retrage armata lui Messe pe pozițiile de la Wadi Akarit, pentru a evita riscul de a fi prins în cursă; el nesocotise astfel dorința lui Messe de a nu renunța la aliniamentul Mareth. Apărătorilor culoarului dintre dealuri li se cerea să opună rezistență doar atîta timp cît era necesar diviziilor nemobile să părăsească aliniamentul Mareth. Al doilea factor a fost măturarea căii de asalt printr-un „baraj" aerian – o serie de atacuri succesive la joasă altitudine, cu bombe şi lovituri de tun – realizat de 16 escadrile de avioane de asalt care au acționat

la intervale de cîte cincisprezece minute, cîte două escadrile simultan. Această adaptare a metodei „blitz" germane la o acţiune de contacarare a defensivei a fost organizată de *Air Vice-Marshal* Harry Broadhurst, comandant al Forţelor aeriene din deşert, şi s-a dovedit eficientă, în ciuda faptului că ofiţerii din eşaloanele superioare ale RAF au considerat-o o încălcare a doctrinei unanim împărtăşite de statul major al forţelor aeriene. Al treilea factor l-a reprezentat decizia îndrăzneaţă de a continua înaintarea cu blindate pe timpul nopţii – modalitate realizată adesea cu succes de germani, dar pe care englezii nu prea aveau chef să o pună în practică. Al patrulea factor a constat într-o întîmplare norocoasă – izbucnirea unei furtuni de nisip care a mascat blindatele britanice în prima fază a înaintării prin culoarul dintre înălţimi, înţesat pe ambele flancuri cu tunuri antitanc inamice.

Atacul a fost lansat la ora 16, în 26 martie, cu soarele care asfinţea în spate, pentru a-i orbi pe apărători. Brigada 8 blindată şi infanteria din Noua Zeelandă s-au aflat în frunte. Apoi, Divizia 1 blindată, comandată de Raymond Briggs, a trecut prin mijlocul avangărzii pe la ora 18, a pătruns pe o porţiune de 8 km profitînd de praf şi de amurg, s-a oprit la 19,30 cînd s-a lăsat întunericul şi a reluat înaintarea „într-o falangă solidă" exact înainte de miezul nopţii, cînd a răsărit luna. La revărsatul zorilor, în ziua de 27 martie după ce străbătuse cu bine trecătoarea, ajunsese lîngă El Hamma.

Dar aici englezii au fost opriţi timp de două zile de paravanul antitanc şi de un contraatac lansat împotriva flancului lor de aproximativ 30 de tancuri aparţinînd Diviziei 15 tancuri. Timpul a fost suficient de lung pentru a permite majorităţii apărătorilor de pe aliniamentul Mareth să scape şi să se retragă pe poziţiile de la Wadi Akarit. Aproximativ 5 000 de italieni căzuseră prizonieri, majoritatea în faza anterioară a luptei. În luptele de lîngă El Hamma, au fost capturaţi 1 000 de germani care s-au sacrificat acoperind coridorul de retragere de-a lungul coastei pentru ca marea masă a forţelor Axei să se poată retrage în siguranţă şi cu echipamentul

aproape intact. Printr-o mutare rapidă a direcției de atac s-ar fi putut ajunge la coastă, tăind retragerea germanilor, însă nu s-a profitat de această ocazie. Abia după o săptămînă și ceva de întrerupere, Montgomery a fost gata să abordeze noile poziții ale dușmanului.

Între timp, Patton și-a reluat atacul spre coastă și spre flancul din spate al inamicului, primind ca întăriri Divizia 9 infanterie SUA și Divizia 34 infanterie SUA. Atacul principal urma să se declanșeze de la El Guettar spre Gabes. Diviziile 1 și 9 infanterie aveau misiunea de a deschide calea pentru Divizia 1 blindată; Divizia 34 infanterie urma să ocupe trecătoarea Fondouk, aflată la 160 km nord și să deschidă astfel un nou drum spre cîmpia de coastă. Dar atacul de la Fondouk, lansat la 27 martie, a fost repede stăvilit de o apărare destul de dezlînată și a fost a doua zi abandonat. Divizia 34 s-a retras cu circa 6 km spre vest pentru a ieși din linia de bătaie și a se reorganiza, retragere care i-a făcut pe adversari să creadă că: „Americanii se dau bătuți imediat ce sînt atacați", cum se specifica într-un raport.

Atacul principal, dinspre El Guettar, a fost lansat la 28 martie dar, după lupte încrîncenate, prin care au cîștigat puțin teren, a fost stopat. Montgomery reușise să străpungă liniile de la El Hamma și să ajungă la Gabes, așa că Alexander i-a ordonat lui Patton să-și lanseze coloana de blindate spre coastă, fără să mai aștepte ca infanteria să îi curețe calea. Tentativa a fost descurajată de acțiunea bine închegată a tunurilor antitanc; după trei zile de eforturi ineficiente s-a apelat din nou la infanterie pentru a curăța calea, dar fără *rezultat*, în ciuda insistențelor lui Patton. Pericolul unei străpungeri din spate i-a determinat pe germani să disloce Divizia 21 *tancuri în acest sector*, pentru a sprijini Divizia 10. Această subțiere suplimentară a slabelor rezerve de blindate ale inamicului i-a produs un mare avantaj lui Montgomery în iminentul asalt frontal asupra pozițiilor de la Wadi Akarit unde urma să folosească 570 tancuri și 1 470 tunuri.

Asaltul a fost puternic, deoarece fîșia netedă de coastă măsoară

doar şase kilometri şi este acoperită de valea adîncă Wadi Akarit, iar în punctul unde acest Wadi[1] devine mai puţin adînc şi îngust se înalţă un lanţ de coline joase şi abrupte pînă spre marginea centurii de mlaştini sărate. Decizia de a părăsi aliniamentul Mareth fusese luată de Axă prea tîrziu şi nu a rămas timp pentru a fortifica poziţiile şi a le extinde în adîncime. Dar mai grav pentru apărători era faptul că rămăseseră aproape fără muniţii – proviziile limitate de care dispuneau fiind epuizate în acţiunea de rezistenţă organizată prematur şi mult prea în faţă.

Prima intenţie a lui Montgomery, ca şi la Mareth, a fost de a străpunge poziţiile inamicului pe un sector îngust în apropierea coastei, prin care blindatele să poată exploata pătrunderea. Breşa trebuia realizată de Divizia 51 (Highland), în timp ce Divizia 4 indiană, comandată de Tuker, urma să ocupe capătul estic al barierei de înălţimi pentru a acoperi flancul celei dintîi. Tuker a insistat însă ca frontul de atac să fie lărgit şi extins spre vest pentru a ocupa înălţimile din centru deoarece aşa cum se spune „rîndul doi de culmi este periculos". El aprecia că trupele sale erau suficient de bine pregătite pentru luptele pe înălţimi şi pe timp de noapte, şi că vor face faţă unui obstacol atît de dificil. Montgomery a acceptat propunerea şi a extins frontul atacului, folosind în atac cele trei divizii de infanterie ale Corpului 30. În plus, n-a mai aşteptat încă o săptămînă pentru a beneficia de lumina lunii, şi s-a hotărît să atace noaptea, apreciind că avantajul prezentat de întuneric compensa riscul apariţiei unei stări de confuzie.

La lăsarea serii, pe 5 aprilie, Divizia 5 indiană a început înaintarea şi, la 6 aprilie, mult înainte de revărsatul zorilor a pătruns adînc, capturînd circa 4 000 prizonieri, majoritatea italieni. La 4.30 duminică, Diviziile 50 şi 51 au lansat un atac susţinut de aproape 400 de tunuri. Divizia 50 a fost oprită pe aliniamentul şanţului antitanc, însă Diviza 51 a izbutit o breşă în liniile de apărare ale

[1] „Wadi", vale seacă sau uscată (în deşerturile din Arabia şi din Africa de Nord) – nota trad.

inamicului, ceva mai îngustă decît culoarul realizat de Divizia 4 indiană. Această pătrundere pe două direcţii le-a oferit forţelor blindate ale Corpului 10, de sub comanda lui Horrocks, plasate imediat în spatele frontului, posibilitatea de a înainta rapid.

La 8.25 dimineaţa, Horrocks s-a deplasat la cartierul general al lui Tuker. O notă oficială menţiona: „Comandantul Diviziei 4 indiene i-a comunicat comandantului Corpului 10 că am înfrînt rezistenţa inamicului şi că avem cale liberă pentru o acţiune ofensivă imediată care putea duce la încheierea campaniei din nordul Africii. Acum era momentul de a riposta energic, fără a cruţa oamenii sau maşinile. Comandantul Corpului 10 a discutat la telefon cu comandantul Armatei, cerîndu-i permisiunea de a angaja în luptă Corpul 10 pentru a menţine avîntul atacului."

Din păcate, demararea acţiunii a suferit o amînare, ca şi valorificarea rezultatelor obţinute deja. Raportul oficial al lui Alexander menţiona că „La ora 12.00 generalul Montgomery a introdus în luptă Corpul 10". Între timp, însă, Divizia uşoară 90 germană contraatacase şi alungase Divizia 51 britanică de pe o porţiune a terenului cucerit, închizînd parţial breşa creată. Într-un tîrziu, după-amiaza, cînd elementele blindate de avangardă ale Corpului 10 au început să forţeze pătrunderea prin breşă, efectivele britanice au fost stăvilite de contraatacul Diviziei 15 tancuri, singura rezervă de care dispunea inamicul. În acea zi nu s-a mai întreprins nimic pentru a folosi forţa Corpului 10 în vederea valorificării breşei realizate de Divizia 4 indiană.

Chibzuit ca de obicei, Montgomery plănuise să realizeze străpungerea a doua zi dimineaţă, printr-un atac combinat aerian şi de artilerie, destinat să susţină acţiunea de înaintare prin breşă. Cînd s-a luminat de ziuă, englezii au constatat că inamicul se evaporase; lovitura sa nimicitoare s-a transformat într-o nouă acţiune de urmărire a inamicului scăpat printre degete.

Montgomery pierduse şansa de a repurta o victorie decisivă, adversarii săi rataseră ocazia de a astupa breşa şi de a-şi menţine poziţiile pe aliniamentul Wadi Akarit, întrucît două dintre cele trei

divizii de tancuri, Divizia 10 şi Divizia 21, fuseseră retrase, rînd pe rînd, pentru a stăvili pericolul lansat de americani în spatele lor. În seara precedentă, Messe îi spusese lui Arnim că nu mai poate rezista încă o zi la Wadi Akarit în absenţa forţelor blindate deja dislocate şi obţinuse acordul acestuia de a se retrage pe poziţiile de la Enfidaville, la 240 km spre nord, unde cîmpia de coastă era îngustă şi apărată de o barieră de coline.

Trupele Axei au început să se retragă curînd după lăsarea serii, pe 6 aprilie. Ele au ajuns cu bine pe poziţiile de la Enfidaville la 11 aprilie, deşi majoritatea ostaşilor au parcurs distanţa pe jos. Trupele de avangardă ale Armatei a 8-a, înaintînd pe un front format din două corpuri, au ajuns acolo abia după două zile, deşi erau complet motorizate şi infinit superioare slabei ariergărzi germane, care din cînd în cînd îi înfrunta pe urmăritori, oprindu-le înaintarea.

Încercînd să intercepteze retragerea inamicului, Alexander a lansat Corpul 9 (Armata 1) într-un atac menit să captureze Trecătoarea Fondouk şi să lovească apoi la 80 km spre est, prin Kairouan, spre oraşul de coastă Sousse, la circa 30 km sud de Enfidaville. Acestui corp nou, aflat sub comanda lui John Crocker, i s-au repartizat Divizia 6 blindată britanică, o brigadă de infanterie a Diviziei 46 şi Divizia 34 infanterie SUA, care dispunea de 250 de tancuri. Infanteria trebuia să captureze înălţimile dominante aflate de o parte şi de cealaltă a Trecătorii Fondouk, curăţînd drumul în vederea atacului cu blindate. Atacul, organizat în pripă, urma să înceapă în noaptea de 7 spre 8 aprilie. Trupele Diviziei 34 s-au pus în mişcare cu o întîrziere de aproape trei ore şi au pierdut şansa de a trece neobservate pe întuneric. Curînd, ele au fost oprite de focul inamicului. Germanilor li s-a oferit astfel posibilitatea de a-şi *deplasa focul* spre nord, pentru a stăvili şi Brigada 46, care izbutise să facă progrese în efortul de a cuceri terenul înalt din nordul defileului. Crocker a decis să îşi arunce în luptă blindatele pentru a forţa trecerea, fără a mai aştepta ca infanteria să curețe drumul, întrucît de realizarea acestui scop depindea pătrunderea rapidă pe cîmpia de coastă.

Atacul a fost lansat a doua zi, 9 aprilie, de către Divizia 6 blindată, sub comanda generalului de divizie Keightley. Au fost pierdute 34 de tancuri (şi numai 67 de oameni) destul de puţin dacă se ţine seama de dificultăţile înaintării prin cîmpurile de mine şi sub tirul celor 15 tunuri antitanc care apărau defileul îngust. Blindatele au reuşit să treacă abia după-amiaza, ceea ce l-a determinat pe Crocker să suspende înaintarea pînă a doua zi dimineaţa. Unităţile au fost rechemate pe timpul nopţii în bivuacul adăpostit aflat la gura defileului. Această decizie extrem de prudentă contrasta cu acţiunea îndrăzneaţă dinainte. Era necesar, însă, să se croiască o cale de trecere prin terenul minat pentru înaintarea vehiculelor de transport, iar rapoartele menţionau că blindatele germane retrăgîndu-se dinspre sud, sub comanda lui Bayerlein, se apropiau de Kairouan. Divizia 6 blindată şi-a reluat înaintarea spre est în zorii zilei de 10 aprilie, dar cînd au ajuns la Kairouan coloanele inamicului, aflate în retragere, depăşiseră deja acest nod rutier. Micul detaşament german (format din două batalioane de infanterie şi o companie antitanc), care apăra sectorul Fondouk, dispăruse şi el, nu înainte de a îndeplini ordinul lui Bayerlein – oprirea înaintării Corpului 9 pînă în dimineaţa zilei de 10 aprilie, pentru a acoperi retragerea armatei lui Messe de-a lungul coridorului de coastă. Faptul de a ieşi cu bine dintr-o situaţie atît de dificilă, în care forţe mult superioare îl ameninţau din faţă şi din spate, a însemnat pentru detaşament o remarcabilă faptă de vitejie.

Cele două armate ale Axei făcuseră acum joncţiunea pentru apărarea arcului de 160 km, de la coasta de nord pînă la Enfidaville. Prin această manevră situaţia lor se îmbunătăţise temporar, dar pierderile suferite, îndeosebi în ce priveşte echipamentul, făceau ca aliniamentul, fie el chiar scurtat, să le depăşească posibilităţile. În plus, terenul cîştigat lîngă Medjez el Bab şi spre nord, prin contralovitura lui Arnim din februarie, fusese în cea mai mare parte recîştigat de englezi prin atacuri realizate de Corpul 5 al generalului de corp de armată Allfrey, la sfîrşitul lui martie şi începutul lui aprilie. Astfel, Aliaţii erau acum bine plasaţi pentru a lansa noi

atacuri spre est, împotriva orașelor Tunis și Bizerta.

Considerente politice și psihologice au influențat puternic alegerea zonei în care urma să aibă loc lansarea loviturii nimicitoare menite să pună capăt campaniei militare. Într-o scrisoare adresată lui Alexander, la 23 martie, precum și în altele ulterioare, Eisenhower insista ca lovitura principală să fie efectuată în nord, în sectorul Armatei 1, și efectivele corpului de armată condus de Patton să participe la atacul decisiv pentru a ridica moralul americanilor. La alcătuirea planurilor de luptă, Alexander a acceptat această sugestie și în 10 aprilie i-a dat instrucțiuni lui Anderson să fie gata pentru a declanșa atacul în jurul datei de 22 aprilie. El a cedat, de asemenea, în fața lui Patton, care nu accepta să treacă din nou sub comanda Armatei 1, și a hotărît ca, pînă la urmă, Corpul 2 SUA să acționeze separat, sub directa sa îndrumare. În același timp, a respins cererea lui Montgomery ca Divizia 6 blindată, care tocmai făcuse joncțiunea cu Armata a 8-a, să fie alipită acesteia. El i-a comunicat lui Montgomery că rolul Armatei a 8-a va deveni secundar și că trebuia să renunțe la una din cele două divizii blindate pe care le avea, pentru întărirea Armatei 1.

În această împrejurare, interesele politice și strategice au coincis. Sectorul nordic oferea mai multă libertate de acțiune forței superioare a Aliaților datorită direcțiilor de atac mai largi, precum și a liniei de aprovizionare mai scurte; direcția din sud prin Enfidaville părea mai puțin adecvată unei acțiuni eficiente, stînjenind desfășurarea forțelor blindate.

Trupele Corpului 2 SUA au fost aduse din sectorul sudic al Tunisiei în sectorul nordic, conform unui grafic care prevedea deplasarea zilnică a circa 2 400 vehicule, acțiune complexă proiectată de statul major (Omar Bradley a preluat comanda acestui corp de armată de la Patton, care a revenit la planificarea acțiunilor americane pentru invazia din Sicilia). Și Corpul 9 britanic a fost mutat spre nord, printr-o deplasare mai scurtă; el s-a inserat pe centru-dreapta între Corpul 5 britanic și Corpul 19 francez – care se învecinau acum cu Armata a 8-a, pe aripa dreaptă a Aliaților.

Conform „planului final", elaborat de Alexander în 16 aprilie, ofensiva consta într-o lovitură convergentă din patru direcţii de atac. Armata a 8-a cu Corpul 10 al lui Horrock trebuiau să atace în noaptea de 19 aprilie prin Enfidaville spre nord, către Hammamet şi Tunis, pentru a tăia calea de acces pe limba de pămînt a peninsulei Cap Bon şi a împiedica restul forţelor Axei să se retragă acolo în vederea unei rezistenţe prelungite. Această acţiune presupunea înaintarea pe cel puţin 80 km printr-o zonă îngustă, extrem de dificilă. Corpul 19 francez, care urma imediat, trebuia să menţină o presiune corespunzătoare şi să valorifice orice ocazie creată prin înaintarea vecinilor de front. Corpul 9 britanic (o divizie de infanterie şi două divizii blindate), urma să atace în zorii zilei de 22 aprilie între Pont-du-Fahs şi Goubellat, cu scopul de a deschide calea blindatelor. Pe partea stîngă, Corpul 5 britanic, cu trei divizii de infanterie şi o brigadă de tancuri, urma să realizeze efortul principal – să atace, în aceeaşi zi, lîngă Medjez el Bab, în sectorul de 25 km apărat de două regimente ale Diviziei 334 germane. Corpul 2 SUA trebuia să atace în sectorul nordic o zi mai tîrziu; această fîşie de 65 km era apărată de trei regimente aparţinînd Diviziei Manteuffel şi de un regiment al Diviziei 334 (8 000 de oameni, în comparaţie cu un efectiv de 95 000 cît avea Corpul 2 SUA).

Şansele acestei ofensive generale, lansată simultan în toate sectoarele, păreau foarte mari. Aliaţii dispuneau acum de 20 de divizii cu o putere combatantă de peste 300 000 oameni şi 1 400 tancuri. Forţa celor nouă divizii germane, care formau coloana vertebrală a apărării de-a lungul arcului de 160 km, corect evaluată de serviciul de spionaj al Aliaţilor, se cifra la 60 000 oameni şi mai puţin de 100 de tancuri (un raport german menţionează că numărul tancurilor apte de acţiune era de numai 45). Un atac de hărţuire lansat de Arnim la sud de Medjez el Bab în noaptea de 20 aprilie a reuşit să pătrundă 8 km la adăpostul întunericului, dar a fost respins cînd s-a luminat de ziuă – şi nu a reuşit să dezorganizeze pregătirea şi lansarea atacului britanic din acest sector.

Din păcate, ofensiva generală a Aliaţilor, deşi lansată la timp,

nu s-a desfăşurat conform planului. În apărare, germanii au dat dovadă de multă înverşunare şi au utilizat cu iscusinţă terenul accidentat pentru a bloca forţele adverse superioare. În aceste condiţii planul „final" al lui Alexander a dat greş şi a trebuit refăcut.

Atacul Armatei a 8-a la Enfidaville, cu trei divizii de infanterie, a întîmpinat o rezistenţă dură pe dealurile ce mărginesc fîşia de coastă. El a fost stăvilit, şi Aliaţii au suferit pierderi grele – rezultat ce a contrazis optimismul lui Montgomery şi al lui Horrocks, care susţineau că inamicului i se putea „face vînt" de pe această fîşie îngustă de teren. Aici italienii s-au luptat la fel de bine ca nemţii. Ceva mai departe de ţărm, în interiorul uscatului, blindatele masate ale Corpului 9 britanic au izbutit să străpungă frontul inamicului înaintînd 13 km în zona Kourzia, la nord-vest de Pont-du-Fahs, dar au fost oprite de intervenţia singurei rezerve mobile substanţiale a lui Arnim, Divizia 10 tancuri. Aceasta dispunea de mai puţin de o zecime din puterea în tancuri a forţei atacante (care era de 360 tancuri apte de acţiune). Atacul principal, lansat de Corpul 5 britanic, a progresat lent în faţa rezistenţei tenace a celor două regimente germane de infanterie care apărau acest sector; după patru zile de lupte crîncene Aliaţii trecuseră de Medjez el Bab cu doar 10–11 km. Apoi, atacul a fost oprit, iar în unele puncte împins înapoi, prin intervenţia unei brigăzi de tancuri, improvizată din majoritatea tancurilor rămase Grupului de armate Afrika. În sectorul nordic, Corpul 2 SUA n-a reuşit prea mult în cele două zile de atac lansat într-un ţinut foarte accidentat. La 25 aprilie a descoperit că inamicul se retrăsese spre o altă linie de apărare, la cîţiva kilometri mai în spate. Într-un cuvînt, ofensiva eşuase fără să realizeze măcar o breşă.

Efortul de respingere a atacurilor a epuizat forţele şi puţinele rezerve pe care trupele Axei le mai aveau. La 25 aprilie, cele două armate germane dispuneau de carburant doar pentru 25 km, iar muniţiile le ajungeau pentru maximum trei zile de luptă. Aprovizionarea aproape inexistentă cu provizii, muniţii şi carburant, de care depindea posibilitatea de a contracara viitoarele atacuri a

constituit factorul decisiv pentru deznodămîntul următoarei ofensive a Aliaţilor. Rezervele de alimente înregistrau de asemenea o scădere alarmantă. Ulterior, Arnim a afirmat că „şi fără ofensiva Aliaţilor tot ar fi trebuit să capituleze pînă cel tîrziu la 1 iunie întrucît nu mai aveam mîncare".

La sfîrşitul lui februarie, Rommel şi Arnim precizaseră într-un raport că va fi nevoie de cel puţin 140 000 tone de provizii lunar pentru a întreţine puterea combatantă a forţelor Axei, în cazul în care Comandamentul Suprem hotăra să se păstreze supremaţia în Tunisia. Conştiente de dificultăţile de transport, autorităţile de la Roma au redus cifra la 120 000 tone, deşi exista riscul ca pînă la o treime din acest total să fie pierdut în timpul traversării. Pînă la urmă, doar 29 000 tone au ajuns în posesia forţelor Axei, în luna martie, din care un sfert pe calea aerului.

Americanii, dacă e să ne referim la Aliaţi, au adus în acea lună circa 400 000 tone de provizii în porturile Africii de Nord. În aprilie, aprovizionarea Axei s-a redus la 23 000 tone, iar în prima săptămînă a lui mai la infima cantitate de 2 000 tone. Această situaţie se datora controlului instituit pe rutele de aprovizionare trans-mediteraneene de forţele aeriene şi navale (îndeosebi britanice) ale Aliaţilor, sprijinite de informaţiile serviciilor de spionaj asupra acţiunilor de transport maritim ale inamicului. Cifrele explică din plin brusca prăbuşire a rezistenţei forţelor Axei.

Noul „plan final" al lui Alexander a rezultat, indirect, din blocajul pe fîşia îngustă de la Enfidaville. La 21 aprilie, cînd eşecul atacului lansat de cele trei divizii devenise dureros de evident, Montgomery a fost nevoit să-l suspende din cauza pierderilor tot mai mari. Această întrerupere l-a ajutat pe Arnim să-şi deplaseze spre nord blindatele care îi mai rămăseseră în intenţia de a împiedica atacul principal britanic să străpungă la est de Medjez el Bab, aşa cum am relatat deja. Montgomery plănuia să reia ofensiva la 29 aprilie, concentrîndu-se pe fîşia îngustă de coastă, fără să mai încerce să asigure poziţiile de pe terenul înalt din interiorul teritoriului. Deşi acceptată de Horrocks, directiva a provocat obiecţii

puternice din partea comandanţilor diviziilor aflate pe poziţiile din faţă – Tuker şi Freyberg. A doua zi, 30 aprilie, Alexander a sosit la faţa locului pentru a discuta situaţia cu Montgomery şi a ordonat ca, în vederea unei noi lovituri puternice în sectorul Medjez el Bab, cele două divizii disponibile ale Armatei a 8-a, care erau totodată şi cele mai bune, să fie repartizate Armatei 1. (Tuker propusese acest lucru înaintea atacului eşuat la Enfidaville.) Dacă măsura aceasta ar fi fost adoptată mai devreme (atacul de la Enfidaville nu izbutise să realizeze nici măcar obiectivul limitat de a ţintui acolo forţele Axei şi de a împiedica întărirea forţelor inamicului în sectorul central) rezultatul poate că ar fi fost altul.

O dată luată hotărîrea, mutarea celor două divizii a fost pusă rapid în practică. Divizia 4 indiană şi Divizia 7 blindată au pornit în lunga lor deplasare spre nord-vest în aceeaşi zi, înainte de lăsarea întunericului. Pentru Divizia 7 blindată, amplasată mult în spate, ca forţă de rezervă, această deplasare a însemnat un traseu ocolit, de aproape 485 kilometri, pe nişte drumuri anevoioase. Ruta a fostă parcursă în cîteva zile, tancurile fiind deplasate pe transportoare. Cele două divizii au fost transferate la Corpul 9, căruia i s-a încredinţat sarcina loviturii decisive. Corpul 9 s-a deplasat spre nord şi şi-a concentrat forţele în vederea atacului, în spatele sectorului apărat de Corpul 5. Horrocks a preluat comanda Corpului 9, Crocker fiind rănit în urma unui accident produs cu ocazia testării unui nou mortier, ceea ce a însemnat un mare ghinion, date fiind perspectivele excepţionale pentru cariera lui.

Corpul 2 SUA, comandat de Bradley, reluase atacul în sectorul nordic, în noaptea de 26 aprilie. După patru zile de lupte crîncene, eforturile acestui corp de armată de a înainta prin regiunea deluroasă au fost zădărnicite de rezistenţa îndîrjită a inamicului. La rîndul lor, germanii au ieşit epuizaţi din aceste confruntări, fără muniţii, astfel încît au fost nevoiţi să se retragă pe un nou aliniament, incomod, la est de Mateur. Retragerea a fost efectuată în timpul nopţilor de 1 şi 2 mai în secret. Noul aliniament se afla la numai 25 km de portul Bizerta, ceea ce punea în primejdie liniile de apărare

prin lipsa unei adîncimi suficiente – ca şi în sectorul Medjez el Bab, în faţa Tunisului. În aceste condiţii, deficitul de provizii devenea fatal pentru apărători. Lipsa de adîncime a liniilor de apărare a determinat caracterul hotărît al noii ofensive pe care Aliaţii se pregăteau să o lanseze la 6 mai. Ei şi-au dat seama că o dată ce crusta era străpunsă, nu mai existau şanse de a rezista îndelung printr-o apărare elastică şi prin manevre în retragere. Forţele Axei reuşiseră să zădărnicească atacurile anterioare cu preţul epuizării puţinelor rezerve de care dispuneau – muniţii pentru o scurtă ripostă în faţa tirului zdrobitor al atacanţilor şi carburant doar pentru contraacţiuni extrem de limitate în spaţiu. În plus, germanii nu mai beneficiau de acoperirea aeriană, întrucît terenurile de aterizare din Tunisia fuseseră pierdute, iar avioanele rămase se retrăseseră în Sicilia.

Atacul nu a fost o surpriză pentru comandanţii germanilor, întrucît interceptaseră mesaje radio care indicau transferarea unor mari forţe de la Armata a 8-a, la Armata 1. Faptul acesta nu i-a ajutat în acţiunile de ripostă, deoarece nu aveau mijloacele materiale necesare.

Conform noului plan al lui Alexander, „Vulcan", străpungerea trebuia realizată printr-o singură lovitură, puternică: Corpul 9 urma să treacă prin Corpul 5 şi să lovească pe un front foarte îngust – cu o lăţime de aproximativ 3 km – în valea aflată la sud de rîul Medjerda. Asaltul urma să fie executat de o falangă masivă alcătuită din Divizia 4 britanică şi Divizia 4 indiană cu patru batalioane de sprijin constînd din tancuri, urmate îndeaproape de diviziile blindate 6 şi 7. Forţa de blindate cuprindea peste 470 de tancuri. După ce diviziile de infanterie ar fi pătruns în liniile de apărare pe o adîncime de aproximativ 5 km, cele două divizii de blindate urmau să treacă prin culoar şi, dintr-un prim salt să ajungă în zona St. Cyprien, la 20 km de linia de pornire şi la jumătatea distanţei faţă de Tunis. Alexander a accentuat în instrucţiunile sale că „obiectivul principal era capturarea Tunisului", excluzînd astfel orice tentativă de concentrare a forţelor şi subliniind că nu trebuie să se facă pauze

pentru „curăţirea localităţilor unde inamicul continuă să opună rezistenţă".

Ca o acţiune preliminară atacului efectuat de Corpul 9, i s-a ordonat Corpului 5 să captureze înălţimea de la Djebel Bou Aoukaz, în seara zilei de 5 mai. Misiunea a fost realizată după o serie de lupte crîncene, iar Corpul 5 a primit sarcina „de a menţine deschis culoarul" prin care ataca în forţă Corpul 9. Misiunea nu a ridicat nici o problemă, deoarece inamicul nu mai avea cum să dezvolte un contraatac eficient.

Deschiderea culoarului putea fi mai dificilă, dacă atacul Corpului 9 s-ar fi produs ziua, aşa cum se prevăzuse, ţinîndu-se seama de lipsa de experienţă a Armatei 1 în privinţa atacurilor nocturne. La insistenţele lui Tuker planul a fost, însă, modificat, ora zero devenind ora trei dimineaţa, profitîndu-se din plin de o noapte fără lună. Tot la îndemnul său, barajul de artilerie a fost înlocuit prin concentrări de foc succesive, controlate de la centru, asupra tuturor punctelor forte ale inamicului (aprovizionarea cu muniţie de artilerie a fost dublată, ajungîndu-se la 1 000 de proiectile per tun). În acest fel s-a aruncat cîte un obuz la fiecare doi metri de front, liniile de apărare suportînd un bombardament de cinci ori mai dur decît cel de la barajul de la Alameine, din toamna precedentă. Efectul paralizant al acestor focuri concentrate, lansate de cele patru sute de tunuri care sprijineau direct asaltul, a fost sporit prin teribilul atac aerian demarat în zori, care a însumat peste două sute de raiduri.

La 9.30 dimineaţa, Divizia 4 indiană reuşise o breşă adîncă în frontul inamicului, cu preţul a ceva mai mult de o sută de vieţi omeneşti, şi raportase că în faţă nu se înregistra nici o mişcare care să indice pregătiri în vederea unei opoziţii serioase. Cartierul general al corpului de armată a fost informat că blindatele „puteau merge acum cît de repede şi cît de departe pofteau". Înainte de ora zece, trupele de avangardă ale Diviziei 7 blindate începuseră să se scurgă prin breşă. Pe aripa dreaptă, Divizia 4 britanică s-a pus în mişcare tîrziu şi a înaintat lent, dar a fost ajutată de atacul lansat

de vecinii aflați pe aripa stîngă și, înainte de amiază a atins obiectivul propus. Atunci li s-a permis diviziilor blindate să iasă la atac. Ele s-au oprit spre seară pentru popasul de noapte, lîngă Massicault, aflat la numai 10 km de linia de plecare la atac și la 5 km după liniile cucerite de infanterie, adică la doar un sfert din drumul pînă la Tunis. În rapoartele oficiale ale Diviziei 7 blindate, această prudență excesivă este explicată prin aceea că „s-a considerat mai înțelept ca fiecare brigadă să fie menținută pe pozițiile sigure pe care le deținea, pentru a nu pierde controlul asupra lor și a complica inutil activitatea de reaprovizionare" – explicație care demonstrează fără echivoc incapacitatea de a înțelege cum se cuvine principiile elementare de valorificare a unui avantaj de luptă. Ca și la Wadi Akarit, Horrocks și comandanții diviziilor blindate au reacționat lent în fața ocaziei ivite și au continuat să acționeze într-un ritm caracteristic mai degrabă acțiunilor de infanterie și nu a celor oferite de mobilitatea blindatelor. Prudența nu era nicidecum necesară în acest caz. Sectorul de 13 km aflat la sud de rîul Medjerda, ținta atacului lansat pe un front de aproximativ 3 km, fusese apărat de două batalioane de infanterie foarte slabe și de un batalion antitanc aparținînd Diviziei 15 tancuri susținute de o forță eterogenă alcătuită din mai puțin de șaizeci de tancuri – aproape tot ce mai rămăsese din blindatele Axei. Acest scut fragil fusese pulverizat de extraordinara concentrare de obuze și bombe care a susținut asaltul. În afară de asta, lipsa de carburant nu-i permisese lui Arnim să deplaseze spre nord restul efectivelor neblindate din diviziile de tancuri 10 și 21, așa cum intenționase. În privința imobilizării germanilor, efectul lipsei de carburant a fost mai eficient pentru paralizarea germanilor decît planul de inducere în eroare conceput de englezi, prin care se lăsa impresia că atacul va porni din sectorul *Kourzia*.

Diviziile 6 și 7 blindate și-au reluat înaintarea în zorii zilei de 7 mai, dar la fel de prudent și au fost ținute la St. Cyprien, pînă după-amiază, de o mînă de germani, cu zece tancuri și cîteva tunuri. Ordinul de a intra în Tunis a fost dat abia la 3.15 după-amiaza.

Carele blindate ale Regimentului 11 husari au pătruns în oraş după o jumătate de oră îndeplinindu-şi astfel cu succes rolul de trupe de avangardă, pe care efectivele acestui regiment îl jucaseră încă de la demararea campaniei din Africa de Nord, cu aproape trei ani în urmă. Regimentul de gardă regală din Derbyshire (regimentul de care blindate al Diviziei 6 blindate) a intrat aproape simultan. Aceste trupe au fost urmate de tancuri şi infanterie motorizată, care au desăvîrşit ocuparea oraşului. În timpul acestei operaţii, trupele au fost stingherite de entuziasmul isteric al populaţiei, care le-a bombardat cu flori, şi mai puţin de rezistenţa sporadică a grupurilor de germani răzleţi şi dezorganizaţi. În acea seară, s-au predat numeroşi soldaţi germani, ca de altfel şi a doua zi dimineaţă. O bună parte dintre germani au încercat totuşi să fugă din oraş spre nord sau spre sud. Efectivele rămase din formaţiile de luptă s-au retras în aceleaşi direcţii divergente, după ce au fost dispersate datorită loviturii din Tunis.

Între timp, Corpul 2 SUA îşi reluase atacul în sectorul nordic, simultan cu atacul britanic. La 6 mai, progresul a fost lent, din cauza rezistenţei încă dure, însă a doua zi după-amiază elementele de recunoaştere ale Diviziei 9 infanterie au găsit calea liberă şi au intrat în Bizerta în jurul orei 16,15. Inamicul evacuase deja oraşul şi se retrăsese spre sud-est. Intrarea oficială în oraş i-a fost rezervată Corpului francez Franc d'Afrique, care a sosit pe 8 Mai. Diviza 1 blindată, înaintînd dinspre Mateur, fusese oprită de mai multe ori în primele două zile. La fel se întîmplase şi cu diviziile 1 şi 34 infanterie, ceva mai la sud. La 8 mai, însă, Divizia 1 blindată a asistat la prăbuşirea liniilor de apărare, şi a înaintat cu uşurinţă, întrucît rezervele de muniţii şi de combustibil ale inamicului scăzuseră ameninţător, iar Divizia 7 blindată britanică pornise deja spre nord, din Tunis, de-a lungul coastei, în spatele germanilor.

Încolţiţi de vîrfurile de lance britanice şi americane şi fără mijloacele necesare pentru a mai rezista sau a se retrage, germanii au capitulat în masă. Pînă la venirea serii, escadronul de avangardă al Regimentului 11 husari luase deja 10 000 de prizonieri. În zorii

zilei de 9 mai, o parte a unui alt escadron a intrat în Porto Farina, localitate aflată în apropierea promontoriului cu același nume, la 30 km vest de Bizerta, și a capturat alți 9 000 de prizonieri care, îngrămădiți pe plajă, încercau să-și construiască plute; escadronul a răsuflat ușurat cînd a putut preda această masă de prizonieri forței de blindate americane, sosite curînd la fața locului. La 9.30 dimineața, generalul Vaerst, comandantul Armatei a 5-a de tancuri și al sectorului nordic, i-a raportat lui Arnim: „Artileria și blindatele noastre au fost distruse. Nu mai avem muniții și carburant. Vom lupta pînă la capăt". Ultima propoziție era o mostră de bravură absurdă, întrucît trupele nu puteau lupta fără muniții. Vaerst a aflat curînd că trupele sale, conștiente de realitate, începuseră să se predea. Drept urmare, la amiază s-a declarat de acord cu predarea oficială a trupelor care îi mai rămăseseră și astfel numărul prizonierilor din această zonă s-a ridicat la 40 000.

Cînd frontul a fost rupt, o mare parte a forțelor Axei se afla în zona situată la sud de Tunis. Configurația acestei zone oferea posibilități pentru organizarea unor acțiuni defensive mult mai mari, astfel că Aliații se așteptau la o rezistență îndelungată. Dar și aici, epuizarea rezervelor de muniții și de combustibil a provocat prăbușirea rapidă a liniilor inamicului după o scurtă acțiune de rezistență. Prăbușirea a fost accelerată de un sentiment general de deznădejde, deoarece și acolo unde mai rămăseseră ceva provizii, trupele Axei știau că reaprovizionarea era exclusă și, o dată cu ea, orice șansă de a putea scăpa din încercuire.

Acum, scopul lui Alexander era să împiedice armata lui Messe, adică partea sudică a forțelor Axei, să se retragă în marea peninsulă Cap Bon, unde ar fi putut organiza o „ultimă tranșee" de rezistență. Așadar, imediat după capturarea Tunisului, Diviziei 6 blindate i s-a ordonat să pornească spre sud-est în direcția Hamman Lif. Concomitent, Divizia 1 blindată trebuia să se deplaseze spre același obiectiv. La Hamman Lif dealurile erau atît de aproape de mare, încît fîșia netedă de coastă nu depășea 300 m lățime. Acest defileu îngust era apărat de un detașament german susținut de tunuri

de 88 mm, retrase din liniile de apărare ale aeroportului. Timp de două zile nemţii au izbutit să blocheze orice încercare de străpungere a unui culoar de trecere. În final, obstacolul a fost depăşit printr-un efort bine combinat. Infanteria Diviziei 6 blindată a capturat înălţimile din jurul oraşului, artileria a măturat străzile metodic, intersecţie cu intersecţie, iar o coloană de tancuri a fost trimisă apoi pe plajă, în buza valurilor, unde erau mai ferite de tirul singurului tun german rămas în funcţiune. În seara zilei de 10 mai înaintarea a fost extinsă peste linia de bază a peninsulei, pînă la Hammamet, izolîndu-se astfel forţele inamice care scăpaseră cu viaţă. Paralizaţi de lipsa de carburant, germanii nu s-au putut retrage în peninsulă. A doua zi, Divizia 6 blindată a înaintat spre sud, în spatele trupelor Axei, care ţineau în şah Armata a 8-a britanică în apropiere de Enfidaville. Deşi trupele Axei mai dispuneau aici de ceva muniţii, dîndu-şi seama că erau încolţite fără speranţă de a putea scăpa, au capitulat.

Pînă la 13 mai, ceilalţi comandanţi ai trupelor au capitulat pe rînd. Cîteva sute de oameni fugiseră pe mare sau cu avionul spre Sicilia. Mai scăpaseră cei 9 000 de răniţi şi bolnavi, evacuaţi încă de la începutul lui aprilie. Numărul total al celor capturaţi de trupele aliate nu se cunoaşte cu precizie. La 12 mai, Alexander îi raportase lui Eisenhower că începînd de la 5 mai numărul de prizonieri crescuse la 100 000 şi estima că în total, după încheierea operaţiunilor, va ajunge la 130 000. Potrivit unui raport ulterior, cifra totală ar fi fost 150 000. În raportul oficial, întocmit după război, Alexander declara că totalul prizonierilor s-a ridicat „la un sfert de milion de oameni". În memoriile sale, Churchill consemnează aceeaşi cifră, dar îi adaugă calificativul „aproape". Eisenhower vorbeşte de „240 000, dintre care aproximativ 125 000 germani". La 2 mai, Grupul de armate Afrika raportase la Roma că numărul de raţii distribuite în luna aprilie variase între 170 şi 180 000; aceasta se întîmpla înainte de luptele grele din ultima săptămînă a campaniei. Prin urmare, e greu de crezut că numărul de prizonieri ar fi putut depăşi această cifră cu aproape cincizeci la

sută. Personalul administrativ însărcinat cu hrănirea trupelor nu încearcă niciodată să subestimeze numărul acestora. Merită menționat, de asemenea, că în ultimele faze ale războiului s-au manifestat discrepanțe și mai mari chiar între ultima cifră de rații germane și cifra de prizonieri pe care Aliații susțineau că i-au capturat. Cert este că în Tunisia numărul prizonierilor a atins o cifră însemnată. În consecință, Axa a fost lipsită astfel de marea masă a trupelor sale călite în luptă, pe care le-ar fi putut utiliza pe teatrul de război din Mediterana, pentru a bloca invazia Aliaților în Sicilia – momente cruciale al reintrării lor în Europa.

Capitolul 26

Reintrarea în Europa – prin Sicilia

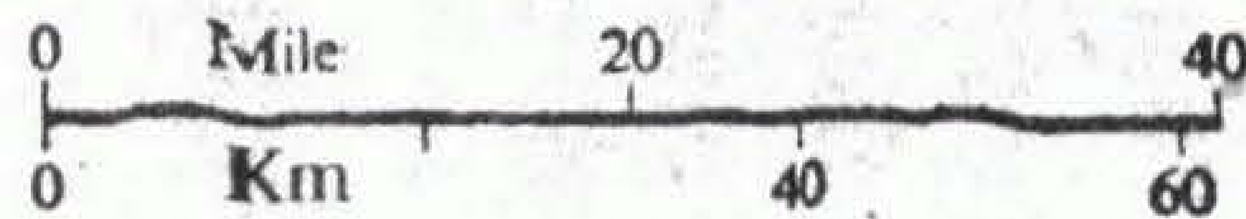
Privită retrospectiv, cucerirea Siciliei în 1943, pare un lucru simplu. În realitate însă, ea a fost un salt periculos, plin de incertitudini, deznodămîntul încununat de succes datorîndu-se în mare parte unor factori trecuţi multă vreme sub tăcere. Unul dintre ei îl reprezintă orgoliul nesăbuit care i-a împins pe Hitler şi pe Mussolini să încerce „să salveze aparenţele" în Africa. Apoi intervine teama plină de invidie nutrită de Mussolini la adresa Aliaţilor săi germani şi neplăcerea pe care i-o provoca ideea de a-i lăsa pe aceştia să joace un rol capital în apărarea teritoriului italian. Se mai adaugă aici convingerea lui Hitler, aflată în dezacord cu opinia lui Mussolini, că Sicilia nu reprezenta obiectivul real al Aliaţilor, convingere greşită, ce îşi avea obîrşia în stratagema excepţional de subtilă „implantată" prin planul britanic de inducere în eroare.

Primul factor a contat, însă, cel mai mult. Dacă Hitler şi Statul major general german se temuseră întotdeauna să se confrunte cu puterea maritimă britanică şi nu i-au trimis lui Rommel pe mare forţe suficiente pentru a-şi duce pînă la capăt victoriile, în ultima etapă au expediat în Africa atît de multe, încît şi-au periclitat şansele de a apăra Europa.

Germanii au fost angrenaţi în această nesăbuinţă fatală de izbînda neaşteptată în faţa lui Eisenhower, a cărui înaintare spre

Reintrarea în Europa

Lansări din aer Aliate
Linia frontului la 18 iulie
Linia frontului la 31 iulie
Limitele de armată ale Aliaţilor

MAREA TIRENIANĂ
MAREA MEDITERANĂ
Sicilia
ITALIA
Reggio
CALABRIA
Strîmtoarea Messina
Palermo 22 iul.
Trapani 23 iul.
Marsala 23 iul.
Termini Imerese
Corleone
Menfi
Sciacca
Agrigento
Caltanissetta 18 iul
D.15 Gr. Tc.
Petralia
Comandamentul Armatei a 6-a italiene
Enna
Santa Stefano
D.9 SUA
Sant'Agata
Brolo
Debarcări americane de noapte
7/8 aug.
10/11 aug.
15/16 aug.
Spadafora
Messina 17 aug.
Scaletta
Randazzo
15/16 aug. Debarcări Bg. britanică
Taormina
Mt. Etna
Adrano
Simeto
D.78
D.50
Gornalunga
Cîmpia
Catania
DIV. HERMANN GOERING
Catania 5 aug.
13 iulie Bg. paraşutişti ocupă podurile
Podul Primasole
Lentini
Augusta 13 iul.
Syracuse 10 iul.
Caltagirone
Licata
Gela
Scoglitti
Ragusa
D.3 SUA
D.2 Bl. SUA
D.1 SUA
D.45 SUA
D.5
D.50
Bg.231
Cap Passero
D.1 Canad.
D.51
SUA Armata a 7-a (Patton)
Armata a 8-a (Montgomery)

Tunis reușiseră s-o oprească, după ce fuseseră luați prin surprindere de invazia anglo-americană în Africa de Nord franceză, în luna noiembrie a anului precedent. În timp ce vîrful de lance al Aliaților înainta cu destulă prudență din Algeria spre est, germanii au reacționat rapid la această amenințare trimițînd pe calea aerului trupe peste Mediterana în speranța de a împiedica capturarea de către Aliați a porturilor Tunis și Bizerta. Ei au izbutit să apere defileele muntoase și să îi țină în șah pe Aliați o bucată de vreme. Succesul acestei acțiuni i-a făcut pe Hitler și pe Mussolini să creadă că puteau păstra Tunisia la nesfîrșit. În consecință, au trimis întăriri suficient de numeroase pentru a contrabalansa forța din ce în ce mai mare de care dispunea Eisenhower. Cu cît se implicau mai mult, cu atît simțeau că nu se mai pot retrage fără a pierde din prestigiu. În același timp, dificultățile retragerii sau rămînerii pe poziții au sporit pe măsură ce forțele navale și aeriene ale Aliaților, mult superioare, au început să treacă la acțiuni de strangulare în strîmtorile dintre Sicilia și Tunis.

Capul de pod germano-italian creat în Tunisia i-a ținut în șah pe Aliați întreaga iarnă, oferind totodată adăpost resturilor armatei lui Rommel după o retragere de peste 3 000 km, dinspre Alamein. Eșecul Aliaților de a captura imediat Tunisia a fost pînă la urmă în avantajul lor, deoarece Hitler și Mussolini respingeau orice argument în favoarea evacuării trupelor germane și italiene, cînd acest lucru mai era încă posibil. Într-un ultim efort de a-l convinge pe Hitler de această necesitate, la 10 martie 1943 Rommel s-a deplasat cu avionul la cartierul general al acestuia, în Prusia Răsăriteană. În jurnalul său el pomenește de zădărnicia acestei acțiuni: „Am subliniat cu toată tăria de care eram în stare că trupele «africane» trebuiau reechipate în Italia pentru a fi capabile să apere flancul nostru sudic din Europa. Am mers pînă acolo încît să îi garantez – ceea ce, de obicei, îmi displace – că dispunînd de aceste trupe puteam respinge orice invazie a Aliaților în sudul Europei. Dar totul a fost degeaba".[1]

[1] *The Rommel Papers*, p. 419.

În timp ce forțele Aliaților amenințau „decisiv" capul de pod, trupele Axei au fost obligate să aștepte lovitura fatală și să scape șansa oferită de vremea cețoasă din aprilie, care le-ar fi ajutat să se îmbarce înainte de a fi reperate. Ele au izbutit să stăvilească prima tentativă a Aliaților de a le străpunge liniile de apărare, în 20–22 aprilie, însă s-au prăbușit în momentul în care frontul a fost străpuns de următorul mare atac, din 6 mai. Prăbușirea totală care a urmat s-a datorat în mare parte lipsei de adîncime a capului de pod, precum și faptului că trupele germane aveau conștiința acută a faptului că luptau cu spatele lipit de o mare ostilă.

Capturarea celor opt divizii din Tunisia, inclusiv a majorității veteranilor lui Rommel și a elitei armatei italiene, a lăsat Italia și insulele ei aproape lipsite de acoperire. Aceste forțe ar fi putut asigura o apărare foarte puternică pe căile de acces în Europa, prin Italia, iar șansele Aliaților de a realiza o invazie s-ar fi redus considerabil.

Aliații, însă, nu au fost pregătiți să profite prompt de ocazia ivită – deși hotărîseră în ianuarie că următorul pas avea să-l reprezinte debarcarea în Sicilia, iar capturarea Tunisului avusese loc în limitele graficului de timp fixat. Din fericire, ocazia prielnică s-a prelungit datorită disensiunilor și opiniilor divergente din cartierele generale ale adversarilor.

Generalul Westphal, pe atunci șeful statului major al feldmareșalului Kesselring, comandantul suprem din sudul Italiei ne furnizează și alte dovezi. Întrucît Italia nu mai dispunea de forțe mecanizate mobile, șefii militari i-au implorat pe germani să le asigure un sprijin puternic cu cîteva divizii de tancuri. Hitler s-a lăsat înduplecat și i-a trimis lui Mussolini un mesaj personal prin care îi oferea cinci divizii. Mussolini, fără să îl informeze pe Kesselring, i-a răspuns lui Hitler că nu dorea decît trei divizii, ceea ce însemna de fapt o singură divizie nouă, în afara celor două improvizate din detașamentele care se aflaseră în tranzit spre Africa. Mussolini și-a exprimat chiar dorința de a nu mai fi trimise alte trupe germane. Reținerea lui de a accepta oferta lui Hitler la

mijlocul lunii mai s-a datorat unui amestec de mîndrie şi frică. Mussolini nu accepta ideea ca lumea întreagă şi mai ales poporul său să-şi dea seama că depindea de ajutorul german. După cum remarca Westphal: „El voia ca Italia să fie apărată de italieni şi respingea cu obstinaţie ideea că din cauza stării catastrofale în care se aflau forţele sale armate acest lucru era practic imposibil". Un alt motiv consta în refuzul de a-i lăsa pe nemţi să dobîndească o poziţie dominantă în Italia. De fapt, respingea ideea prezenţei germanilor în ţară cu aproape aceeaşi ardoare cu care detesta eventuala intrare a Aliaţilor în Italia.

Noul şef al Statului Major al Trupelor de Uscat, generalul Roatta (fost comandant al Siciliei), l-a convins pînă la urmă pe Mussolini că prezenţa unor forţe germane substanţiale era esenţială pentru realizarea unei apărări eficiente a Italiei şi a avansposturilor din insulele ei. Mussolini a acceptat sosirea unor noi divizii germane, cu condiţia ca acestea să fie controlate tactic de comandanţii italieni.

Garnizoana italiană din Sicilia includea patru divizii de cîmp şi şase divizii statice de apărare a coastei, slab înzestrate din punct de vedere al echipamentului şi cu un moral foarte scăzut. În momentul prăbuşirii, detaşamentele germane aflate în tranzit spre Africa au fost organizate într-o divizie, care a primit numele de „Divizia 15 Panzergrenadier", deşi dispunea de o singură unitate de tancuri. Divizia „Hermann Göring", alcătuită asemănător, a fost trimisă în Sicilia spre sfîrşitul lui iunie. Mussolini n-a fost de acord ca aceste două divizii să formeze un corp de armată sub un comandant german, aşa că ele au fost plasate sub conducerea generalului Guzzoni, şi distribuite în cinci grupuri, ca rezerve mobile, de-a lungul celor 240 km ai insulei. Ofiţerul german de legătură cu grad superior, generalul de corp de armată Senger und Etterlin, a primit un mic stat major de operaţii şi o companie de transmisiuni pentru a exercita controlul în caz de urgenţă.

Cînd Mussolini acceptase suplimentarea ajutorului german, Hitler avea deja îndoieli dacă să-i trimită un asemenea sprijin;

preocupat fiind de o nouă viziune asupra „punctului periculos". El se temea că italienii îl vor răsturna pe Mussolini şi vor încheia pacea – suspiciune curînd confirmată de evenimente. Din această cauză ezita să împingă în inima Italiei alte divizii germane, expuse nimicirii în cazul în care Aliaţii lor se prăbuşeau sau treceau de partea adversarilor. În acelaşi timp a început să credă că Mussolini, Înaltul comandament italian şi Kesselring se înşelau apreciind că următoarea acţiune a Aliaţilor va fi saltul din Africa în Sicilia. În această privinţă, s-a înşelat.

Cel mai mare dezavantaj strategic al lui Hitler în confruntarea cu reintrarea Aliaţilor în Europa consta în imensele teritorii cucerite pînă atunci – de pe coasta de vest a Franţei (Oceanul Atlantic), pînă pe coasta de est a Greciei (Marea Egee). Era extrem de greu să estimezi locul în care Aliaţii vor lovi. Marele avantaj strategic al acestora consta în marea varietate de obiective alternative, precum şi în capacitatea de a-şi deruta adversarul, folosindu-se de forţa maritimă de care dispuneau. Deşi avea toate motivele să se păzească de un atac venit din Anglia peste Marea Mînecii, Hitler nu putea ignora posibilitatea ca armatele anglo-americane din Africa de Nord să debarce în orice punct de pe frontul său sudic, între Spania şi Grecia [1].

Hitler considera că Aliaţii vor debarca în Sardinia şi nu în Sicilia. Sardinia putea constitui o treaptă de acces mult mai favorabilă spre Corsica şi o trambulină bine plasată pentru un salt pe continent, în Franţa sau în Italia. El nu excludea o debarcare a Aliaţilor în Grecia, şi voia să păstreze rezerve armate pe care, la nevoie, să le poată expedia de urgenţă în acea direcţie.

Aceste idei au fost stimulate de copiile unor documente găsite asupra unui „ofiţer britanic" al cărui cadavru fusese găsit pe coasta spaniolă de agenţii nazişti din Spania. Pe lîngă aceste acte de identitate şi corespondenţă personală, exista şi o scrisoare confidenţială adresată de generalul de corp de armată Archibald

[1] Pentru hartă, vezi p. 366, vol.1

Nye, comandantul adjunct al Statului Major general imperial, generalului Alexander. Această scrisoare făcea referire la recente telegrame oficiale despre operaţiile militare viitoare, iar comentariile suplimentare indicau faptul că Aliaţii intenţionau să debarce în *Sardinia şi în Grecia*, amintind totodată că „planul de acoperire" urma să-l convingă pe inamic că ţinta era Sicilia.

Cadavrul şi scrisoarea făceau parte dintr-o ingenioasă stratagemă pusă la cale de o secţie a serviciului de informaţii britanic. Tertipul a fost atît de bine conceput, încît şefii serviciului german de informaţii au fost convinşi de autenticitatea datelor. Cu toate că şefii italieni şi Kesselring nu şi-au schimbat opinia potrivit căreia Sicilia va fi următorul obiectiv al Aliaţilor, Hitler a fost influenţat de aceste informaţii. Din ordinul lui, Divizia 1 tancuri a fost transferată din Franţa în Grecia, pentru a sprijini cele trei divizii germane de infanterie şi Armata a 11-a italiană, iar nou-formatei Divizii 90 Panzergrenadier i s-a dat misiunea de a consolida cele patru divizii italiene din Sardinia. Trimiterea altor întăriri în Sardinia a fost blocată din cauza dificultăţilor de aprovizionare apărute – majoritatea digurilor din cele cîteva porturi fuseseră distruse de bombardamente. Ca o măsură suplimentară de siguranţă Hitler a hotărît deplasarea în sudul Franţei a Corpului aerian 11 al generalului Student, compus din două divizii de paraşutişti, care trebuia să fie gata de a lansa un contraatac aeropurtat în cazul debarcării Aliaţilor în Sardinia.

În acest timp, Aliaţii întocmeau planul de atac, dar într-un ritm ceva mai lent. Decizia de a debarca în Sicilia apăruse în urma unui compromis şi nu prevedea nimic cert în privinţa obiectivelor următoare. Cînd şefii statelor majore american şi britanic s-au întîlnit la Conferinţa de la Casablanca, în ianuarie 1943, concepţiile lor, divergente, nu corespundeau titulaturii de: „Şefi ai Statelor majore combinate". Americanii (amiralul King, generalul Marshall şi generalul Arnold) susţineau ca, după încheierea operaţiei militare de curăţire a Africii de Nord, să se pună capăt diversiunii din Mediterana şi să se revină la acţiunea directă împotriva Germaniei.

Englezii (generalul Brooke, amiralul Pound, generalul comandor de aviaţie Portal) considerau că deocamdată nu erau întrunite toate condiţiile prielnice unei invazii directe peste Marea Mînecii (evaluare a cărei corectitudine nu poate fi pusă la îndoială în cazul unei analize retrospective a evenimentelor). Ei apreciau că o asemenea tentativă în 1943 s-ar sfîrşi printr-un dezastru sau s-ar dovedi absolut zadarnică. Toţi au fost însă de acord că trebuiau iniţiate noi acţiuni menite să întreţină presiunea în vest şi să alunge forţe germane de pe frontul rusesc. Britanicii recomandau o debarcare în Sardinia, însă Statul Major al trupelor Aliate înclina spre Sicilia. Cum Churchill avea aceeaşi opinie, s-a ajuns rapid la un acord în această direcţie. Cel mai puternic argument l-a constituit faptul că prin capturarea Siciliei se asigura libera trecere prin Mediterana, şi implicit economisirea mijloacelor de transport maritime (începînd cu anul 1940, majoritatea convoaielor regimentare şi de aprovizionare spre Egipt şi India fuseseră nevoite să folosească ruta mai lungă, care ocolea sudul Africii).

La 19 ianuarie, cînd s-a decis atacarea Siciliei, şefii Statelor majore combinate au definit obiectivul acţiunii astfel: a) să confere mai multă siguranţă liniilor de comunicaţie prin Mediterana; b) să deturneze din presiunea germană, de pe frontul rusesc; c) să intensifice presiunea asupra Italiei. Valorificarea atingerii acestui obiectiv a rămas neclară. Orice tentativă de a stabili pasul următor n-ar fi făcut decît să reaprindă divergenţele de opinie. În asemenea situaţii amînările pline de tact au însă toate şansele să se soldeze cu lipsa pregătirii strategice.

În aceste condiţii nimeni nu s-a grăbit să conceapă planul de atac asupra Siciliei. Deşi se preconiza că pînă la sfîrşitul lunii aprilie se va încheia cucerirea Tunisiei, şefii statelor majore combinate au ales ca dată pentru debarcarea în Sicilia perioada de lună plină din iulie. La 20 ianuarie englezii au prezentat un plan general al „Operation Husky" – o apropiere convergentă şi o invazie de pe mare, realizate cu forţe dinspre partea de răsărit şi cea de apus a Mediteranei. S-a convenit ca Eisenhower să fie comandantul

suprem, iar Alexander locţiitorul său. La începutul lui februarie s-a format un stat major special cu cartierul general la Alger. În cazul forţelor aeriene separarea departamentelor nu era numai în spaţiu, ci şi în concepţie; ca urmare, în timpul campaniei din Sicilia acţiunile aeriene nu au fost corelate cu necesităţile forţelor terestre şi maritime. Planul a fost tergiversat o bună bucată de vreme. Eisenhower, Alexander şi cei doi comandanţi de armată aleşi, Montgomery şi Patton, erau prinşi în ultima etapă a campaniei din Nordul Africii şi n-au găsit răgazul de a se ocupa de următoarea acţiune militară. Montgomery a studiat proiectul planului abia la sfîrşitul lunii aprilie, şi a cerut să se opereze numeroase modificări. La 3 mai planul refăcut era gata, dar aprobarea finală, dată de şefii statelor majore combinate, s-a primit abia în 13 mai – la o săptămînă după prăbuşirea frontului germano-italian la Tunis şi exact în ziua în care s-au predat ultimele eşaloane ale inamicului.

Aceste întîrzieri în planificare n-au fost motivate, întrucît doar una dintre cele zece divizii care urmau să invadeze Sicilia era angajată în faza finală a campaniei din Africa de Nord, iar şapte din ele erau noi. Debarcarea în Sicilia imediat după prăbuşirea Axei în Africa ar fi surprins apărătorii într-o stare aproape precară. Intervalul ce s-a oferit inamicului pentru a-şi reconsolida liniile de apărare ar fi fost, poate, şi mai mare, dacă Churchill nu ar fi insistat la Conferinţa de la Casablanca, şi ulterior, ca debarcrea să aibă loc în iunie. Churchill a fost sprijinit de şefii statelor majore combinate, însă comandanţii din Mediterana nu erau pregătiţi să lanseze invazia înainte de 10 iulie.

Schimbarea esenţială operată în planul de atac se referea la faptul că armata lui Patton (forţa de şoc vestică), în loc să debarce în capătul vestic al Siciliei, lîngă Palermo, urma să o facă în partea de sud-est, în apropierea armatei lui Montgomery. Punctele de debarcare deveneau astfel mai concentrate. Această masare a forţelor invadatoare constituia o precauţie împotriva unei eventuale contralovituri, deşi pînă la urmă această măsură de prevedere s-a dovedit nejustificată. Hotărîrea amintită a anulat şansa de a captura

de la bun început portul Palermo, fapt ce s-ar fi putut solda cu consecințe grave, dacă noile vehicule amfibii DUKW, în combinație cu LST-urile, nu ar fi reușit să mențină aprovizionarea adecvată pe plaje. În forma sa ultimă, planul a anihilat efectul de hărțuire a adversarului, urmărit de varianta inițială, și a oferit inamicului posibilitatea să își concentreze rezervele dispersate după ce s-a produs debarcarea și să blocheze înaintarea adversarilor peste centrul muntos al insulei. Dacă Patton ar fi debarcat lîngă Palermo, pe coasta de nord-vest, ar fi putut înainta cu ușurință spre Strîmtoarea Messina, linia de întărire sau de retragere a inamicului – acțiune ce ar fi permis încolțirea forțelor adverse. În consecință, faptul că diviziile germane au izbutit să scape s-a repercutat extrem de negativ asupra acțiunilor următoare ale Aliaților.

Erorile comise dintr-o excesivă prudență sînt explicabile în acest prim salt înapoi în Europa întreprins de Aliați, care a constituit totodată și primul mare atac lansat de pe mare împotriva unei coaste stăpînite de inamic. Trebuie subliniat și faptul că debarcarea, efectuată simultan de opt divizii, a fost de mai mare amploare decît cea din Normandia, efectuată unsprezece luni mai tîrziu. În primele trei zile au debarcat aproximativ 150 000 de oameni. În final, efectivele Aliaților au ajuns la 478 000 (275 000 englezi și 228 000 americani). Englezii au debarcat de-a lungul unei fîșii de coastă în lungime de 65 km, în colțul sud-estic al insulei, iar americanii de-a lungul unei fîșii de 65 km, pe coasta sudică. Între aripa stîngă britanică și aripa dreaptă americană exista un interval de aproximativ 32 km

Etapa navală a operației planificată și dirijată de amiralul Andrew Cunningham a inclus acțiuni complexe, inclusiv o debarcare pe timp de noapte, desfășurată de la început și pînă la sfîrșit fără nici un incident. Ea s-a desfășurat mult mai bine decît „Operațiunea Torța“, din Africa de Nord franceză, din luna noiembrie a anului precedent și de pe urma căreia se trăseseră multe învățăminte.

Forța navală operativă estică (britanică), condusă de vice-

amiralul Bertram Ramsay, era formată din 795 nave la care se adăugau încă 715 nave mici de debarcare cărate pentru etapa acostării pe plajă. Divizia 5 și Divizia 50 (inclusiv Brigada 231 *infanterie*) soseau cu vapoarele din Suez, Alexandria și Haifa și urmau să debarce de-a lungul fâșiei sudice a coastei de est a Siciliei, între Siracuza și Capul Passero. *Divizia 51* venea din Tunisia (o parte era staționată în Malta) și trebuia să debarce în colțul sud-estic al Siciliei. Divizia 1 canadiană, care urma să debarce *imediat la vest*, sosea din Anglia, în două convoaie – al doilea, cel mai rapid, transporta majoritatea trupelor care se îmbarcaseră la Clyde cu 12 zile înainte de ziua „Z" (18 iunie). A trecut prin canalul protejat de mine, în apropiere de Bizerta, imediat în fața convoaielor americane.

Forța navală operativă vestică (americană), sub comanda viceamiralului H. Kent Hewitt, cuprindea 580 de nave și alte 1 124 nave mici de debarcare purtate. Divizia 45 infanterie urma să debarce pe aripa dreaptă, la Scoglitti; ea a traversat Atlanticul în două convoaie, cu o scurtă oprire la Oran, pentru a-și lua LST-urile și ambarcațiile mai mici din raza portului Bizerta. Divizia 1 infanterie și Divizia 2 blindată, destinate debarcării la Gela, au plecat din Algiers și Oran. Divizia 3 infanterie, care urma să debarce pe aripa stîngă, la Licata, s-a îmbarcat la Bizerta, direct pe nave și ambarcații de debarcare.

Întreaga manevră a convoaielor din această vastă armadă a fost realizată cu acoperire navală și aeriană care nu a permis inamicului să intervină. Au fost pierdute numai patru nave din convoi și două LST-uri, în urma unui atac al submarinelor germane. Pe parcursul desfășurării convoaiele n-au prea avut de suferit de pe urma atacurilor aeriene. Avioanele inamice au fost ținute atît de bine în șah, încît majoritatea convoaielor nici măcar nu au fost reperate. Superioritatea aviatică a Aliaților pe acest teatru de luptă s-a dovedit categorică – peste 4 000 de avioane operaționale față de aproximativ 1 500 germane și italiene. În iunie bombardierele inamice au fost retrase la baze situate în nordul și în centrul Italiei.

Începînd cu data de 2 iulie, aeroporturile din Sicilia au fost atacate puternic şi continuu, astfel încît în ziua „Z" nu mai existau decît cîteva piste de aterizare; majoritatea avioanelor de vînătoare neavariate s-au retras în Italia sau în Sardinia (numărul avioanelor distruse pe toată durata campaniei nu a fost mai mare de 200, deşi Aliaţii susţineau cifra de 1 100). În după-amiaza zilei de 9 iulie, convoaiele au început să sosească în zonele de adunare situate la est şi la vest de Malta. În acel moment vîntul s-a înteţit, stîrnind valuri mari care puneau în pericol ambarcaţiile mai mici şi periclitau reuşita debarcărilor. Din fericire, intensitatea vîntului a scăzut spre miezul nopţii, dar s-a menţinut o hulă puternică. În ciuda acestui fapt, doar o mică parte a navelor de asalt au amînat debarcarea trupelor pe plaje.

Vîntul a creat însă mari dificultăţi trupelor care urmau să fie paraşutate înainte de debarcările propriu-zise. Paraşutările au fost efectuate de o parte din diviziile aeropurtate americane şi britanice. Chiar în condiţii meteo favorabile o acţiune de asemenea anvergură ar fi fost dificilă datorită lipsei de experienţă şi faptului că se efectua pe timp de nopate. Vîntul puternic a creat dificultăţi de pilotare şi avioanele de transport au întîmpinat greutăţi în atingerea obiectivelor propuse. Coborîrea a fost anevoioasă şi din cauza tirului antiaerian. Trupele americane de paraşutişti s-au împrăştiat în grupuri mici, pe o suprafaţă cu o lăţime de 80 km. Trupele britanice de planoare au fost şi ele răspîndite la mari distanţe, iar 47 dintre cele 134 de planoare au căzut în mare. Această dispersie neintenţionată a trupelor aeropurtate a produs o stare de panică şi de confuzie în spatele frontului inamic, astfel încît unele grupe de paraşutişti au putut să acţioneze cu succes şi au capturat poduri sau noduri rutiere.

Necazurile provocate atacanţilor de furtuna subită au fost compensate de confuzia semănată în rîndul apărătorilor. Astfel, deşi după-amiaza au fost reperate cinci convoaie ce veneau din direcţia Malta şi pînă la lăsarea întunericului au fost semnalate şi altele, avertismentele transmise de eşaloanele superioare de comandă nu au ajuns la nivelurile inferioare sau nu au produs efectul scontat.

În timp ce *toate trupele* germane aflate în rezervă au *intrat* în alertă la o oră după primirea primului raport, italienii aflați pe coastă au presupus că vîntul șuierător și marea agitată le garantau cel puțin încă o noapte de odihnă. Amiralul Cunningham remarca în raportul său că, în realitate, condițiile meteorologice nefavorabile i-au făcut pe italieni, obosiți după starea de alarmă în care se aflau de atîtea nopți, să se răsucească încîntați în paturile lor spunîndu-și *«astă-seară în nici un caz nu vor veni»*. Dar au venit".

Oboseala italienilor nu era doar fizică. Cei mai mulți se săturaseră de război, deși nu puțini fuseseră cei care împărtășiseră la început entuziasmul războinic al lui Mussolini. În plus, trupele ce apărau coastele erau în majoritate originare din Sicilia, alegere făcută tocmai pentru că se miza că vor lupta cu îndîrjire pentru a-și apăra ținuturile natale. Această presupunere nu lua însă în calcul antipatia lor față de germani și nici convingerea bazată pe un simț practic care le spunea că, în fond, cu cît luptau mai îndîrjit, cu atît mai multe dintre casele și pămînturile lor vor fi complet distruse.

Lipsa de entuziasm a italienilor s-a accentuat o dată cu revărsatul zorilor în 10 iulie, cînd au dat cu ochii de navele care umpleau marea și de fluxul continuu de nave de debarcare care transportau întăriri menite să sprijine valurile de asalt revărsate la mal în ultimele ceasuri ale nopții.

Liniile de apărare de pe plaje au fost rapid înfrînte și după chinurile pricinuite de răul de mare, trupele de asalt au răsuflat ușurate văzînd pierderile mici provocate de tirul inamic. Prima fază a invaziei a fost rezumată de Alexander în două fraze: „Diviziile de coastă italiene, a căror valoare nu fusese niciodată evaluată la cote prea înalte, s-au dezmembrat fără să tragă nici un foc, iar diviziile de cîmp au fost spulberate ca o pleavă". Italienii s-au predat în masă, astfel încît întreaga povară a apărării a căzut pe umerii celor două divizii germane eterogene, consolidate ulterior cu încă două.

În timpul perioadei critice premergătoare fixării ferme a armatelor invadatoare pe țărm, s-a produs un singur contraatac

periculos, efectuat de Divizia Hermann Göring împreună cu un detaşament format din noile tancuri Tigru de 56 tone. El a avut loc în zona Caltagirone, la 32 km de coastă, de pe centura muntoasă ce domina cîmpia Gela unde debarcase Divizia 1 americană de infanterie. Din fericire, lovitura s-a produs în cea de a doua zi. Un mic grup de tancuri uşoare italiene, de tip mai vechi, a lansat un contraatac eroic în prima dimineaţă şi a pătruns chiar în oraşul Gela. Coloana germană principală a întîrziat însă pe drum şi nu a reuşit să ajungă la faţa locului decît a doua zi dimineaţă. Deşi trecuse destul timp de la începerea operaţiilor, doar cîteva tancuri americane izbutiseră să debarce din cauza hulei puternice a plajei aglomerate. Pe ţărm se înregistra o lipsă acută de tunuri antitanc şi de artilerie. Tancurile germane au năvălit pe cîmpie în grupuri convergente, au înfrînt avanposturile americane şi au ajuns la dunele de nisip de la marginea plajelor. Puţin a lipsit ca invadatorii să nu fie alungaţi înapoi pe mare. Atacul a fost înfrînt de focul executat de pe nave exact la momentul oportun. O lovitură periculoasă pe flancul stîng al Diviziei 45, lansată cu o coloană de tancuri Tigru, a fost de asemenea stăvilită în ziua aceea.

A doua zi, două grupuri de luptă ale Diviziei 15 Panzergrenadier au ajuns în faţa americanilor, după un marş forţat pornit din vestul Siciliei. Divizia Hermann Göring ajunsese deja în sectorul britanic, dînd curs apelului de a stăvili înaintarea în acea zonă. Acţiunea englezilor părea extrem de periculoasă – deoarece se desfăşura în apropierea portului Catania, la jumătatea distanţei de coasta de est, iar cele trei capete de pod instalate de americani pe plaje erau încă neconsolidate şi nelegate între ele.

Debarcările britanice întîmpinaseră aceeaşi opoziţie redusă, înaintarea trupelor fiind favorizată de inexistenţa vreunui contraatac prompt. Deşi au apărut impedimente care au determinat întîrzieri în timpul debarcării trupelor şi a echipamentelor, în ansamblu acţiunea s-a derulat mult mai bine decît pe plajele vestice, ceva mai expuse. După prima zi raidurile aeriene au devenit mai frecvente, dar acoperirea aeriană eficientă a redus pierderile la

capitolul nave de transport aproape la același nivel ca și în sectoarele americane. Pentru cei care trăiseră primii ani de război în Mediterana, așa cum remarca amiralul *Cunningham*, „era aproape un *miracol că flotele* de nave de transport puteau rămîne *ancorate* pe coasta *inamicului... suferind* doar pierderi minore din cauza atacurilor aeriene". În etapa ce a urmat debarcării, situația s-a schimbat din cauza unui alt tip de acțiuni aeriene.

În primele trei zile, forțele britanice curățiseră întreaga parte de sud-est a insulei. Apoi, Montgomery „a hotărît să pătrundă în cîmpia Catania dinspre regiunea Lentini" și a ordonat „un atac major pentru noaptea de 13 iulie". Obiectivul cheie era capturarea podului de la Primasole, peste rîul Simeto, aflat la cîțiva kilometri la sud de Catania. În acest scop a fost utilizată jumătate dintr-o brigadă de parașutiști și podul a fost capturat intact.

Următoarea etapă este rezumată în relatarea făcută de generalul Student, comandantul Corpului aerian 11 – care cuprindea trupele germane aeropurtate. Hitler ordonase ca trupele generalului Student să staționeze în sudul Franței, pentru a fi pregătite să zboare în Sardinia dacă Aliații ar fi debarcat acolo, așa cum preconiza Hitler. Trupele aeropurtate alcătuiau o rezervă strategică flexibilă, ușor de deplasat în orice situație, așa cum rezulta din relatarea lui Student:

> „La 10 iulie, cînd Aliații au debarcat în Sicilia, am propus lansarea imediat a unui contraatac cu trupele aeropurtate, respectiv cu cele două divizii de care dispuneam. Hitler n-a acceptat ideea, iar Jodl s-a pronunțat categoric împotriva ei. În consecință, Divizia 1 parașutiști a zburat (din sudul Franței) în Italia – o parte la Roma și una la Napoli, în timp ce Divizia 2 parașutiști a rămas, împreună cu mine la Nîmes. În scurt timp însă, Divizia 1 parașutiști a fost trimisă în Sicilia pentru a fi utilizată ca trupe terestre menite să consolideze firavele forțe germane aflate acolo în momentul în care trupele italiene au început să se prăbușească *en masse*. O parte a diviziei a fost

transportată pe calea aerului în serii succesive, şi paraşutată în spatele frontului nostru din sectorul estic, aflat la sud de Catania. Eu intenţionasem ca trupele să fie paraşutate în spatele frontului inamic. Primul contingent a fost paraşutat la circa trei kilometri în spatele frontului nostru şi, printr-o stranie coincidenţă, a aterizat aproape simultan cu trupele britanice de paraşutişti lansate în spatele frontului nostru pentru a deschide podul de pe rîul Simeto. Ai noştri i-au învins pe britanici şi au recucerit podul. Acţiunea a avut loc la 14 iulie[1].

După trei zile de lupte crîncene, forţele britanice sosite la faţa locului au reuşit să recucerească podul şi să redeschidă accesul în cîmpia Catania. În schimb, tentativa de a forţa înaintarea spre nord a fost blocată de puternica rezistenţă a trupelor germane concentrate acum pentru a acoperi accesul direct de pe coasta de est, spre Messina, oraş aflat la o distanţă de 95 km, situat în colţul nord-estic al Siciliei, locul cel mai aproape de sudul peninsulei italice.

În aceste condiţii nu mai putea fi vorba de cucerirea rapidă a Siciliei. Montgomery a fost nevoit să deplaseze spre vest grosul Armatei a 8-a pentru a înainta pe o cale ocolită, prin zona deluroasă din centru, în jurul Etnei, concomitent cu o înaintare spre est realizată de Armata a 7-a, care în ziua de 22 iulie a ajuns pe coasta de nord şi a ocupat Palermo, din păcate prea tîrziu pentru a mai intercepta retragerea spre est a trupelor inamice mobile. Noul plan a schimbat esenţial rolul armatei lui Patton. Funcţia de scut pentru flancul Armatei a 8-a în atacul decisiv preconizat împotriva Messinei, care urmărea şi distragerea atenţiei inamicului, a fost completată cu aceea de pîrghie ofensivă şi, în final, de vîrf de lance principal.

Pentru noul atac, ce urma să fie lansat la 1 august, au fost aduse din Africa noi divizii de infanterie (Divizia 9 SUA şi Divizia

---

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 355.

78 britanică) – numărul total al diviziilor ridicîndu-se la 12. Germanii au primit şi ei întăriri – Divizia 29 Panzergrenadier şi Corpul 14 tancuri sub comanda generalului Hube, care a preluat comanda. Sarcina era să întîrzie cît mai mult înaintarea inamicului pentru a permite şi acoperi evacuarea forţelor Axei – decizie la care ajunseseră, atît Guzzoni, cît şi Kesselring, imediat după răsturnarea lui Mussolini, la 25 iulie, înaintea reluării ofensivei de către Aliaţi.

Acţiunea de tergiversare a fost înlesnită de relieful accidentat al nord-estului Siciliei, un triunghi muntos. În timp ce terenul favoriza apărarea, şi fiecare pas înapoi scurta linia frontului, necesitînd tot mai puţini apărători, armatele Aliaţilor întîmpinau din ce în ce mai multe dificultăţi în a-şi desfăşura forţele la capacitatea maximă. Patton a întreprins trei tentative de a accelera înaintarea: – o debarcare la Sant' Agata în noaptea de 7–8 august, o a doua la Brolo în 10–11 august şi o a treia la Spadafora pe 15–16 august. De fiecare dată, însă, acţiunile au avut loc prea tîrziu pentru a mai fi eficiente. Montgomery a încercat să întreprindă o mică debarcare la 15–16 august, însă ariergarda inamicului se deplasase deja mult spre nord – iar majoritatea trupelor acestuia trecuseră deja strîmtoarea şi ajunseseră în peninsulă.

Foarte bine organizate, retragerea prin strîmtoare s-a realizat pe parcursul a şase zile (şi şapte nopţi), fără a se înregistra pierderi mari. Au fost evacuate cu bine aproape 40 000 de soldaţi germani şi peste 60 000 italieni. Italienii şi-au abandonat pe insulă echipamentele, cu excepţia a circa 200 de vehicule, în schimb nemţii au luat cu ei aproape 10 000 vehicule, 47 tancuri, 94 tunuri şi 17 000 tone de provizii şi echipamente. La 17 august, în jurul orei 6.30 dimineaţa, avangarda americană a intrat în Messina, iar la scurt timp după ea a apărut şi o grupare britanică.

Reuşita acestei evadări a fost raportată de Alexander Premierului, destul de ciudat: „La ora 10 a.m. în această dimineaţă, 17 august 1943, ultimul soldat german a fost izgonit din Sicilia... Se poate aprecia că toate forţele italiene aflate pe insulă la 10 iulie

au fost distruse, cu excepția cîtorva unități dezmembrate care probabil că au scăpat, fugind în Italia propriu-zisă."

Din documentele păstrate, reiese că numărul trupelor germane din Sicilia depășea cu puțin 60 000 de oameni, iar cel al trupelor italiene se ridica la 195 000 (la vremea respectivă, Alexander evaluase trupele germane la 90 000, iar pe cele italiene la 315 000). Au fost luați prizonieri 5 500 de germani, iar 13 500 răniți ajunseseră în Italia înainte de retragere, deci numărul morților nu putea depăși cîteva mii (englezii estimau că fuseseră uciși 24 000 de soldați germani). Pierderile englezilor s-au cifrat la 2 721 morți, 2 183 dispăruți și 7 939 răniți, în total 12 843. Americanii au înregistrat 2 811 morți, 686 dispăruți și 6 471 răniți – un total de 9 968. Pe ansamblu, pierderile Aliaților s-au ridicat la aproximativ 22 800 de oameni. Prețul n-a fost prea mare dacă se ține seama de importantele rezultate politice și strategice ale campaniei care s-a soldat cu căderea lui Mussolini și capitularea Italiei. Dacă Aliații ar fi reușit să folosească din plin acțiunile de învăluire prin operații de debarcare eficiente, „recolta" de victime din rîndul germanilor ar fi fost mai mare, iar următoarele acțiuni mai ușoare. Afirmația aceasta aparține amiralului Cunningham, care în raportul său remarca judicios că, „după primele zile Armata a 8-a nu a mai valorificat ocaziile oferite de operațiile de debarcare. Micile LSI-uri au fost ținute în loc... iar ambarcațiile de debarcare puteau interveni în cazul în care ar fi fost solicitate... Nu încape îndoială că au existat temeinice motive de ordin militar pentru a nu se utiliza toate aceste disponibilități care, după opinia mea, constituiau un potențial neprețuit de forță navală și flexibilitate de manevră. Merită, însă, să se rețină că există posibilitatea de a se economisi timp și eforturi de luptă costisitoare dacă se întreprind mici acțiuni de învăluire menite să îl destabilizeze pe inamic".

Kesselring a răsuflat ușurat constatînd că Înaltul Comandament al Aliaților nu încercase o debarcare în Calabria, extremitatea inferioară a Italiei, care, în spatele forțelor sale din

Sicilia, i-ar fi blocat retragerea prin Strîmtoarea Messina. Pe toată durata campaniei din Sicilia se temuse de un asemenea atac, deoarece nu dispunea de forțe pentru a-l contracara. După părerea sa, „un atac secundar asupra Calabriei ar fi făcut din debarcarea în Sicilia o zdrobitoare victorie a Aliaților". Pe toată durata campaniei din Sicilia, încheiată cu fuga reușită a celor patru divizii germane aflate acolo, Kesselring nu a dispus decît de două divizii germane pentru a acoperi tot sudul Italiei[1].

[1] Cunningham, *Despatch*, p. 2082.

Capitolul 27

Invadarea Italiei

„Un succes aduce după sine un altul", spune un bine cunoscut dicton, bazat pe un vechi proverb francez. Nu este mai puțin adevărat însă că „succesul e și rodul eșecului". Mișcările religioase și politice zdrobite de autoritatea aflată la putere au reînviat din nou după ce conducătorii lor au căpătat aureola martiriului. Hristos răstignit a devenit mai puternic decît fusese în timpul vieții. Generali biruitori au fost eclipsați de conducători de oști pe care i-au biruit, dovadă faima nemuritoare a lui Hannibal, Napoleon, Robert E. Lee și Rommel.

Același efect poate fi desluşit și în cazul istoriei popoarelor, deși într-un mod ceva mai subtil. Toată lumea cunoaște dictonul că într-un război „englezii nu cîștigă decît o bătălie – pe ultima". Aceasta subliniază caracteristica lor de a începe prin dezastre și de a sfîrși prin victorii, o deprindere riscantă și costisitoare. Ca o ironie a soartei, adesea rezultatul final a depins tocmai de înfrîngerile suferite la început de englezi și de Aliații lor, care au insuflat inamicului o excesivă încredere de sine, iar pe ei i-au ambiționat.

Uneori chiar și atunci cînd sorții s-au schimbat, întîrzierea unui succes imediat s-a dovedit foarte avantajoasă, contribuind la repurtarea unei reușite ulterioare substanțiale și la asigurarea succesului final. Cel puțin în două ocazii, în campaniile

mediteraneene din Cel de al Doilea Război Mondial acest fapt a fost evident.

Înfrîngerea inițială a înaintării Aliaților spre Tunis, în noiembrie 1942, a fost motivul care i-a încurajat pe Hitler și pe Mussolini să trimită pe mare întăriri masive, pe care Aliații, le-au încercuit șase luni mai tîrziu, cînd au capturat două armate ale Axei și au înlăturat astfel principalul obstacol din calea saltului pe care urmau să-l facă din Africa în sudul Europei.

Un alt eșec care pînă la urmă s-a transformat într-o victorie a fost invadarea Italiei propriu-zise. După rapida capturare a Siciliei și căderea lui Mussolini, saltul în Italia, mult mai scurt desigur, părea simplu. Șansele de reușită erau incontestabile, dacă ținem seama de faptul că se aranjase deja în secret capitularea Italiei, anunțul urmînd să fie dat simultan cu marile debarcări ale Aliaților. În acel moment, în sudul Italiei se aflau doar șase divizii germane insuficient de puternice, la care se adăugau încă două aflate în apropiere de Roma, cărora urma să le revină dificila sarcină de a face față invaziei Aliaților și, totodată, de a-i ține în frîu pe foștii lor Aliați italieni.

Cu toate acestea, feldmareșalul Kesselring a reușit să îi țină în șah pe invadatori, să dezarmeze trupele italiene și să oprească inamicul pe un aliniament aflat la numai 160 kilometri de Roma. A fost nevoie de opt luni pentru ca Aliații să ajungă în capitala Italiei. Au urmat alte opt luni, înainte de a reuși să treacă prin peninsula îngustă și muntoasă spre cîmpiile din nordul Italiei.

Această lungă amînare a deznodămîntului ce păruse atît de aproape în septembrie 1943 le-a oferit avantaje Aliaților, în general. Inițial Hitler intenționase să-și scoată forțele din sudul Italiei și să organizeze o blocadă în munții din nord. Neașteptatele succese repurtate de Kesselring în acțiunile de apărare l-au determinat însă, contrar sfaturilor lui Rommel, să pompeze resurse armate spre sud cu scopul de a păstra cît mai mult o parte cît mai mare din Italia. Această decizie s-a repercutat negativ asupra rezervelor de care Hitler a avut nevoie nu după mult timp, pentru a face față dublului

Debarcări din Italia sudică
Înaintarea Aliaților 3 sept./28 dec. 1943
Atacuri Aliate
Contraatacuri germane
D.1 Parașut. Situația unităților germane la 3 sept.
xxx Limitele de armată la Aliați
0 Mile 50 100
0 Km 50 100 150
Terni
Pescara
Aquila
Ortona 28 dec.
Moro
3 oct.
Bg. specială urmată de D.78
D.3 Tc.
Comandamentul armatei italiene
Monterotondo
Orsogna
Civitavecchia
5 brit.
Termoli
Tivoli
Comandamentul lui Kesselring
Roma
Frascati
LINIA GUSTAV
Trigno
Biferno
Ostia
D.3 PARA
Velletri
13 brit
Cassino
Foggia
Anzio
M. Maggiore
M. La Difense
M. Camino
27 sept.
22 sept.
Debarcarea D.78
Barletta
6 SUA
2 SUA
Gaeta
Benevento
Bari
Garigliano
Capua
și D.16 Gr. Tc.
MAREA
ADRIATICĂ
HG
Volturno
Neapole
10 brit
1 oct.
Melfi
D.1 Parașut.
A P U L I A
Capul de pod de la Salerno
Neapole
Avellino
14 sept.
Părți din D. 3 și D.15
0 Mile 10 20
Autostr.18
Grup de luptă al diviziei Herman Göring
D.16 Tc.
Salerno
Eboli
Auletta
Potenza
Matera
Brindisi
11 sept.
20 sept.
Polla
Taranto
D. 26 Tc.
14 sept.
Nocera
Cava
La Molina
Castellammare
Trecătoarea Chiunzi
Salerno
Montecorvino
MONTECORVINO
Maiori
Vietri
Sorrento
Amalfi
D.16 Tc.
Battipaglia
Eboli
Ponte Sele
Armata a 10-a
(Vietinghhoff)
LINIA FRONTULUI 14 sept.
Lagonegro
Castrovillari
Rangeri SUA
Comando britanic
D.46
D.56
D.29 Gr. Tc
Capri
Persano
13 sept.
Sele
Corpul 10 britanic (McCreery)
D.45 (rezervă) 10 sept.
D.36
D.19 Gr. Tc.
Paestum
Capaccio
Agropoli
Corpul 6 SUA (Dawley)
9 sept.
Armata a 5-a(Clark)
Castellabate
Operațiunea „Avalanșa”
9 sept.
Debarcarea Armatei a 5-a (Clark)
Belvedere
D.26 Tc.
Cariati
Operațiunea „Slapstick”
9 sept.
Debarcarea D.1 Aeropurtată (Armata a 8-a)
D.29 Tc. Gr.
MAREA TIRENIANĂ
C A L A B R I A
Catanzaro
10 sept.
Pizzo
Corpul 30 britanic
Corpul 13 britanic
Messina
Reggio
Linia frontului — — — 12 sept. ——— 14 sept.
Palermo
Termini
Operațiunea „Baytown”
3 sept.
Debarcarea Armatei a 8-a (Montgomery)
Strâmtoarea Messina
Sicilia
*HG = HERMANN GÖRING

atac asupra Germaniei lansat de ruşi în Răsărit şi de Aliaţii occidentali în Normandia.

Proporţional cu mărimea ei, forţa Aliaţilor din Italia a absorbit o cantitate mai mare din resursele militare ale germanilor, decît se întîmplase pe celelalte fronturi. Mai mult, pe frontul italian germanii îşi puteau permite să cedeze teren cu riscuri minime, conştienţi de faptul că eforturile pentru a păstra un front extins pe ambele părţi îi expunea unei prăbuşiri fatale. Judecăţile de acest fel au consolat trupele Aliaţilor din Italia, conduse de Alexander, pe care le nemulţumea zădărnicirea speranţelor de a repurta o victorie rapidă.

Bineînţeles că nimeni nu porneşte într-o campanie cu gîndul de a ajunge la un eşec care s-ar putea ca în final să fie profitabil. Nu e în natura umană să dorească şi să caute cu orice preţ eşecurile. Prin urmare, merită să cercetăm cum s-au petrecut lucrurile.

Prima cauză care a determinat spulberarea planurilor Aliaţilor a fost întîrzierea cu care au reacţionat pentru a valorifica ocazia oferită de lovitura de stat din Italia, îndreptată împotriva războiului, care a dus la răsturnarea lui Mussolini. Aceasta a avut loc la 25 iulie, iar Aliaţii au intrat în Italia abia după şase săptămîni. Cauzele întîrzierii au fost atît de ordin militar, cît şi politic. La conferinţa anglo-americană de la Washington, de la sfîrşitul lunii mai, americanii s-au opus ideii de a trece din Sicilia în Italia, de teamă că un asemenea pas s-ar fi reflectat negativ asupra planurilor ce vizau invadarea Normandiei şi înfrîngerea japonezilor în Pacific. Hotărîrea de a continua înaintarea în Italia a fost luată abia la 20 iulie, cînd forţele italiene din Sicilia şi-au manifestat intenţia de a capitula. Era însă prea tîrziu pentru a se trece la o acţiune imediată.

Un impediment l-a constituit şi pretenţia politică privind „capitularea necondiţionată", formulată de preşedintele Roosevelt şi de Churchill la Conferinţa de la Casablanca, din ianuarie. Noul guvern italian condus de mareşalul Badoglio era nerăbdător să afle dacă va putea conta pe condiţii mai favorabile în negocierile cu guvernele ţărilor din alianţă, dar a constatat că nu avea cum să ia legătura cu ele. Ambasadorii englez şi american la Vatican

reprezentau o modalitate accesibilă, însă discuţiile cu ei s-au dovedit zadarnice datorită unei adevărate „miopii oficiale", după cum afirma Badoglio: „Ambasadorul englez ne-a informat că, din păcate, codul său secret este foarte vechi, şi probabil cunoscut de germani, astfel încît nu ar fi prudent să-l folosească pentru o comunicare secretă cu guvernul său. Însărcinatul american cu afaceri ne-a adus la cunoştinţă că nu avea un cod secret."

Italienii au fost nevoiţi să aştepte pînă la mijlocul lui august cînd au găsit un pretext plauzibil de a trimite un delegat în Portugalia, pentru a se întîlni cu reprezentanţii englezi şi americani. Această modalitate întortocheată de a duce tratative a determinat noi întîrzieri în reglementarea problemei.

În schimb, Hitler a luat imediat măsuri menite să împiedice noul guvern italian să încheie pacea şi să renunţe la alianţa cu Germania. În ziua loviturii de stat de la Roma, 25 iulie, Rommel sosise în Grecia pentru a prelua comanda; exact înainte de miezul nopţii a primit telefonic vestea că Mussolini a fost răsturnat şi că el trebuie să se prezinte imediat la cartierul general al lui Hitler din pădurile Prusiei Răsăritene. Sosind acolo a doua zi la prînz, a „primit ordinul" de a strînge trupele în Alpi, şi de a se pregăti pentru o eventuală intrare în Italia".

Intrarea a fost pusă în practică în scurt timp, de manieră oarecum mascată. Temîndu-se că italienii ar putea bloca trecătorile din Alpi cu ajutorul trupelor de paraşutişti ale Aliaţilor, la 30 iulie Rommel a ordonat unităţilor de avangardă germane să treacă frontiera şi să ocupe trecătorile, pretextînd că în acest mod protejează rutele de aprovizionare spre Italia împotriva acţiunilor de sabotaj sau a atacurilor trupelor de paraşutişti. Italienii au protestat, ameninţînd că se vor împotrivi acestei acţiuni, însă au ezitat să deschidă focul pentru a nu risca grăbirea unui conflict cu Aliaţii lor. Infiltrarea germană a fost ulterior extinsă sub pretextul scutirii italienilor de povara apărării nordului ţării şi a le da posibilitatea să-şi consolideze sudul unde o debarcare a Aliaţilor era iminentă. Din punct de vedere strategic, argumentul era absolut

rezonabil, astfel încît conducătorii italieni nu-l puteau respinge decît cu riscul de a-şi trăda intenţia încheierii unei păci cu Aliaţii. În consecinţă, la începutul lui septembrie opt divizii germane conduse de Rommel se aflau deja dincolo de Alpi, în Italia, ca un sprijin potenţial sau ca rezerve pentru forţele lui Kesselring, din sud.

În plus, Diviza 2 paraşutişti, o mare unitate deosebit de puternică, sosise din Franţa la Ostia, în apropiere de Roma. Ea a fost însoţită de generalul Student, comandantul şef al forţelor germane aeropurtate. Interogat după război, generalul Student declara:

> „Înaltul comandament italian nu a fost avertizat asupra sosirii sale şi i s-a comunicat că divizia de paraşutişti era destinată consolidării forţelor din Sicilia sau Calabria, dar potrivit instrucţiunilor primite de la Hitler urma să mă menţin în apropiere de Roma şi să preiau totodată sub comandă Divizia 3 Panzergrenadier, care se deplasase într-acolo. Cu aceste două divizii, trebuia să fiu pregătit să dezarmez forţele italiene din jurul Romei.[1]

Prezenţa diviziilor amintite a paralizat planul Aliaţilor de a paraşuta una dintre diviziile lor aeropurtate – Divizia 82 americană (general Matthew Ridgway) – la Roma pentru a-i ajuta pe italieni să nu cedeze oraşul. Dacă americanii ar fi ajuns la faţa locului, cartierul general al lui Kesselring s-ar fi aflat în primejdie, întrucît era amplasat la Frascati, la numai 16 km sud-est de Roma.

Chiar şi fără ei, sarcina lui Student părea extrem de dificilă, înainte de începerea acţiunilor propriu-zise. Mareşalul Badoglio păstrase în zona Romei cinci divizii italiene, în ciuda insistenţelor germane de a trimite o parte dintre ele pentru a sprijini apărarea coastei, în sud. Cîtă vreme aceste divizii nu depuneau armele, Kesselring se afla în situaţia incomodă de a face faţă în perspectivă

[1] Interogatoriul lui Liddell Hart. Vezi şi Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 356–7.

celor două armate anglo-americane, cărora li se adăuga o a treia ostilă, instalată de-a curmezişul liniei de aprovizionare şi de retragere a celor şase divizii germane din sudul Italiei grupate sub numele de Armata a 10-a, sub comanda lui Vietinghoff. Patru dintre ele scăpaseră din Sicilia, epuizate din cauza pierderilor suferite în această campanie.

La 3 septembrie invazia a început. Armata a 8-a a lui Montgomery a pornit din Sicilia, a traversat Strîmtoarea Messina şi a debarcat în extermitatea sudică a Italiei. În aceeaşi zi, italienii au semnat în secret armistiţiul cu Aliaţii. Documentul urma să fie făcut cunoscut numai după ce Aliaţii efectuau a doua debarcare importantă, la Salerno, la sud de Napoli.

În 8 septembrie, spre miezul nopţii, Armata a 5-a anglo-americană, condusă de generalul Mark Clark, a început debarcarea în Golful Salerno – la cîteva ore după ce BBC anunţase capitularea Italiei. Conducătorii italieni nu se aşteptaseră ca debarcarea să se producă atît de repede. Ei au fost preveniţi că ştirea va fi difuzată abia în cursul după-amiezei. Badoglio s-a plîns că nu a avut timp să încheie toate pregătirile, că a fost luat prin surprindere şi că se găseşte în imposibilitatea de a coopera. Agitaţia şi buimăceala italienilor nepregătiţi deveniseră atît de evidente, încît generalul Maxwell Taylor, trimis în secret la Roma de Eisenhower, a anulat lansarea trupelor aeropurtate la Roma, sub comanda lui Ridgway. Eisenhower primise în acea dimineaţă un mesaj de avertizare din partea lui Taylor, care îl informa că şansele erau slabe. Era însă prea tîrziu pentru a se reveni la planul iniţial de a paraşuta trupele lui Ridgway în lungul rîului Volturno, pe latura nordică a oraşului Napoli, cu scopul de a împiedica deplasarea întăririlor inamicului dinspre sud, către Salerno.

Anunţul radiodifuzat despre capitularea Italiei i-a luat prin surprindere şi pe germani, dar ei au acţionat la Roma prompt şi decisiv, în ciuda pericolului apărut în sud prin debarcarea de la Salerno.

Deznodămîntul putea fi altul, dacă italienii ar fi acţionat în

zilele precedente cu aceeaşi prudenţă pentru a spulbera suspiciunile lui Kesselring. Generalul Westphal, şeful Statului Major consemnează, nu fără ironie, situaţia:

„La 7 septembrie, ministrul italian al Marinei, amiralul conte de Courten, l-a sunat pe feldmareşalul Kesselring pentru a-l informa că flota italiană urma să plece din Spezia în 8 sau 9, pentru a se confrunta cu flota britanică din Mediterana. Flota italiană va birui sau va pieri, a spus el, cu lacrimi în ochi. Apoi, a descris în detaliu planul de luptă pe care intenţiona să îl pună în aplicare.[1]

Aceste afirmaţii solemne au fost convingătoare. A doua zi după-amiaza, Westphal şi un alt general, Toussaint, s-au deplasat cu maşina la cartierul general al armatei italiene de la Monterotondo (25 km nord-est de Roma).

Generalul Roatta ne-a primit cu cordialitate. Am discutat în detaliu operaţiunile militare ce urmau să fie efectuate în comun de Armata a 7-a italiană şi Armata a 10-a germană, în sudul Italiei. În timp ce stăteam de vorbă, a sosit un mesaj telefonic de la colonelul Waldenburg care anunţa capitularea italienilor şi trecerea lor de partea Aliaţilor, conform comunicatului radiodifuzat. Generalul Roatta ne-a asigurat că era doar o manevră de propagandă de prost gust. Lupta comună, a spus el, va fi continuată exact cum am discutat noi[2].

Westphal era sceptic în privinţa acestor asigurări; seara tîrziu cînd s-a întors la cartierul general german de la Frascati a aflat că Kesselring transmisese deja tuturor comandanţilor cuvîntul de cod „Axa" – care semnifica faptul că Italia părăsise Axa şi anunţa necesitatea dezarmării imediate a italienilor.

---

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 360–61.

[2] *Ibidem*, p. 359.

Germanii au recurs la o combinaţie de persuasiune şi forţă, în funcţie de situaţia cu care s-au confruntat. În regiunea Romei, Student, care ştia că nu prea era agreat, a folosit tactica de şoc.

„Am încercat să capturăm Cartierul general italian cu paraşutişti, dar succesul a fost parţial. Treizeci de generali şi o sută cincizeci de alţi ofiţeri au fost capturaţi într-o parte a cartierului general, însă în cealaltă italienii au opus rezistenţă. Şeful Statului Major General plecase în seara precedentă, urmîndu-i pe Badoglio şi pe rege.[1]

În loc să încerce să învingă cele două divizii ale lui Student, comandanţii italieni s-au grăbit să-şi retragă forţele mult în spate, la est de Tivoli, şi să lase capitala în mîinile germanilor. Situaţia creată a dat cale liberă negocierilor. Kesselring a recurs la un mod mai delicat de persuasiune, propunîndu-le italienilor să se întoarcă la casele lor după ce depuneau armele. Această ofertă contravenea ordinului lui Hitler, care ceruse ca toţi soldaţii italieni să fie făcuţi prizonieri. Ea s-a dovedit, însă, mai eficientă, căci a salvat vieţi omeneşti şi a economisit timp. Iată ce spune Westphal în acest sens:

„În împrejurimile Romei situaţia a devenit calmă după ce comandantul forţelor italiene a acceptat cererea germanilor de a capitula. Acest lucru a protejat aprovizionarea Armatei a 10-a...

Am răsuflat uşuraţi la gîndul că Roma nu va deveni un cîmp de luptă. În acordul de capitulare, feldmareşalul Kesselring s-a obligat să considere Roma un oraş deschis. A promis că în oraş se vor afla doar cîteva unităţi de poliţie – două companii destinate pazei comunicaţiilor telefonice etc. Angajamentul a

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 360.

fost respectat pînă la sfîrşitul ocupaţiei germane. Datorită capitulărilor, a devenit posibilă reluarea legăturii radio cu OKW (Comandamentul Suprem German), care fusese întreruptă începînd cu data de 8. O altă consecinţă a neutralizării forţelor italiene fără vărsări de sînge a fost posibilitatea de a deplasa imediat întăriri, pe şosea, din zona Romei spre Armata a 10-a, în sud... Aşadar, după atîtea griji şi frămîntări iniţiale, situaţia din jurul Romei s-a putut rezolva în condiţii optime.[1]

Hitler şi consilierii săi militari de la OKW consideraseră că soarta armatei lui Kesselring era pecetluită. Westphal furnizase date semnificative în acest sens:

„Încă din august am rămas aproape fără provizii, rezerve de personal, arme şi echipamente. Toate cererile în acest sens au fost tergiversate de OKW. Această atitudine neobişnuit de pesimistă a determinat, probabil, folosirea Grupului de Armate B (a lui Rommel), în Italia de nord. Grupul a primit instrucţiuni să preia în poziţiile din Apenini efectivele noastre care izbutiseră să scape din atacul combinat lansat de Aliaţi şi de italieni.

La rîndul său, feldmareşalul Kesselring avea aceeaşi părere sumbră despre situaţia existentă, deşi considera că mai putea fi controlată în anumite circumstanţe – cu cît marea debarcare aşteptată se producea mai la sud, cu atît şansele deveneau mai bune. Dacă inamicul debarca de pe mare şi se paraşuta în zona Romei, Armata a 10-a nu mai putea scăpa de izolare. Cele două divizii pe care le aveam în apropierea Romei nu erau nici pe departe suficiente pentru a face faţă dublei misiuni – eliminarea puternicelor forţe italiene şi respingerea debarcării Aliaţilor. Se mai adăuga şi necesitatea de a menţine deschise liniile de comunicare din spate ale Armatei a 10-a. Încă din ziua de 9 septembrie am constatat că forţele italiene

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 360-61.

blocau drumul spre Napoli, deci implicit, aprovizionarea Armatei a 10-a care n-ar fi putut rezista multă vreme în aceste condiţii. Aşadar, comandantul suprem a răsuflat uşurat constatînd că pe aeroporturile din jurul Romei nu se produc aterizări ale trupelor inamice în zilele de 9 şi 10, zile în care neam aşteptat de la un ceas la altul ca ele să aibă loc cu sprijinul forţelor italiene. Dacă aterizările s-ar fi produs, trupele italiene şi populaţia civilă, care nu ne era nicidecum favorabilă, ar fi reacţionat.[1]

Kesselring a rezumat situaţia în cîteva cuvinte: „Aterizările la Roma şi debarcările pe mare în apropiere, nu la Salerno, ne-ar fi obligat să evacuăm toată jumătatea de sud a Italiei[2].

Chiar şi în aceste condiţii, zilele următoare debarcării Aliaţilor la Salerno au constituit o perioadă de încordare intensă pentru germani, accentuată şi de lipsa de informaţii. Niciodată „ceaţa războiului" n-a fost mai densă, lucru datorat faptului că nemţii luptau în ţara unui aliat care îi abandonase subit. Iată ce spune Westphal în acest sens:

„Iniţial, comandantul suprem nu a putut afla decît foarte puţin despre poziţiile de la Salerno. Comunicaţiile telefonice s-au întrerupt deoarece se bazau pe reţeaua italiană. Întrucît nu ni se permisese să examinăm tehnica de telefonie italiană, nu puteam să le punem rapid în funcţiune. Nici comunicaţiile radio nu au putut fi stabilite iniţial, deoarece personalul de specialitate al cartierului general al Armatei a 10-a nu era familiarizat cu condiţiile atmosferice specifice regiunii sudice."

Pentru germani, faptul că principala debarcare a Aliaţilor s-a produs în zona la care se aşteptau, adică acolo unde Kesselring îşi

---

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 361–2.
[2] *Ibidem.*, p. 362–3.

putea concentra eficient puținele forțe, a fost un noroc. În plus, înaintarea Armatei a 8-a în extremitatea inferioară a Italiei s-a derulat conform așteptărilor, iar distanța mare a eliminat pericolul imediat pentru forțele lui Kesselring. De asemenea, reținerea comandanților trupelor aliate de a se aventura dincolo de limitele acoperirii aeriene, preconizată în calculele sale cunoscînd consecvența lor de a respecta aceste limitări convenționale, a reprezentat un avantaj. Drept urmare, debarcările Aliaților la Salerno – intitulate optimist „Operația Avalanșă" – au fost stăvilite, iar tributul s-a dovedit mare. Chiar Mark Clark recunoaște că a fost „aproape un dezastru"[1]. Forța de debarcare s-a aflat la un pas de a ceda în fața contraatacului german și a reușit cu greu să nu fie alungată înapoi, pe mare.

Conform planului inițial, Mark Clark propusese ca debarcarea să aibă loc în golful Gaeta, în partea de nord a orașului Napoli, unde ținutul era mai deschis și nu existau terenuri muntoase ca la Salerno, care puteau împiedica înaintarea spre interior. Cînd Tedder, comandantul suprem al aviației Aliaților i-a spus că sprijinul aerian nu putea fi la fel de eficient dacă se extindea în sectorul Gaeta, Clark a cedat și s-a declarat de acord cu debarcarea la Salerno. În unele cercuri ale Aliaților se susținuse că modalitatea cea mai eficace de a-i lua pe nemți prin surprindere și de a-i deruta era o debarcare dincolo de aceste limite. Se și argumentase că o debarcare pe călcîiul Italiei, în zona Taranto și Brindisi, nu fusese luată în calcul de inamic, ceea ce însemna un risc minim. În plus, exista posibilitatea de a pune mîna de la bun început pe două porturi excelente.

Această debarcare a fost inclusă în plan în ultimul moment, ca o acțiune auxiliară; forța de la Taranto consta doar în Divizia 1 britanică aeropurtată, adunată la repezeală din Tunisia și trimisă pe mare cu navele ce putuseră fi găsite într-un timp atît de scurt. Ea n-a întîmpinat nici o rezistență, însă a ajuns fără tancuri și aproape fără artilerie și mijloace de transport motorizate. De fapt,

---

[1] Clark, *Calculated Risk*, p. 179.

îi lipseau exact elementele necesare pentru a putea valorifica pozițiile dobîndite.

După această amplă analiză a invaziei Aliaților, să trecem la o cercetare mai amănunțită a desfășurării operațiilor care au debutat o dată cu traversarea înguste strîmtori de la Messina de către Armata a 8-a, condusă de Montgomery, în ziua de 3 septembrie.

Ordinele privind debarcarea în Calabria, „Operațiunea Baytown", au fost date abia pe 16 august, cînd ultimele elemente ale ariergărzii germane se retrăgeau din Sicilia. Ordinele nu specificau nici un „obiectiv" – după cum remarca Montgomery, caustic, într-un mesaj adresat lui Alexander, la 19 august. Drept răspuns, i s-a comunicat:

> „Îți revine sarcina de a asigura un cap de pod în extremitatea sudică a Italiei, pentru a permite forțelor noastre navale să opereze prin Strîmtoarca Messina.
>
> În cazul în care inamicul se retrage din extremitatea sudică a Italiei, îl vei urmări cu forța armată disponibilă; mărimea ajutorului pe care îl vei primi în *Avalanșă* (debarcarea de la Salerno) depinde de atragerea forțelor inamice în partea de sud a Italiei."

Pentru veteranii din Armata a 8-a, acesta reprezenta un obiectiv minor și destul de confuz. Montgomery remarcă în memoriile sale: „Nu s-a făcut nici o tentativă de a coordona operațiile mele cu cele ale Armatei a 5-a, prin debarcarea la Salerno..." Pentru cel de-al doilea scop, care viza acordarea unui sprijin acestei armate, debarcarea Armatei a 8-a s-a produs în cel mai nepotrivit loc posibil – la peste 480 km de Salerno, de-a lungul unei fîșii foarte înguste și muntoase, ideală pentru inamic. Pornind în sus, din extremitatea sudică a Italiei, existau doar două drumuri, unul pe coasta de vest, iar celălalt pe coasta de est, ceea ce însemna

că nu se puteau utiliza decît două divizii, fiecare avînd în frunte, ca avangardă, o singură brigadă (adesea era dificil să se desfăşoare mai mult de un batalion pe fiecare direcţie de înaintare). În consecinţă, inamicul nu era obligat să păstreze forţe numeroase în această zonă, mai ales că cea mai mare parte a forţelor Aliaţilor urmau să debarce în altă parte. O dată ce Armata ajungea în peninsula Calabria, dispărea riscul ca Armata a 5-a să fie luată prin surprindere, deoarece variantele cu care inamicul urma să se confrunte erau puţine. Extremitatea sudică reprezenta cel mai nepotrivit loc pentru o diversiune. Inamicul îşi putea retrage forţele fără pierderi, şi lăsa invazia să sufere de pe urma blocării operaţionale.

Deşi nu exista riscul de a se confrunta cu o rezistenţă puternică, Montgomery şi-a organizat debarcarea cu grija şi prudenţa care îl caracterizau. Au fost adunate aproape 600 tunuri, sub comanda Corpului 30, pentru a asigura un baraj zdrobitor dinspre ţărmul sicilian, menit să acopere traversarea strîmtorii şi debarcările pe plajele de lîngă Reggio, debarcări realizate de Corpul 13 Armată aflat sub conducerea generalului Miles Dempsey. Această mare concentrare a artileriei a determinat amînarea datei asaltului. Capacitatea de bombardare a crescut prin existenţa celor 120 de tunuri navale.

Rapoartele serviciilor de spionaj din zilele precedente au arătat că germanii nu lăsaseră spre extremitatea inferioară a Italiei decît „două batalioane de infanterie", instalate la peste 16 km de plajă, pentru a acoperi drumurile ce duceau în susul peninsulei. Informaţiile legate de retragerea inamicului i-au determinat ulterior pe analişti să remarce că barajul pregătitor a reprezentat un exemplu tipic de situaţie în care „utilizezi un baros pentru a sparge o nucă". În realitate, nu mai rămăsese nici măcar „o nucă" de spart, iar muniţia a fost pur şi simplu irosită.

La orele 4.30, în dimineaţa zilei de 3 septembrie, cele două divizii de asalt, Divizia 5 britanică şi Divizia 1 canadiană, au

debarcat pe niște plaje pustii, fără zone minate sau sîrmă ghimpată. Un canadian nota, pe un ton glumeț, că „în acea zi rezistența cea mai dură a venit din partea unei pume care evadase de la Grădina Zoologică din Reggio și care se părea că făcuse o pasiune pentru comandantul brigăzii". Nu s-au înregistrat victime în rîndul infanteriei de asalt, iar pînă seara extremitatea inferioară a Italiei a fost ocupată pe o adîncime de peste 8 km, fără a se întîmpina rezistență. Au fost luați prizonieri trei soldați germani rămași în urma unității și 3 000 de italieni. Italienii s-au arătat imediat dispuși să ajute la descărcarea ambarcațiilor britanice de debarcare. În zilele următoare, înaintarea în interiorul extremității sudice a Italiei nu a întîmpinat nici o rezistență serioasă, în afara unor scurte ciocniri cu ariergărzile inamicului. În schimb, numeroasele distrugeri și demolări efectuate de germani în timpul retragerii au impus opriri repetate Armatei a 8-a. La 6 septembrie, în a patra zi, Armata a 8-a parcursese doar 50 km de la plajele pe care debarcase; ea a atins zona cea mai îngustă a peninsulei abia la 10 septembrie.

În ciuda acestui fapt, Montgomery nota: „Alexander părea deosebit de optimist" cînd la 5 septembrie a vizitat Armata a 8-a. El a anunțat că italienii au semnat în secret armistițiul în urmă cu două zile. „Alexander părea să-i creadă pe italieni că vor face tot ceea ce promiseseră". În ce-l privește Montgomery se îndoia: „I-am spus părerea mea că atunci cînd vor descoperi ce se întîmplă, germanii îi vor zdrobi pe italieni". Evenimentele au confirmat aprecierea înregistrată de Montgomery în jurnalul său.

Încrederea lui Alexander în șansele „Operațiunii Avalanșa" pare absolut surprinzătoare, deoarece cu două săptămîni înainte ca aceasta să aibă loc, comentatorul militar german, „Sertorius", făcuse o previziune potrivit căreia debarcarea principală a Aliaților urma să se producă în sectorul Napoli-Salerno, însoțită de una secundară în peninsula Calabria.

Cu o săptămînă înainte, la 18 august, Hitler emisese o serie de ordine pentru a preîntîmpina potențiala amenințare:

*

1. Este de aşteptat ca mai devreme sau mai tîrziu Italia să capituleze sub presiunea inamicului.

2. Armata a 10-a va menţine deschisă linia de retragere. Italia centrală, în special regiunea Romei, trebuie ocupată pînă atunci de OBS.

3. În zona de coastă, de la Napoli la Salerno, care pentru început este cea mai ameninţată, se va constitui un grup puternic din cel puţin trei formaţii mobile ale Armatei a 10-a. Toate formaţiile militare care nu sînt mobile trebuie scoase din această zonă. La început formaţiile total mobile pot rămîne între Catanzaro şi Castrovillari pentru a participa la operaţii. Pentru a proteja Foggia, se pot folosi elemente ale Diviziei 1 Para. În cazul unei debarcări a inamicului, zona Napoli-Salerno trebuie apărată. În sudul defileului de la Castrovillari nu se va desfăşura decît o acţiune de întîrziere...

Kesselring şi-a plasat şase din cele opt divizii, din nou- formata Armată a 10-a a generalului Vietinghoff, în sud. Armata a 10-a şi-a stabilit cartierul general în oraşul Polla, la sud-est de Salerno. Hitler îi spusese lui Vietinghoff, în ziua de 22, să considere Salerno drept „centru de gravitate" (aşa cum menţionează jurnalul de război al acestei armate). Celelalte două divizii ale lui Kesselring au rămas în rezervă lîngă Roma, pregătite să preia controlul asupra oraşului şi să menţină liberă calea de retragere a Armatei a 10-a „în eventualitatea că italienii ar trăda". Printre cele şase divizii din sud se aflau două recent sosite în Italia: Divizia 16 şi Divizia 26 tancuri. Celelalte patru divizii veniseră din Sicilia. Două dintre acestea (Divizia Hermann Göring şi Divizia 15 Panzergrenadier) cele mai afectate de pierderile suferite fuseseră aduse înapoi în zona Napoli pentru refacere. Divizia 1 paraşutişti s-a întors la Apulia, iar Divizia 29 Panzergrenadier a rămas în extremitatea sudică a Italiei spre a-l înfrunta pe Montgomery. Ca sprijin în vederea stopării înaintării

englezilor a fost trimisă temporar la Calabria şi Divizia 26 tancuri, care sosise fără nici un tanc[1]. Divizia 16 tancuri, cea mai bine înzestrată din tot lotul, a fost instalată pe poziţii pentru a acoperi Golful Salerno, unde se estima că va avea loc o debarcare masivă. Această divizie dispunea de un singur batalion[2] de tancuri, de patru batalioane de infanterie şi de multă artilerie. Totuşi forţa ei era firavă în comparaţie cu armada care naviga spre Golful Salerno cu aproximativ 700 de nave şi de ambarcaţii de debarcare, transportînd circa 55 000 oameni pentru debarcarea iniţială, urmaţi de alţi 115 000.

Debarcarea cădea în sarcina Diviziei 36 infanterie SUA, pe partea dreaptă, şi diviziilor britanice 46 şi 56, pe partea stîngă; o parte a Diviziei 45 infanterie SUA trebuia să asigure o rezervă de flanc. Aceste divizii aparţineau de Corpul 6 SUA (general Dawley) şi, respectiv, Corpului 10 britanic (general R.L. McCreery). A doua divizie urma să debarce pe o fişie de plajă de 11 km aflată imediat la sud de Salerno, în apropierea drumului principal spre Napoli, care traversează porţiunea îngustă şi muntoasă a peninsulei Sorrento prin defileul Gava, o trecătoare joasă, dar dificilă. Succesul acţiunii acestei divizii era de o importanţă capitală, atît pentru deschiderea drumului spre marele port Napoli, cît şi pentru blocarea întăririlor germane dinspre nord. Pentru a uşura sarcina acestei divizii, s-a

---

[1] Ca majoritatea diviziilor germane de tancuri în acea perioadă, nu dispunea decît de două batalioane de tancuri – unul înzestrat cu tancuri Panther şi altul cu tancuri mai uşoare, Mark IV. Batalionul Panther nu fusese trimis în Italia, iar celălalt rămăsese lîngă Roma, pentru a-i intimida pe italieni.

[2] Acest batalion dispunea de aproximativ 80 de tancuri Mark IV. Batalionul Panther fusese înlocuit cu un batalion de autotunuri de asalt, constînd din 40 de elemente – care de la distanţă puteau fi luate drept tancuri. E greu de înţeles cum generalul Mark Clark în cartea sa de memorii despre război, *Calculated Risk*, a ajuns la concluzia că „germanii avuseseră iniţial circa 600 de tancuri la Salerno" (p. 199) de aproape opt ori mai mult decît în realitate.

apelat la două comandouri britanice şi trei batalioane de rangeri americani ce aveau sarcina de a captura rapid defileul şi Trecătoarea Chiunzi, pe o rută învecinată.

Convoiul principal de asalt al britanicilor a plecat din Tripoli la 6 septembrie, iar cel american din Oran, cu o seară înainte. Alte convoaie au pornit de la Algeirs, Bizerta şi din porturile siciliene Palermo şi Termini. Deşi destinaţia lor a fost strict secretă, nu era greu să fie dedusă ţinînd seama de limitele în care puteau fi acoperite de aviaţie şi de necesitatea de a captura prompt un port mare. Aceste două condiţii, suprapunîndu-se perfect, constituiau un indiciu evident. La Tripoli, bucătarul chinez al unei nave destinate aprovizionării navelor cu apă potabilă a provocat panică luîndu-şi la revedere „Ne vedem la Napoli"[1]. El n-a făcut decît să repete ceea ce se discuta frecvent între marinari şi soldaţi. Zvonurile au fost alimentate de alegerea nefericită a titulaturilor „Forţa N" şi „Forţa S" (forţa de atac nordică şi sudică). De fapt nu a fost numai o chestiune de intuiţie, deoarece unul dintre ordinele administrative de largă circulaţie menţiona nominal o serie de locuri în Salerno şi în jurul acestei zone.

Un alt mare handicap l-a constituit faptul că Mark Clark, comandantul armatei, s-a încăpăţînat se conteze pe factorul surpriză, mergînd pînă acolo încît a interzis orice bombardament naval preliminar a liniilor de apărare, în pofida argumentelor puternice formulate de comandantul marii unităţi operative navale care escorta şi susţinea forţa de debarcare, viceamiralului H. Kent Hewitt USN. Acesta şi-a dat seama că „era imposibil să crezi că se putea obţine tactic un efect surpriză"[2]. Pe de altă parte, avantajul de a slăbi forţele apărării de coastă prin bombardamente ar fi putut fi anihilat printr-o mai rapidă concentrare a rezervelor inamicului, căci zona de debarcare devenea mult mai evidentă.

---

[1] Linklater, *The Campaign in Italy*, p. 63.

[2] S.E. Morison, *History of U.S. Naval Operations in World War II*, vol. IX, p. 249.

Apropierea convoaielor, în timp ce ocoleau coasta de vest şi de nord a Siciliei, a fost reperată şi raportată la Cartierul general german după-amiază devreme în ziua de 8; la ora 3.30 în aceeaşi după-amiază trupele germane au intrat în stare de alertă, gata de a-i întîmpina pe invadatori. La 6.30 după- amiază, a fost anunţat armistiţiul cu Italia la Radio Algiers, şi apoi repetat la 7.20 de BBC News. Una dintre transmisiuni a fost recepţionată de trupele aliate aflate la bordul navelor. În ciuda avertismentelor că vor avea totuşi de-a face cu germanii, această ştire a creat în rîndul soldaţilor impresia că debarcările se vor desfăşura fără prea mari probleme. Curînd a urmat deziluzia. Aceeaşi deziluzie au trăit-o şi planificatorii care prognozaseră, mult prea optimist, că Napoli va fi cucerit în a treia zi. În realitate, au fost necesare trei săptămîni de lupte, şi Aliaţii s-au aflat la un pas de dezastru.

În timpul după-amiezei de 8, convoaiele care se apropiau au fost atacate de cîteva ori de aviaţia inamică. Atacurile s-au repetat şi după lăsarea întunericului; bombardierele germane au paraşutat rachete luminoase, pentru a permite localizarea ţintelor. Cu toate acestea, convoaiele n-au suferit prea multe pierderi. Imediat după miezul nopţii, navele de transport aflate în fruntea convoaielor au ajuns la punctele fixate pentru lăsarea la apă a ambarcaţiilor de debarcare, adică la 16 km de ţărm. Ambarcaţiile de debarcare au atins plaja la ora prevăzută, adică la 3,30 dimineaţa. Înainte cu două ore, o baterie de coastă capturată de germani deschisese focul asupra ambarcaţiei ce se apropia de flancul nordic, însă fusese anihilată de distrugătoarele din escortă, iar în faza finală beneficiase de bombardamentul scurt, dar intens, lansat asupra liniilor germane de artileria navală şi de lansatoarele cu reacţie de pe unele ambarcaţii – o nouă armă care şi-a făcut debutul cu această ocazie. În sectorul sudic, însă, nu a existat tirul de sprijin întrucît comandantul diviziei americane a respectat instrucţiunile comandantului armatei care ordonase să nu se tragă nici un foc, sperînd că printr-o debarcare silenţioasă inamicul putea fi luat prin surprindere. Ca urmare, în ultimul salt spre plajă, ambarcaţia de

debarcare a nimerit sub un tir puternic care a făcut numeroase victime.

Întrucît şansele unei înaintări rapide spre Napoli au depins de capturarea drumului care ducea din Salerno spre nord, prin munţi, se cade ca descrierea debarcărilor să pornească de la stînga spre dreapta, începînd cu flancul nordic. Aici, rangerii americani au debarcat nestînjeniţi pe o mică plajă de la Maiori, în trei ore au cucerit Trecătoarea Chiunzi şi s-au instalat pe culmile ce dominau şoseaua principală Salerno–Napoli.

Comandourile britanice au debarcat la fel de uşor la Vietri, în zona în care şoseaua părăseşte coasta şi începe să urce. Inamicul a reacţionat rapid. Comandourile au fost nevoite să se oprească lîngă oraş, în trecătoarea joasă La Molina, înaintea defileului Cava.

Debarcările britanice principale, pe plajele situate la cîţiva kilometri de Salerno, au întîmpinat de la început o rezistenţă crîncenă. Datorită faptului că o parte din Divizia 46 a fost debarcată din greşeală pe plajele vecinei ei din dreapta, Divizia 56, s-a creat confuzie şi aglomeraţie. Doar cîteva dintre elementele de avangardă au putut înainta pe uscat pe o distanţă de circa 3 km. Pierderile au fost mari, iar obiectivele fixate pentru prima zi – capturarea portului Salerno, a aeroportului de la Montecorvino şi a nodurilor rutiere de la Battipaglia şi Eboli nu s-au putut atinge. Şi mai grav, la sfîrşitul zilei exista încă un interval de 11 km între flancul drept britanic aflat la nord de Sele şi flancul stîng american aflat la sud de acest rîu.

Americanii au debarcat pe patru plaje, în apropiere de celebrele temple greceşti de la Paestum, sub un tir puternic, fără a beneficia de sprijinul cu foc al propriilor nave. Ajunşi pe ţărm ei au suportat nu numai focul artileriei inamicului, ci şi bombardamentele succesive ale aviaţiei germane. Trupele Diviziei 36 fără experienţă de luptă au fost supuse unor grele încercări. Din fericire, tunurile de pe distrugătoarele care au înaintat cu cutezanţa prin cîmpurile de mine le-au venit în ajutor. Această susţinere s-a dovedit deosebit de utilă nu numai aici, ci şi în sectorul britanic. Astfel, au putut fi contracarate şi atacurile lansate de mici grupuri de tancuri

germane, care constituiau cea mai gravă amenințare la adresa invadatorilor. Pînă la lăsarea întunericului, aripa stîngă americană înaintase deja circa 8 km în interiorul uscatului, spre orașul Capaccio; aripa dreaptă, însă, a fost țintuită în apropierea plajei.

În cea de a doua zi, 10 septembrie, în sectorul american a domnit calmul, întrucît Divizia 16 tancuri își deplasase cea mai mare parte a slabei sale forțe înspre nord, în sectorul britanic, care din punct de vedere strategic reprezenta o amenințare mai mare la adresa pozițiilor germane din zona Salerno. Americanii au profitat de ocazie pentru a-și extinde capul de pod și a debarca grosul Diviziei 45. În aceeași zi, dimineața, Divizia 56 britanică ocupase aeroportul de la Montecorvino și pozițiile de la Battipaglia, de unde ulterior a fost respinsă printr-un viguros contaatac lansat de două batalioane germane de infanterie motorizată, sprijinite de cîteva tancuri. Faptul a produs panică chiar și în rîndurile Brigăzii de gardă, pînă cînd tancurile din Royal Scots Greys au venit în ajutor.

În acea noapte, Divizia 56 a atacat cu trei brigăzi încercînd să ocupe pozițiile de pe muntele Eboli, dar progresul înregistrat a fost minor, deși a reocupat Battipaglia. Divizia 46 a ocupat Salerno, a trimis o brigadă pentru a sprijini comandourile, dar nu a inițiat o înaintare spre nord. În sectorul american, Divizia 45, recent sosită pe cîmpul de luptă, a înaintat spre interiorul uscatului aproximativ 16 km, de-a lungul malului răsăritean al rîului Șale, prin Persano, și a ajuns în imediata apropiere a centrului rutier de la Ponte Sele, limita de vîrf a capului de pod avut în vedere. Un contraatac lansat de un batalion german de infanterie motorizată și opt tancuri a oprit-o și a obligat-o să se retragă. Astfel, la sfîrșitul celei de a treia zile, cele patru divizii aliate care debarcaseră, cu unități suplimentare ce echivalau cu o a cincea divizie, se găseau încă în limitele celor două capete de pod separate și înguste, în vreme ce nemții ocupau atît înălțimile înconjurătoare, cît și căile de acces spre fîșia netedă de coastă. Speranțele Aliaților de a ajunge la Napoli în cea de a treia zi se spulberaseră. Divizia 16 tancuri, a cărei capacitate de luptă reprezenta mai puțin de jumătate din cea a unei divizii a Aliaților, izbutise să țină în frîu invazia și să cîștige timp

pînă la sosirea întăririlor germane. Divizia 29 Panzergrenadier, care pornise deja înapoi de la Calabria, şi un grup de luptă (cu două batalioane de infanterie şi circa 20 de tancuri), pus la dispoziţie de Divizia Hermann Göring aflată în curs de refacere au sosit primele. Acest grup de luptă, venind din zona Napoli, a contraatacat şi a străpuns aliniamentul britanic de deasupra Trecătorii La Molina, ajungînd aproape de Vietri unde, în ziua de 13 a fost oprit de comandourile adverse. De altfel, trecătoarea era bine închisă. Corpul 10 britanic se găsea însă izolat pe fişia foarte îngustă de coastă, în apropiere de Salerno, înconjurat de inamicul instalat strategic pe înălţimile din jur. Între timp, Mark Clark începuse să aibă serioase îndoieli din cauza evenimentelor petrecute în sectorul sudic. Divizia 29 Panzergrenadier împreună cu o parte a Diviziei 16 tancuri năvăliseră în culoarul dintre englezi şi americani. În seara zilei de 12 septembrie, aripa dreaptă britanică a fost din nou alungată din Battipaglia, suferind pierderi grele mai ales în rîndurile soldaţilor, luaţi prizonieri de inamic. În 13 septembrie, germanii au profitat de culoarul larg dintre cele două corpuri ale Aliaţilor pentru a lansa o lovitură împotriva aripii stîngi americane, pe care au eliminat-o din Persano, provocînd o retragere generală. În confuzia care a urmat, nemţii au pătruns în cîteva locuri prin aliniament, într-un punct ajungînd la doar un kilometru de plajă.

Seara, situaţia părea atît de critică încît descărcarea navelor comerciale din sectorul sudic a fost oprită. Mai mult chiar, Mark Clark i-a cerut amiralului Hewitt să pregătească imediat reîmbarcarea cartierului general al Armatei a 5-a şi să asigure toate ambarcaţiile disponibile pentru evacuarea Corpului 6 de pe capul de pod, în vederea redebarcării în sectorul britanic sau ca o altă variantă, să transfere Corpul 10 spre sud[1]. O schimbare atît de

---

[1] Cunningham of Hyndape: *A Sailor's Odyssey,* p 569. Dintre aceste măsuri de urgenţă, numai ultima este menţionată de S.E. Morison în *History of U.S. Naval Operations*, vol. IX.

amplă de tactică şi strategie era greu de pus în practică şi a stîrnit protestele disperate ale lui McCreery şi ale comandantului de convoi Olivier, provocînd consternare la nivelul eşaloanelor superioare atunci cînd a fost raportată lui Eisenhower şi Alexander. Efectul s-a concretizat în accelerarea acţiunii de consolidare a trupelor de pe ţărm, fiind asigurate în acest scop ambarcaţii de debarcare suplimentare, prin devierea a optsprezece LST-uri aflate în drum spre India. Divizia 82 aeropurtată a fost pusă la dispoziţia lui Mark Clark. De asemenea, ca reacţie imediată la apelul său, Matt Ridgway a izbutit să paraşuteze seara primul eşalon în zona capului de pod sudic. Divizia 7 britanică blindată a început să debarce în capul de pod nordic în ziua de 15, cînd momentul de criză trecuse datorită în special ajutorului mai rapid dat de forţele navale şi aeriene ale Aliaţilor.

La 14 septembrie, avioanele aparţinînd deopotrivă forţelor aeriene strategice şi tactice, aflate pe teatrul de luptă din Mediterana, au început bombardarea trupelor germane şi a căilor de comunicaţii. Pe parcursul zilei au efectuat peste 1 900 misiuni de zbor. Cu toate acestea, pentru stăvilirea atacului lansat de germani asupra plajelor mai eficiente a fost ploaia de proiectile ce s-a abătut asupra inamicului de pe mare. În relatarea sa Vietinghoff spunea:

> „Atacul din această dimineaţă s-a izbit de o rezistenţă înăsprită; însă trupele care înaintau au trebuit să îndure cel mai dur foc posibil: tirurile executate de tunurile de pe cel puţin 18 nave de război, crucişătoare şi distrugătoare ancorate în rada portului. Cu o precizie uimitoare şi cu o capacitate de manevră deosebită aceste nave au tras asupra ţintelor reperate".

Beneficiind de un sprijin atît de puternic, trupele americane au reuşit să se menţină pe linia de apărare pe care se retrăseseră în seara precedentă.

Ziua următoare, 15 septembrie, a fost calmă Germanii şi-au reorganizat unităţile lovite de bombe şi proiectile în vederea unui

nou atac, cu ajutorul cîtorva întăriri. Divizia 26, în continuare lipsită de tancuri, sosise din Calabria, după ce reuşise să se strecoare din faţa frontului lui Montgomery, conform ordinului dat de Vietinghoff în ziua debarcării de la Salerno. Sosiseră, de asemenea, detaşamente ale Diviziilor 3 şi 15 Panzergrenadier (de la Roma şi, respectiv, Gaeta). Chiar şi cu aceste completări, forţa nemţilor echivala cu doar patru divizii, dotate cu ceva mai mult de 100 de tancuri, în timp ce Armata a 5-a avea la ţărm forţe de valoarea a şapte divizii, de dimensiuni mari, şi circa 200 de tancuri. În consecinţă, comandantul Aliaţilor nu avea motive de îngrijorare, exceptînd apariţia unei stări de demoralizare înainte ca superioritatea lor pe toate planurile să-şi spună cuvîntul, acum cînd şi Armata a 8-a se afla în apropiere, sporind ameninţarea asupra inamicului.

În dimineaţa zilei de 16 septembrie, Alexander a sosit la bordul unui distrugător în vizită la cartierul general al lui Clark şi a inspectat capetele de pod de pe plajă. În stilul său caracteristic, Clark a respins categoric ideea evacuării acestora. Noi întăriri au sosit în jurul orei 10 dimineaţa cu navele de linie britanice *Warspite* şi *Valiant*, care porniseră de la Malta în după-amiaza precedentă, împreună cu şase distrugătoare. Datorită unor întîrzieri în comunicarea cu observatorii aflaţi pe poziţii, cele două nave nu au putut intra în acţiune decît şapte ore mai tîrziu. Ele au bombardat ţinte situate pînă la 20 km de ţărm cu proiectile grele lansate de tunurile lor de 15 ţoli, cu efect distrugător nu numai material, ci şi moral.

În aceeaşi dimineaţă a sosit şi un grup de corespondenţi de război de la Armata a 8-a. Dîndu-şi seama că înaintarea menită a veni în ajutorul Armatei a 5-a se desfăşura prea lent şi cu o prudenţă inutilă, ei au plecat în ziua precedentă, din proprie iniţiativă, cu două jeepuri, folosind şosele secundare şi drumuri de ţară pentru a evita podurile aruncate în aer de pe şoseaua principală, şi au străbătut fîşia de 80 km de „tărîm inamic" fără să întîlnească vreun german. 27 de ore mai tîrziu, unitatea de recunoaştere şi de avangardă a Armatei a 8-a a realizat joncţiunea cu Armata a 5-a.

În dimineaţa zilei de 16 septembrie, germanii au lansat un

nou atac, pornind de la sectorul britanic, spre nord, către Salerno şi un altul în direcţia Battipaglia, dar au fost opriţi prin efectul combinat al tirului artileriei terestre, al tunurilor navale şi al tancurilor. Acest eşec şi apropierea Armatei a 8-a l-au făcut pe Kesselring să înţeleagă că şansa de a-i alunga pe invadatori înapoi, pe mare, nu mai exista. În consecinţă, spre seară, a autorizat „degajarea trupelor de pe frontul de coastă" şi o retragere treptată spre nord. Prima fază urma să se concretizeze într-o retragere pe aliniamentul de la Volturno, la 32 km nord de Napoli. El a hotărît să încerce să rămînă acolo pînă la mijlocul lui octombrie.

Faptul că *Warspite* a fost avariat în acea după-amiază de noua bombă FX 1400 radio-ghidată a reprezentat o consolare pentru germani. Cu aceeaşi nouă bombă ei dăduseră o lovitură de adio principalei flote a fostului lor aliat italian, în 9 septembrie, cînd aceasta pornise de la Spezia, pentru a se alătura marinei Aliaţilor. Atunci reuşiseră să scufunde nava amiral *Roma*.

Analizînd situaţia, se impune constatarea că imediat ce eforturile germanilor de a-i alunga pe invadatori înapoi pe mare au eşuat, retragerea lor din Salerno a devenit inevitabilă. Deşi Kesselring se străduise să valorifice ocazia oferită de ceea ce el numea „înaintarea foarte prudentă a lui Montgomery", era clar că nu putea să se mai agaţe de această fîşie de pe coasta de vest în momentul în care Armata a 8-a britanică ajungea la faţa locului şi avea astfel posibilitatea de a-i ataca din flanc poziţiile, înaintînd prin interior, după ce ieşea din îngusta peninsulă Calabria. Trupele germane erau prea puţin numeroase pentru a putea acoperi un front atît de extins. Ameninţarea nu s-a concretizat însă suficient de repede pentru a pune în pericol sau a accelera retragerea germanilor. Abia în după-amiaza zilei de 20 septembrie, o forţă canadiană de avangardă a Armatei a 8-a a intrat în Potenza, principalul centru rutier aflat în „glezna" Italiei, la 90 km în interior faţă de Golful Salerno. O sută de paraşutişti germani, aduşi în grabă la Potenza cu o după-amiază înainte, impuseseră o pauză de o noapte şi organizarea unui atac cu forţele unei brigăzi (ceea ce însemna cam

de treizeci de ori forța lor), în scopul de a le înfrânge rezistența – un exemplu semnificativ cu privire la capacitatea de a produce întîrzieri exercitată de o apărare abilă într-o situație confuză. În urma atacului ce a determinat retragerea acestui mic detașament, au fost capturați doar 16 germani, în vreme ce aproape 2 000 de civili italieni fuseseră uciși în urma atacurilor aeriene preliminare asupra orașului. Patrulele canadiene au înaintat cu prudență în cursul săptămînii următoare și au ajuns la Melfi, 65 km spre nord, susținînd doar ciocniri nesemnificative cu ariergărzile inamicului. Între timp, efectivele principale ale Armatei a 8-a se opriseră, din lipsă de provizii; bazele de aprovizionare ale acestei armate fuseseră mutate la Taranto și Brindisi, în colțul sud-estic al Italiei.

Debarcările pe „călcîiul" Italiei se realizaseră fără a se întîmpina rezistență. Taranto se numărase printre obiectivele avute în vedere în iunie, după ce șefii Statelor majore combinate îi ceruseră lui Eisenhower să pună la punct o serie de planuri pentru operațiile militare ce urmau să se desfășoare după capturarea Siciliei. Acest obiectiv fusese însă respins deoarece nu corespundea părerii emisă de statul său major, potrivit căreia nu se putea avea în vedere nici un fel de debarcare în afara zonei posibil de acoperit cu avioane de vînătoare. Taranto, ca și Napoli, se găseau cu puțin dincolo de raza de acțiune de 290 km a avioanelor Spitfire, care operau de pe aeroporturi situate în nord-estul Siciliei, în vreme ce Salerno se afla în interiorul acestei raze. Proiectul Taranto s-a reluat doar după semnarea armistițiului cu Italia, la 3 septembrie. Atunci a fost inclus în planul de invazie ca o acțiune secundară sub numele de Operațiuna „Slapstick", ca urmare a informației că în „călcîiul" Italiei nu existau decît cîteva unități germane. În plus, Aliații au înțeles în sfîrșit că portul Napoli, chiar după ce devenea utilizabil, nu era suficient pentru a asigura aprovizionarea trupelor ce înaintau de-a lungul laturilor estice și vestice a Apeninilor.

Amiralul Cunningham, care a propus această acțiune, l-a asigurat pe Eisenhower că, dacă se vor găsi trupele necesare pentru acest obiectiv, va pune la dispoziție navele necesare de transport.

În acel moment Divizia 1 britanică aeropurtată se afla în Tunisia; neexistînd un număr suficient de avioane cu care să fie aduse, s-a procedat la îmbarcarea lor rapidă la Bizerta, în cinci crucişătoare şi un puitor de mine, ce au pornit spre Taranto în seara zilei de 8 septembrie. În după-amiaza următoare, în timp ce se apropia de Taranto, convoiul a trecut pe lîngă escadra italiană (cu baza în aceeaşi localitate) care naviga spre Malta pentru a se preda. La asfinţit, convoiul a intrat în port, unde majoritatea utilajelor rămăseseră intacte. Două zile mai tîrziu, a fost cucerit şi „călcîiul" prin ocuparea localităţii Brindisi (unde se refugiaseră din Roma regele Victor Emmanuel şi mareşalul Badoglio) şi a oraşului Bari, la 95 km mai sus pe coastă – în partea din spate a „gleznei" peninsulei. Prin cucerirea a trei mari porturi, continuarea înaintării în susul coastei de est a fost posibilă cu mult timp înainte de ocuparea vreunuia de pe coasta de vest. Devenea limpede faptul că întîrzierea înregistrată în atingerea oraşului Napoli, dinspre Salerno, le lăsa germanilor răgazul de a demola portul înainte de a-l abandona. Excelenta ocazie de pe coasta de est a rămas, însă, nevalorificată, datorită lipsei de prevedere şi a unui efort ulterior inadecvat. Denumirea codificată „Slapstick" s-a dovedit dureros de potrivită. Concepută ca o simplă operaţie de capturare a porturilor, Diviziei 1 aeropurtate nu i s-au asigurat autovehicule de transport (exceptînd cele şase jeepuri); ea a rămas în această stare jalnică pînă la 14 septembrie. Pe parcursul celor cinci zile, cîteva patrule cu jeepuri şi maşini rechiziţionate înaintaseră spre nord pînă la Bari, pe larga centură de coastă să se întîlnească cu inamicul. Această situaţie se datora faptului că Divizia 1 germană de paraşutişti, dezorganizată şi epuizată, rămăsese singura unitate inamică din zonă; o parte din ea fusese chemată în sectorul Salerno, iar restul primise ordinul să se retragă la Foggia, la 195 kilometri la nord de Taranto, pentru a acoperi flancul estic al lui Kesselring. Chiar şi atunci cînd şi-au recăpătat mobilitatea datorită mijloacelor de transport primite, trupele britanice au continuat să fie ţinute în frîu pe tot parcursul elaborării planului şi a măsurilor de pregătire necesare unei ample

înaintări pe coasta de est. Din nou prudenţa excesivă s-a dovedit neinspirată pentru acea perioadă care oferea şanse deosebite, deoarece Divizia 1 germană paraşutişti era mult prea departe, în spate, pentru a contraataca. În plus, întreaga ei forţă de luptă se reducea la 1300 oameni, în vreme ce efectivele englezilor ajunseseră deja de patru ori mai mari, plus numeroase rezerve care urmau să sosească.

Conducerea operaţiilor fusese încredinţată generalului Allfrey, comandantul Corpului 5, care, în luna decembrie a anului precedent răspunsese de atacul prudent şi, după cum se ştie, eşuat, asupra Tunisului. Sarcina pe care acesta a primit-o de la Alexander prevedea: „cucerirea unei baze în «călcîiul» Italiei care să acopere porturile Taranto şi Brindisi, şi dacă era posibil şi Bari, în vederea unei înaintări ulterioare". Probabilitatea unei lovituri executate dincolo de aceste limite s-a redus cînd, la 13 septembrie, Corpul comandat de Allfrey a fost plasat sub comanda Armatei a 8-a, ştiut fiind faptul că Montgomery obişnuia să îşi maseze forţele şi să aibă certitudinea că dispune de resurse mari înainte de a ataca.

Divizia 78 a început debarcarea la Bari, la 28 septembrie, urmată de Divizia 8 indiană, la Brindisi, în timp ce Corpul 13 sub comanda lui Dempsey era adus pe coasta de est. Cu toate acestea, abia la 27 septembrie o mică forţă mobilă, trimisă de la Bari pentru a explora situaţia inamicului, a ocupat Foggia, părăsită de germani imediat ce au aflat de apropierea englezilor. Astfel, mult rîvnitele aeroporturi au fost capturate fără lupte. Montgomery şi-a menţinut totuşi ordinul ca nici o unitate principală să nu înainteze înainte de 1 octombrie, iar cînd a lansat atacul nu a folosit decît două divizii ale Corpului 13, păstrînd în spate cele trei divizii ale Corpului 5 pentru a asigura o „bază fermă" şi a-şi proteja flancul dinspre uscat.

Divizia 1 germană de paraşutişti apăra acum un aliniament de-a lungul rîului Biferno, acoperind micul port Termoli – un front foarte larg pentru forţele ei firave. Atacul lui Montgomery a fost astfel conceput încît să străpungă acest aliniament printr-o lovitură

din spate cu trupe transportate pe mare. În primele ore ale dimineții de 3 octombrie, o brigadă specială a debarcat dincolo de Termoli și, profitînd de avantajul întunericului a atacat prin surprindere, a capturat rapid portul și orașul, și a făcut joncțiunea cu un cap de pod de peste rîu, cucerit mai înainte printr-o înaintare directă. În următoarele două zile au sosit pe mare, de la Barletta și Termoli, două brigăzi de infanterie ale Diviziei 78, pentru a consolida capul de pod și a continua înaintarea.

Vietinghoff, comandantul trupelor germane, profitînd de faptul că englezii întîrziau să-și organizeze înaintarea pe coasta de est, trimisese deja (în 2 octombrie) Divizia 16 tancuri pe aliniamentul Volturno pe coasta de vest în scopul de a consolida firavul eșalon de parașutiști care acoperiseră retragerea armatei sale pe flancul stîng îndepărtat. Traversînd rapid lanțul muntos din centrul Italiei, au ajuns în apropiere de Termoli în ziua de 5 octombrie dimineața devreme și au lansat cu promptitudine un atac împingîndu-i pe englezi înapoi, la marginea orașului, periclitîndu-le și linia de comunicație spre sud. Germanii au fost însă opriți și ulterior nevoiți să se retragă atunci cînd Divizia 78 a ripostat cu întăririle aduse pe mare, sprijinite de o puternică unitate de tancuri britanice și canadiene.

Germanii s-au retras pe niște poziții aflate la 20 km spre nord de-a lungul rîului Trigno. Datorită contraatacului lor incisiv, Montgomery a decis să se oprească timp de două săptămîni pentru a-și consolida și organiza forțele înainte de a aborda aliniamentul Trigno.

În acest timp, Armata a 5-a a lui Mark Clark își continuase înaintarea lentă de la Salerno pe coasta de vest, încercînd totodată să hărțuiască Armata a 10-a germană aflată în retragere. Prima fază a fost cea mai critică, întrucît aripa dreaptă germană a apărat cu îndîrjire bariera de dealuri aflată la nord de Salerno pentru a acoperi extragerea aripei stîngi care se retrăgea de pe fîșia sudică de coastă din jurul localităților Battipaglia și Paestum. Aproape o

săptămînă i-a fost necesară Corpului 10 britanic pentru a izbuti să inițieze o ofensivă în scopul de a forța trecerea de la Salerno la Napoli, după începerea retragerii amintite, la 23 septembrie. În această ofensivă, Corpul 10 a folosit Diviziile 46 și 56, Divizia 7 blindată, precum și o brigadă suplimentară de blindate, împotriva unei forțe germane compusă din trei-patru batalioane care apărau trecătorile. Pînă în 26 septembrie cînd s-a descoperit că adversarii germani dispăruseră în noaptea precedentă – după ce își îndepliniseră misiunea de a cîștiga timp pentru deplasarea în sud a camarazilor lor – n-au înregistrat progrese prea mari. Apoi, podurile demolate au frînat înaintarea Aliaților. La 28 septembrie, Corpul 10 a intrat pe cîmpia de la Nocera, însă trupele de avangardă au pătruns în Napoli, aflat la circa 30 km distanță, abia în ziua de 1 octombrie.

După o înaintare lentă de-a lungul drumurilor interioare blocate de ruine, Corpul 6 american a ajuns în dreptul Corpului 10, parcurgînd în medie doar 5 km pe zi, și a intrat în Benevento la 2 octombrie. Corpul 6 american avea acum un nou comandant, pe generalul de divizie John P. Lucas, care îl înlocuise pe Dawley.

După debarcare, Armata a 5-a avusese nevoie de trei săptămîni pentru a-și atinge obiectivul: orașul Napoli. Prețul a fost de aproape 12 000 de morți – 7 000 de englezi și 5 000 de americani. Aceasta reprezenta tributul plătit alegerii unei linii de atac și a unui loc de debarcare prea bătătoare la ochi, sacrificării efectului surpriză, conform ideii că sectorul Salerno se afla în interiorul limitei de acoperire aeriană.

A mai trecut o săptămînă pînă cînd Armata a 5-a s-a apropiat de rîul Volturno, unde se retrăseseră germanii. Înaintarea a fost îngreuiată de drumurile noroioase și de terenul îmbibat de apă. Atacul Armatei a 5-a asupra aliniamentului Volturno, apărat de trei divizii germane, a fost lansat în noaptea de 12 octombrie, cu trei săptămîni mai tîrziu decît se preconizase. Corpul 6 SUA a cucerit un cap de pod peste rîu, deasupra localității Capua, însă atacul s-a blocat din cauză că aripa dreaptă a Corpului 10 britanic

a eşuat în tentativa de a forţa trecerea la Capua, pe şoseaua principală Napoli – Roma. Cîteva traversări realizate de celelalte două divizii britanice în apropiere de coastă au fost întîrziate prin contraatacuri rapide. Astfel a fost dus la îndeplinire ordinul lui Kesselring de a rămîne pe aliniamentul rîului pînă la 16 octombrie, înainte de a începe să se retragă spre următoarea linie de apărare, aflată la 25 km spre nord, o linie improvizată, care începea în apropierea gurilor rîului Garigliano şi continua printre dealurile ce însoţesc Şoseaua 6, prin defileul Mignano, spre cursul superior al rîului Garigliano şi văile afluenţilor lui, Rapido şi Liri. Kesselring spera să poată păstra acest avanpost, şi în acelaşi timp fortifica, în scopul unei apărări prelungite, o linie pregătită cu grijă de-a lungul rîurilor Garigliano şi Rapido şi centrată în jurul defileului Cassino. Aceste poziţii, uşor retrase, se numeau Gustav sau Aliniamentul Winter.

Din cauza vremii nefavorabile şi a distrugerilor, atacul Armatei a 5-a asupra primului dintre cele trei aliniamente a fost decalat cu trei săptămîni, adică la 5 noiembrie; rezistenţa germanilor a fost dîrză şi, după lupte care au durat zece zile, neînregistrîndu-se progrese semnifictaive decît pe flancul de coastă, Mark Clark a fost nevoit să-şi retragă trupele epuizate şi să le reorganizeze în vederea unui atac mai puternic. Pregătirile pentru lansarea noului atac s-au încheiat abia în prima săptămînă a lunii decembrie. Pierderile Armatei a 5-a se ridicaseră la mijlocul lui noiembrie la 22 000 de oameni, dintre care aproape 12 000 americani.

În timpul acestor lungi pauze, Hitler şi-a modificat concepţiile, iar efectele au fost remarcabile. Încurajat de ritmul lent al înaintării Aliaţilor de la Salerno la Bari, a considerat că nu se impunea în mod necesar o retragere spre nordul Italiei; la 4 octombrie a emis o directivă potrivit căreia „aliniamentul Gaeta-Ortona trebuie apărat". El i-a promis lui Kesselring că va trimite din nordul Italiei trei divizii din Grupul de Armate B al lui Rommel pentru a-l ajuta să reziste cît mai mult la sud de Roma. Hitler înclina tot mai mult să accepte argumentele lui Kesselring referitoare la o rezistenţă

prelungită, însă nu s-a pronunța categoric decît la 21 noiembrie, cînd a plasat toate forțele germane din Italia sub comanda acestuia. Grupul de armate al lui Rommel a fost dizolvat, iar trupele rămase au fost puse la dispoziția lui Kesselring. Chiar și în aceste condiții, Kesselring a fost nevoit să mențină o parte dintre aceste trupe în nord, pentru a apăra și controla această zonă imensă, în timp ce patru dintre cele mai bune divizii (trei de tancuri) au fost trimise în Rusia, în locul lor fiind aduse trei divizii epuizate care aveau nevoie de refacere.

Sosirea Diviziei 90 Panzergrenadier era o întărire ceva mai mică, însă deosebit de prețioasă. Această divizie se aflase în Sardinia în momentul armistițiului făcut de italieni; de acolo fusese evacuată în Corsica, peste îngusta Strîmtoare Bonifacio, iar apoi transportată cu bine, folosindu-se avioane și nave la Leghorn. Operațiunea se desfășurase pe durata a două săptămîni, în grupuri mici, evitîndu-se astfel riscul interceptării de către forțele aeriene și navale ale Aliaților, care întreprindeau eforturi mici pentru a contracara acțiunea adversarilor. Deși divizia nu a fost pusă la dispoziția lui Kesselring decît abia peste șase săptămîni, acesta a reușit s-o deplaseze rapid în sud tocmai la timp pentru a contribui la stăvilirea ofensivei întîrziate lansată de Armata a 8-a pe coasta de est a Italiei.

Decizia lui Hitler de a plasa toate forțele germane din Italia sub comanda lui Kesselring, sub numele de Grupul de Armate C, a fost luată a doua zi după ce Montgomery a început un atac prudent împotriva pozițiilor germane situate de-a lungul rîului Sangro, poziții care acopereau Ortona și prelungirea spre Adriatica a Aliniamentului Gustav.

După rezistența crîncenă întîmpinată la trecerea peste Biferno în prima săptămînă a lui octombrie, Montgomery ordonase Corpului 5 să preia sectorul de coastă și deplasase Corpul 13 spre sectorul deluros, unde ariergărzile germane provocau întreruperi repetate ale înaintării canadienilor. După această regrupare, Corpul 5 a forțat înaintarea pînă laTrigno (20 km dincolo de Biferno) și în seara zilei de 22 octombrie a cucerit un mic cap de pod pe care l-a

extins printr-un atac nocturn, mai amplu, la 27 octombrie. Atacul a fost întîrziat din cauza noroiului şi a focului artileriei, astfel că nu s-a pătruns în adîncimea poziţiilor principale ale inamicului decît în seara zilei de 3 noiembrie. În acel moment germanii s-au retras la Sangro, la 27 km spre nord.

A urmat iarăşi o pauză lungă, pe parcursul căreia Montgomery şi-a pregătit atacul şi a organizat Divizia 2 Noua Zeelandă, proaspăt sosită. Forţele lui pentru ofensiva de la rîul Sangro au ajuns la cinci divizii şi două brigăzi blindate. În timp, aşa-numitul Corp 76 tancuri, care înfrunta Armata a 8-a, a primit Divizia 65 Infanterie, pentru a prelua sectorul de coastă de la Divizia 16 tancuri, care fusese trimisă în Rusia. În afară de aceasta, Corpul 76 tancuri nu mai dispunea decît de resturile Diviziei 1 paraşutişti şi un grup de luptă al Diviziei 26 tancuri, care după slăbirea presiunii exercitate de Armata a 5-a a Aliaţilor începuse să se întoarcă, în grupuri mici, spre Adriatica.

Prin ofensiva de la Sangro, Montgomery urmărea zdrobirea aliniamentului de iarnă al germanilor şi înaintarea pe o distanţă de 32 km pînă la Pescara, pentru a se instala de-a curmezişul şoselei est-vest ce ducea spre Roma, ameninţînd în felul acesta spatele forţelor germane angajate în lupte cu Armata a 5-a. Acest lucru se datora faptului că Alexander îşi menţinea directiva din 21 septembrie, dată cu două luni înainte, prin care fixase obiectivele ce trebuiau atinse de armatele Aliaţilor, în patru faze succesive: „consolidarea aliniamentului Salerno-Bari; capturarea portului Napoli şi a aeroporturilor de la Foggia; capturarea Romei, a aeroporturilor şi a importantului nod rutier feroviar de la Terni; capturarea portului Leghorn şi a nodurilor de comunicaţii din Florenţa şi Arezzo, la 240 km nord de Roma. Capturarea rapidă a Romei fusese reiterată ca punctul cheie al noii directive emise de Alexander la 8 noiembrie, după ce primise un ordin în acest sens de la Eisenhower.

Lansarea ofensivei lui Montgomery a fost programată pentru data de 20 noiembrie, dar înrăutăţirea vremii şi umflarea apelor

rîurilor l-au constrîns să-şi reducă atacul iniţial la unul limitat. După cîteva zile de lupte acesta s-a soldat cu realizarea unui cap de pod lat de aproape 10 km şi adînc de un kilometru şi jumătate. Menţinerea acestui cap de pod s-a realizat cu mari dificultăţi pînă la lansarea marelui atac în seara zilei de 28, cu o săptămînă mai tîrziu faţă de grafic. Cu toate acestea, Montgomery continua să manifeste o încredere deplină în victoria finală; într-un mesaj personal adresat trupelor în ziua de 25 declara: „A sosit momentul să îi alungăm pe germani la nord de Roma... Ei se află, acum, exact în situaţia care ne convine nouă. Le vom da o lovitură zdrobitoare". Se pare că a fost de rău augur faptul că a formulat acest mesaj după ce a coborît din maşină, rămînînd în ploaie sub o umbrelă uriaşă.

Atacul a debutat bine, sub acoperirea unui extraordinar bombardament aerian şi de artilerie, beneficiind de o superioritate numerică de 5 la 1. Divizia 65 a inamicului – neinstruită şi prost echipată, formată din soldaţi de diferite naţionalităţi a cedat, iar şirul de dealuri aflate dincolo de rîul Sangro a fost curăţat pînă la 30 noiembrie. Retrăgîndu-se spre aliniamentul lor principal, ceva mai în spate, germanii au strîns însă rîndurile, acţiune favorizată şi de faptul că urmăritorii se conformau ordinului des repetat a lui Montgomery de a stabili „o bază solidă". La Orsogna, pe flancul interior, în zilele de 2 şi 3 decembrie au pierdut o ocazie excelentă de a valorifica avantajul obţinut. Kesselring a beneficiat astfel de răgazul necesar pentru a aduce din nord Divizia 26 tancuri şi Divizia 90 Panzergrenadier. Înaintarea a început să se împotmolească. Exista în permanenţă „încă un rîu, încă un rîu de trecut". Armata a 8-a a izbutit să traverseze rîul Moro la 13 km dincolo de Sangro, abia la 10 decembrie, şi a curăţat Ortona, la 3 km dincolo de Moro, abia la 28 decembrie, după care a fost oprită la Riccio, la jumătatea distanţei de Pescara, rîul Pescara şi şoseaua laterală spre Roma. Aceasta era situaţia la sfîrşitul anului, cînd Montgomery i-a predat comanda Armatei a 8-a lui Oliver Leese şi s-a întors în Anglia

pentru a lua în primire Grupul de Armate 21 în cadrul pregătirilor pentru invadarea Normandiei peste Marea Mînecii.

Între timp, la 2 decembrie, Mark Clark reluase ofensiva la vest de Apenini. În acel moment forța Armatei a 5-a crescuse pînă la echivalentul a 10 divizii, dar două dintre acestea, Divizia 7 blindată britanică și Divizia 82 SUA aeropurtată, se aflau în Anglia în vederea atacului peste Canalul Mînecii. Crescuse și forța militară a lui Kesselring; patru divizii apărau frontul aflat la vest de Apenini, iar în rezervă se afla încă o divizie.

Obiectivele primei faze a noii ofensive au fost paravanul muntos aflat la vest de Ruta 6 și defileul Mignano. La acest atac au participat Corpul 10 britanic și Corpul 2 SUA, recent sosit, sub comanda generalului de divizie Geoffrey Keyes. Ele au fost sprijinite de 900 de tunuri care în primele două zile au tras peste 4 000 tone de proiectile asupra pozițiilor germane. La 3 decembrie englezii s-au aflat la un pas de cucerirea vîrfului Monte Camino, cu o altitudine de circa 900 m, dar au fost respinși și l-au capturat abia la 6 decembrie. Astfel ei au ajuns la aliniamentul rîului Garigliano. Între timp, americanii, în dreapta lor, capturaseră Monte La Difensa și Monte Maggiore, cu înălțimi mai joase, dar mai aproape de șoseaua ce trecea prin defileu. În a doua fază, începînd cu data de 7 decembrie, Corpul 2 și Corpul 6 SUA au atacat spre Rapido pe un front mai larg, încercînd să-l alunge pe inamic de pe paravanul muntos aflat la est de Șoseaua 6 printr-un atac în adîncime de o parte și de cealaltă. Au întîmpinat, însă, o rezistență din ce în ce mai puternică și au progresat doar cîțiva kilometri, prin eforturi succesive timp de cîteva săptămîni. În a doua săptămînă a lui ianuarie această ofensivă a luat sfîrșit, deși se ajunsese la un pas de Rapido și de vîrful din față al aliniamentului Gustav. Pierderile Armatei a 5-a se ridicaseră la aproape 40 000 de oameni, mult mai mult decît cele ale inamicului. În plus, numai în rîndul americanilor se înregistraseră 50 000 de bolnavi pe durata celor două luni de lupte crîncene în munți.

Evenimentele petrecute după invadarea Italiei s-au dovedit extrem de dezamăgitoare. Pe parcursul a patru luni forțele Aliaților au înaintat doar 112 km de la Salerno – în special în primele săptămîni – ajungînd la 130 km de Roma. Alexander vorbea de un „tîrîș greoi prin Italia". În toamnă, însă, s-a acreditat descrierea mai generală de „umblet chinuit". „Rosătură" ar fi fost un termen și mai adecvat, avînd în vedere asemănarea ținutului cu un picior.

Chiar ținînd seama de dificultățile terenului și de vremea nefavorabilă, devine evident, examinînd campania, că ocaziile favorabile de a înainta mai rapid au fost ratate în mod repetat datorită insistenței Aliaților de a „consolida" fiecare succes, și de a stabili „o bază solidă" înainte de a continua presiunea. La aceasta se mai adaugă și preocuparea lor principală de a asigura forțe și provizii din belșug, înainte de a ataca. De nenumărate ori au reacționat „prea tîrziu", temîndu-se că se vor alege cu „prea puțin".

În comentariul asupra campaniei, Kesselring remarca:

> „Planurile au arătat limpede că ideea dominantă a Înaltului Comandament al Aliaților viza asigurarea unor garanții în obținerea victoriei, idee ce i-a determinat să utilizeze metode și materiale convenționale. Ca urmare, au intuit permanent strategia și tactica adversarilor, în ciuda mijloacelor neadecvate de cerecetare și a puținelor rapoarte, ceea ce mi-a dat posibilitatea să iau contra-măsurile potrivite, în limitele resurselor de care dispuneam[1].

Însă sursa primară a problemelor de care au avut parte Aliații a constat în alegerea pentru debarcare a regiunii Salerno și a extremității inferioare a Italiei, alegere la care adversarii se așteptau cunoscîndu-le prudența. Kesselring și șeful statului său major, Westphal – beneficiarii acestei decizii atît de previzibile – considerau că Aliații, în dorința de a beneficia de siguranță tactică împotriva

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 364.

atacurilor aeriene, sacrificaseră strategia printr-o prudență excesivă, avînd în vedere firava forță aeriană de care dispuneau germanii în sudul Italiei. Cei doi apreciau totodată că obiceiul Înaltului Comandament al Aliaților de a fixa anvergura loviturilor la limitele unei acoperiri aeriene constante constituise de fapt salvarea apărătorilor, simplificînd multiplele probleme de tehnică defensivă.

Cît privește calea pe care ar fi trebuit să o adopte Aliații, Westphal era de părere că:

„Dacă forțele folosite la debarcarea de la Salerno s-ar fi utilizat, de pildă, la Civitavecchia (la 50 km nord de Roma) rezultatele ar fi fost mult mai eficiente... La Roma se aflau doar două divizii germane și alte forțe n-ar fi putut fi aduse suficient de repede pentru a asigura apărarea necesară. În combinație cu forța celor cinci divizii italiene staționate la Roma, o debarcare pe mare însoțită cu aterizări la sol ar fi reușit în 72 de ore. Pe lîngă repercusiunile politice ale unei asemenea victorii, demersul ar fi retezat dintr-o lovitură toate rezervele celor cinci divizii germane care se retrăgeau din Calabria... În felul acesta, partea Italiei aflată la sud de aliniamentul Roma-Pescara ar fi căzut în mîinile Aliaților[1].

Westphal considera că a fost o greșeală debarcarea Armatei a 8-a a lui Montgomery pe extremitatea inferioară a Italiei, de unde a fost nevoită să forțeze înaintarea în sus, fără a valorifica ocazia mai prielnică oferită pe „călcîiul" expus al Italiei și de a înainta de-a lungul coastei Adriaticii:

Debarcarea Armatei a 8-a britanice ar fi trebuit să aibă loc, cu forțe complete, în sectorul Taranto, unde staționa o singură divizie de parașutiști (cu trei baterii de artilerie divizionară). Mai recomandată chiar ar fi fost debarcarea în

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 364–5.

sectorul Pescara-Ancona, deoarece nu s-ar fi putut opune nici un fel de rezistență din sectorul Roma, nedispunînd de forțele necesare pentru acest lucru. Nici din cîmpia Po (nordul Italiei) nu s-ar fi putut deplasa rapid spre sud forțe suficient de numeroase și de puternice[1].

Nici forțele lui Kesselring nu s-ar fi putut deplasa rapid de pe coasta de vest pe coasta de sud-est dacă debarcarea principală, efectuată de Armata a 5-a a Aliaților, ar fi avut loc la Taranto, și nu la Salerno.

Pe scurt, Aliații au ratat ocazia de a profita, atît în prima fază, cît și ulterior, de cel mai mare avantaj pe care-l aveau – puterea forțelor de debarcare. Această neglijență a devenit principalul lor handicap. Mărturiile lui Kesselring și a lui Wetsphal susțin concluzia exprimată cu sarcasm de Churchill, într-o telegramă adresată de la Carthagina șefilor britanici ai Statului Major, la 19 decembrie:

> „Stagnarea întregii campanii pe frontul italian devine scandaloasă... Neglijența crasă de a nu asigura acțiuni de debarcare pe tărîmul Adriaticii și nerealizarea unor lovituri similare pe coasta vestică s-au finalizat cu rezultate dezastruoase.
>
> Timp de trei luni nici o ambarcație de debarcare din Mediterana nu a fost utilizată (pentru scopuri de asalt)... Chiar și în acest război au existat rare exemple de acest fel în care forțe de asemenea valoare să fie irosite total[2].

Churchill nu a sesizat însă că de vină era de fapt doctrina militară a Aliaților – aderarea la principiul specific bancherului, potrivit căruia nu trebuie întreprinsă „nici o înaintare în lipsa securității".

---

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 365.

[2] Churchill, *The Second World War*, vol. V, p. 380.

Capitolul 28

Refluxul german în Rusia

La începutul anului 1943 se întrevedea posibilitatea ca armatele germane din Caucaz să aibă aceeaşi soartă ca armatele de la Stalingrad. De fapt ele se găseau într-o situaţie mult mai dificilă decît cea în care fuseseră acestea. Cu toate acestea, li se ceruse să mai rămînă acolo încă mai bine de o lună după încercuirea de la Stalingrad, deşi iarna devenea tot mai grea, iar pericolul se extindea continuu. Pentru Armata 1 de tancuri şi Armata a 17-a, care alcătuiau „Grupul de Armate A" perspectiva era sumbră. La comanda lor venise generalul Kleist, înlocuindu-l pe feldmareşalul List.

În prima săptămînă a lunii ianuarie, situaţia precară a „Grupului de Armate A" s-a agravat prin apariţia ameninţărilor de încercuire. Cea mai directă exista în zona unde vîrful armatelor era „lipit" de Munţii Caucaz. Ruşii au lovit întîi aripa stîngă, în apropiere de Mozdok, iar apoi aripa dreaptă, lîngă Nalcik, recucerind ambele localităţi. Mai periculoasă a fost o acţiune simultană întreprinsă de ruşi peste stepa calmucă, la 320 km de flancul stîng al „Grupului de Armate A", acolo unde acesta făcea joncţiunea cu „Grupul de Armate Don". Capturînd Elista, ruşii au înaintat în josul acestui capăt al Lacului Manici spre Armavir – pe unde treceau comunicaţiile lui Kleist cu Rostovul. Dar cel mai primejdios a fost un asalt brusc spre sud, în lungul aliniamentului

Don, dinspre Stalingrad spre Rostov. Unul dintre vîrfurile de lance ale ruşilor a ajuns la numai 24 km de acest culoar îngust. Ştirea i-a parvenit lui Kleist în aceeaşi zi în care a primit din partea lui Hitler ordinul expres de a nu se retrage, indiferent de împrejurări. În acel moment, Armata 1 de tancuri se afla la aproape 645 km est de Rostov. A doua zi a primit un nou ordin – să se retragă din Caucaz, şi să ia cu el tot echipamentul. În cursa contra cronometru care a urmat, această condiţie a mărit handicapul pe care-l reprezenta distanţa.

În vederea degajării căilor spre Rostov pentru Armata 1 de tancuri, Armatei a 17-a i s-a ordonat să se retragă spre vest, de-a lungul rîului Kuban, spre peninsula Taman. La nevoie, de acolo putea fi transportată înapoi, peste Strîmtoarea Kerci, în Crimeea. Retragerea nu implica străbaterea unei distanţe foarte mari, iar forţele ruse recent asediate pe fişia de coastă din jurul localităţii Tuapse nu erau suficient de puternice pentru a exercita o presiune primejdioasă asupra Armatei a 17-a, aflată în retragere.

În schimb, retragerea Armatei 1 de tancuri a fost marcată de primejdii, atît directe cît şi indirecte. Cea mai periculoasă fază a durat din 15 ianuarie pînă la 1 februarie, moment în care grosul acestei armate a ajuns la Rostov. Chiar şi după aceea, retragerea, continuată într-o zonă mai puţin îngustă, a fost ameninţată de o serie de atacuri lansate de ruşi de-a lungul unei distanţe de aproximativ 300 km.

După respingerea unui ultimatum prin care ruşii le cereau germanilor să capituleze, pe 10 ianuarie, generalul Rokossovski a lansat un asalt concentric asupra forţelor germane încercuite la Stalingrad. Trupele lui Paulus erau atît de slăbite de foame, frig, boli, deprimare şi lipsă de muniţii, încît nu puteau opune o rezistenţă solidă şi nici să spargă încercuirea. Ruşii au avut astfel posibilitatea să se dispenseze de o parte dintre forţele de asediere şi şi-au consolidat atacul spre sud, pentru a-i înfrînge pe germani în Cauzac. Noi efective au fost degajate pe măsură ce cercul continua să se strîngă.

Arcul de la Kursk
Atacuri germane
Atacuri rusești
Frontul Briansk (Popov) 12 iul.
Briansk
18 aug
Orel
5 aug.
5/10 iul. Atacuri germane
5 iul.
Frontul central (Rokossovski)
Grupul de armate CENTRU (Kluge)
Kursk
Frontul Voronej (Vatutin)
Grupul de armate SUD (Manstein)
5/15 iul. Atacuri germane
4 aug.
Frontul de stepă (Koniev)
Seim
Belgorod
14 aug.
23 aug.
Harkov
Frontul de sud-vest (Malinovsky)
Poltava
0 Mile 60
L. Ladoga
Golful Finic
Leningrad
Frontul Leningrad
Schlüsselburg
Frontul Volkov
ESTONIA
Luga
L. Peipus
Pskov
L. Ilmen
Frontul nord-vest
Grupul de armate NORD
Demyansk
LETONIA
Kalinin
Frontul Kalinin
martie 1943 Zonă abandonată de germani
Velikie Luki
sfîrșitul anului 1942
Belyy
Rzhev
Moscova
Vitebsk
Vyasma
Beresina
Smolensk
Frontul de vest
Orsha
Kaluga
Minsk
Roslavl
Kirov
Tula
Mogilev
Rogacev
Briansk
Zlobin
Orel
Frontul Briansk
Grupul de armate CENTRU
Mozyr
Pripet
Chernigov
Kursk
Voronej
Frontul Voronej
0 Mile 200
0 Km. 300
Korosten
Jitomir
Kiev
Sumy
Armata a 2-a ungară
Belgorod
31 ian 1943 Armata a 6-a germană se predă
Fastov
Berdicev
Grupul de armate SUD
Harkov
Don
Poltava
Izyum
Kremenciuk
Nipru
Lozovaia
Frontul de sud-vest
Kirovograd
Pavlograd
Donet
Millerovo
Stalingrad
Dnepropetrovsk
Kamensk
Krasnoarmeisk
Pervomaysk
Grupul de armate DON
Stalino
Krivoirog
Zaporojie
Mius
Volga
Frontul de sud
Taganrog
Rostov
Manici
Stepa
Odesa
Kersen
Melitopol
Stepa Nogaisk
L. Manici
Elista
Marea Azov
Salsk
Kalmukă
MAREA NEAGRĂ
CRIMEEA
Kerci
Grupul de armate A
Kuban
Armavir
Budenovsk
Kuma
Krasnodar
Sevastopol
Pen Taman
Armata a 17-a
Armata 1 Tc.
Novorossiisk
Piatigorsk
Mții Caucaz
Tuapse
Mozdok
Nalcik
Frontul transcaucazian
De la Caucaz la Kiev
Liniile frontului
La sfîrșitul lui dec. 1942
12 iul. 1943
La sfîrșitul lui dec. 1943

În momentul demarării actului final de la Stalingrad, forțele lui Kleist, care se retrăseseră din vîrful promontoriului caucazian, se aflau pe rîul Kuma, între Piatigorsk și Budenovsk. Zece zile mai tîrziu, prin asaltul declanșat la sud de Elista, rușii au ajuns la o distanță de aproximativ 160 km în spatele aliniamentului Kuma. Coloanele lui Kleist, aflate în retragere, se apropiau însă de Armavir și depășiseră zona primejdioasă.

Cu toate acestea, ceva mai în spate pericolul devenise major datorită atacului puternic lansat de ruși de o parte și de cealaltă a Donului, spre Rostov. Pe latura estică, rușii înaintaseră pînă în apropierea rîului Manici și a nodului de cale ferată Salsk. Pe latura vestică atinseseră Donețul, nu departe de locul în care acesta se varsă în Donul inferior. Ariergărzilor lui Kleist le rămăsese de parcurs o distanță de trei ori mai mare decît rușilor înainte de a putea ajunge la Rostov. În plus, forțele lui Manstein, extenuate din cauza efortului de a acoperi flancul coridorului de retragere al trupelor lui Kleist se aflau sub o presiune dură, gata de a ceda.

În ciuda acestei situații, germanii aflați în retragere au cîștigat cursa și au reușit să iasă din capcană. Zece zile mai tîrziu, ariergarda lui Kleist, aflată lîngă Rostov, a izbutit să dejoace planurile adversarilor. Din fericire pentru germani, ținutul pustiu acoperit de zăpadă întîrziase înaintarea rușilor dincolo de stațiile lor feroviare îndepărtate, diminuîndu-le forța și rapiditatea necesare pentru a închide capcana. Nemții fuseseră la un pas de a fi înghițiți de aceasta. Forțele lui Manstein, rămase prea mult timp pe poziții expuse, își vedeau șansele de retragere periclitate; cîteva dintre diviziile lui Kleist fuseseră nevoite să se întoarcă pentru a sprijini retragerea și consolidarea lor.

Trupele germane din Caucaz au traversat cu bine Donul, la Rostov, exact în clipa în care forțele de la Stalingrad se prăbușeau. Paulus, împreună cu o mare parte a forțelor sale s-au predat în ziua de 31 ianuarie. Ultimele efective au procedat la fel în 2 februarie. În total, 92 000 de militari fuseseră luați prizonieri de la începerea asaltului, cu trei săptămîni în urmă; în ansamblu,

pierderile depăşeau aproape de trei ori această cifră. S-au predat 24 de generali, li se dăduseră mici flacoane cu otravă pentru a le folosi în cazul în care cădeau prizonieri la ruşi. Se pare că doar cîţiva le-au folosit pînă la eşecul „Complotului generalilor!" din 20 iulie 1944, care a vizat asasinarea lui Hitler. Atunci mulţi au recurs la această soluţie de teama Gestapoului.

„Stalingradul" a lucrat ca o otravă subtilă în minţile comandanţilor germnai de pretutindeni, subminîndu-le încrederea în strategia pe care erau chemaţi să o pună în practică. Armata germană nu şi-a mai revenit niciodată din şocul material, dar mai ales moral provocat de dezastrul de la Stalingrad.

Şi, totuşi, a existat o justificare pentru declaraţia făcută de Hitler, potrivit căreia sacrificiul armatei de la Stalingrad a oferit Comandamentului Suprem răgazul necesar de a întreprinde contramăsuri de care a depins soartea întregului front de răsărit. Dacă armata de la Stalingrad s-ar fi predat în primele şapte săptămîni de la încercuire, pentru celelalte armate germane dezastrul ar fi fost mai mare. Firavele forţe ale lui Manstein nu ar fi putut rezista potopului rusesc revărsat de la Don spre Rostov, iar cele din Caucaz ar fi fost înfrînte. Soarta lor ar fi fost aceeaşi şi în cazul în care armata de la Stalingrad ar fi reuşit să iasă din capcană şi să se retragă spre vest. Mai mult chiar, deşi rezistenţa ei pe durata ultimelor două săptămîni ale lunii ianuarie nu i-a împiedicat pe ruşi să înainteze în forţă spre Rostov, efortul militar întreprins a dat totuşi posibilitatea forţelor germane din Caucaz să ajungă la Rostov suficient de repede pentru a scăpa din încleştarea adversarilor.

Chiar şi cu acest ajutor, marjele de reuşită ale retragerii din Caucaz au fost extrem de înguste. Din punct de vedere al duratei, spaţiului, forţei şi condiţiilor meteorologice, retragerea a reprezentat o performanţă uluitoare, pentru care Kleist a primit gradul de feldmareşal. Deşi abilitatea şi tenacitatea cu care retragerea a fost dirijată merită toată aprecierea, se cuvine menţionat faptul că marea ei însemăntate constă în aceea că a dovedit extraordinara putere de

rezistență a unei apărări moderne atunci cînd comandanții și trupele își păstrează calmul și curajul.

Noi dovezi în sprijinul acestei idei au apărut în săptămînile următoare. După ce au trecut cu bine prin culoarul îngust de la Rostov, armatele germane aflate în retragere au întîlnit alte primejdii mult în spate, pe direcția lor de retragere. La mijlocul lui ianuarie, aripa stîngă a forțelor generalului Vatutin și-a reluat atacul spre sud, de la Donul mijlociu spre Doneț, în spatele Rostovului. După depășirea obstacolului reprezentat de Millerovo, Donețul a fost traversat la Kamensk și la est de această localitate.

În aceeași săptămînă au fost lansate două noi ofensive rusești. Una începută foarte departe, în sectorul Leningrad, a dus la spargerea încercuirii acestui mare oraș, care dura de 17 luni, înlăturînd presiunea asediului. Deși ofensiva nu a ajuns suficient de departe pentru a mătura intrîndul german care se întinsese peste partea din spate a orașului, a izbutit totuși să facă o breșă în această porțiune pînă la Schlusselburg, pe malul lacului. Această „traheotomie" strategică a creat o „trahee" prin care garnizoana și populația au putut respira mai ușor.

Cea de a doua ofensivă amenința spațiul de manevră al germanilor în sud. Ea a fost lansată la 12 ianuarie de armatele generalului Golikov dinspre fîșia vestică a Donului, sub Voronej și a străpuns frontul Armatei a 2-a și al Armatei a 2-a ungare. Într-o săptămînă, rușii au reușit să pătrundă pe o distanță de 160 km – la jumătatea intervalului dintre Don și Harkov. Aripa dreaptă a forțelor generalului Vatutin a întreprins un atac convergent spre est, în josul coridorului dintre Don și Doneț.

În ultima săptămînă a lunii ianuarie, această ofensivă a căpătat un nou elan. În timp ce atenția era concentrată asupra atacului ce se desfășura în sud-vest, spre Harkov, rușii au atacat la vest de *Voronej pe un front lung, au dat* peste cap retragerea în care se aflau angrenați germanii, transformînd-o într-un reflux de amploare. În numai trei zile, ei au înaintat pînă aproape la jumătatea distanței dintre Voronej și Kursk, trambulina de unde inamicul își lansase, în vară, ofensiva.

În prima săptămînă a lunii februarie, şi-au „împins în faţă umărul drept" şi au realizat un intrînd adînc peste calea ferată şi şoseaua dintre Kursk şi Orel. Apoi, au realizat un alt intrînd peste aliniamentul dintre Kursk şi Belgorod. După ce au înconjurat localitatea Kursk pe ambele flancuri, la 7 februarie au capturat-o printr-un brusc salt înainte. Cel de-al doilea intrînd creat a fost utilizat pentru a provoca prăbuşirea Belgorodului, două zile mai tîrziu. Şi această cucerire a devenit o ameninţare la adresa flancului nordic al Harkovului.

Între timp, din înaintarea aparent directă spre Harkov pornise o acţiune colaterală ceva mai spre sud-vest – spre Marea de Azov şi spre linia de retragere de la Rostov. La 5 februarie, forţele lui Vatutin au capturat Izyumul – locul în care germanii formaseră în primăvară punctul decisiv de împresurare – şi au valorificat traversarea Doneţului pentru a crea un centru de presiune pe cealaltă parte. După ce au cucerit un intrînd peste calea ferată aflată la sud de Doneţ, s-au desfăşurat spre vest şi la 11 februarie au capturat importantul nod de cale ferată de la Lozovaia.

Aceste noi cuceriri au şubrezit apărarea oraşului Harkov, care la 16 februarie a căzut în mîinile lui Golikov. A fost, desigur, un triumf, însă primejdia imediată la adresa germanilor pe ansamblu venea de la continuarea atacului lansat de ruşi în sud, de la Doneţ către Marea de Azov. În urmă cu patru zile, o forţă mobilă ajunsese la Krasnoarmeisk, pe aliniamentul principal de la Rostov înapoi spre Nepropetrovsk. Această acţiune risca să taie retragerea armatelor care tocmai scăpaseră din capcana caucaziană.

Structura şi ritmul alternant al ofensivei ruseşti deveniseră şi mai pronunţate decît în etapa anterioară. E uşor de înţeles la ce efort şi încordare au fost supuse puterea de rezistenţă a germanilor şi resursele lor deja împrăştiate excesiv din cauza lăţimii frontului pe care trebuiau să îl acopere cu rezerve ce se împuţinau continuu. Modul progresiv şi variabil în care ruşii au ştiut să profite de această slăbiciune a ilustrat din plin tactica lor îmbunătăţită şi faptul că învăţaseră să îşi valorifice superioritatea. Examinînd felul în care

ruşii au izbutit să captureze o succesiune de puncte cheie, se poate constata că în cazul fiecăruia, chiar dacă a urmat după un atac în vecinătatea imediată – succesul a fost consecința unei acțiuni indirecte, care făcea acel punct de neapărat sau, în eventualitatea optimă, îi diminua valoarea strategică. Efectul acestei serii de presiuni indirecte se poate desluşi limpede în structura operațiilor. Comandamentul Armatei Roşii poate fi asemuit cu un pianist care îşi plimbă mîinile pe claviatură.

Deşi ritmul diferit al ofensivei ruseşti a fost similar celui utilizat de mareşalul Foch în 1918, se poate totuşi afirma că aplicarea s-a făcut mai subtil şi mai rapid. De fiecare dată punctul de lovire a fost mai înşelător, iar procesul punctat de pauze mai scurte. În timp ce acțiunile pregătitoare nu au fost niciodată dirijate direct spre locul unde intenționau să lovească, realizarea propriu-zisă a scopului urmărit implica adesea acțiuni precise din punct de vedere geografic. Se obținea astfel un efect psihologic indirect, deoarece surveneau din direcția la care inamicul se aştepta cel mai puțin.

În ultimele două săptămîni ale lunii februarie s-a produs o schimbare de situație dramatică. Avantajul ruşilor a început să scadă în momentul în care s-au deplasat în jos, peste Doneț, spre Marea de Azov şi cotul Niprului, pentru a înfrînge armatele germane aflate în sud. Aici obiectivul ruşilor era evident. Ei se îndreptau spre aceeaşi zonă ca şi germanii. Faza următoare s-a transformat într-o competiție al cărei final depindea de posibilitatea ruşilor de a intersecta culoarul prin care urmau să se retragă germanii, înainte ca ei să ajungă acolo şi să îşi concentreze forțele pentru stăvilirea loviturii.

Din nefericire pentru ruşi, dezghețul timpuriu i-a ținut pe loc, adăugîndu-se handicapului creat de înaintarea lor prelungită. Cînd şi-au planificat ofensiva de iarnă, au descoperit că latura administrativă a planului nu se potrivea cu cea strategică – nu existau mijloace de transport pentru a deplasa măcar jumătate din minimul rezervelor de petrol, muniții şi hrană necesare unui lanț de

asalturi atît de extins. Cu îndrăzneala lor caracteristică, în loc să modifice planul au preferat să conteze pe obținerea necesarului de provizii de la inamic! Această metodă a dat roade, căci la fiecare cucerire au fost capturate mari depozite de provizii. În momentul în care rezistența inamicului a devenit mai dură și succesele s-au rărit, rușii au început să resimtă lipsa mijloacelor de transport tot mai acut, pe măsură ce se îndepărtau de capetele de pod feroviare. Și iată cum legea extinderii excesive a intrat din nou în funcțiune, de data asta în dezavantajul rușilor. În coridorul Don–Doneț existau puține căi ferate și erau perpendiculare pe direcția de înaintare a rușilor spre sud-vest. Pe de altă parte, căile feroviare relativ numeroase care se întindeau de la est la vest, în sudul Donețului, le-au permis germanilor să-și concentreze mai rapid forțe în punctul de pericol maxim. Germanii au început totodată să profite de pe urma restrîngerii frontului (acum cu 965 km mai scurt decît în toamnă).

Nevoiți să se oprească din cauza acestui complex de cauze, rușii s-au trezit într-o poziție foarte neplăcută. Realizaseră un larg intrînd pe o porțiune de 130 km dincolo de Doneț, spre Nipru, însă se opriseră la 48 km înainte, de rîu, la Pavlograd. Obținuseră și un intrînd îngust pe o porțiune de 110 km dincolo de Doneț, spre sud, pînă la Krasnoarmeisk, de-a curmezișul coridorului dintre acest rîu și Marea de Azov. Adunîndu-și toate forțele disponibile, nemții au organizat rapid o contraofensivă cu trei vîrfuri de atac, sub comanda lui Manstein. Ei încercau să profite de neregularitatea intrîndurilor obținute de ruși și, mai ales, de situația existentă în cele două sectoare amintite mai sus. Un atac a fost lansat pe partea stîngă, de la Nipru, împotriva vîrfului sud-vestic; un alt atac, pe partea dreaptă, împotriva vîrfului sud-estic; un asalt central a vizat linia curbă a frontului dintre ele, spre Lozovaia. Ambele vîrfuri au fost străpunse, iar blindatele germane au înaintat adînc în intrînduri. Aceste contralovituri din ultima săptămînă a lunii februarie s-au transformat într-o contraofensivă generală, pe măsură ce retragerea germanilor spre vest de Rostov a asigurat noi întăriri. În prima

săptămînă a lunii martie, germanii atinseseră iarăşi Doneţul pe o mare întindere a frontului în jurul Izymului; intrîndul rusesc fusese aproape lichidat şi o mare parte a forţelor inamice fusese nevoită să se retragă la sud de Harkov.

Dacă ar fi reuşit să treacă rapid Doneţul şi să se plaseze de-a curmezişul în spatele armatelor ruse care înaintau spre vest, acestea ar fi fost supuse unui dezastru similar celui suportat de germani la Stalingrad. Tentativa nemţilor a eşuat din cauza lipsei forţelor necesare cuceririi unui obiectiv atît de puternic apărat. După această oprire, centrul de gravitate s-a mutat spre nord-vest; presiunea de învăluire desfăşurată de germani i-a scos din nou pe ruşi din Harkov la 15 martie. Patru zile mai tîrziu, printr-un atac la nord de Harkov, nemţii au recucerit Belgorodul. Aceasta a fost tot ce-au reuşit. În săptămîna următoare contraofensiva lor s-a împotmolit în noroaiele provocate de dezgheţurile primăverii.

În timp ce îşi lansau contraofensiva în sud, în nord germanii se retrăgeau. Era prima retragere însemnată din acea zonă după mai bine de un an. La finele campaniei de iarnă din 1941–1942, frontul german din faţa Moscovei avea forma unui pumn încleştat, iar ruşii formau „o manşetă" în jurul încheieturii mîinii, în zona Smolenskului. În august, ruşii loviseră puternic în partea stîngă, în centrul fortificat de la Rjev, cu intenţia de a crea o diversiune menită să sprijine acţiunile de la Stalingrad prin fisurarea frontului central al inamicului. Ofensiva fusese zădărnicită datorită rezistenţei crîncene a nemţilor la Rjev, dar ruşii izbutiseră să ciuntească această latură a frontului, lăsînd-o expusă. Atacul reluat în noiembrie sporise expunerea flancului, care ajunsese să semene cu o peninsulă cu istm îngust. La sfîrşitul anului, ruşii au atacat din vîrful intrîndului lor aflat la nord de cel german şi au capturat joncţiunea de la Velikie Luki, la 240 kilometri vest de Rjev, pe linia ce duce de la Moscova la Riga. În consecinţă, primejdia pîndea nu numai Rjevul, ci întregul „pumn", fapt devenit evident.

După o lună, ameninţarea s-a accentuat indirect prin capitularea forţelor de la Stalingrad, în timp ce prăbuşirea frontului

spre sud a demonstrat tributul plătit încercării de a apăra şi menţine un front mult prea extins. Zeitzler'a izbutit să realizeze singurul caz semnificativ de persuasiune în raport cu Hitler. Deşi detesta orice fel de retragere şi mai cu seamă una care ar fi reprezentat un pas înapoi în raport cu poziţiile deţinute în faţa Moscovei, Führerul a fost determinat să accepte ideea că pentru a evita o eventuală prăbuşire şi a disponibiliza rezervele, frontul trebuia rectificat în acel sector. Trupele au părăsit Rjevul la începutul lunii martie, exact în momentul iniţierii unui nou atac rusesc, iar la 12 martie întregul „pumn" a fost abandonat, inclusiv importantul centru de comunicaţii de la Viasma. Germanii s-au retras pe un aliniament mai drept, care acoperea Smolenskul. Intrîndul fortificat, de la Demiansk, între Velikie Luki şi Lacul Ilmen, a fost şi el părăsit la începutul lui martie. (Semnificaţia acestui pas înapoi a trecut neobservată în Occident, deoarece pe hărţile publicate de ziarele britanice şi americane în ultimul an, acest aliniament era reprodus printr-o linie dreaptă mult în interiorul frontului rusesc.)

Ceea ce armatele germane cîştigaseră prin scurtarea frontului la nord fusese însă contrabalansat de noua extindere, cu tentaţiile ei, obţinute în urma succesului contraofensivei lor din sud. Se năruiau astfel speranţele generalilor de a-l convinge pe Hitler să aprobe o retragere în adîncime, pe o linie unde ei s-ar putea consolida şi reorganiza, fără ca ruşii să-i ajungă. Se deschideau noi perspective de atac pe tabla de şah, prea promiţătoare pentru un om dominat de instincte ofensive şi cu mintea calată pe ideea de a risca totul într-o ofensivă care să răstoarne întreaga situaţie în favoarea sa.

Succesul contraofensivei nu mai necesita părăsirea imediată a bazinului Doneţului. Amplasat pe poziţiile pe care le ocupase cu un an în urmă la sud de Doneţ, lîngă Taganrog, Hitler îşi putea păstra atît avantajul industriei, cît şi speranţa unei noi ofensive asupra Caucazului. Prin recenta sa revenire pe poziţiile de pe malurile Doneţului, mult către vest, între Harkov şi Izyum, Hitler avea posibilitatea să-şi împrospăteze flancurile. Prin recucerirea Belgorodului şi menţinerea Orelului el dispunea de poziţii ideale

pentru flancurile armatelor sale, poziţii care-i permiteau să ameninţe cu o lovitură precisă poziţiile ruşilor din proaspăt recuceritul Kursk şi din împrejurimile acestuia. Printr-o astfel de lovitură zdrobitoare, Hitler ar fi făcut o imensă breşă în frontul rusesc şi, o dată ce diviziile sale de tancuri ar trece prin ea, orice lucru devenea posibil. Forţa ruşilor era mai mare decît crezuse, dar suferiseră pierderi grele. Numai „bătrînii generali" mai credeau în resursele inepuizabile. Conform acestui raţionament şi împins de propriile-i înclinaţii, Hitler era din ce în ce mai convins că o breşă la Kursk ar putea apleca încă o dată balanţa în favoarea sa, oferindu-i rezolvarea tuturor problemelor. Nu i-a fost prea greu să se autoconvingă că greutăţile pe care le întîmpinase se datoraseră iernii ruseşti şi că putea conta pe faptul că vara va fi de partea sa. Acest proiect deveni visul său de la începutul verii.

În timp ce ofensiva principală urma să se desfăşoare în sectorul Kursk, programul de vară includea atacul Leningradului, amînat de două ori pînă atunci – (ciudat cît de asemănător este acest plan cu şablonul din 1942). Se puseră bazele unui nou corp format din două divizii de paraşutişti. Acesta urma să fie folosit într-un asalt asupra Leningradului, pentru a deschide armatelor calea de uscat. Hitler devenea din ce în ce mai nesăbuit, pe măsură ce şansele i se diminuau. Nu trecuse un an de cînd el ezitase să accepte propunerea generalului Student, care viza atac aeropurtat asupra Stalingradului. Dar, după eşecul din Tunis, acest corp a fost trimis în sudul Franţei, pentru a preîntîmpina o debarcare a Aliaţilor, prevăzută a avea loc în Sardinia. Venise apoi înfrîngerea ofensivei asupra Kurskului, care dăduse lovitura de graţie planului de cucerire a Leningradului.

Generalii aveau păreri diferite despre planul ofensivei asupra Kurskului. Tot mai mulţi ajunseseră să se îndoiască de posibilitatea unei victorii în est. Lor li se alăturase acum şi un om de încredere al lui Hitler, generalul Kleist, deşi nu era direct implicat în această ofensivă şi, ca atare, nu avea nici o răspundere. De regruparea din timpul campaniei de iarnă răspunsese Manstein, pentru cea mai mare parte a frontului din sud. Armata 1 blindate fusese transferată

în grupul lui de armate încă de la începutul anului; în subordinea lui Kleist nu mai rămăseseră decît Crimeea şi capul de pod de la Kuban. Atacul împotriva concentrării ruseşti de la Kursk urma să fie dat de flacul stîng al armatei lui Manstein, care trebuia să ia cu asalt flancul de sud, şi de către flancul drept al Grupului de Armate al lui Kluge, împotriva flancului nordic al ruşilor. Ambii comandanţi nazişti se arătară foarte încrezători înainte de începerea luptelor. Totul depinde în general de pricepere şi experienţă. Ofiţerii de carieră tind în mod natural să aibă încredere în expediţiile în fruntea cărora au fost puşi, şi refuză să-şi manifeste temerile pentru a nu diminua încrederea pe care superiorii lor le-o acordă.

Însăşi educaţia cazonă contribuia la eliminarea lipsei de încredere. În fapt o mare parte a generalilor ar fi preferat acum o retragere amplă pentru a scăpa de ruşi, aşa cum susţinuse Rundstedt cu mai bine de un an înainte, dar Führerul interzisese o asemenea mişcare. Întrucît linia pe care se găseau amplasate armatele germane spre sfîrşitul iernii nu era propice apărării, generalii începuseră să se bazeze tot mai mult pe principiul care spune că „atacul este cea mai bună apărare". Atacul putea compensa dezavantajele poziţiei şi tăia cheful inamicului de a-şi relua ofensiva. În consecinţă, toate eforturile s-au îndreptat spre asigurarea succesului ofensivei proprii, fără a se lua în calcul consecinţele unui eventual eşec, făcîndu-se abstracţie de faptul că irosirea noilor rezerve acumulate va compromite orice şansă a unei apărări ulterioare.

Eşecurile armatelor germane au fost trecute sub tăcere pe plan intern, iar efectivele unităţilor micşorate. Astfel s-a reuşit păstrarea numărului de divizii la nivelul anilor trecuţi, pentru a nu se putea sesiza diminuarea forţelor. În primăvara lui 1943, erau, în medie, puţin peste jumătatea celei stabilite (oameni şi armament), dar multe divizii fuseseră aduse mult sub acest nivel mediu, în timp ce altele erau aproape de valoarea nominală. Comandanţii erau izolaţi prin măsuri de siguranţă, astfel încît puţini aveau idee despre situaţia generală.Şi se sugerase chiar că nu era sănătos să pună întrebări. Politica înjumătăţirii efectivelor fusese dictată şi de

alți factori, în afara celor legați de camuflarea situației reale.

Hitler era fascinat și obsedat de cifre. Deoarece în armată divizia reprezenta unitatea de măsură standard, Hitler era obsedat de ideea de a avea cît mai multe divizii, asta în ciuda faptului că victoriile sale din anul 1940 se datoraseră în principal superiorității părții mecanizate a armatei sale. Încă înainte de invadarea Rusiei, el dusese o politică de înjumătățire a efectivelor pentru a obține un număr cît mai mare de divizii; mai tîrziu procedase chiar mai drastic pentru a masca realitatea. Urmarea acestei politici s-a materializat într-o periculoasă creștere a efectivelor administrative.

În anul 1943 creșterea ajunsese atît de mare încît anulase avantajele obținute prin perfecționarea tehnică a echipamentului german de luptă, mai ales în producția noilor tancuri Tigru și Panther. Ori de cîte ori o divizie suferea pierderi grele, se accentua disproporția dintre personalul combatant și cel auxiliar. Într-o divizie blindată, procentajul majoritar îl dețin tanchiștii și mecanicii, urmați de infanteriști, cel mai scăzut procentaj revenind personalului administrativ. Este o greșeală economică să menții o divizie, și mai ales una de mecanizate, la un nivel situat sub cel necesar. Dacă pierderile nu sînt imediat înlocuite, divizia va rămîne mult prea mare numeric în raport cu forța ei de luptă.

Aceste carențe ale armatei germane s-au acutizat, o dată cu creșterea calitativă a armatei sovietice, mult îmbunătățită față de anul 1942, și mai puternică sub aspectul numeric al efectivelor. Îmbunătățirea calitativă provenea din creșterea aportului în armament și echipament adus de uzinele nou-create, sau de cele modernizate, din Urali, cît și de ajutoarele primite de la Aliații vestici. Tancurile sovietice erau cel puțin la fel de bune ca cele existente în oricare armată din lume – majoritatea ofițerilor germani le considerau mai bune. Deși sufereau de alte lipsuri în materie de echipamente complementare, cum ar fi cel de radiocomunicații, sovieticii ajunseseră la un înalt nivel de eficiență, rezistență și înzestrare tehnică. Artileria lor devenise foarte eficientă, mai ales

prin lansatoarele de rachete. Carabina sovietică era superioară celei germane, mai modernă şi cu o cadenţă mai mare de tragere. Armele grele de infanterie erau, în general, compatibile.

Principalul handicap al sovieticilor îl reprezenta transportul motorizat; această cerinţă vitală începuse să fie satisfăcută printr-o livrare accelerată a camioanelor de către americani. Nu mai puţin importantă pentru mobilitatea armatei era cantitatea de mîncare conservată. Trimisă de americani, aceasta rezolva în parte problemele legate de aprovizionare. Problema devenise stringentă date fiind imensitatea teritoriului Rusiei şi mijloacele precare de comunicaţii; aprovizionarea cu hrană constituia principalul obstacol în calea valorificării la maximum a capacităţii de luptă a ruşilor. Armata sovietică însă era obişnuită să funcţioneze la un nivel de aprovizionare mult inferior armatelor vestice. Armata Roşie nu atinsese niciodată gradul de mobilitate al armatelor occidentale, dar faţă de mijloacele din dotare, se dovedise mai mobilă datorită faptului că funcţiona totuşi în condiţii optime. Primitivismul ei reprezenta în egală măsură un avantaj, dar şi un dezavantaj. Soldaţii sovietici supravieţuiau în condiţii în care alţii ar fi murit de foame. În consecinţă, vîrfurile de atac ale Armatei Roşii puteau atinge o putere de penetrare mai mare dacă ar fi fost bine aprovizionate, iar grosul armatei le urma în ciuda mijloacelor de transport şi subzistenţă precare.

Armata sovietică făcuse un uriaş pas înainte şi din punct de vedere tactic. Dacă anul 1942 însemnase o scădere, datorată pierderilor masive de soldaţi experimentaţi în cursul anului 1941, anul 1943 a adus creşterea experienţei de luptă, ca urmare a experienţei acumulate de noile trupe. Această îmbunătăţire s-a manifestat începînd chiar de la eşaloanele de comandă. Eliminarea primilor comandanţi a făcut loc unei noi generaţii de generali, în plină afirmare, mulţi nedepăşind vîrsta de patruzeci de ani, aleşi pe criterii profesionale. Vîrsta medie a comandanţilor superiori ai armatei sovietice era inferioară cu aproape douăzeci de ani celei a conducătorilor armatei germane. Această întinerire s-a concretizat

într-o creştere a eficienţei şi o intensificare a activităţii. Efectele combinate ale întineririi conducerii superioare şi ale creşterii experienţei de luptă s-au făcut simţite atît în activitatea de stat major, cît şi în abilitatea tactică a trupelor. Aceste îmbunătăţiri ar fi fost şi mai substanţiale dacă generalii, din teamă sau din dorinţa de a-şi menţine funcţia, n-ar fi ordonat continuarea atacurilor, reluarea acestora la nesfîrşit, în zone în care rezistenţa întîmpinată era mult prea mare.Ostaşilor li se cerea adesea să treacă peste obstacole de neînvins, în pofida costurilor enorme. Astfel de asalturi sinucigaşe se întîlnesc la oricare armată, determinate fiind de sistemul ierarhiei militare combinat cu disciplina cazonă. În Armata Roşie, ele au predominat datorită condiţiilor existente în Rusia sovietică, a tradiţiilor şi a resurselor umane disponibile. Într-un sistem de natura celui sovietic numai un general foarte bine văzut putea risca să-şi exprime deschis îndoielile cu privire la limitele posibilului, mai ales că abundenţa materialului uman îndemna la irosirea lui cu mare uşurinţă. Era mai uşor să sacrifici cîţiva oameni, decît să rişti să atragi asupra ta nemulţumirea superiorilor.

Era spaţiu suficient de manevră, iar Înaltul Comandament al Armatei Sovietice devenise suficient de abil pentru a stabili punctele nevralgice pe vastul front inamic. Întrucît Armata Roşie era acum superioară numeric, Înaltul Comandament putea cocheta cu şanse de pînă la 4 la 1, într-un sector care merita atenţia; o dată breşa creată, se lărgea şi mai mult spaţiul de manevră. Atacurile frontale disperate şi repetarea inutilă şi păgubitoare a acestora a avut loc cu precădere în nord, acolo unde forţele germane de apărare erau mai concentrate şi mai bine poziţionate. În sud, ruşii şi-au trimis cei mai capabili conducători şi cele mai bune trupe în zonele care le ofereau din plin spaţiu pentru a-şi manifesta aptitudinile.

Faptul că armata germană rămînea fermă pe poziţii în ciuda disproporţiei uriaşe de forţe, demonstra că forţele sovietice mai aveau mult de făcut pînă să poată anihila superioritatea tehnică a armatei germane. Acest lucru era evident şi a fost confirmat în mod tragic în primii doi ani de război. Conştientizarea acestei realităţi a determinat modificări în ambele tabere în primăvara

anului 1943. L-a încurajat pe Hitler, şi chiar consilierii săi militari au ajuns să creadă că mai puteau răsturna situaţia, cu condiţia să evite pe viitor greşelile făcute. Conducătorii sovietici au început să devină neîncrezători constatînd că avantajele cîştigate în campania de iarnă se năruiseră în vara care urmase. La gîndul că mai urma o vară, aceştia începuseră să se îndoiască de victoria finală.

Această nesiguranţă care se citea printre rînduri se prea poate să fi stat la baza importantului preludiu diplomatic care a precedat încleştarea armată. În luna iunie, Molotov a avut o întrevedere cu Ribbentrop la Kirovograd, oraş aflat atunci sub ocupaţie germană, unde au discutat posibilitatea terminării războiului. Conform mărturiilor ofiţerilor germani care i-au servit drept consilieri tehnici lui Ribbentrop, acesta a propus drept condiţie a păcii ca graniţa viitoare a Rusiei să se afle de-a lungul Niprului, în timp ce Molotov dorea cel puţin redobîndirea vechilor graniţe; discuţiile s-au împotmolit datorită acestui obstacol insurmontabil, ca apoi să fie suspendate datorită informaţiei că Aliaţii occidentali aflaseră de desfăşurarea lor. Rezolvarea problemei a fost lăsată în seama puterii armelor.

Debutul campaniei de vară a avut loc mai tîrziu decît în anii precedenţi. Au trecut mai bine de trei luni de acalmie de la încheierea campaniei de iarnă. Această întîrziere se datora în parte dificultăţilor sporite pe care nemţii le întîmpinaseră în refacerea forţelor şi în acumularea rezervelor necesare pentru o nouă ofensivă. Mai existase şi speranţa că ruşii vor prelua iniţiativa atacului şi se vor împotmoli, dîndu-le germanilor ocazia de a declanşa o contraofensivă. Speranţa aceasta a fost spulberată nu atît de nerăbdarea lui Hitler, cît de hotărîrea ruşilor care au adoptat de această dată o tactică similară.

Conducătorii armatei germane au ajuns la concluzia că ofensiva va putea avea succes dacă forţele lor de atac vor fi fost gata de luptă cu şase săptămîni mai devreme. Atunci cînd atacul lor s-a împotmolit într-o serie de cîmpuri de mine şi cînd au aflat că ruşii şi-au retras mult grosul trupelor, nemţii au dat vina pe lungul interval de pauză care le permisese adversarilor să intuiască

intențiile lor și în consecință să-și ia măsurile necesare. Această părere se baza pe toată concentrarea de forțe de la Kursk, lucru mult prea evident. Kurskul parcă invita la un atac fulger din partea nemților, la fel cum Orelul îi invita pe ruși. Obiectivele ambelor armate erau foarte clar conturate, singura problemă fiind care va ataca prima.

Asta discutau și rușii. Argumentul consta în ideea că apărarea rusească fusese înfrîntă două veri la rînd de atacurile nemților, și de încrederea generată de numeroasele succese repurtate de ofensivele rusești, de la Stalingrad încoace; acest fapt îi făcea pe comandanți mai nerăbdători de a prelua inițiativa în acea vară. Pe de altă parte, se arăta că în luna mai a anului 1942 Timoșenko atacase Harkovul iar apoi, pînă la cucerirea Kurskului din luna iunie, urmase o prăbușire catastrofală a Armatei Roșii.

Cu ocazia primei discuții oficiale cu Statul Major Sovietic la sfîrșitul lunii mai, noul șef al Misiunii Militare Britanice, general-locotenent G. Le Q. Martel, trăsese concluzia că rușii înclinau spre a începe ofensiva. El le-a atras atenția că vor avea necazuri cu forțele blindate refăcute ale nemților, dacă vor declanșa ofensiva, și că „o vor încasa zdravăn dacă vor încerca ceva în direcția asta".

Peste cîteva zile a fost întrebat despre strategia britanică din nordul Africii: „Le-am explicat rușilor că succesul nostru de la Alamein se datora în mare măsură faptului că i-am lăsat pe nemți să-și distrugă, sau cel puțin să-și tocească, blindatele lovind mijloacele noastre de apărare. După ce acestea s-au angajat în luptă și au fost zdravăn lovite, am pornit și noi ofensiva". La întîlnirea care a urmat discuției, Martel aprecia că Statul Major înclina să urmeze aceeași tactică. El a profitat de ocazie pentru a le servi încă o mostră de experiență britanică: importanța de a comasa forțele pe laturile unui atac dușman cu tancuri, folosind toate rezervele pentru a întări aceste flancuri, ca o amenințare indirectă, mai bine decît a sta în calea atacului [1].

[1] Vezi Martel, *An Outspoken Soldier*, p. 211–54.

*

Cînd cauți la originile unui plan, de cele mai multe ori e dificil să evaluezi influențele determinante, chiar dacă ai la dispoziție toate dosarele; acestea înregistrează rareori cauzele reale și nu arată cum se nasc ideile, cum se dezvoltă ele în mințile celor care concep planurile. Dacă unii dintre cei care dau ideile sînt tentați să le supraevalueze valoarea, cei în mințile cărora ideile se dezvoltă sînt și mai tentați de a le subevalua, indiferent de efectele pe care acestea le-ar putea produce. Faptul devine și mai valabil în cadrul discuțiilor oficiale, mai ales atunci cînd se află în joc mîndria națională. E normal ca Aliații să minimalizeze ajutorul primit, amplificîndu-l pe cel acordat. De aceea e puțin probabil ca istoria să arunce vreo rază de lumină asupra cauzelor care au stat la baza planului rușilor din anul 1943. Istoria lor scrie despre experiența propriilor strategi, care beneficiau de propriile campanii pentru a putea trage concluziile ce au stat la baza planului pe care l-au adoptat.

Cea mai mare semnificație o au rezultatele dramatice ale metodelor defensiv-ofensive care au urmat.

Nemții au început atacul în zorii zilei de 5 iulie, abordînd două flancuri ale grupării de la Kursk. Frontul sovietic de aici se întindea pe aproape 150 km; la sud avea o adîncime de vreo 80 km, iar la nord se întindea peste 250 km, deoarece coincidea cu flancul armatelor naziste de la Orel. În cea mai mare parte se aflau trupele lui Rokossovski, în timp ce flancul drept al lui Vatutin ocupa colțul sudic.

Forțele de atac ale lui Manstein, în sud, și cele ale lui Kluge, în nord, erau aproximativ egale, deși Manstein deținea mai multe blindate. La această ofensivă au luat parte 18 divizii de tancuri și de grenadieri-tanchiști, reprezentînd aproape jumătate din forța totală angajată în luptă și întreaga forță blindată de care dispuneau nemții pe frontul de est. Hitler juca pe mize mari.

Forțele lui Manstein au pătruns vreo 30 km în sud, dar le-au trebuit cîteva zile; aceasta nu se putea numi o penetrare rapidă.

Ritmul lent s-a datorat cîmpurilor de mine întîlnite în cale. Cum grosul forțelor de apărare fusese retras în adîncime, nemții n-au reușit să ia prea mulți prizonieri. Mai mult decît atît, breșele prin care ei înaintau nu puteau fi lărgite, din cauza unei apărări îndîrjite de pe flancuri. Atacul lui Kluge în nord s-a soldat cu o străpungere și mai limitată, căci n-a reușit să treacă de pozițiile principale de apărare ale rușilor. După o săptămînă de lupte, diviziile de tancuri erau mult slăbite. Kluge, speriat de semnele unui atac iminent pe flancuri, a început să-și retragă tancurile.

La 12 iulie, în acea conjunctură, rușii și-au lansat ofensiva asupra flancului de nord și a vîrfului pozițiilor germane de la Orel. La nord, forțele sovietice au pătruns în primele trei zile 30 de mile, către spatele frontului de la Orel. Concomitent, atacul pe centru ajunse la 15 mile de oraș. Dar patru dintre diviziile pe care Kluge le retrăsese au ajuns la timp pentru a amenința flancul nordic al rușilor și a-i împiedica să-și consolideze pozițiile de-a lungul căii ferate care lega Orelul de Briansk, aflat mai în spate. Apoi ofensiva s-a transformat într-o acțiune de împingere, realizată de o forță superioară încercînd să-i facă pe nemți să dea înapoi. Rușii au pierdut mulți oameni, dar au primit ajutor de la Rokossovski. Forțele acestuia au început ofensiva pe flacul de sud al Kurskului și au izbutit să-i gonească pe nemți din Orel abia la 5 august. Orașul, doar unul dintre principalele bastioane ale frontului german încă din anul 1941, le oferise nemților speranța reluării asediului Moscovei. Poziția strategică și forța dovedită făcuseră din oraș un fel de simbol militar, astfel încît pierderea lui a zguduit încrederea nemților și i-a încurajat pe ruși.

Între timp, trupele lui Vatutin porniseră în urmărirea forțelor germane care se retrăgeau prin breșa sudică de la Kursk, spre pozițiile inițiale. La 4 august Vatutin a lansat un atac asupra pozițiilor slăbite și a capturat Belgorodul o zi mai tîrziu. Profitînd de oboseala inamicului, el a parcurs în săptămîna care a urmat aproximativ 130 km, năpustindu-se în spatele Harkovului, de unde se putea ajunge la Kiev. Această lovitură ca de coasă oferea

posibilitatea de a răsturna tot frontul sudic al nemţilor. Zece zile mai tîrziu, armatele lui Koniev, aflate în stînga lui Vatutin, au trecut Doneţul la sud-est de Harkov, ameninţînd oraşul cu încercuirea. Koniev creasc această ameninţare, traversînd Doneţul prin mlaştinile de la Liubotin.

Dacă izbuteau să ajungă la nodul feroviar de la Poltava, ar fi prins în cursă garnizoana de la Harkov, şi ar fi creat confuzie în tot flancul drept al armatei germane, care se întindea de-a lungul Doneţului. În acel moment, Corpul 3 blindate era singura rezervă disponibilă a nemţilor. Cu trei divizii SS de tancuri, acesta tocmai fusese trimis să facă faţă ameninţării de pe rîul Mius, lîngă Taganrog. Rechemat de urgenţă abia a reuşit cu greu să înlăture primejdia creată împrejurul Poltavei şi să permită grosului armatelor de la Harkov să se retragă în siguranţă, înainte de căderea oraşului, care a avut loc la 23 august. Se demonstră astfel că, deşi slăbite, diviziile de tancuri germane erau încă în stare să facă faţă armatelor sovietice care înaintau. Criza a trecut şi situaţia s-a stabilizat – chiar dacă s-au mai dat lupte. Ruşii continuau să înainteze, dar îşi încetiniseră ritmul. În cele şase săptămîni care trecuseră de la declanşarea ofensivei, au capturat 25 000 de prizonieri. Numărul era mic comparativ cu amploarea atacului, care se întinsese pe mai multe sectoare; aceasta demonstra că breşele în apărare au fost locale şi limitate.

În a doua jumătate a lunii august ofensiva sovietică a devenit mai amplă. În timp ce forţele lui Popov avansau treptat de la Orel către Briansk, pe flacul drept trupele lui Eremenko începuseră să presceze frontul către Smolensk. Pe flancul stîng, lîngă Kiev, Rokossovski ataca în adîncime către Nipru, spre care se îndreptau convergent şi forţele lui Vatutin. Departe, la sud, Tolbuhin trecuse rîul Mius şi forţa abandonarea Taganrogului. La începutul lui septembrie, Malinovski a trecut Doneţul în sud şi s-a îndreptat către Stalino. Această egalare a forţelor de pe flancuri a determinat retragerea grăbită a nemţilor din zona braţului sudic al Doneţului. Trebuie subliniat faptul că germanii reuşiră să păstreze poziţiile

care le acopereau flancurile în lunga lor retragere, ca şi căile ferate, cînd majoritatea armatelor germane reuşiseră să iasă din capcană. Ei n-au cedat nodul feroviar de la Lozovaia, de lîngă braţul Doneţului, decît pe la jumătatea lui septembrie.

Schema şi ritmul operaţiilor sovietice au început să semene şi mai mult cu ofensiva generală a lui Foch, din anul 1918 – serii de atacuri în diverse locuri, atacuri abandonate imediat ce întîmpinau o rezistenţă prea puternică; fiecare atac era astfel îndreptat de parcă îl pregătea pe cel care urma, toate bine sincronizate, ca o reacţie în lanţ. În anul 1918 nemţii fuseseră obligaţi să aprovizioneze în grabă punctele atacate. Totodată, au fost împiedicaţi să-şi deplaseze la timp rezervele către punctele care urmau a fi atacate. Libertatea de acţiune le era paralizată, şi rezervele secătuite. Un sfert de secol mai tîrziu ruşii repetau aceeaşi tactică, în condiţii mai favorabile şi într-o formă îmbunătăţită.

Metoda este obişnuită pentru o armată cu mobilitate restrînsă, dar cu forţe superioare. Ea devine şi mai eficientă atunci cînd comunicaţiile laterale sînt precare şi nu pot asigura transferul rapid de rezerve de la un sector la altul, pentru a consolida un succes obţinut. Presupunînd de fiecare dată deschiderea unui nou front, costul acestei lupte „în afară" tinde să-l depăşească pe cel al uneia „în adîncime". De cele mai multe ori operaţiunea durează mai mult, dar succesul pare a fi mai sigur, cu condiţia ca armata care-o aplică să aibă rezerve materiale suficiente pentru a putea susţine procesul.

Pe parcursul acestor operaţii, pierderile ruşilor au fost semnificativ mai mari decît ale nemţilor, dar aceştia au pierdut mai mult decît îşi puteau permite, ca urmare a eşecului costisitor al propriei ofensive. Pentru ei boala lungă însemna moarte sigură. Faptul că Hitler nu autoriza nici o refacere a frontului în adîncime *le întîrzia retragerea, dar le grăbea epuizarea.*

În luna septembrie, subţierea frontului şi diminuarea rezervelor s-a concretizat în accelerarea ritmului de înaintare a ruşilor. Comandanţi pricepuţi precum Vatutin, Koniev şi Rokossovski au ştiut să profite imediat de orice punct slab al unui front atît de

lung. Ei erau susținuți și de afluența crescută de camioane americane. Înainte de sfîrșitul lunii, rușii ajunseseră la marele cot estic de lîngă Nepropetrovsk al Niprului, dar și de-a lungul întregului său curs, pînă la rîul Pripet, după Kiev. Traversările s-au organizat rapid în numeroase locuri și au fost stabilite multiple capete de pod. Acest fapt diminua puternic șansele germanilor, care nu se mai puteau odihni în spatele barierei naturale asigurate de lățimea rîului, pe care purtătorii de cuvînt militari o denumiseră „linia frontului de iarnă". Ușurința cu care rușii își asiguraseră punctele de traversare se datora priceperii comandanților și îndrăznelii cu care aceștia reușiseră să exploateze potențialul fiecărui loc. Capul de pod de o importanță majoră de lîngă Kremenciuk, la sud-est de Poltava, se datora în mare parte hotărîrii lui Koniev de a organiza mai multe puncte de trecere, nu unul singur. S-au realizat astfel 18 astfel de puncte pe parcursul a 100 km. Surpriza acestei dispersii calculate a fost accentuată și de faptul că operațiunile s-au desfășurat la adăpostul ceții. Folosind metode asemănătoare, Vatutin a reușit să obțină cîteva puncte de sprijin la nord de Kiev, pe care ulterior le-a unit.

Principalul factor care a determinat această situație consta în faptul că nemții nu mai dispuneau de suficiente trupe pentru a acoperi întregul front, chiar așa subțiat cum era, fiind obligați să se limiteze la contraatacuri pentru a împiedica extinderea și consolidarea punctelor de sprijin ale inamicului. Această strategie avea să se dovedească ineficientă, în condițiile în care rezervele lor erau foarte scăzute și dușmanul atît de numeros.

La 25 septembrie, trupele germane abandonară Smolenskul, aflat la 500 km nord de Kiev, după ce cu o săptămînă în urmă fuseseră goniți și din Briansk. Ei au început să se retragă încet pe linia orașelor-fortărețe care se întindea de-a lungul cursului superior al Niprului: Zlobin, Rogacev, Moghilev și Orsa, apoi către Vitebsk.

În sudul extrem ei renunțaseră la capul de pod de la Kuban, și se retrăseseră prin strîmtoarea Kerci în peninsula Crimeea, aflată

ea însăşi în pericol de a fi izolată de continent prin atacul sovieticilor. Kleist primise ordinul de a-şi retrage forţele din Kuban pentru a ocupa sectorul dintre Marea de Azov şi cotul Niprului, la Zaporojie. Din păcate, decizia fusese luată cu două săptămîni prea tîrziu. La mijlocul lui octombrie, cînd armatele sale au ajuns să-şi ocupe noile poziţii, ruşii spărseseră deja frontul la Melitopol şi ocupaseră deja întregul sector.

După traversările iniţiale peste Nipru, sectorul rămase într-o relativă acalmie pînă spre mijlocul lui octombrie, timp în care ruşii şi-au adus întăriri, au acumulat rezerve şi au construit poduri care să le asigure înaintarea. Majoritatea podurilor constau din grămezi şi capre de lemn, provenite de la copacii aflaţi în preajmă. Ruşii s-au dovedit adevăraţi maeştrii în improvizarea unor asemenea poduri, amintind oarecum de reuşitele armatelor generalului Sherman în marşul lor prin Georgia şi Carolina. Construirea unui astfel de pod dura în medie patru zile pentru un rîu lat; acesta putea susţine chiar cel mai greu transportor.

În timp ce atenţia era concentrată asupra Kievului, unde toată lumea aştepta dezlănţuirea furtunii, faza următoare a debutat cu o lovitură la aproximativ jumătatea distanţei dintre cotul Niprului şi Kiev. Koniev se năpusti dintr-o dată. De pe poziţia capului de pod ocupat la Kremenciuk, Koniev s-a năpustit la sud-vest de Poltava. El a deplasat o forţă numeroasă către sud, spre linia de bază a concentrării trupelor germane. În acel moment se găseau în zonă puţine trupe germane care să înfrunte atacul, dar Manstein a dizlocat rapid cîteva rezerve şi le-a trimis în ajutor, ca să domolească asaltul lui Koniev, astfel încît trupele nemţeşti să se poată retrage în dreptul cotului. El a reuşit astfel să-i oprească pe ruşi înainte de Krivoirog, la 115 km de punctul lor de plecare şi la jumătatea distanţei pînă la poziţiile germane.

Eşecul de la sud de cotul Niprului a fost însă o pierdere luată în calcul; Manstein fusese *obligat* să-şi retragă trupele lor, *înainte ca cele ale lui Kleist* să poată ajunge pentru a le înlocui. Profitînd de breşa creată la Melitopol, ruşii au străbătut stepa Nogaisk,

ajungînd în partea de jos a Niprului în prima săptămînă a lunii noiembrie. Ei au tăiat astfel ieşirile din Peninsula Crimeea şi au izolat forţele inamice care staţionau acolo.

Rezultatele n-au confirmat presupunerea optimistă potrivit căreia „un milion" de oameni au fost prinşi în cursă la est de Nipru. În realitate, 6 000 de prizonieri au fost luaţi în primele două zile ale urmăririi rapide, iar grosul armatelor germane – mult mai puţin numeros decît credeau ruşii – avusese timp să se retragă peste Nipru. În primele patru luni de la începerea campaniei, ruşii au declarat că au luat numai 98 000 de prizonieri, peste jumătate dintre aceştia fiind răniţi. O neconcordanţă mare, deşi puţini comentatori au sesizat-o, atunci cînd, concomitent cu cifrele de mai sus, ruşii au pretins că omorîseră 900 000 de nemţi şi răniseră 1 700 000, în decursul aceleiaşi perioade. În cazul oricărei străpungeri a frontului inamic, o mare parte a răniţilor cade în mîinile atacatorilor; cu cît este mai drastică înfrîngerea, cu atît scade numărul răniţilor care apucă să fie evacuaţi. Potrivit declaraţiei lui Stalin din 6 noiembrie, nemţii pierduseră peste 4 000 000 de oameni în decursul ultimului an. Dacă asta ar fi fost realitatea, războiul s-ar fi încheiat atunci, ori pînă la final mai era mult, deşi lucrurile se îndreptau clar în această direcţie.

În ultima jumătate a lui octombrie puţine veşti au parvenit din sectorul Kiev; ruşii îşi extindeau capul de pod către nordul oraşului, şi au reuşit să formeze o trambulină lungă, capabilă să lanseze un puternic atac pe flacuri.Vatutin a atacat în prima săptămînă a lui noiembrie. El a descoperit punctele nevralgice ale acestui front larg şi a profitat de ele pentru a pătrunde în vest; apoi întoarse către interior pentru a tăia drumurile care ieşeau din Kiev şi a atacat oraşul din spate. Germanii au reuşit încă o dată să scape din cursă, lăsînd 6 000 de prizonieri în mîinile ruşilor; ei n-au fost în stare să stăvilească asaltul sovictic, deoarece majoritatea diviziilor lor de tancuri fusese deplasată către sud, în urma atacului lui Koniev la cotul Niprului.

În ziua următoare capturării Kievului, blindatele ruseşti

ajunseră la Fastov, aflat la 65 km în sud-vest. Lovitura a fost dată în pas de urmărire. După ce au înfrînt apărarea pe această linie, blindatele au străbătut 100 km în următoarele cinci zile pentru a cuceri nodul feroviar de la Jitomir de pe singura cale ferată laterală, rămasă la est de Mlaştinile Pripet. Apoi s-au răsfirat către nord şi au cucerit nodul feroviar de la Korosten, la 16 noiembrie. La acea dată, rezistenţa germană se afla la un pas de prăbuşire; se puteau adeveri declaraţiile făcute de Stalin pe 6 noiembrie, potrivit cărora „victoria este aproape".

Manstein nu mai dispunea de nici o rezervă. În această situaţie de criză, el i-a transmis lui Manteuffel, dinamicul comandant al Diviziei 7 tancuri, să strîngă toate unităţile disponibile pentru a-şi întregi forţele, şi să atace de jos în sus, către Berdicev. După o curajoasă cursă în zigzag, lovitura lui Manteuffel a avut succes – a străpuns flancul sovietic şi a recapturat Jitomirul după un atac de noapte, la 19 noiembrie; apoi s-a îndreptat spre Korosten. Împărţirea forţelor sale blindate în grupuri mici, distanţate, crease impresia unei forţe superioare celei reale. Aceste grupuri au pătruns printre coloanele ruseşti şi s-au orientat către spatele acestora, atacîndu-le punctele de comandă şi centrele de transmisiuni, împrăştiind confuzie în rîndurile lor.

Încercînd să profite de avantajul astfel creat, Manstein s-a lansat într-o contraofensivă hotărîtă asupra poziţiilor sovietice de la vest de Kiev, care păreau să invite la un astfel de atac. El s-a sprijinit şi pe cîteva divizii de tancuri proaspăt sosite din vest şi intenţiona să prindă forţele sovietice într-un cleşte, printr-o lovitură dată asupra Fastovului, dinspre nord-vest, convergentă cu o alta dinspre sud. La cea dinspre sud participase un corp de tancuri format din trei divizii, aflat sub comanda lui Balck, la care se adăuga şi divizia lui Manteuffel. Trupele lui Vatutin fuseseră întărite cu un număr mare de tunuri de cîmp şi anti-tanc, sosite pe podurile de peste Nipru şi cu cîteva divizii din rezervă. Contraofensiva germană nu a avut o forţă prea mare în comparaţie cu riposta iniţială. Părea mult mai primejdioasă pe hartă decît în realitate, deoarece nu se

mai bucura de elementul surpriză care-i permitea să compenseze forța de atac scăzută și handicapul creat de înrăutățirea vremii. La începutul lui decembrie, contraofensiva s-a împotmolit în noroi. În pauza care a urmat, Vatutin și-a strîns unitățile pregătindu-se pentru o lovitură în forță.

Cel mai realist comentariu asupra situației îi aparține, fără să-și fi dat seama, lui Hitler însuși. Intenționînd să-și exprime aprecierea pentru lovitura salvatoare a lui Manteuffel, l-a invitat pe acesta să-și petreacă Crăciunul la Angerburg, împreună cu el, ocazie cu care a declarat: „O să-ți dau cincizeci de tancuri, cadou de Crăciun". Era cea mai bună răsplată pe care Hitler și-o putea imagina, chiar foarte mare comparativ cu resursele sale. Cea mai puternică și mai favorizată divizie de tancuri existentă în acel moment nu dispunea decît de 180 de tancuri; puține divizii depășeau jumătate din această cifră.

Prelungirea către nord a frontului german fusese și ea supusă unor lungi și dure încercări în decursul acelei toamne. Aici însă repetatele ofensive rusești nu reușiseră să dea peste cap linia frontului aflată înainte de Niprul superior, unde se retrăseseră nemții după evacuarea Smolenskului. Nereușita rușilor s-a datorat forței specifice unei apărări moderne combinată cu un spațiu mult mai mic de manevră în comparație cu luptele din sud. Acest lucru făcea ca mișcările lor să fie previzibile.

În aceste lupte aviația a jucat un rol nesemnificativ, din cauza ninsorii și a gheții. Astfel, apărarea a fost scutită de grija atacurilor aeriene care ar fi putut potența atacul terestru, și așa de o forță copleșitoare. Avioanele de recunoaștere, care nu prea reușeau să facă mare lucru în condițiile reduse de vizibilitate, le dădeau nemților posibilitatea de a ghici direcția principală pe care urmau să atace rușii, direcție confirmată apoi de propriile patrule de recunoaștere.

Atacul principal l-a suportat Armata a 4-a a lui Heinrici care, cu zece divizii slăbite, ținea un front de 160 km dintre Orsa și Rogacev. Sovieticii au lansat cinci atacuri asupra ei, din octombrie și pînă-n decembrie și fiecare a durat cinci – șase zile, cu cîteva

atacuri pe zi. Ruşii au atacat cu 20 de divizii în prima ofensivă, atunci cînd germanii abia-şi ocupaseră poziţiile şi erau apăraţi doar de un singur rînd de tranşee. La următoarea ofensivă au participat treizeci de divizii, dar între timp nemţii reuşiseră să-şi fortifice poziţiile. În următoarele ofensive s-au folosit 36 de divizii de fiecare dată.

Forţa principală a atacurilor ruseşti s-a concentrat asupra Orsei, pe un front de 20 km de-a lungul autostrăzii Moscova–Minsk. Oraşul reprezenta un punct strategic căci oferea avantaje deosebite în aprovizionare. Dar faptul că Orsa era o ţintă atît de evidentă, i-a avertizat pe nemţi să se concentreze pentru a face faţă atacului. Metodele utilizate de ei în apărare merită a fi studiate. Heinrici a folosit trei divizii şi jumătate pentru apărarea acestui sector îngust, şase divizii şi jumătate rămînînd să acopere restul liniei frontului. În acest fel a obţinut o concentrare acceptabilă de forţe în punctul vital. Artileria sa aproape că nu suferise pierderi; el a concentrat un mare număr de tunuri, 380, pentru a acoperi acest sector cheie. Tunurile controlate de un singur comandant aflat la Cartierul General al Armatei a 4-a erau capabile să-şi concentreze tirul asupra oricărui punct ameninţat din sector. În acelaşi timp, Comandamentul a organizat o operaţiune de „mulgere" a diviziilor aflate în zone mai liniştite ale frontului şi a alcătuit cîte un batalion pe zi, în timpul ofensivelor, pentru fiecare divizie aflată în încleştare. În acest fel au reuşit să acopere pierderile zilnice şi să ofere diviziei în cauză suficiente rezerve pentru un eventual contraatac. Dezavantajele amestecării formaţiunilor erau compensate printr-un sistem de rotaţie între divizii, care constau acum din trei regimente, fiecare compus din cîte două batalioane. Pentru a doua zi de luptă batalionul de reîmprospătare era cel adus cu o zi înainte, însoţit de Cartierul General al Regimentului; după alte două zile un al doilea nou regiment se afla pe linia frontului; în cea de-a şasea zi de luptă, divizia originală era înlocuită în întregime şi trimisă în sectorul liniştit, de unde îi proveniseră întăririle.

Aceste repetate succese ale apărării împotriva unui inamic

mult mai numeros, aflat într-un avantaj de 6 la 1, au reprezentat o realizare remarcabilă, demonstrînd cum s-ar fi putut desfăşura războiul, cum ar fi putut fi epuizate forţele ruseşti, dacă strategia defensivă s-ar fi armonizat cu tactica de luptă. Din nefericire, această posibilitate a fost irosită la insistenţa lui Hitler ca nici o retragere să nu se efectueze fără aprobarea sa. Comandanţi de unităţi care nu procedaseră în modul arătat au fost ameninţaţi cu trimiterea în faţa Curţii Marţiale, chiar dacă era vorba de retragerea unui mic detaşament de pe o poziţie izolată şi periculoasă. Vetoul lui Hitler avea un efect atît de puternic încît pe ofiţerii mai mici în grad îi speria. Se spunea că comandanţii de batalioane nu îndrăzneau nici „să mute o santinelă de la fereastră la uşă". Comandamentul Suprem recita papagaliceşte: „Fiecare soldat trebuie să lupte acolo unde se află".

Acest principiu rigid ajutase armata germană să treacă prin criza morală generată de prima iarnă în Rusia, dar s-a dovedit fatal pe parcursul derulării ulterioare a ostilităţilor, cînd armata germană reuşi să-şi învingă teama generată de iarna rusă, dar era din ce în ce mai lipsită de forţele necesare completării spaţiilor uriaşe de pe frontul de est. Flexibilitatea comandanţilor de la faţa locului necesară desprinderii din încleştarea inamicului, pentru a se retrage la adăpost în vederea regrupării conform principiului „reculer pour mieux sauter", să te retragi pentru a-ţi lua un elan mai bun, era limitată.

Rezultatele dezastruoase ale acestei rigidităţi s-au făcut simţite pe frontul de sud în anul 1943. Ele se vor repeta şi pe frontul de nord, în anul următor, exact în sectorul în care germanii se dovediseră atît de greu de învins.

Capitolul 29

Declinul japonez din Pacific

În prima fază a războiului din Pacific, Japonia cucerise întreaga parte vestică şi sud-vestică a oceanului – cu toate insulele aflate acolo – şi ţările riverane din sud-estul Asiei. În a doua fază Japonia încercase să-şi extindă controlul asupra bazelor americane şi engleze din Insulele Hawaii şi Australia, cît şi reculul suferit de aceasta în bătăliile aeronavale de la Midway şi Guadalcanal, în Insulele Solomon, în drumul ei către Australia.

Cea de-a treia fază i-a găsit pe japonezi pe poziţii defensive; conform ordinelor comandanţilor armatelor japoneze din Pacificul de sud-vest trebuiau „menţinute toate poziţiile ocupate în Insulele Solomon şi Noua Guinee". Doar în Birmania aceştia se lansaseră în acţiuni de urmărire a Aliaţilor, dar şi acestea avuseseră în-esenţă un caracter defensiv – anticiparea şi prevenirea unei contraofensive britanice dinspre India. Posibilitatea realizării efective a unor acţiuni ofensive fusese oricum anulată prin pierderea de către japonezi a patru portavioane la Midway, a două nave de linie şi a mai multor nave mai mici la Guadalcanal, la care se adăuga şi pierderea a sute de avioane în cele două operaţii de importanţă vitală. Aliaţii ajunseseră iarăşi în avantaj; problema cea mai importantă care se punea acum era dacă şi cum puteau profita de acest lucru.

*

Planul ofensivei japoneze, ca şi realizarea lui efectivă, beneficiaseră din plin de avantajul strategic al poziţiei geografice a Japoniei. S-a folosit de acest atu atît în ofensivă, cît şi în defensivă. Pentru reuşita victoriilor lor rapide, japonezii se bazaseră pe înconjurarea Japoniei cu cercuri defensive concentrice, care ofereau formidabile obstacole în calea oricărei încercări de invazie din partea Aliaţilor[1].

Pe hartă existau la prima vedere numeroase variante de atac, dar la o privire mai atentă numărul acestora era mult mai mic. Cercetînd harta de sus în jos, trebuia scoasă din calcul varianta unui atac prin Pacificul de Nord, unde nu existau bazele corespunzătoare aliate, iar furtunile şi ceaţa erau frecvente în această zonă. O contraofensivă dinspre poziţiile sovietice din Orientul Îndepărtat era irealizabilă datorită încăpăţînării lui Stalin de a nu participa la asemenea acţiuni şi de a nu se angaja într-o luptă cu Japonia cîtă vreme Rusia se afla sub presiunea atacului german pe flancul ei de vest. Un atac aliat prin China era imposibil datorită greutăţilor în aprovizionare, date fiind condiţiile existente acolo, cît şi a faptului că Aliaţii nu se puteau bizui prea mult pe chinezi. Varianta cu Birmania căzuse şi ea, din cauza distanţei prea mari pînă la poziţiile pe care britanicii fuseseră obligaţi să se retragă – peste graniţa Indiei – şi a evidentei lor lipse de resurse necesare unei înaintări imediate.

În scurtă vreme a devenit clar că orice contraofensivă cu şanse de izbîndă trebuia să se bazeze pe americani şi pe căile convenabile acestora. Existau două variante de bază: una, de-a lungul unei direcţii prin Pacificul de Sud-Vest, care pornea de la Noua Guinee şi se oprea în Filipine; a doua, prin Pacificul Central. Generalul *Douglas MacArthur*, în calitatea sa de Comandant-şef pentru

---

[1] Vezi hărţile de la pag. 266–7, 463, vol.I.

Pacificul de Sud-Vest, opta în mod normal pentru prima variantă, forțînd declanșarea grabnică a atacului. El susținea că aceasta ar fi cea mai rapidă cale de a deposeda Japonia de proaspăt cuceritele ei posesiuni sudice, pe care se baza aprovizionarea cu materii prime esențiale efortului japonez de război. După părerea lui, ruta prin Pacificul Central urma să fie expusă atacului din mănunchiul de insule aflate sub control japonez, în care se construiseră rapid baze navale și aeriene. Mai mult decît atît, australienii nu vor fi mulțumiți cu alegerea unei direcții atît de îndepărtate, pentru a contraataca.

Conducătorii marinei militare americane s-au pronunțat, însă, în favoarea direcției prin Pacificul Central. Ei susțineau că această direcție le va permite să-și folosească marile portavioane, tot mai numeroase, cu mai mult succes decît ar putea-o face în apele „înghesuite" din jurul Noii Guinee. De asemenea, ea permitea punerea în practică a noului lor concept care prevedea folosirea forțelor de debarcare pentru a izola și a domina un grup de insule. S-ar realiza în același timp, mai spuneau aceștia, și noua modalitate tehnică de aprovizionare de pe uriașele lor nave, în loc să-și trimită cu regularitate vasele înapoi, către porturi. Ei mai argumentau că, pe această direcție, se vor evita riscurile la care erau supuși pe direcția sudică; ei puteau fi atacați doar pe flacuri de către forțele japoneze din insulele ocupate, în timp ce un atac mai la sud, ușor previzibil, putea să se lovească în permanență de o apărare mai îndîrjită. Un alt motiv și mai puternic prin subiectivismul lui, consta în faptul că amiralii doreau să împiedice controlul lui MacArthur asupra portavioanelor, deoarece acesta tindea să monopolizeze totul.

La „Conferința Trident", ținută în mai 1943 la Washington, s-a decis ca atacul să se desfășoare pe ambele direcții, cu scopul de a provoca incertitudine în rîndurile japonezilor, obligîndu-i astfel să-și disperseze forțele și să nu le concentreze pentru a le dizloca în funcție de necesități. Ambele direcții convergeau către Filipine. Această decizie corespundea dezideratului alternării obiectivelor amenințate, care constituia avantajul esențial al strategiei abordării indirecte. Această hotărîre de compromis nu ținea însă seama de

lecția istoriei care demonstrase că dualitatea producerii dilemelor se obținea mai economic utilizînd o singură direcție, care să amenințe obiective alternante – obiective pe care inamicul ar face orice ca să le poată apăra – și care constituia, în sine, o singură linie de operațiuni.

Atacul în forma unei furci cu doi dinți cerea în mod inevitabil o pregătire mai amplă și, implicit, mai de durată în ceea ce privea trupele, navele, echipamentul de debarcare, bazele navale și aeroporturile. Această perioadă de pregătire mai lungă le oferea japonezilor răgazul necesar consolidării propriilor mijloace de apărare, îngreuind sarcina americanilor, mai ales în privința operațiilor de debarcare și a luptelor pe uscat.

Pe parcursul acestui răgaz important, singura operație semnificativă a fost expediția americană pentru recucerirea Insulelor Aleutine, în nordul Pacificului. Strategic vorbind, această mișcare se petrecea prea departe pentru a genera vreun efect asupra desfășurării războiului. Importanța ei se situa pe planul secund, fără a fi de nici un ajutor, neconstituind nici măcar o diversiune. Unica ei valoare era de ordin psihologic, de îmbărbătare a poporului american, oarecum neliniștit de aparenta amenințare asupra Alaskăi, din iunie, cînd o mică forță japoneză de debarcare ocupase Kiska și Attu. Această tonifiere fusese obținută însă cu prețul unei mari risipe de resurse americane, încă limitate.

O reacție anterioară la ocuparea celor două insule o constituise bombardarea insulei Kiska la începutul lunii august; apoi, la sfîrșitul aceleiași luni, trupele americane debarcaseră pe insula Adak, aflată la vreo 320 km la est de Kiska, unde construiseră un aerodrom care să sprijine un eventual atac asupra insulei ocupate. În ianuarie 1943 ei plecaseră să recucerească insula Amchitka, aflată la 145 km spre est de Kiska, în același scop. Ulterior, comandanții americani locali se hotărîseră să atace Attu, insula cea mai vestică din lanțul Aleutinelor, dîndu-și seama că era mult mai slab apărată decît Kiska. Sfîrșitul lui mai le întrerupsese planurile, deoarece

forța americană de blocadă navală dăduse peste una japoneză, ușor superioară, care escorta trei transportoare de trupe. După o luptă de la mare distanță, care a durat trei ore, japonezii au dat înapoi. Nici una din părți n-a pierdut vreo navă, dar s-a reușit reîntoarcerea din drum a transporturilor cu întăriri.

La 11 mai americanii au debarcat o divizie pe Attu, la adăpostul ceții și al acoperirii oferită de tunurile a trei nave de linie. Cu un raport de forțe de peste 4 la 1 în favoarea ei, divizia a împins garnizoana japoneză (ce cuprindea vreo 2 500 de oameni) înapoi spre munți, la capătul a două săptămîni de lupte aprige. Japonezii au fost cei care i-au scutit pe americani de a-i urmări prin munți, lansînd un atac sinucigaș asupra pozițiilor americane, în care și-au pierdut viața aproape toți. Americanii au reușit să prindă vii doar 26 de japonezi. Apoi ei s-au concentrat asupra Kiskăi. Supuși constant unei presiuni venită din aer și de pe ocean, japonezii, aflați pe insula acum izolată au fost nevoiți să-și evacueze garnizoana (circa 5 000 de oameni) în noaptea de 15 iulie, sub protecția ceții. Americanii au continuat să bombardeze insula două săptămîni și jumătate, după care au debarcat aproape 34 000 de soldați care au scotocit terenul cinci zile, pînă s-au convins că era complet pustiu.

Aleutinele fuseseră eliberate, dar americanii folosiseră pentru o operațiune lipsită de importanță 100 000 de soldați, sprijiniți de o mare forță aeriană și navală. Acesta este un exemplu flagrant al risipei de forțe, care demonstrează totodată ce efect poate avea o diversiune realizată cu costuri minime.

Această aparentă remiză din Pacificul de Sud-Vest a ținut pînă în vara anului 1943.

Spre norocul americanilor și al Aliaților acestora, acțiunile de prevenire a atacurilor au fost împiedicate și întîrziate de conflictele de păreri existente între șefii armatei terestre japoneze și cei ai marinei. Ambele părți considerau că trebuiau păstrate cuceririle Japoniei, dar fiecare avansa o altă modalitate de a realiza

acest lucru. Armata era adepta operațiunilor terestre în Noua Guinee, o poziție avansată pe care o considerau necesară pentru securitatea teritoriilor cucerite în Indiile Olandeze de Est și în Filipine. Marina vedea ca obiective primordiale Insulele Solomon și Bismarck, considerîndu-le puncte strategice în apărarea marii baze navale japoneze de la Truk, în Insulele Caroline, aflate la 1 600 km mai la nord. Cînd era vorba de strategie, armata cîștiga întotdeauna în fața marinei.

În cele din urmă s-a stabilit o linie defensivă ce pornea de la Sfînta Isabela și Noua Georgie din Insulele Solomon, către vest, spre Guadalcanal, apoi către Lae din Noua Guinee (zona vestică a Penisulei Papua). Marina urma să se ocupe de sectorul Insulelor Solomon, iar armata de cel al Noii Guinee.

Comandamentul Armatei de la Rabaul, unde se afla Cartierul general al întregii zone, a dirijat operațiunile Armatei a 17-a din Insulele Solomon și ale Armatei a 18-a în Noua Guinee; Divizia 7 aeropurtată a fost atașată primei, iar 6 aeropurtată celei de a doua. Forța navală cuprindea Flotila 8 și Escadrila 11, ambele dirijate tot de Cartierul general de la Rabaul. Forța navală ușoară, formată din crucișătoare și distrugătoare, putea fi întărită cu nave mai grele de la Truk.

Forțele terestre din zonă erau mai puternice: trei divizii ale Armatei a 18-a în Noua Guinee, totalizînd 55 000 de soldați, și două divizii plus o brigadă și alți soldați ai Armatei a 17-a în Insulele Solomon și Bismarck. În ciuda faptului că forțele aeriene japoneze fuseseră decimate în luptele de la Guadalcanal, armata dispunea de 170 de avioane, iar Marina de 240. Exista speranța ca în următoarele șase luni să se primească încă 10–15 divizii, iar numărul avioanelor să se ridice la 850. Așadar, o strategie de păstrare sau de „limitare", părea perfect viabilă.

Planurile americanilor erau complicate de decizia privind împărțirea acestui teatru de război într-o zonă a Pacificului Central și una a Pacificului de Sud-Vest, despărțite între ele prin linia Insulelor Solomon. Pentru a ușura activitatea de planificare, șefii

Statului major reunit au hotărît ca MacArthur să preia comanda strategică asupra întregii zone cuprinsă între Insulele Solomon și Noua Guinee, în timp ce amiralul Halsey, comandantul Pacificului de Sud, să dețină controlul tactic al zonei; forțele navale aparținînd de Pearl Harbor, care operau în zonă, urmau să rămînă sub comanda amiralului Nimitz, în zona Oceanului Pacific.

Obiectivul strategiei americanilor era spargerea barierei formată de Arhipelagul Bismarck și capturarea principalei baze japoneze de la Rabaul prin lovituri alternative date de pe ambele direcții de înaintare, pentru a-i ține pe japonezi „în priză". Pentru început, forțele lui Halsey urmau să ocupe Insulele Russell, la vest de Guadalcanal, și să le transforme în baze aeriane și navale. Urmau, la rînd, două insule din grupul Trobriand, în estul Noii Guinee, destinate a fi baze aeriene pentru atacul Rabaulului, și ca puncte de efectuare a schimburilor forțelor aeriene dintr-o linie în alta. O a doua fază consta în înaintarea forțelor lui Halsey către Noua Georgie (în Insulele Solomon, la vest de Guadalcanal) pentru a captura aerodromul-cheie de la Munda, în timp ce MacArthur trebuia să ocupe pozițiile japoneze de lîngă Lae, pe coasta de nord a Noii Guinee. Pînă să reușească MacArthur în misiunea lui, se spera că Halsey va izbuti să asigure Insula Bougainville, aflată la capătul vestic al Arhipeleagului Solomon. A treia fază consta în întoarcerea spre nord a forțelor lui MacArthur, traversarea către Noua Britanie din Arhipelagul Bismarck, marea insulă în nordul căreia se afla Rabaulul. Apoi, în cea de-a patra fază, urma atacul asupra Rabaulului. Se estimase că atacul asupra Rabaulului va avea loc la opt luni după deschiderea campaniei.

MacArthur dispunea de șase divizii, din care trei australiene, în zona Pacificului de Sud-Est, de circa o mie de avioane (un sfert dintre ele erau australiene); și urma să primească încă două divizii americane; alte opt divizii australiene așteptau gata pregătite. Halsey avea șapte divizii (două de infanterie marină americane, iar una din Noua Zeelandă), și 1 800 de avioane (din care 700 americane). Forța navală era variată; dacă o forță amfibie se construia pentru

fiecare atac în parte, o mare parte a navelor de război fusese împrumutată pe termen scurt din rezervele lui Nimitz, de la Pearl Harbor. În final, Halsey se alesese cu şase nave de linie, două portavioane şi mai multe nave mai mici. Forţa obţinută era suficientă pentru succesul operaţiunii, deşi MacArthur solicitase în jur de 22 de divizii şi 45 de escadrile.

În perioadă preliminară, sau de „remiză", la 21 februarie Halsey a debarcat trupe pe Insulele Russell unde nu a găsit nici urmă din garnizoana japoneză, aşa cum se crezuse. Mai mult, forţele sale navale reuşiră să stopeze obiceiul japonezilor de a executa raiduri aeriene în zonă. În Noua Guinee, o încercare japoneză de a pune mîna pe aerodromul de la Wau, lîngă Golful Huon, a fost zădărnicită de australieni, care au ridicat în aer o întreagă brigadă, iar cînd japonezii au trimis o divizie pe post de întăriri, convoiul, format din opt transportoare escortate de opt distrugătoare, a fost imediat observat şi atacat de forţele aeriene aliate din Noua Guinee. Japonezii au pierdut toate transportoarele şi jumătate din distrugătoare, împreună cu 3 600 de soldaţi, adică jumătate din efectiv. După această dezastruoasă „Bătălie a Mării Bismarck", japonezii n-au mai îndrăznit să trimită decît provizii trupelor din Noua Guinee, cu submarine ori cu barje.

Amiralul Yamamoto a încercat să redreseze situaţia dezavantajoasă în care se găsea aviaţia japoneză din zonă prin trimiterea aviaţiei purtate a Flotei 3 de la Truk, la Rabaul, în speranţa de a reuşi să distrugă forţele aeriene ale americanilor prin raiduri repetate asupra bazelor acestora. Această hărţuire (începută în mod intenţionat pe data de 1 aprilie) i-a costat aproape dublu pe japonezi în comparaţie cu Aliaţii, în decursul a aproape două săptămîni de lupte, în ciuda rapoartelor optimiste ale propriilor piloţi. Însuşi Yamamoto a fost prins şi doborît într-o ambuscadă în cursul unui zbor la Bougainville. Serviciile americane de informaţii reuşiseră să afle ruta pe care avionul lui urma să zboare. În locul lui la comanda Flotei combinate japoneze a fost numit amiralul Koga, care nu s-a dovedit demn de renumele predecesorului său.

Îndelung plănuita ofensivă americană trebuia să înceapă pe data de 30 iunie şi viza trei obiective: forţele americane ale generalului Kruegcr urmau să debarce în insulele Kiriwina şi Woodlark (sau Murua), din grupul Trobriand; trupele din Noua Guinee (formate mai ales din australieni), de sub comanda generalului Herring, trebuiau să debarce lîngă Salamaua, în Golful Huon; cele de sub comanda amiralului Halsey aveau drept ţintă Noua Georgie.

Debarcarea în grupul Trobriand n-a întîmpinat nici o urmă de rezistenţă, astfel că s-a trecut imediat la construirea aerodromurilor. Cea din Noua Guinee a debutat favorabil; americanii sosiţi să-i sprijine pe australieni nu avură prea mult de furcă, deşi armata japoneză din acea zonă (circa 6 000 de oameni) nu a putut fi obligată să se retragă spre capătul Salamaua decît pe la mijlocul lui august. În aceste condiţii, forţele de asalt americane au primit ordinul să aştepte plănuitele debarcări de proporţii din Peninsula Huon, pentru a lansa atacul asupra principalului obiectiv – Lae. Atacul forţelor lui Halsey în Noua Guinee s-a dovedit însă mult mai dificil.

În marea insulă Noua Georgie exista o garnizoană japoneză care cuprindea circa 10 000 de oameni, care beneficia în plus de condiţiile junglei şi de climatul umed. Acest obstacol a devenit şi mai greu de trecut din cauza ordinelor Cartierului General Imperial conform cărora obiectivul trebuia menţinut cît mai mult cu putinţă. La toate acestea se adăugau recifurile de pe coasta nord-estică şi centura de insuliţe de la sud şi de la vest.

Planurile americanilor prevedeau debarcări consecutive în trei locuri. Principala debarcare, la nivel de divizie, trebuia să aibă loc pe coasta vestică a Insulei Rendova. De aici urmau să fie traversate strîmtorile care se întindeau pe o distanţă de 8 km debarcarea ar fi avut loc apoi lîngă importanta bază aeriană de la Munda. O dată reuşită această încercare, o forţă mai mică urma să debarce pe coasta de nord a Noii Georgii, la 16 km de Munda, tăind astfel posibilitatea japonezilor de a primi întăriri pe mare.

Mai erau prevăzute trei debarcări subsidiare în sud. Forța navală de acoperire cuprindea 5 portavioane, trei nave de linie, 9 crucișătoare și 29 de distrugătoare, în timp ce forța aeriană consta din 530 de avioane.

Un raport primit de la supravegherea de coastă, care avertiza despre deplasarea japonezilor către sudul Noii Georgii, l-a decis pe Halsey să înceapă prima debarcare pe data de 21 iunie, în loc de a aștepta pînă pe 30. El n-a întîmpinat nici o rezistență, astfel încît debarcările subsidiare au avut loc cu succes pe data de 30.

În ceea ce privește debarcarea principală din Insula Rendova, forța americană, însumînd circa 6 000 de oameni, a învins rapid garnizoana japoneză formată din 200 de soldați. Următoarele debarcări, lîngă Munda, au avut loc în primele două săptămîni ale lui iulie. Forțe navale slabe ale japonezilor au încercat cîteva atacuri, ca în campania de la Guadalcanal, și au reușit să producă avarii considerabile crucișătoarelor, în timp ce erau debarcați 3 000 de oameni.

Pe uscat, diviziile americane neexperimentate înaintau greu prin junglă către Munda, după ce străbătuseră strîmtorile de la Rendova (în ciuda ajutorului formidabil primit de la aviație, artileria terestră și tunurile de pe nave). Rapoartele sesizau moralul scăzut al trupelor, astfel încît a fost trimisă încă o divizie și jumătate către Noua Georgie. La data de 5 august s-a reușit, în sfîrșit, capturarea Mundei și a zonelor înconjurătoare, dar majoritatea garnizoanei japoneze a reușit să se retragă pe insula vecină din nord, Kolombangara. În luptele navale care au urmat, dominația aeriană a americanilor a produs pierderi navale grele japonezilor.

Lentul progres al americanilor în Noua Georgie i-a determinat pe Halsey, cît și pe alți comandanți americani, să recunoască dezavantajele unei avansări pas cu pas, care îi permitea inamicului să-și fortifice linia de apărare imediat următoare. Acest fapt anula marele avantaj al superiorității aeriene și navale. Ca urmare, s-a hotărît ca Kolombangara, cu garnizoana ei de 10 000 de oameni, să fie izolată și lăsată „să se veștejească singură", în timp ce forțele

americane au atacat insula mai mare, dar mai slab apărată, Vella Lavella, unde exista o garnizoană cu numai 250 de oameni. (Acesta a fost un exemplu de „săritură" planificată, şi a reprezentat un progres faţă de acţiunea din Insulele Aleutine.) Pe lîngă asta, o bază aeriană la Vella Lavella îi aducea pe Aliaţi la o depărtare de numai 160 km de Bougainville, cea mai vestică insulă din Arhipelagul Solomon.

Debarcarea în Vella Lavella a avut loc la 15 august, chiar înainte de încheierea capturării Noii Georgii. La aceasta se adăugă şi năruirea speranţelor generalului Sasaki, comandantul forţelor locale japoneze, de a reuşi prelungirea rezistenţei din Kolombangara; el a primit ordinul de a ceda insulele din centrul Arhipelagului Solomon şi de a se întoarce la Bougainville. La sfîrşitul lui septembrie şi începutul lui octombrie, în cîteva nopţi succesive, numeroasa garnizoană de la Kolombangara, ca şi cea mai puţin numeroasă de la Vella Lavella, au fost evacuate.

Per total, pierderile japoneze se ridicau la aproximativ 2 500 de oameni şi 17 nave de luptă în Noua Guinee, în timp ce Aliaţii au înregistrat circa 1 000 de morţi (mult mai mulţi au murit de boli) şi şase nave de luptă. Forţele aeriene japoneze au înregistrat pierderi mult mai serioase decît cele ale Aliaţilor.

Presiunea Aliaţilor în Salamaua a fost menţinută şi în luna august, în special pentru a masca pregătirile de atac asupra Lae-ului şi a Peninsulei Huon, ale căror porturi şi baze aeriene erau necesare Aliaţilor pentru lovitura care urma să aibă loc în nordul Noii Britanii, ca şi pentru apărarea flancurilor pe durata acesteia.

În vederea cuceririi Peninsulei Huon, generalul MacArthur plănuise utilizarea desanturilor aeriene, navale şi acţiuni ale trupelor de uscat, ceea ce conferea atacului caracterul unei operaţiuni complexe; el dispunea de suficiente resurse pentru a-şi permite o singură variantă, dacă va fi cazul. În ziua de 5 septembrie grosul Diviziei 9 australiene a debarcat la est de Lae. A doua zi Regimentul 503 american, de paraşutişti, a fost lansat asupra bazei aeriene scoase din uz de la Nadzab, la nord-vest de Lae. Aceasta a

reprezentat prima operaţiune a paraşutiştilor Aliaţi în Pacific. Imediat ce baza aeriană a fost ocupată, Divizia 7 australiană a sosit acolo cu avioane de transport. În acelaşi timp s-a reluat înaintarea australiano-americană către Salamaua.

Atacurile convergente au întîmpinat o rezistenţă slabă deoarece Înaltul Comandament Imperial Japonez intuise că unica divizie din zonă era pe punctul de a fi izolată; în consecinţă, a ordonat retragerea acesteia de-a lungul peninsulei muntoase către Kiari, aflat la 80 km după Lae. Salamaua a fost evacuată pe data de 11 septembrie, iar Lae în 15. Speranţele japonezilor de a păstra controlul asupra portului Finschhafen din capătul peninsulei s-au spulberat prin debarcarea la faţa locului a unei brigăzi amfibii australiene, în ziua de 22 septembrie. În ciuda faptului că japonezii aduseseră acolo o altă divizie ca întărire, au fost împinşi încet înapoi, de-a lungul coastei. Între timp, Divizia 7 australiană avansa rapid în susul văii rîului Markham, dinspre Lae; la începutul lui octombrie ea ajunsese deja în Dumpu, la mai puţin de 80 km depărtare de următorul obiectiv important, portul Madang, aflat la 250 km nord-vest de Lae. La sfîrşitul anului 1943 forţele Aliaţilor se aflau în postura de a lansa un dublu atac, de-a lungul coastei, cît şi spre interior, la Madang, în ciuda faptului că se găseau în întîrziere faţă de graficul stabilit.

În septembrie 1943, Cartierul General Imperial a devenit conştient că estimările optimiste ale situaţiei, cît şi planurile de viitor, trebuiau reevaluate. Forţele japoneze deveniseră prea slabe pentru a face faţă suprafeţei pe care erau împrăştiate, iar americanii îşi reveniseră neaşteptat de repede după prima înfrîngere. Acum ei deţineau supremaţia atît în aer, cît şi pe apă. Japonezii au înţeles că trebuie să-şi restrîngă aria suprafeţelor controlate şi să-şi scurteze arcul defensiv. Pe lîngă presiunea la care acesta era supus pe flancuri, mai gravă se profila ameninţarea care venea dinspre Pearl Harbor, chiar pe centrul arcului, acolo unde amiralul Nimitz strînsese mai multe nave ca oricînd.

Situația militară precară a Japoniei era agravată și de o bază economică slabă. Producția de avioane era mult inferioară celei americane, astfel că nu-și putea apăra navele comerciale.

„Noua politică operațională" concepută de cartierul General Imperial la mijlocul lui septembrie se baza pe estimarea suprafeței minime necesară îndeplinirii obiectivelor sale de război. Zona minimă, numită „sfera de apărare națională absolută", se întindea din Birmania, de-a lungul barierei malayeze, către Noua Guinee Occidentală; de acolo către Insulele Caroline, Mariane și pînă la Kurile. Această „contracție" a arcului defensiv făcea ca cea mai mare parte din Noua Guinee și tot Arhipelagul Bismarck (inclusiv Rabaulul), Arhipelagul Solomon, Gilbert și Insulele Marshall, să fie considerate neesențiale, deși erau obligați să le păstreze încă o jumătate de an. Pînă atunci, sperau ei, zona minimală „absolută" se va transforma într-o barieră invulnerabilă, industria japoneză de avioane își va tripla producția, iar Flota combinată va fi suficient de puternică pentru a face față în lupta Flotei americane din Pacific.

Pînă atunci forțele japoneze din Pacificul de Sud-Vest au fost chemate să țină piept unei forțe aliate care se ridica deja la 20 de divizii, sprijinită de aproape 3 000 de avioane. Japonezii aveau trei divizii în Noua Guinee, una în Noua Britanie, una în Bougainville, iar o a șasea se afla pe drum. Japonia avea 26 de divizii în China și 15 în Manciuria – pentru a ține piept unei eventuale invazii sovietice. Deci, în domeniul forțelor terestre, slăbiciunea japonezilor nu consta în numărul diviziilor, ci în distribuirea acestora.

La Aliați, progresul lent îl făcea pe MacArthur tot mai nerăbdător, mai ales după ce își dăduse seama că Statul Major American Unit înclina să acorde prioritate direcției Pacificului Central, unde distanța de străbătut era mai mică și implicit timpul mai scurt. Graba lui era motivată și de faptul că Statul Major își exprimase părerea potrivit căreia cucerirea Rabaulului nu fusese esențială și că acest punct straşnic apărat putea fi „sărit", lăsat

izolat. Amiralul Halsey era tot un om de acţiune; nerăbdarea cestuia de a începe înaintarea către Insulele Solomon era justificată şi de faptul că multe dintre navele sale, ca şi Divizia 2 infanterie marină, fuseseră retrase pentru a fi folosite pe direcţia Pacificului Central.

Campania de la Bougainville

Pe această insulă mare aflată în extremitatea vestică a Arhipelagului Solomon, se afla o garnizoană japoneză formată din aproape 40 000 de soldaţi şi 20 000 de marinari, grosul trupelor fiind masat în sudul insulei. Forţele lui Halsey erau atît de slăbite din punct de vedere al numărului de nave şi echipamente de debarcare, încît el putea debarca cel mult o singură divizie întărită. Locul debarcării a fost ales inteligent – golful Împărăteasa Augusta, pe coasta de vest, mai puţin apărată, unde terenul era propice amenajării aerodromurilor.

După ce au bombardat serios bazele aeriene japoneze din Bougainville şi au ocupat insulele din apropierea acestuia, Aliaţii au debarcat în ziua de 1 noiembrie, surprinzîndu-i pe japonezii care se aşteptau ca acţiunea să aibă loc în sud, acolo unde marea era mai blîndă. Contraatacurile japoneze aeriene şi navale s-au soldat cu pierderi mult mai mici decît ale acestora. Atacurile aeriene asupra Rabaulului executate de pe portavioanele americane, cît şi cele ale forţelor aeriene aliate asupra Noii Guinee, şi-au adus de asemenea contribuţia la anihilarea intervenţiei proaspăt refăcutelor forţe aeriene japoneze de la Rabaul. O importantă lecţie pentru viitor a constituit-o modul în care forţele rapide de portavioane au operat în zone care păreau bine acoperite de aviaţia japoneză cu baze la sol.

Pe uscat, trupele americane, întărite cu încă o divizie, au cîştigat treptat teren, unind poziţiile de pe plajă şi au realizat un confortabil cap de pod, cu o lăţime de peste 15 km. Pînă la mijlocul lui decembrie, americanii debarcaseră în total 44 000 de oameni

apți pentru a apăra zona. Reacția japonezilor a fost lentă, deoarece ei credeau în continuare că principala lovitură din partea americanilor va veni din altă parte. Chiar și atunci când au înțeles că debarcarea din golful Împărăteasa Augusta era de fapt principala amenințare, contraofensiva lor a întârziat, deoarece trebuiau să-și aducă trupele din sud, pe o distanță de 80 km și prin junglă. În consecință, n-au fost capabili să desfășoare acțiuni mai deosebite, astfel că s-a instalat o perioadă de acalmie ce a durat pînă spre sfîrșitul lunii februarie.

Ocuparea insulelor Bismarck și Amiralității

În acest timp Aliații continuau să înainteze în Noua Guinee. În ziua de 2 ianuarie 1944, MacArthur a debarcat o forță americană de circa 7 000 de oameni în Saidor, la jumătatea distanței dintre Peninsula Huon și Madang, forță dublată de alți militari. Astfel, rămășițele istovite ale armatei japoneze, egale ca număr cu americanii, care încercau să reziste la Sio, în vestul peninsulei, s-au trezit cu retragerea de-a lungul coastei tăiată. Cu greu au reușit să scape după un marș lung și ocolitor prin munții acoperiți de junglă, o retragere care i-a costat viața a mai multe mii de oameni. Concomitent, celălalt braț al menghinei formată din forțele australiene care se îndreptau în aceeași direcție începu să înainteze dinspre Dumpu, în valea Markhamului, către coastă, unde ajunse în 13 aprilie. La 24 aprilie forțele lui MacArthur au ocupat Madangul, fără prea mari probleme, deoarece Cartierul General Imperial grăbise retragerea, ordonînd trupelor din Noua Guinee să dea înapoi aproape 320 km către vest, pînă la Wewak.

MacArthur a lansat următorul atac înainte ca Peninsula Huon să fie în întregime cucerită. La 15 decembrie forța „Alamo" condusă de generalul Krueger a început debarcarea pe coasta sud-estică a Noii Britanii, lîngă Arawe; imediat după Crăciun, două divizii au debarcat pe vîrful vestic, lîngă Cape Gloucester, pentru a ocupa

aerodromul aflat acolo. Deşi renunţase la ideea atacării Rabaulului, MacArthur dorea să obţină controlul asupra strîmtorii din două părţi , ca o protecţie pentru înaintarea sa vestică în Noua Guinee. Capătul vestic al Noii Britanii, unde debarcaseră americanii, era apărat de un detaşament japonez format din 8 000 de oameni, proaspăt sosit din China. Acesta se afla însă despărţit de Rabaul printr-o fîşie de pămînt – aproape 500 km distanţă îi separa de celălalt capăt al insulei în formă de semilună, iar ajutorul aerian pe care puteau conta era mai degrabă simbolic, întrucît Divizia 7 aeriană fusese retrasă în zona Celebes, aflată la 3 200 km vest. În aceste condiţii, forţele japoneze de lîngă Gloucester nu puteau opune o rezistenţă serioasă, astfel că în curînd au pornit într-o lungă retragere către Rabaul.

Spre sfîrşitul lui februarie o forţă de recunoaştere a Diviziei 1 cavalerie a debarcat în Insulele Amiralităţii, aflate la 400 km nord de Capul Gloucester. Aici se găseau mai multe aerodromuri şi teren pentru amenajarea altora, ca şi un loc încăpător de ancorare, bine adăpostit. Garnizoana japoneză care număra circa 4 000 de soldaţi a opus o rezistenţă mai mare decît se aşteptau americanii, dar a fost copleşită după ce la 9 martie grosul trupelor americane au debarcat şi i-au atacat pe japonezi din spate. La mijlocul lunii martie americanii îşi atinseseră principalele obiective şi puteau începe transformarea acestor insule într-o importantă bază aliată, chiar dacă japonezii au continuat lupta pînă în mai, cînd au fost complet anihilaţi.

Şi astfel Rabaul, cu garnizoana lui de 100 000 de oameni, a rămas izolat, fiind lăsat „să se veştejească singur". Bariera Insulelor Bismarck fusese străpunsă, cu mult mai puţine pierderi decît în cazul unui atac frontal.

Pe Bougainville au trecut patru luni de la debarcare pînă cînd comandantul japonez a reuşit să înţeleagă că debarcările din vest reprezentau de fapt atacul principal. În martie 1944 el a adus prin junglă o forţă de circa 15 000 de oameni cu care a atacat poziţiile americane de pe coastă, unde se aflau deja 60 000 de soldaţi. El

estimase că în zonă existau 20 000 de soldaţi şi aproximativ 10 000 de trupe aeropurtate; chiar şi acest total ar fi trebuit să-l convingă că nu avea prea multe şanse. În atacul sinucigaş asupra unei forţe de patru ori mai mare, început la 8 martie şi continuat timp de două săptămîni, japonezii au pierdut mai mult de 8 000 de oameni, adică peste jumătate din efectiv. Americanii s-au situat sub 300. După această lovitură zdrobitoare, rămăşiţele garnizoanei japoneze, acum izolată, au fost lăsate să se „veştejească".

Înaintarea prin Pacificul Central

Şi această lovitură, ca şi cea prin Pacificul de Sud-Vest, a fost îndreptată asupra Filipinelor şi a vizat recîştigarea poziţiilor americane, nefiind îndreptată nemijlocit asupra Japoniei. În această etapă a războiului, preocuparea principală a Statului Major Unit din Washington era ca după recucerirea Filipinelor, forţele americane să se îndrepte către China pentru a amenaja baze aeriene, necesare forţelor aeriene americane pentru a domina cerul Japoniei, a-i distruge sistemul defensiv, a-i tăia totodată şi căile de aprovizionare.

Prin această strategie americanii îi puteau ajuta pe naţionaliştii chinezi conduşi de Cian Kai-Şi, să opună rezistenţă japonezilor. Astfel se explica şi nerăbdarea americanilor de a-i vedea pe britanici reluîndu-şi înaintarea în Birmania pentru a redeschide această cale de acces în sudul Chinei, pe unde Statele Unite îi puteau trimite lui Cian Kai-Şi armament, sau chiar forţe armate.

Dacă înaintarea prin Pacificul Central se desfăşura foarte rapid, forţele amiralului Nimitz urmau să-şi modifice linia de operaţii şi să se îndrepte către nord, pentru a ocupa Insulele Mariane, de unde cu noile „fortăreţe zburătoare B-29", bombardiere cu rază lungă de acţiune, o lovitură directă asupra Japoniei devenea posibilă. Insulele, aflate la mai puţin de 2 300 km de pămîntul Japoniei. O dată cu capturarea Marianelor în octombrie 1944, americanii şi-au dat seama că nu se putea conta prea mult pe sprijinul naţionaliştilor

chinezi sau pe ajungerea britanicilor în sudul Chinei, într-un viitor foarte apropiat.

Ocuparea insulelor Gilbert

În cadrul planului înaintării prin Pacificul Central, amiralul King dorise să înceapă cu atacul Insulelor Marshall, dar ideea a fost abandonată din lipsa navelor şi a trupelor antrenate care să garanteze succesul operaţiunii. În consecinţă, s-a decis ca ofensiva să înceapă prin atacarea Insulelor Gilbert, în ciuda faptului că acestea se găsesc la o distanţă cam mare faţă de baza americană de la Pearl Harbor din Hawaii. Atacul urma să se constituie într-un antrenament în operaţiuni amfibii şi să permită amplasarea de baze pentru bombardierele necesare operaţiunii ulterioare asupra Insulelor Marshall. Insulele vestice, Makin şi Tarawa, urmau să constituie obiectivele principale.

Nimitz, în calitatea sa de comandant suprem al zonei, l-a desemnat pe viceamiralul Raymond Spruance să conducă forţele de atac. Trupele de uscat, denumite Corpul 5 amfibiu, se aflau sub comanda generalului-maior Holland Smith din infanteria marină, în timp ce forţele care urmau să transporte trupele au fost trecute sub comanda contraamiralului Richard Turner, ofiţer cu multă experienţă în astfel de operaţiuni. S-au alcătuit două forţe principale de atac: una în nord, care urma să cucerească Insula Makin, dotată cu şase transportoare ce duceau 7 000 de soldaţi din Divizia 27; una sudică, care trebuia să cucerească Insula Tarawa, dotată cu 16 transportoare la bordul cărora se afla Divizia 2 infanterie marină, formată din 18 000 de oameni. Pe lîngă navele de escortă ale transportoarelor, invazia urma să fie asigurată şi de Forţa rapidă de portavioane a contraamiralului Charles Pownall, formată din şase portavioane mari, cinci portavioane uşoare, şase nave de linie noi şi cîteva nave de luptă mici. Pe lîngă cele 850 de avioane aflate la bordul portavioanelor, atacatorii dispuneau şi de sprijinul a 150 de bombardiere ale trupelor de uscat, de la bazele aflate pe ţărm.

Cea mai importantă inovaţie a reprezentat-o Forţa de service mobilă, capabilă să asigure buna funcţionare a flotei şi să satisfacă orice necesităţi ale acesteia, exceptînd reparaţiile capitale la marile nave de luptă. Existau petroliere, şlepuri, remorchere, dragoare, barje, nave bază, nave depozit de muniţii. Ulterior s-au adăugat nave-spital, nave-cazarmă, un doc plutitor, macarale plutitoare, nave de asigurare, nave de asamblare pontoane de acostare şi altele. Acest „tren" plutitor a mărit considerabil raza de acţiune şi forţa Marinei militare în operaţiunile amfibii.

După bombardamentele preliminare, atacul asupra Insulelor Gilbert, cu nume de cod „Operaţiunea Galvanică", a fost declanşat la 20 noiembrie 1943 – din întîmplare data la care se aniversa ofensiva cu tancuri de la Cambrai, din anul 1917. Insulele Gilbert dispuneau de o apărare foarte slabă, deoarece întăririle promise prin „noua politică operaţională" din septembrie a Japoniei încă nu sosiseră. Pe Insula Makin se aflau doar 800 de japonezi, iar pe atolul Apamama, un obiectiv subsidiar, 25. Tarawa însă dispunea de o garnizoană de peste 3 000 de soldaţi şi era puternic fortificată.

Mica garnizoană de pe Makin a rezistat timp de patru zile în faţa neexperimentatei divizii americane. De mult mai mult succes s-a bucurat acţiunea „amfitracurilor" (vehicule amfibii tractate peste recifele de corali), dar forţa de debarcare era dotată cu puţine astfel de vehicule noi.

Tarawa, cu garnizoana ei mult mai puternic apărată şi bine întărită, a fost bombardată de tunurile navelor (3 000 tone de obuze, în două ore şi jumătate), cît şi de bombardiere, înainte de începerea atacului Diviziei 2 infanterie marină, care se distinsese în luptele de la Guadalcanal. În ciuda acestor măsuri, o treime din cei 5 000 de oameni debarcaţi a fost doborîtă încă din prima zi, în timp ce traversa fîşia îngustă de nici 550 m ce despărţea reciful de corali de plajă. Supravieţuitorii s-au dovedit însă de neînfrînt şi i-au silit pe japonezi să se retragă către două puncte întărite aflate în interiorul insulei; retragerea le-a permis infanteriştilor de marină să se desfăşoare şi să înconjoare amplasamentele întărite ale japonezilor.

În noaptea de 22 noiembrie, japonezii i-au ajutat pe americani să-și rezolve dificila sarcină, aruncîndu-se în repetate contraatacuri pînă cînd au fost nimiciți, și restul insulelor curățate rapid.

Marina americană a pierdut un portavion de escortă, dar în ansamblu, grupul de portavioane s-a dovedit apt de a ține piept cu succes atacurilor aeriene japoneze de zi și de noapte, în timp ce navele de luptă japoneze au evitat să se angajeze în lupta cu marea flotă a amiralului Spruance.

Poporul american a fost șocat de pierderile suferite, iar atacul asupra Insulelor Gilbert a devenit un subiect violent controversat. În orice caz, experiența acumulată s-a dovedit valoroasă sub aspectul detaliilor și a dus la importante îmbunătățiri ale tehnicii operațiunilor amfibii. Contraamiralul S.E. Morison, istoricul oficial al Marinei, a denumit-o „răsadul victoriei din 1945".

Nimitz și statul său major erau deja ocupați cu planificarea următoarei acțiuni, ocuparea Insulelor Marshall. Atacul Insulelor Gilbert l-a făcut pe Nimitz să procedeze la o modificare-cheie a planului. El n-a mai abordat direct cele mai apropiate insule vestice din arhipelag; acestea urmau să fie sărite, atacul trecînd pe lîngă ele către atolul Kwajalein, aflat la 650 km depărtare. Dacă totul se desfășura conform planului, rezervele lui Spruance aveau să încerce cucerirea Eniwetok-ului, o insulă aflată la capătul îndepărtat al arhipelagului care se întindea pe 1 100 km. Comanda a fost organizată la fel ca în cazul Insulelor Gilbert, dar s-au adăugat două noi divizii, ajungîndu-se astfel la 54 000 de trupe de asalt, cărora li se alăturau circa 31 000 de soldați ce urmau să ocupe teritoriile cucerite. În ceea ce privește flota, aceasta era formată din patru grupuri de portavioane, incluzînd 12 transportoare și 8 nave de linie. S-au utilizat mult mai multe „amfitracuri", blindate și dotate cu armament, în timp ce avioanele de asalt și vedetele au lansat rachete. Bombardamentul pregătitor urma să fie de patru ori mai puternic decît cel din Insulele Gilbert.

Succesul planului s-a datorat faptului că japonezii au trimis

foarte multe întăriri din trupele disponibile pentru a sprijini insulele estice ale arhipelagului, şi astfel au fost prinşi pe picior greşit de noua tactică a americanilor – aceea a atacului indirect şi a „salturilor".

După o scurtă întoarcere la Pearl Harbor pentru odihnă şi refacere, forţele rapide de portavioane s-au întors la sfirşitul lui ianuarie 1944 şi, prin zboruri continue (peste 6 000 ieşiri-avion în total), au paralizat acţiunile aeriene şi navale ale japonezilor pe întreaga durată a atacului asupra Insulelor Marshall, distrugînd peste 150 de avioane inamice.

Atacul a început cu invadarea, la 31 ianuarie, a insulei Majuro, lipsită de apărare, aflată în lanţul estic, şi care asigura un loc propice pentru ancorarea Forţei de service americane. Au fost ocupate apoi micile insule din apropiere de Kwajalein, iar la 1 februarie s-a declanşat atacul principal. Garnizoana japoneză a contribuit la propria-i înfrîngere prin multiple contraatacuri sinucigaşe, executate în tradiţionalul spirit de sacrificiu „Banzai". Deşi garnizoana avea peste 8 000 de oameni, din care 5 000 erau combatanţi, americanii n-au pierdut decît 370 de soldaţi pentru obţinerea acestei victorii.

Corpul de rezervă, format din circa 10 000 de oameni, care nu participase la atac, a fost trimis să ocupe insula Eniwetok. Americanii s-ar fi aflat astfel la 1 600 km de Mariane, în timp ce numai 1 120 km separau insula de principala bază aeriană japoneză de la Truk, în Caroline. Pentru a proteja pe flancuri atacul asupra insulei Eniwetok s-a apelat la un puternic raid aerian de pe nouă portavioane asupra bazei de la Truk, desfăşurat concomitent cu debarcarea din Eniwetok. În noaptea care a urmat debarcării s-a mai efectuat încă un raid, ţintele fiind identificate prin radar; un al treilea raid s-a desfăşurat în dimineaţa următoare. Deşi amiralul Koga îşi retrăsese cea mai mare parte a flotei, două crucişătoare şi patru distrugătoare au fost scufundate, ca şi 26 de petroliere şi cargouri. Forţele aeriene japoneze au înregistrat pierderi şi mai grele; 250 de avioane comparativ cu 25 ale americanilor. Efectele strategice au fost şi mai grave, cele trei raiduri ucigătoare obligîndu-i

pe japonezi să-şi retragă toate avioanele din Insulele Bismarck şi să lase Rabaulul fără protecţie. Aceasta demonstra că înaintarea în Pacificul Central putea ajuta, şi nu întîrzia, înaintarea lui MacArthur în Pacificul de Sud-Vest.

Această operaţie a dovedit că portavioanele puteau distruge importante baze inamice, fără a le ocupa şi fără a beneficia de ajutorul avioanelor staţionate la sol.

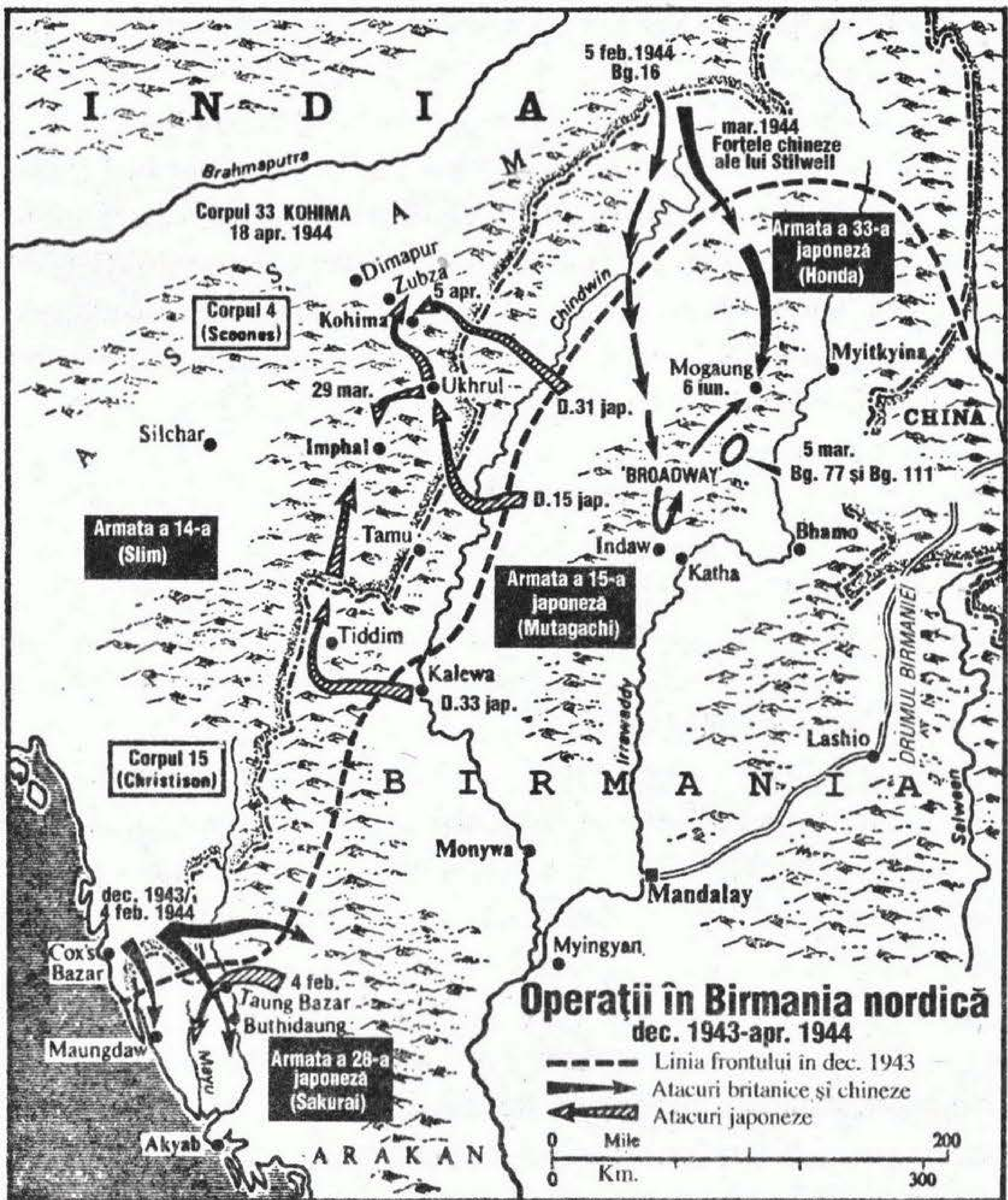
În aceste condiţii, capturarea Insulei Eniwetok s-a dovedit a fi floare la ureche. Insulele înconjurătoare au fost rapid invadate, iar garnizoana de pe principala insulă n-a rezistat decît trei zile în faţa forţei de debarcare care cuprindea mai puţin de jumătate dintr-o divizie. Amenajarea noilor aerodromuri americane în Insulele Marshall putea începe neîntîrziat. Insulele Gilbert şi Marshall fuseseră cucerite în aproximativ două luni, în timp ce japonezii speraseră ca zona să reziste şase. La aceasta se mai adăugase şi zdruncinarea gravă a poziţiei-cheie pe care baza de la Truk o deţinea în cadrul zonei japoneze de barieră „absolută" sau esenţială.

Birmania, 1943 – 1944

Campania din Birmania a luat o întorsătură neprevăzută, desfăşurarea ei fiind într-un deprimant contrast cu înaintarea acum rapidă a Aliaţilor în Pacific, şi în special în Pacificul Central. Principala acţiune a campaniei din Birmania a constat într-o ofensivă japoneză – unica din întregul război în care japonezii au traversat frontiera Indiei în Assamul de sud – în timp ce britanicii plănuiseră propria ofensivă care să elibereze nordul Birmaniei de invadatorii japonezi, pentru a deschide astfel calea către China. Îmbunătăţirea comunicaţiilor dinspre India, cît şi refacerea forţei britanice, lăsaseră să se întrevadă şanse de reuşită.

Atacul japonez urmărea întîrzierea şi dislocarea ofensivei britanice şi părea ameninţător de aproape de obţinerea unui succes tactic, în ciuda inferiorităţii numerice a japonezilor; chiar şi o eventuală eşuare a acestuia s-ar fi putut solda cu amînarea înaintării

britanice pînă în anul 1945. Dar, cînd atacul a fost stopat în primăvara lui 1944 de puternicele poziţii defensive ale englezilor de la Imphal şi Kohima, aflate la vreo 50 km de la graniţa Assamului, a devenit cît se poate de clar că japonezii îşi epuizaseră în acest ultim efort forţele şi aşa slăbite, şi nu mai puteau opune rezistenţă unei contraofensive britanice de moment, ca să nu mai vorbim de ofensiva britanică pe scară largă care a urmat în anul 1945.

În timpul pregătirii campaniei, Aliaţii căzuseră de acord că recucerirea Birmaniei de nord era obiectivul primordial, reprezentînd cea mai rapidă modalitate de a reînnoda legăturile directe cu China şi de a relua aprovizionarea acesteia pe „Drumul Birmaniei" care despica bariera muntoasă. După discuţii prelungite, diverse planuri, cum ar fi operaţiile de debarcare în Rangoon, Akyab sau Sumatra au fost abandonate. Ofensiva britanică din nordul Birmaniei urma să fie precedată de reluarea atacului asupra Arakanului şi de un atac diversionist în nord.

La sfîrşitul lui august 1943 noul şi unitul Comandament al Asiei de Sud-Est a fost pus sub comanda amiralului Lord Louis Mountbatten, fostul şef al Operaţiunilor Combinate. Şefii serviciilor subordonate acestuia erau amiralul Somerville, generalul Giffard şi şeful Aviaţiei, Marshal Peirse; generalul american Stilwell urma să fie adjunctul „Supremo" al lui Mountbatten. Comandamentul Indiei era separat de Comandamentul Asiei de Sud-Est, şi răspundea mai mult de instrucţie, decît de operaţii. Wavell a fost „împins de la spate" pentru a deveni Viceregele Indiei, iar Auchinleck a preluat locul acestuia de comandant pentru întreaga Indie.

Principala grupare a trupelor de uscat aflată sub comanda generalului Giffard (Grupul de armate 11) reprezenta nou formata Armată a 14-a, în fruntea căreia a fost numit generalul Slim. Aceasta cuprindea Corpul 15 al lui Christison din Arakan şi Corpul 4 al lui Scoones, de pe centrul frontului din nordul Birmaniei; totodată, avea şi controlul operaţional asupra diviziilor chinezeşti de pe acest teatru de război. Forţa navală a rămas mică, dar s-a întărit cea aeriană pînă la 67 escadrile, din care 19 americane, totalizînd circa 850 de avioane.

Întărirea forţei Aliaţilor şi ameninţarea reprezentată de aceasta i-a decis pe japonezi să încerce o ofensivă preventivă asupra Assamului, cînd ar fi putut sta liniştiţi în apărare, consolidîndu-şi poziţiile în Birmania ocupată încă de la începutul anului 1942. Prima ofensivă a chindiţilor lui Wingate i-a făcut să înţeleagă că

rîul Chindwin nu constituia un scut defensiv sigur. Ofensiva japoneză urmărea să împiedice un atac aliat în anotimpul uscat al anului 1944, prin ocuparea cîmpiei din Imphal și controlarea trecătorii aflate în munții de la Assam – nu viza o invazie în India, sau un „marș asupra orașului Delhi".

Sistemul de comandă japonez a fost reorganizat în această perioadă de pregătire. Sub comanda generalului Kawabe, șef pe teatrul de război din Birmania, se găseau trei așa-numite armate (echivalentul a mai puțin de un Corp de armată fiecare): Armata a 33-a, sub comanda generalului Honda, formată din două divizii, în partea de nord-est; Armata a 28-a, condusă de generalul Sakurai, compusă din trei divizii, aflată pe frontul din Arakan, și Armata a 15-a, sub comanda generalului Mutagachi, ce se găsea pe frontul central și consta din trei divizii, la care se alăturase și „Divizia Națională Indiană", cu numai 9 000 de oameni (puțin peste jumătatea efectivelor unei divizii obișnuite japoneze).

„Armata" lui Mutagachi urma să desfășoare ofensiva de la Imphal, după ce va fi atacat mai întîi Arakanul și Yunnanul.

Ambele tabere plănuiseră cîte o ofensivă limitată în Arakan, înainte de a da o lovitură mai puternică pe centrul frontului. În tabăra britanică, aceasta oferea generalului Slim o ocazie de a-și pune în aplicare noua tactică de luptă în junglă, bazată pe crearea unor puncte întărite în care se puteau retrage trupele sprijinite de atacuri aeriene, pînă la sosirea întăririlor și care să ducă la zdrobirea japonezilor prinși la mijloc – între punctele întărite și rezervele care soseau. Această tehnică era total opusă celei anterioare și obiceiului de a se retrage atunci cînd erau copleșiți pe flancuri.

Începutul anului 1944 a găsit Corpul 15 al lui Christison înaintînd treptat către sud, pe trei coloane, spre Akyab. Înaintarea a fost stopată la începutul lunii februarie, cînd japonezii au declanșat atacul plănuit, deși au acționat doar cu una din cele trei divizii de la Arakan. Profitînd de neglijența britanicilor, japonezii au capturat Taung Bazar după care, întorcîndu-se către sud, au pus coloanele

britanice aflate în înaintare într-o situație periculoasă pînă la sosirea întăririlor pe calea aerului. În ciuda eșecurilor locale, valoarea noii tactici de luptă britanică a fost dovedită, iar japonezii, rămași lipsiți de muniții și alimente, au fost obligați să renunțe la contraofensivă chiar înainte de dezlănțuirea musonului din iunie, care a întrerupt orice activitate.

Forțele lui Wingate n-au fost mobilizate după ce, în mai 1943, prima operațiune chindită se încheiase cu o retragere. În această perioadă de odihnă, ele au fost întărite cu încă patru brigăzi, ajungînd la un total de șase; acest tratament se datora modului în care ideile și argumentele lui Wingate reușiseră să-i stimuleze imaginația lui Churchill, în timp ce Wingate ajunse să fie privit cu bunăvoință cu ocazia invitării lui la Conferința Cvadrantului de la Quebec în august 1943 de către șefii Statului Major, sceptici pînă atunci. Orde Wingate a primit gradul de general-maior, iar forțele sale au beneficiat de o unitate aeriană proprie: Comandoul aerian nr. 1 – o forță mult superioară titulaturii date, reprezentînd echivalentul a 11 escadrile, supranumită „Circul lui Cochran", după numele tînărului ei comandant american, Philip Cochran.

Ultimele luni ale lui 1943 și primele ale lui 1944 s-au folosit pentru antrenarea specializată a nou-alăturatelor brigăzi. Deși continuau să se numească „Divizia 3 indiană", pentru a ascunde adevărul, această forță nu mai cuprindea nici un soldat indian și ajunsese la echivalentul a două divizii, principalul nou element fiind oferit de Divizia 70 britanică.

Ideile lui Wingate evoluaseră de la tactici de gherilă, de genul „lovește și fugi", la o penetrare mai în adîncime și de mai lungă durată. Grupurile ce pătrundeau în adîncime aveau sarcina de a cuceri Indawul și zona înconjurătoare de pe Irrawaddy, aflată la aproximativ 25 km nord de Mandalay – distanța dintre Corpul 4 britanic și forțele chineze de sub comanda lui Stilwell (două divizii) – și de a întrerupe comunicațiile japonezilor prin constituirea unui lanț de puncte întărite care urmau să fie aprovizionate pe calea

acrului. Acestor grupuri le revenea sarcina de a se angaja efectiv în luptă cu inamicul, nu numai de a-l hărțui. În esență, chindiții urmau să constituie vîrful de lance, iar Corpul 4 forța de sprijin și de curățire. Wingate plănuia să alcătuiască tot mai multe astfel de grupuri cu rază lungă de acțiune, care să poată opera departe în fața forțelor principale.

Operația a debutat în seara zilei de 5 martie. Din păcate, multe din cele 72 de planoare folosite de primul contingent s-au răsturnat ori s-au zdrobit la debarcarea pe „Broadway", un loc aflat la 80 km nord-est de Indaw; un al doilea loc de aterizare era acoperit de trunchiurile copacilor căzuți, iar un al treilea a fost abandonat din alte motive. Totuși cîmpul de aterizare pe „Broadway" a fost realizat, iar grosul Brigăzii 77 a lui Mike Calvert (grup cu rază mare de acțiune) a aterizat cu succes în nopțile următoare, ca și Brigada 11 a lui Lentaigne. Pînă la 13 martie, aproape 9 000 de soldați au fost duși departe în spatele liniilor inamicului. S-a mai adăugat și Brigada 16 a lui Fergusson (grup cu rază lungă de acțiune) care pornise încă de la începutul lui februarie dinspre Assam și, în ciuda greutăților extraordinare, el a reușit să se apropie de Indaw, imediat după mijlocul lunii martie.

Deși luați prin surprindere, japonezii au reușit să improvizeze o forță, sub comanda generalului Hayashi, de dimensiunile unei divizii, care să țină piept invaziei de trupe aeropurtate. O parte a acestei divizii a ajuns la Indaw înainte de 18 martie, iar grosul pînă la sfîrșitul lunii. Mai mult decît atît, aviația japoneză, printr-un contraatac lansat la 17 martie a distrus aproape toate cele șase avioane Spitfire care operau de pe „Broadway", astfel încît apărarea aeriană depindea acum numai pe patrulele de vînătoare trimise de pe îndepărtatele aeroporturi de lîngă Imphal. La 24 martie însuși Wingate a fost doborît cu avionul, zdrobindu-se în junglă. De fapt, chiar înainte de tragicul accident, planul său super-complicat și prost gîndit începuse să fie abandonat. La 26 martie, Brigada 16 (cu rază lungă de acțiune) aflată în marș a primit de la Wingate ordinul de a ataca frontal Indawul. Atacul a fost respins de japonezii

aflaţi pe poziţii bine consolidate; aceştia au reuşit să respingă şi atacurile altor grupuri cu rază lungă de acţiune. Transformarea conceptului lui Wingate din operaţiuni de gherilă în pătrunderi în adîncime nu s-a dovedit un succes, dar nici nu s-a bucurat de forţa de sprijin pe care el o solicitase.

După moartea lui Wingate, în locul lui a fost numit în calitate de comandant al Forţelor Speciale, Lentaigne. La începutul lui aprilie acesta s-a declarat de acord cu părerea lui Slim şi Mountbatten că chindiţii ar trebui mutaţi spre nord, pentru a sprijini înaintarea lui Stilwell, alături de chinezi, deoarece ei tot nu puteau să se opună atacului japonez de la Imphal. Deşi Stilwell nu era încîntat de transferul lor, bănuind că aceasta va atrage forţele japoneze către poziţiile lui, aceştia i-au sprijinit oarecum înaintarea prin capturarea Mogaungului, chiar dacă nici trupele chineze ale lui Stilwell nu fuseseră capabile să atingă poziţiile-cheie ale inamicului de la Myitkyna. Deplasarea spre nord a chindiţilor avu loc tocmai cînd o nouă şi proaspătă divizie japoneză ajungea la faţa locului.

„Preventiva" ofensivă japoneză în Assam, destinată cuceririi Imphalului şi Kohimei, a început la mijlocul lui martie cu trei divizii. Desfăşurarea ei, contrar aşteptărilor, nu a fost afectată de trimiterea trupelor chindite în valea Irrawaddy, în flancul ei estic (ameninţarea era prea îndepărtată pentru a periclita direcţia ei de înaintare către nord sau comunicaţiile).

La sfîrşitul lui ianuarie, Scoones a oprit înaintarea treptată spre sud a Corpului 4 de sub comanda sa, care pornise dinspre Imphal şi a trecut pe poziţii defensive, ca urmare a rapoartelor primite şi a probelor care arătau că japonezii se regrupau pentru a-şi concentra forţele pe cursul superior al Chindwinului, în vederea unei ofensive asupra Imphalului. Cele trei divizii ale lui Scoones erau cam risipite: cea mai sudică, Divizia 17, fusese izolată lîngă Tiddim, calea ei de retragere către Imphal fiind blocată. Situaţia părea incertă, aşa că o a patra divizie britanică, aflată în spatele

Arakanului, a fost pregătită în grabă pentru a fi aeropurtată la Imphal, asemeni altor întăriri. Înaintarea flancurilor japoneze dinspre Chindwin progresa, împiedicînd retragerea Diviziei 20. Apoi pozițiile britanice de la Ukhrul, aflate la circa 50 km în spatele și în nord-estul Imphalului, au fost atacate la 19 martie. Atacul japonez confirma faptul că avea ca obiectiv Kohima, aflat la 100 km nord de Imphal, pe drumul ce străbătea munții și ducea înapoi către India. Drumul Imphal-Kohima fusese retezat pentru o perioadă, începînd cu 29 martie. Au fost trimise înainte încă două noi divizii, care să salveze și să astupe golul. Se demonstra astfel, încă o dată, cum agerimea japonezilor și încrederea lor în forțele proprii au reușit să debusoleze un adversar mai numeros și să-l pună într-o situație critică.

Deși britanicii au reușit să se întoarcă în câmpia de la Imphal unde și-au desfășurat mai mult de patru divizii pe poziții defensive, Kohima era ocupată de numai 1 500 de soldați aflați sub comanda colonelului Hugh Richards. Norocul britanicilor a fost că generalul Kawabe, comandantul suprem japonez, nu i-a permis generalului Mutagachi, comandantul trupelor locale, să înainteze pentru a ocupa Dimapurul, aflat la 50 km după Kohima, la ieșirea din defileu. O asemenea lovitură ar fi întîrziat și chiar întrerupt orice contraofensivă britanică în sprijinul Imphalului.

În zona liberă astfel creată, au fost aduși din India general-locotenent Montagu Stopford împreună cu avangarda Corpului 33 de sub comanda sa, iar pe 2 aprilie acesta a preluat conducerea zonei Dimapur-Kohima, unde urmau să ajungă grosul trupelor sale.

Atacul japonezilor asupra Kohimei (cu Divizia 31) a început în noaptea de 4 aprilie; ei au ocupat rapid înălțimile care dominau zona, astfel la 6 aprilie mica garnizoană s-a trezit izolată de brigada trimisă s-o înlocuiască, căreia i s-a tăiat accesul către Dimapur prin blocarea drumului la Zubza.

Generalul Slim a ordonat o contraofensivă generală pe data de 10 aprilie. La 14 aprilie, o brigadă nou sosită, trimisă de Stopford, a reușit să înlăture blocada drumului de la Zubza. La 18 aprilie

cele două brigăzi de înlocuire au reuşit să pătrundă pînă la mica garnizoană a Kohimei, tocmai cînd aceasta era pe punctul de a ceda. În faza următoare, japonezii au fost alungaţi de pe înălţimile înconjurătoare.

În jurul Imphalului se desfăşurau de asemenea lupte crîncene; două divizii au contraatacat: una spre nord, pentru a se elibera drumul către Kohima şi alta către nord-est, pentru a recuceri Ukhrulul şi a ameninţa spatele diviziei japoneze care asedia Kohima. Celelalte două divizii britanice de la Imphal înaintau către sud.

Avantajul britanicilor consta în faptul că puteau controla acum spaţiul aerian (japonezii aveau mai puţin de 200 de avioane în întreaga Birmanie) ceea ce le-a permis să-şi aprovizioneze corespunzător ampla forţă de la Imphal în acele cîteva săptămîni cruciale. (Ei mai aveau aproape 120 000 de oameni la Imphal, deşi transportaseră cu avioanele circa 35 000 de răniţi, bolnavi şi necombatanţi.)

În luna mai, forţele reîmprospătate ale lui Stopford au eliberat drumul către Imphal, după ce i-au alungat pe japonezii care se cramponaseră de poziţiile din jurul Kohimei; trupele lui Soones au fost pe punctul de a-i încolţi pe japonezi la sud de Imphal. Japonezii ar fi putut să se retragă liniştiţi şi fără pierderi dacă Mutagachi nu ar fi insistat să continue atacurile după ce devenise clar că nu mai avea nici o şansă, şi asta în ciuda protestelor subordonaţilor săi. Mutagachi i-a eliberat din funcţii pe cei trei comandanţi de divizii – ceea ce a dus ulterior chiar la demiterea sa.

În luna iulie Armata a 14-a britanică de sub comanda lui Slim a continuat contraofensiva şi, în cele din urmă, a ajuns la Chindwin. Înaintarea i-a fost încetinită mai mult de dezlănţuirea musonului decît de rezistenţa japonezilor, acum înfometaţi şi epuizaţi.

În timpul ofensivei excesiv de lungi, pierderile japonezilor s-au cifrat la peste 50 000 de oameni dintr-un total de 84 000 care au participat la această acţiune. Britanicii, conduşi mai prudent, au pierdut mai puţin de 17 000 de oameni – dintr-o forţă la început

mai mare decît a japonezilor, şi care a devenit şi mai mare în final. În total ei au folosit şase divizii şi numeroase alte formaţiuni mai mici de luptă, beneficiind totodată de o bună acoperire aeriană. În schimb, japonezii au utilizat doar trei divizii plus o aşa-numită Divizie a naţionaliştilor indieni, nesemnificativă ca forţă şi capacitate de luptă. În plus, japonezii nu şi-au fructificat avantajul priceperii lor tactice deoarece s-au conformat orbeşte unei nerealiste tradiţii militare. În etapele viitoare ale războiului ei vor plăti greu pentru această nebunie.

PARTEA a VII-a

DECLINUL GENERAL 1944

Capitolul 30

Ocuparea Romei şi al doilea şah asupra Italiei

Situaţia Aliaţilor în Italia începutului de an 1944 era descurajantă în comparaţie cu speranţele pe care aceştia şi le puseseră o dată cu debarcările din 1943. Ambele armate de invazie, a 5-a americană şi a 8-a britanică înregistraseră pierderi grele şi erau destul de istovite după succesivele lor atacuri frontale duse în susul cizmei italiene, pe stînga, respectiv pe dreapta tibiei piciorului, în zona Munţilor Apenini. Înaintarea lor înceată, în mers de melc, de-a lungul peninsulei, începuse să aducă prea mult cu tactica berbecului utilizată pe Frontul de Vest de armatele aliate în timpul primului război mondial. Enormul dezavantaj în care se găsiseră nemţii în septembrie datorită capitulării aliatului său italian, simultan cu trecerea acestuia în tabăra cealaltă, la care se adăugase şi tripla debarcare anglo-americană de la Reggio, Taranto şi Salerno, fusese compensat atunci de reacţia lor rapidă. Forţele pentru un moment slăbite şi confuze ale lui Kesselring făcuseră faţă situaţiei de urgenţă atît de bine, încît Hitler fu repede în stare să anuleze planul iniţial de abandonare a peninsulei italiene pentru a se retrage în nordul acesteia, în favoarea unei defensive prelungite pe poziţiile ocupate.

Începînd din toamna lui 1943, Aliaţii nu mai puteau spera decît în obţinerea unui rezultat negativ – acela de a menţine cît mai

Înaintarea înceată prin Italia

Principalele linii de apărare germane
Linia frontului, 11 mai 1944
Linia frontului, 5 iunie
Linia frontului, 25 august
Linia frontului, 8 aprilie 1945
4 SUA, 10 brit. Corpuri Aliate

0 Mile 100
0 Km. 160

ELVEȚIA
AUSTRIA
Pasul Brenner
6 mai
Alpi
L. Como
Garda
Trento
Belluno
Udine
VENEȚIA
Triest
2 mai
Milano
2 mai
Verona
Padua
Veneția
28 apr.
Adige
Torino
2 mai
Pavia
Grupul de armate C
Po
Alessandria
Parma
Armata a 10-a
Apenini
Modena
Argenta
L. Comacchio
5 brit.
Genova
Armata a 14-a
Bologna
Ravenna
4 SUA
1 can.
2 pol.
LINIA GOTICĂ
M. Battaglia
10 brit.
13 brit.
La Spezia
24 apr.
4 SUA
2 SUA
Rimini
Creasta Coriano
Conca
Foglia
San Marino
Pesaro
IUGOSLAVIA
Pisa
LINIA ARNO
Florența
Arno
Metauro
2 pol.
1 canad.
5 brit.
Ancona
18 iul.
MAREA ADRIATICĂ
Leghorn
Arezzo
Siena
L. Trasimene
LINIA TRASIMENE
Perugia
San Benedetto
Todi
2 pol.
Elba
Corpuri franceze
Tiber
Terni
Pescara
LINIA GUSTAV (LINIA HITLER)
Civita
4 SUA
Civitavecchia
7 iun.
2 pol.
5 brit.
10 brit.
Roma
6 SUA
2 SUA
13 brit.
Sangro
Valmontone
Arce
10 brit.
2 pol.
Armata a 8-a britanică (Leese)
Grupul de armate 15 (Alexander)
Ceprano
Cassino
13 brit.
Corpuri franceze
2 SUA
10 brit.
Armata a 5-a SUA (Clark)
Liri
Anzio
6 iun.
Garigliano
Neapole
Corsica
Sardinia

Punga de la Argenta

Linia frontului la 8 apr.
Atacuri Aliate la 9 apr.
0 Mile 30
Po
Ferrara
Punga de la Argenta
L. Comacchio
Reno
Argenta
Bastia
1 apr. Comando Bg. de Gd.
5 brit.
Bologna
Santerno
Senio
Ravenna
Dr. 65
Imola
2 pol.
4 SUA
10 brit.
Forli
M. Battaglia
13 brit.
Ruta 9

Capul de pod Anzio 22 ian./23 apr. 1944

Linia frontului 24 ian.
30 ian.
Contraatacuri germane
Atacuri ale Armatei a 5-a, din 23 apr.

0 Mile 5 10 15 20
0 Km. 10 20 30

Roma
4 iunie 1944
Armata a 5-a SUA intră în Roma
Ruta 6
Frascati
Armata a 14-a (Mackensen)
Înălțimile ALBAN
Valmontone
Albano
2 SUA
LINIA CEZAR
Velletri
Corpul 1 parașutiști
Campoleone
3 feb.
Cori
16/20 feb.
Carroceto
Cisterna
28 feb./4 mar.
2 SUA
Podul Flyover
Ruta 7
D.1 britanică (Penney)
Comandouri
Anzio
Nettuno
Latina
Canalul Mussolini
Operațiunea „Pietriș"
22 ian. 1944
Corpul 6 SUA (Lucas)
Rangeri SUA
D.3 SUA (Truscott)
Corpul 76 Tc.

multe divizii germane cu putință blocate în Italia, departe de trupele care se pregăteau pentru a întîmpina invazia anglo-americană din Franța, care urma să aibă loc în Normandia, în toiul verii lui 1944.

Conferința de la Teheran a celor trei Mari Puteri Aliate din noiembrie 1943, după care urmase imediat Conferința Anglo-Americană de la Cairo, aprobă această linie de operații prin hotărîrea că Operațiunea „Overlord" – denumirea de cod a atacului peste Canalul Mînecii în Normandia – urma să aibă prioritate absolută, la fel ca „Anvil" – Nicovala, operațiunea suplimentară de debarcare în sudul Franței; scopul în Italia urma să îl constituie ocuparea Romei, urmată de o înaintare către linia Pisa-Rimini din piciorul peninsular. Se hotărî să nu se întreprindă nici o acțiune mai departe spre nord-est, în Balcani. Acest lucru părea că într-adevăr nu constituise un obiectiv major al strategiei britanice la acea dată.

În ciuda faptului că fuseseră în principiu cu toții de acord cu prioritatea operațiunilor „Overlord" și „Anvil", mai exista încă o serioasă neînțelegere între conducătorii americani și britanici cu privire la importanța campanei din Italia. Britanicii susțineau, așa după cum afirmaseră Churchill și Alan Brooke, că cu cît vor aduce mai multe forțe în Italia, cu atît vor fi și nemții obligați să aducă mai multe aici, departe de Normandia – punct de vedere eronat, după cum se va dovedi, dar care fusese inspirat de speranțele lui Churchill ca forțele britanice să obțină o primă și importantă victorie pe acest teatru de război. Punctul de vedere al americanilor era diferit; în el prima îngrijorarea lor că orice întărire a forței aliate din Italia nu trebuia să împuțineze forța lor din Franța, considerată, în mod corect, arena decisivă de luptă. Ei văzură, mai realist decît Churchill sau decît conducătorii militari britanici, dificultățile terenului care împiedica orice succes rapid în Italia, ca și exploatarea acestuia. Americanii mai începură și să bănuiască că înclinația britanicilor de a se concentra în Italia era de fapt o modalitate a acestora de a nu lua parte la invazia din Franța, considerată o sarcină mult mai dificilă.

*

Kesselring dispunea acum de 15 divizii ale Armatei a 10-a (la care se mai adăugau încă opt ale Armatei a 14-a aflate în nord) pentru a susține frontul, pe ceea ce se numea Linia Gustav, împotriva înaintării Aliaților. Deși majoritatea diviziilor germane erau de o valoare mai mică, iar unele chiar drastic reduse, nemții păreau capabili să facă față oricărui atac frontal venit din partea celor 18 divizii aliate care fuseseră debarcate în Italia pînă spre sfîrșitul anului 1943.

Soluția evidentă care se impunea era o debarcare în spatele Liniei Gustav, ceea ce părea a fi calea cea mai ușoară, întrucît Aliații deţineau superioritatea aeriană și navală. Dacă era lansată concomitent cu desfășurarea unui atac asupra Liniei Gustav, ar fi trebuit să aibă ca efect împingerea nemților dincolo de Linie și spargerea frontului acestora în sudul Romei. Acest plan, numit Operațiunea „Pietriș", era deja gata făcut, iar Churchill, care devenise nerăbdător datorită înaintării lente din Italia, îl repuse pe firmament. El obținu flota necesară cu ocazia Conferinței de la Teheran, acceptînd în schimb dorința americanilor de a organiza „Nicovala", debarcarea din sudul Franței plănuită pentru vara care urma; el ceru apoi ca forța navală de asalt să rămînă în Mediterană pînă la începerea acestei operațiuni, fiind astfel disponibilă pentru debarcarea la Anzio, în sudul Romei, plănuită pentru ianuarie.

Planul alcătuit de către Alexander și statul său major fu pus la punct în linii mari. Ofensiva pe frontul peninsular existent, Linia Gustav, urma să fie declanșată prin atacul Armatei a 5-a de sub comanda lui Mark Clark, în jurul datei de 20 ianuarie. Corpul 2 american urma să traverseze rîul Rapido și să urce pe Valea Liri, de îndată ce Corpul francez, pe dreapta și Corpul 10 britanic, pe stînga, vor fi anihilat cea mai mare parte a Corpului 14 blindate de sub comanda generalului Senger, prin atacuri preliminare. O dată ce începea desfășurarea atacului principal, Corpul 6 american urma să debarce la Anzio. Se aștepta, și se spera, ca diviziile de rezervă ale germanilor să fie rapid îndreptate către sud, înapoi, pentru a

face față debarcării de la Anzio; în confuzia astfel creată, Armata a 5-a va trebui să reușească să spargă Linia Gustav și să facă joncțiunea cu Corpul 6 de la Anzio. Chiar dacă Armata a 10-a germană nu va fi zdrobită între cele două ale Aliaților, Comandamentul Aliat spera ca aceasta să fie retrasă către Roma, pentru a se putea reorganiza.

Planul nu dădu însă rezultate. Trupele nemțești nu erau într-atît de dezorientate sau de extenuate pe cît sperase Comandamentul Aliat; ele luptară cu obișnuita lor tenacitate. Pe de altă parte, pregătirile Aliaților fuseseră făcute în grabă iar ofensiva Armatei a 5-a eșuă.

Începuse bine, cu un atac reușit la traversarea rîului Garigliano, în noaptea de 17 spre 18 ianuarie, al Corpului 10 britanic comandat de McCreery în sectorul vestic. Aceasta îl făcu pe Kesselring să disloce o parte însemnată a rezervelor sale (Diviziile 29 și 90 de grenadieri tanchiști, cît și o parte a Diviziei Hermann Göring) către acel front. Însă atacul din data de 20 ianuarie al Corpului 2 american, peste rîul Rapido, în partea central-stîngă, se dovedi un eșec usturător, cele două regimente din avangardă fiind aproape complet nimicite. Valea Liriului era puternic apărată, iar orice atac de-a lungul acesteia era deschis față de Monte Cassino, a cărui poziție formidabilă fusese subestimată. Rîul Rapido avea un curent foarte rapid, care ar fi făcut dificilă o traversare a lui chiar și fără o opoziție germană, în timp ce la traversarea acestuia fusese folosită Divizia 36 americană care beneficiase doar de cinci zile de odihnă și de pregătire după ce reușise ocuparea pozițiilor de la Monte Trocchio, în drum către Rapido. Tentativa de ofensivă a Diviziei 46 britanică, aflată imediat pe stînga, se dovedi și ea un eșec. Ofensiva Armatei a 5-a era în plină desfășurare, chiar dacă auspiciile erau nefavorabile, cînd debarcă forța aliată la Anzio, pe data de 22 ianuarie.

Sectorul de la Anzio era singurul care oferea condiții pentru o debarcare în spatele liniilor nemțești, cu excepția situației în care Serviciul Aliat de Planificare s-ar fi aventurat în alegerea unui loc

la nord de Roma, care ar fi fost mult mai departe de frontul principal, aflat pe Linia Gustav. Chiar şi aşa, Kesselring fu luat prin surprindere; el considerase o debarcare la nord de Roma ca fiind mult mai primejdioasă strategic pentru el, aşa încît nu dispunea decît de o singură unitate de luptă în zonă, atunci cînd avu loc debarcarea de la Anzio – un batalion al Diviziei 29 de grenadieri tanchişti, aflat acolo la refacere. Norocul lui a'fost că generalul-maior John P. Lucas, comandantul forţei de debarcare care preluase comanda Corpului 6 în ultima parte a bătăliei de la Salerno, era un tip foarte precaut şi, deci, foarte pesimist. El îşi exprimase îndoielile chiar înainte de lansarea atacului, nu numai în jurnalul personal, dar le şi împărtăşise subordonaţilor şi Aliaţilor săi, inclusiv lui Alexander însuşi.

Corpul 6 avea destinate pentru debarcare două divizii de infanterie, 1 britanică şi 3 americane, sprijinite de unităţi de comando şi de rangeri, de un regiment de paraşutişti şi două batalioane de tancuri, şi erau urmate de Divizia 1 blindată americană şi Divizia 45 infanterie. Această forţă de proporţie trebuia să-i asigure nu doar o superioritate covîrşitoare la locul debarcării, dar şi şansa unei exploatări în forţă, prin care Churchill spera să se ajungă pe Dealurile Alban din sudul Romei, tăind astfel în mod strategic vitalele autostrăzi Şase şi Şapte, izolînd astfel Armata a 10-a germană de Linia Gustav.

Debarcările – cea a britanicilor la nord de Anzio şi cea a americanilor la sud de oraş – se desfăşurară fără probleme, întîmpinînd o opoziţie ca şi inexistentă. Dar reacţia germanilor fu rapidă şi hotărîtă. Forţele lor de pe Linia Gustav primiră ordinul de a menţine poziţiile defensive, în timp ce Divizia Hermann Göring, împreună cu alte unităţi disponibile din jurul Romei fură dirijate înapoi către nord. Kesselring fu informat de către Statul Major al Wehrmachtului că putea dispune de orice divizie aflată în nordul Italiei, şi că urma să mai primească suplimentar încă două divizii, trei regimente independente şi două batalioane de tancuri grele. Asta întrucît Hitler îşi dorea cu ardoare să dea o lovitură crîncenă

debarcării Aliaților, care urma să-i descurajeze pe aceștia de a mai încerca alte debarcări în Italia, sau debarcarea de perspectivă pe coastele Franței.

Revigorarea forțelor lui Kesselring fu remarcabilă. Elemente din opt divizii germane fuseră aduse în sectorul Anzio în numai opt zile. Restructurarea comenzii fu pusă la punct în același timp. Armata a 14-a a lui Mackensen ocupă sectorul Anzio, controlînd totodată Corpul 1 Parașutiști și Corpul 76 Tancuri, care ocupau zonele de la nord și, respectiv, de la sud, de capul de pod al Aliaților. Armata a 10-a a lui Vietinghoff fu lăsată pentru a păstra Linia Gustav, împreună cu Corpul 14 Tancuri și Corpul 51 Vînători de Munte. În total, opt divizii germane fură dispuse pe pozițiile din jurul capului de pod al Aliaților de la Anzio; șapte rămîneau de Corpul 14 Tancuri al lui Senger, care avea de înfruntat Armata a 5-a Aliată condusă de Mark Clark; trei rămîneau Corpului 51 Vînători de Munte care era însărcinat cu supravegherea Armatei a 8-a britanice pe litoralul Adriaticii, în timp ce șase divizii fuseseră lăsate în nordul Italiei, sub comanda generalului Zangen. Armata a 8-a britanică era acum condusă de Oliver Leese, Montgomery fiind rechemat în Anglia pentru a se ocupa de planurile și de pregătirea invaziei Aliaților în Normandia.

Speranțele lui Churchill într-o ajungere rapidă de la Anzio la Dealurile Alban fură spulberate de încăpățînarea lui Lucas, sprijinit și de Mark Clark, care dorea să se concentreze asupra consolidării pozițiilor de pe coastă înainte de a ataca spre interior. Ținînd însă seama de viteza de reacție a nemților, cît și de priceperea superioară a acestora, comparativ cu neîndemînarea majorității comandanților Aliați și a soldaților acestora, exagerata prevedere a lui Lucas se prea poate să fi fost o binecuvîntare, de fapt. Un atac spre interior, în condițiile mai sus-arătate, s-ar fi constituit într-o țintă ușoară pentru atacuri pe flanc și s-ar fi transformat într-un adevărat dezastru.

Pe cînd plănuitul cap de pod era consolidat încă de a doua zi, simplificîndu-se astfel problemele legate de aprovizionare, prima

tentativă adevărată de atac spre interior avu loc abia pe 30 ianuarie, la mai mult de o săptămînă de la debarcare. Tentativa fu repede stopată de forțele germane aflate acolo. Mai mult decît atît, întregul cap de pod de pe plajă putea acum fi hărțuit de tirul artileriei germane, iar avioanele Aliaților, care operau din zona orașului Napoli, nu erau capabile să împiedice raidurile Luftwaffe-ului asupra aglomerării de nave din zona Anzio. Așa că forțele lui Mark Clark de pe Linia Gustav, în loc de a fi ajutate de înaintarea celor de la Anzio, fură obligate să încerce încă un atac direct pentru a veni în ajutorul forței de debarcare înconjurate la Anzio.

De data asta Corpul 2 american încercă să cucerească Linia Gustav printr-un atac îndreptat asupra nordului pozițiilor de pe Monte Cassino. Pe 24 ianuarie Divizia 34 americană porni la asalt, cu ajutor pe flanc de la francezi. Fu însă nevoie de o săptămînă de lupte grele pentru a reuși să consolideze un cap de pod; între timp Senger aduse mai multe din rezervele sale în acest sector, întărind defensiva zonei mai mult ca nicicînd. Pe data de 11 februarie americanii se retraseră, decimați și epuizați.

După acest atac zadarnic, nou-constituitul Corp neo-zeelandez (de sub comanda generalului-locotenent Bernard Freyberg) fu adus la fața locului, alcătuit din Diviziile 2 neo-zeelandeză și 4 indiană, ambele divizii veterane, încununate de victoriile obținute în campania Africii de Nord. Divizia 4 indiană, formată dintr-o combinație de unități britanice și indiene, fusese cotată de nemți ca cea mai bună de la fața locului. Planul lui Freyberg de a da un atac convergent asupra Cassino-ului nu conținea nici o modificare de fond a tacticii anterioare, care se baza pe costisitoare atacuri frontale asupra unor poziții nemțești bine situate și apărate cu încăpățînare. Francis Tuker, comandantul Diviziei 4 indiene, avansă ideea unei abordări indirecte printr-o manevră mai amplă, prin munți; francezii îi dădeau dreptate, dar el se îmbolnăvi și nu mai putu să-și apere punctul de vedere. Divizia lui fu aleasă pentru a ataca Monte Cassino și, după respingerea propunerilor sale legate de o manevră mai amplă, acesta ceru ca mănăstirea istorică care

încorona creasta muntelui să fie mai întîi distrusă printr-un bombardament aerian concentrat. Deşi nu existau dovezi că trupele germane se adăposteau în mănăstire – dar nici în sensul contrar – măreţul edificiu domina scena cu un aer sinistru, demoralizînd trupele care trebuiau să ia cu asalt înălţimile. Cererea îi fu aprobată, după ce o susţinură şi Freyberg, şi Alexander, aşa că pe 15 februarie un devastator bombardament aviatic se abătu asupra faimoasei mănăstiri, demolînd-o complet. Trupele germane se considerară îndreptăţite de a pătrunde printre dărîmături, care le ofereau posibilitatea de a organiza o apărare chiar mai bună.

În cele două nopţi care urmară, repetatele atacuri ale Diviziei 4 indiene nu aduseră nici un progres. Aşa încît, în noaptea următoare, aceea de 17 spre 18 februarie, Corpul neozeelandez se întoarse la planul său iniţial. Divizia 4 indiană reuşi să cucerească deseori disputatul Punct 593, dar fu silită să se retragă din cauza contraatacurilor trupelor germane de paraşutişti, iar Divizia 2 neozeelandeză fu făcută a doua zi să dea înapoi de pe capul de pod de peste Rapido de un contraatac al tancurilor germane.

Bazîndu-se pe sosirea puternicelor întăriri promise de Înaltul Comandament al Wehrmachtului (OKW) care să-l ajute la distrugerea capului de pod aliat, Mackensen se lansă în contraatacuri menite să împiedice extinderea teritoriului ocupat de Aliaţi. Primul asemenea contraatac, din noaptea de 3 februarie, avu loc asupra poziţiilor întărite ocupate încă din data de 30 ianuarie de Divizia 1 britanică, care încerca fără succes să înainteze către Campoleone. Din fericire, brigada de avangardă a Diviziei 56 britanice tocmai debarcase, aşa că Aliaţii reuşiră să facă faţă atacului. Următorul contraatac, mai puternic, avu loc pe data de 7 şi, deşi fu oprit, pierderile britanicilor fură atît de grele încît Divizia 1 trebui să fie înlocuită de Divizia 45 americană, care tocmai sosise.

Pe la jumătatea lui februarie Mackensen era pregătit să-şi lanseze contraatacul, el dispunînd acum de zece divizii care încercuiau cele cinci ale Aliaţilor, aflate în capul de pod; el mai era

sprijinit şi de o reîmprospătată forţă aeriană. „Goliaţii", tancuri miniatură, comandate de la distanţă şi umplute cu explozibil, erau destinate creării confuziei în rîndurile apărătorilor. Puterea germanilor nu fusese afectată nici de atacurile Aliaţilor de la Monte Cassino şi nici de raidurile aeriene ale acestora.

Ofensiva germanilor asupra capului de pod fu declanşată la 16 februarie, pe întreg perimetrul şi cu sprijinul frecventelor raiduri ale Luftwaffe-ei. Pînă spre seară se produse o ruptură în sectorul apărat de Divizia 45 americană. Era ocazia mult aşteptată de nemţi: 14 batalioane, conduse de favoritul lui Hitler, Regimentul de Infanterie Lehr, susţinute de înaintarea din 17 februarie a tancurilor, dădură năvală pe drumul Albano-Anzio pentru a lărgi breşa şi a-i împinge pe Aliaţi. Victoria se zărea la orizont.

Numărul mare şi aglomerarea forţelor pe acest unic drum se constituiră însă într-o piedică, oferind în acelaşi timp o ţintă aglomerată pentru artileria şi avioanele Aliaţilor, ca şi pentru tunurile de pe navele acestora. Tancurile „Goliat" se dovediră un eşec. Totuşi, în ciuda grelelor pierderi suferite de nemţi, forţa atacului îi obligă pe Aliaţi să dea înapoi. Un nou asalt, pe data de 18, la care se alătură şi Divizia 26 Tancuri, îi împinse pe Aliaţi şi mai mult către plaje. Dar Diviziile britanice 56 şi 1, ca şi Divizia 45 americană, luptară cu disperare şi reuşiră în cele din urmă să se menţină pe ultima linie defensivă a capului de pod. Germanii fură ţinuţi în şah în golful Carroceto, iar trupele lor de asalt se clătinară sub impactul contraatacului. Pe data de 20 diviziile de grenadieri tanchişti făcură un ultim efort, dar atacul lor fu repede stopat. La succes contribui şi sosirea generalului Lucian K. Truscott, iniţial adjunctul, ulterior înlocuitorul lui Lucas. În sectorul britanic, generalul-maior W. R. C. Penney, comandantul Diviziei 1, fusese rănit, înlocuitorul acestuia, generalul-maior Gerald Templer, reuşind să coordoneze cu pricepere defensiva ambelor divizii britanice.

Înfuriat de înfrîngere, Hitler ordonă o nouă ofensivă începînd cu data de 28 februarie; atacuri diversioniste precedară ofensiva principală a patru divizii, care se desfăşură pe drumul Cisternei.

Această ofensivă fu ținută în șah fără dificultate de către Divizia 3 americană, pentru ca după trei zile, o dată cu limpezirea cerului, forțele aeriene americane să spulbere forțele de atac. Pe 4 martie, datorită pierderilor grele, Mackensen fu silit să ordone încetarea atacului. Cinci divizii germane fură lăsate să mențină încercuirea, în timp ce restul trupelor fu retras pentru odihnă.

Aliații lansară un nou atac asupra culmilor de la Monte Cassino, cu scopul de a curăța calea pentru ofensiva de primăvară. Atacul fu și mai direct de data asta. Divizia neo-zeelandeză urma să forțeze accesul către oraș, apoi Divizia 4 indiană urma să preia atacul asupra Dealului Mănăstirii. Se recurse la un aprig bombardament de la sol și aerian – 190 000 de obuze și o mie de tone de bombe – pentru a paraliza trupele germane din oraș.

Bombardamentul avu loc pe data de 15 martie, cînd vremea se îmbunătățise suficient. Dar apărătorii acestui sector, un regiment de elită format din trei batalioane ale Diviziei 1 Parașutiști, nu numai că rezistară cu stoicism acestui dublu bombardament, dar supraviețuiră suficienți pentru a ține în șah forțele de asalt care-i urmară. Nemții profitară de ruinele rămase în urma bombardamentului, care blocau accesul tancurilor aliate. Deși Dealul Castelului fu cucerit, înaintarea Diviziei 4 indiene către înălțimile următoare fu împiedicată de o ploaie torențială care veni în ajutorul nemților. O companie de gurkhas reuși să ajungă doar pînă la Colina Spînzuratului, aflată chiar sub Dealul Mănăstirii, dar fu izolată pe poziții. Între timp se desfășurau lupte aprige în oraș. Tentative din partea ambelor părți fură sortite eșecului pe data de 19. În ziua următoare Alexander hotărî că dacă forțele aliate nu vor obține victoria în următoarele treizeci și șase de ore, ofensiva urma să fie abandonată datorită pierderilor care deveneau din ce în ce mai mari. Încetarea definitivă a atacului se produse pe data de 23, cu acordul lui Freyberg. Așa că și a Treia Bătălie a Cassino-ului avu un final nefericit. După acest episod Corpul

neozeelandez fu dezmembrat, unitățile acestuia fiind mai întîi trimise la odihnă, apoi dispersate și alipite altor corpuri. Sectorul Monte Cassino fu lăsat în grija Diviziei 78 britanice și a Brigăzii 1 de Gardă a Diviziei 6 blindate.

Alexander avansase pe 22 februarie propunerea ca Operațiunea „Diadema" să se desfășoare pe valea rîului Liri și să cuprindă un atac printr-o breșă creată de forțele care dețineau capul de pod de la Anzio. Acesta va semăna în linii mari cu schema ofensivă din ianuarie, dar urma să fie mai bine planificată și coordonată, urmînd să înceapă cu trei săptămîni înainte de „Overlord", operațiunea de debarcare în Normandia care urma să pornească din Anglia, peste Canalul Mînecii; se spera astfel că „Diadema" putea conduce la atragerea unor divizii germane din Franța către Italia.

Planul elaborat de șeful de Stat Major al lui Alexander, John Harding, concentra o forță suplimentară pentru acest atac prin lăsarea unui singur corp de armată pe litoralul adriatic al Italiei și deplasînd lateral, către vest, restul Armatei a 8-a, care urma să ocupe sectorul văii Liri și Monte Cassino. Armata a 5-a, inclusiv francezii, urmau să se ocupe nu numai de sectorul Garigliano, de pe flancul stîng, dar și de capul de pod de la Anzio. Se făcu și propunerea ca Operațiunea „Nicovala", debarcarea din sudul Franței, să fie abandonată.

În timp ce comandanții britanici erau, cum era de așteptat, de acord cu planul, șefii Statului Major American erau contra acestuia. Aceștia rămîneau la părerea că o debarcare în sudul Franței va fi o diversiune mai utilă debarcării din Normandia. Eisenhower propuse atunci o soluție de compromis, respectiv acordarea priorității ofensivei din Italia și continuarea în paralel a punerii la punct a „Nicovalei". Dacă pînă la data de 20 martie urma să se dovedească imposibilă organizarea unei puternice operații de debarcare, atunci urma să fie retrasă majoritatea navelor din apele italiene, pentru a sprijini operațiunea „Overlord". Această soluție de compromis fu acceptată de șefii Statului Major Combinat, la 25 februarie.

Ziua luării unei decizii se apropia, iar generalul Maitland Wilson – care fusese numit în nou-creata funcție de Comandant Suprem al Mediteranei – fu informat de către Alexander că ofensiva de primăvară din Italia nu avea cum să înceapă înainte de luna mai și i se sublinie că nici o unitate nu putea fi retrasă pentru a lua parte la „Nicovala" înainte ca forțele principale care atacau Linia Gustav să spargă frontul pentru a se uni cu cele de la Anzio. Aceasta însemna că, dacă se luau în calcul și circa zece săptămîni necesare pentru regrupare și pregătire, „Nicovala" nu avea cum să înceapă înainte de sfîrșitul lunii iulie – deci la aproape două luni după debarcarea plănuită în Normandia și nu înainte de aceasta, conform scopului diversionist pentru care „Nicovala" fusese pusă la punct. În aceste condiții, Maitland Wilson și Alexander se crezură îndreptățiți să renunțe la „Nicovala" și să depună toate eforturile pentru încununarea de succes a campaniei din Italia. Această linie corespundea preferințelor lui Churchill și a Statului Major britanic. Eisenhower înclina spre a le da dreptate, chiar dacă motivele lui erau legate de faptul că, în aceste condiții, majoritatea navelor din Mediterană puteau fi acum transferate pentru a sprijini operațiunea „Overlord". Însă Statul Major american, în timp ce acceptă o amînare a „Nicovalei" pînă în luna iulie, se opuse abandonării totale a acesteia, exprimîndu-și îndoielile legate de rezultatele continuării ofensivei în Italia dincolo de limitele la care aceasta ajunsese deja. Își manifestă și dubiile legate de reușita acesteia în a atrage divizii germane din Normandia – dubii care se dovediră curînd juste. Se iscă o ceartă prelungită, manifestată printr-un schimb de telegrame interminabile care conțineau argumentele lui Churchill și ale președintelui Roosevelt.

În acest timp, în Italia continuau pregătirile ofensivei de primăvară – aflată în sfera britanică de comandă. Reamplasarea Armatei a 8-a, împreună cu alți factori, inclusiv insuficiența navelor, întîrzie lansarea ofensivei pînă la data de 11 mai. Sarcina Armatei a 8-a era de a cuceri Monte Cassino, ajutată de atacul de pe flancul stîng al Armatei a 5-a către Garigliano, cît și de spargerea încercuirii

de către forțele care dețineau capul de pod de la Anzio și înaintarea acestora către Valmontone, pe Autostrada Șase. La Anzio se găseau acum șase divizii aliate, care se confruntau cu cinci divizii germane – și cu încă patru divizii germane de rezervă, dislocate în jurul Romei. Pe Linia Gustav se găseau 16 divizii aliate (din care patru foarte înaintate, gata oricînd de acțiune), contra șase divizii germane (cu una în rezervă). Cea mai mare parte a forțelor aliate din acest sector era concentrată pe fîșia care se întindea de la Cassino și pînă la gurile rîului Garigliano – totalizînd 12 divizii (două americane, patru franceze, patru britanice și două poloneze) pentru a sparge frontul, urmate imediat de încă patru divizii pentru a profita de breșă și a ataca pe valea rîului Liri, în speranța de a străpunge Linia lui Hitler, aflată la vreo 10 km mai în spate, înainte ca nemții să se poată grupa pentru a astupa breșa și a se fortifica la loc.

Cele nouă divizii ale Armatei a 8-a erau dotate cu peste o mie de tunuri, și aveau de partea lor vremea uscată care permise tancurilor și restului motorizatelor de a le urma înaintarea, contrar condițiilor meteorologice din campania de iarnă, cînd terenul fusese mocirlos aproape tot timpul. Așa deci, cele trei divizii blindate (6 britanică, 5 canadiană și 6 sud-africană) beneficiau de condiții mult mai prielnice decît în campaniile trecute.

În decursul atacului, Corpul polonez format din două divizii urma să ia cu asalt Cassino, în timp ce Corpul 13 britanic, format din patru divizii, înainta către St. Angelo, pe flancul stîng.

Întreaga ofensivă aliată de pe frontul principal urma să fie sprijinită de peste 2 000 de tunuri, iar forțele aeriene aliate să-și aducă și ele aportul, bombardînd zdravăn întreaga întindere de căi ferate și șosele, după care să se concentreze, în ultimul stadiu, asupra obiectivelor militare de pe cîmpul de luptă. (Această operațiune aeriană, „Strangularea", nu dădu însă rezultatele scontate, nereușind să afecteze prea grav sistemul de comunicații și de aprovizionare german.) Se utilizară și acțiuni de sabotaj pe scară largă, însă cu aceleași efecte dezamăgitoare. O altă dezamăgire o constituiră

repetițiile trupelor aliate care încercară să-l facă pe Kessellring să creadă că aceștia chiar urmau să debarce la Civitavecchia, în nordul Romei – însă acesta era deja convins că Aliații urmau să profite de avantajul unor astfel de debarcări, așa că se osteniră degeaba.

Ofensiva se dezlănțui la orele 23 în noaptea de 11 mai printr-un masiv bombardament de artilerie, urmat de înaintarea promptă a infanteriei. În primele trei zile înaintarea fu foarte lentă, izbindu-se de o rezistență îndîrjită în majoritatea sectoarelor. Corpul polonez condus de generalul Anders suferi pierderi grele în timpul atacului asupra Monte Cassino-ului, în ciuda îndîrjirii cu care luptă și a priceperii cu care abordă căi mai puțin directe de atac. Înaintarea Corpului 13 britanic fu și ea foarte înceată; pierderile acestuia ar fi fost și mai grele dacă polonezii nu ar fi atras aproape întreaga atenție a inamicului. Nici Corpul 2 american nu reuși să înainteze prea mult pe sectorul său de litoral. Corpul franțuzesc condus de Juin însă, aflat între ultimele două, întîmpină opoziția unei singure divizii contra celor patru ale sale și reuși să înainteze relativ mai repede prin regiunea muntoasă de dincolo de rîul Garigliano, acolo unde nemții nu se așteptaseră la un atac prea serios. Pe data de 14 francezii năvăliră în valea rîului Ausente, iar Divizia 71 germană începu rapid să dea înapoi din fața lor. De aceasta profită Corpul 2 american, care începu acum să preseze mai puternic și să înainteze mai rapid pe drumul de coastă, îndreptîndu-se către Divizia 94 germană. Mai mult, cele două divizii nemțești din zonă trecură acum la retragere, despărțite între ele de lanțul Munților Aurunci, care aproape că nu era străbătut de nici un drum. Juin, profitînd de ocazie, își trimise „goumii" săi marocani crescuți la munte – o unitate de mărimea unei divizii aflată sub comanda lui Guillaume – prin spărtura astfel creată, peste munți, pentru a străpunge Linia lui Hitler aflată mai în spate, pe valea Liriului, înainte ca breșa să poată fi astupată.

Flancul drept al nemților, sau aripa de vest, începuse deja să se prăbușească, iar perspectivele de redresare erau foarte slabe, mai ales datorită faptului că Senger, abilul său comandant, era

plecat tocmai la data declanşării atacului. La asta se adăugă şi faptul că, de această dată, Kesselring nu se grăbea să trimită întăriri în sud, înainte de a vedea care-i situaţia din nord; prima divizie de întărire fuse astfel trimisă către sud abia pe data de 13, către valea rîului Liri. Deşi urmară imediat încă trei, acestea fură înghiţite de vîrtejul bătăliei, ajungînd prea tîrziu pentru a mai putea stabiliza frontul. Germanii din sectorul de la Monte Cassino opuseră rezistenţă încă vreo cîteva zile, deşi pe data de 15 fusese aruncat în luptă şi Corpul canadian; în noaptea de 17, neîmblînzitele trupe de paraşutişti germane se retraseră în sfîrşit, permiţînd, în dimineaţa care urmă, accesul polonezilor în acele ruine îndelung disputate ale mănăstirii Monte Cassino. Atacul curajos îi costase pe polonezi aproape patru mii de morţi.

O dată ce rezervele slăbite ale nemţilor fură în sfîrşit atrase către sud, sosise momentul plănuit al spargerii încercuirii de la Anzio. Capul de pod de acolo fusese întărit cu încă o divizie americană, 36. Prin ordonarea pe 23 mai a începerii atacului, Alexander spera să obţină deplasarea rapidă a forţelor de la Anzio pînă la Valmontone, tăind astfel Autostrada Şase – principala cale de acces către interior – izolînd astfel cea mai mare parte a Armatei a 10-a germane care ocupa Linia Gustav. Dacă acţiunea reuşea, atunci Roma era coaptă pentru a cădea în mîinile Aliaţilor. Planurile îi fură însă date peste cap de diferenţa de opinie a lui Mark Clark şi de dorinţa acestuia ca unităţile Armatei a 5-a să fie cele care vor intra primele în Roma. Diviziile americane 1 blindată şi 3 infanterie ajunseră la Cori, chiar lîngă Autostrada Şapte de coastă – dar departe de Autostrada Şase – pe data de 25, după o înaintare de douăzeci de kilometri; acolo făcură joncţiunea cu Corpul 2, care se îndrepta către nord pe Autostrada Şapte. Singura divizie motorizată de care mai dispunea Kesselring, Divizia Hermann Göring, se îndreptă cu toată viteza într-acolo pentru a opri atacul – deşi era aprig hărţuită de atacurile aeriene ale Aliaţilor. În această etapă Mark Clark se îndreptă cu patru divizii direct către Roma, lăsînd o singură divizie să înainteze către Valmontone; înaintarea

acesteia fu oprită de grosul a trei divizii germane, la cinci kilometri de Autostrada Şase.

Intervenţiile lui Alexander la Churchill nu reuşiră să obţină schimbarea direcţiei de atac al lui Mark Clark, a cărui înaintare fu de altfel încetinită de rezistenţa opusă de poziţiile germane defensive aflate la sud de Roma, pe Linia Cezar. Mai mult, diviziile blindate ale Armatei a 8-a se treziră că desfăşurarea lor pe Valea Liriului nu era chiar atît de facilă pe cît se sperase; acestea nu izbutiră să ţintuiască cu spatele de munţii Apenini Armata a 10-a germană care se retrăgea. Germanii reuşiră să scape în siguranţă, pe drumuri care tăiau munţii, sarcina lor fiind uşurată şi de absenţa unei intervenţii din partea forţelor de la Anzio.

Pentru cîteva zile se părea că, într-adevăr, germanii au şansa de a se aşeza şi a-şi stabiliza frontul pe Linia Cezar datorită puternicei lor defensive de pînă atunci, condusă de către Senger, în sectorul Arce-Ceprano, de-a lungul Autostrăzii Şase; ei contau şi pe sprijinul diviziilor blindate, care se străduiau, greoaie şi istovite, să ajungă la ei pe drumul aglomerat.

Perspectiva întunecată a unei strînsori ca într-un cleşte fu anulată prin succesul repurtat de Divizia 36 americană, care reuşi pe 30 mai să ocupe Velletriul de pe Autostrada Şapte, aflat pe Dealurile Alban, străpungînd astfel Linia Cezar. Profitînd de oportunitatea creată, Mark Clark ordonă ofensiva generală a Armatei a 5-a. Astfel, Corpul 2 al Armatei a 5-a ocupă Valmontone şi îşi continuă atacul pe Autostrada Şase, către Roma, în timp ce grosul Corpului 6 îi oferi sprijin de pe Autostrada Şapte. În faţa a 11 divizii, forţele germane, inferioare ca număr, fură silite să dea înapoi, permiţînd americanilor să intre în Roma pe data de 4 iunie. Podurile din Roma fură găsite neatinse, întrucît Kesselring preferase să declare Roma un „oraş deschis", decît să rişte distrugerea Oraşului Sfînt printr-o luptă prelungită.

Două zile mai tîrziu, pe 6 iunie, începu debarcarea din Normandia – iar campania din Italia trecu pe un plan secundar.

Ofensiva lor de primăvară din Italia, Operațiunea „Diadema", îi costase pe americani 18 000 de morți și răniți, pe britanici 14 000, iar pe francezi 10 000, pînă la încununarea de succes a operațiunii prin ocuparea Romei. Nemții înregistrară numai 10 000 de morți și răniți, dar încă vreo 20 000 fură luați prizonieri în acțiuni succesive.

Din punctul de vedere al forțelor implicate – treizeci de divizii aliate contra 22 germane, raportul efectiv al numărului de soldați fiind de 2 la 1 – continuarea ofensivei aliate în Italia nu se dovedise o bună investiție strategică. Nu reușise nici atragerea forțelor germane, pentru a ușura debarcarea din Normandia. Într-adevăr, „nu reușise împiedicarea inamicului de a-și întări pozițiile din nord-vestul Europei". Forțele germanilor din nordul Franței (de la nord de Loara) și din Țările de Jos crescură de la 35 de divizii cîte fuseseră la începutul anului 1944, la 41 în iunie 1945, data invaziei aliate peste Canalul Mînecii.

Singura afirmație care poate fi făcută, din punctul de vedere strategic despre campania din Italia, în legătură cu sprijinul dat de aceasta debărcării din Normandia, este că fără presiunea pe care această campanie o exercitase asupra nemților, aceștia ar fi putut să-și întărească și mai mult forțele din Franța. Amploarea atacului și a forțelor imediate de debarcare fu restricționată de numărul ambarcațiilor disponibile, așadar forțele aliate care luaseră parte la campania din Italia nu ar fi putut contribui la creșterea forței de impact a debarcării din Normandia în cruciala ei fază de debut. Pe de altă parte, utilizarea în Normandia a forțelor germane blocate în Italia ar fi putut avea un efect dezastruos asupra invaziei. Această afirmație stă în picioare, deși, în mod ciudat, mulți susținători britanici ai campaniei din Italia au omis s-o facă, încercînd să aducă prea multe argumente. Există totuși și un dubiu cu privire la veridicitatea acestei afirmații, respectiv dacă ar fi fost posibilă o amplă mutare de trupe din Italia în Normandia, în condițiile în care Aliații ar fi putut-o oricînd opri prin bombardarea căilor ferate.

În sfera politicului, cel mai notabil eveniment al acestei perioade a fost abdicarea regelui Victor Emmanuel în favoarea fiului său şi înlocuirea primului-ministru italian, mareşalul Badoglio, cu anti-fascistul Signor Bonomi.

Pentru armatele aliate din Italia, urmarea mult-rîvnitei ocupări a Romei fu dezamăgitoare. Aceasta ca urmare a unor hotărîri luate la nivel înalt, pe de o parte, cît şi a revenirii germanilor şi a contraatacurilor acestora, pe de altă parte.

În ciuda faptului că Maitland Wilson era de acord cu părerea americanilor că „Nicovala", chiar întîrziată, era cea mai eficientă operaţiune pe care Comandamentul Mediteranei o putea întreprinde pentru atragerea diviziilor germane din nordul Franţei, ajutînd astfel progresul înaintării din Normandia, Alexander era de altă părere. Pe data de 6 iunie, la două zile după ocuparea Romei, acesta îşi puse în aplicare planul care urma reuşitei „Diademei". El îşi spuse că dacă forţele sale nu suferiseră pierderi, acestea trebuiau să fie în stare să atace „Linia Gotică" de la nord de Florenţa, pe „coapsa" peninsulei italice, la data de 15 august, – dată fixată de către Wilson pentru iniţierea „Nicovalei" – şi să străpungă această barieră în cazul în care Hitler nu ar aduce cel puţin încă opt divizii cu care s-o consolideze. După aceea, el fu de părere că va putea curînd să ocupe tot nord-estul Italiei, avînd şansa de a trece chiar şi prin aşa-numita „Breşă a Ljublianei", pentru a intra în Austria. Era un punct de vedere foarte optimist asupra posibilităţilor de depăşire rapidă a deselor obstacole muntoase aflate între Veneţia şi Austria, cu numeroasele poziţii potenţial-încetinitoare ale acestora – şi chiar mai optimist dacă se aveau în vedere repetatele respingeri suferite de italieni acolo, în timpul Primului Război Mondial, chiar şi în tatonările de debut.

Planul fu însă pe placul lui Churchill şi al şefilor de Stat Major britanic, cu deosebire lui Alan Brooke – ca o alternativă a pierderilor grele, chiar catastrofale, pe care aceştia se temeau că le va aduce debarcarea din Normandia. Pentru susţinerea planului,

Alexander avea mai mulți sorți de izbîndă subliniind valoarea morală a acestuia, impresionîndu-și oamenii cu importanța campaniei din Italia.

Statul Major american, condus de generalul Marshall, se opunea acestei noi și nesigure prelungiri a ofensivei în Italia, dar Alexander reuși să-l învingă pe Maitland Wilson. Apoi, Eisenhower fu cel care susținu „Nicovala". Încă o dată, Churchill și cu Roosevelt ajunseră la o neînțelegere. Pe 2 iulie britanicii fură siliți să cedeze, iar Wilson primi ordinul de a lansa „Nicovala" – rebotezată, mai modest, „Dragonul" – pe data de 15. Hotărîrea necesita plecarea Corpului 6 american (compus din trei divizii) și a Corpului francez (compus din patru divizii) – conducerea celui din urmă și pînă la ultimul soldat, preferau firește să dea o mînă de ajutor la eliberarea patriei lor. Armata a 5-a fu astfel redusă la cinci divizii, iar Grupul de Armate pierdu aproape șaptezeci la sută din sprijinul său aerian.

În tot acest timp Kesselring și cu trupele sale se străduiau, cu destul succes, să-i împiedice pe Aliați de a profita de rezultatele victoriei lor parțiale. Pierderile nemților în operațiunea „Diadema" fuseră destul de grele, patru divizii de infanterie trebuind retrase pentru refacere, alte șapte fiind drastic reduse. Dar patru noi divizii soseau ca întăriri, alături de un regiment de tancuri grele. Majoritatea acestor întăriri fuseseră trimise Armatei a 14-a, cea care acoperea căile mai ușoare de acces. Kesselring plănuise încetinirea înaintării Aliaților printr-o serie de acțiuni desfășurate în acest scop pe tot parcursul verii, urmînd apoi să se retragă pe pozițiile puternicei Linii Gotice pentru iernat. Cam la vreo 130 km la nord de Roma exista o linie naturală de apărare, lîngă Trasimene, acolo unde Hannibal își organizase măiastra-i capcană, care oferea o poziție ideală pentru opunerea unei prime rezistențe. Geniștii germani, experți în demolări, aveau să ajute și ei la încetinirea înaintării Aliaților.

Înaintarea începu pe 5 iunie, a doua zi după intrarea americanilor în Roma. Aceasta însă nu forțase suficient de puternic la începuturi, atunci cînd ar fi avut șanse mai mari. Francezii trecură apoi în avangarda sectorului Armatei a 5-a, în timp ce Corpul 13

britanic forța înaintarea pe Autostrăzile Trei și Patru, adînc în teritoriu, unde întîmpina o opoziție din ce în ce mai fermă, pînă ce fu nevoit să se oprească în fața liniei de la Trasimene. Înaintarea fu stopată și în celelalte sectoare. Așadar, în mai puțin de două săptămîni de la retragerea sa din Roma, Kesselring reușise să stabilizeze situația care amenințase să devină foarte primejdioasă.

El mai fusese informat și că Înaltul Comandament al Wehrmachtului – OKW – îi trimitea încă patru divizii, care fuseseră inițial destinate frontului rusesc, împreună cu noi recruți care să-i întărească diviziile cele mai crunt lovite. Acestea urmau să se adauge celor patru divizii și regimentului de tancuri grele care deja începuseră să sosească. Ca o ironie a soartei, aceste întăriri puternice ale forțelor lui Kesselring soseau în momentul în care Alexander se confrunta cu deprimanta plecare a șapte dintre diviziile sale, alături de cea mai mare parte a forței sale aeriene și a elementelor logistice ale Grupului Aliat de Armate din Italia.

Kesselring se dovedise un abil conducător, iar acum norocul era de partea lui. El se decise să rămînă pe poziții, pe o convenabilă linie de apărare naturală, pînă ce Aliații își vor pierde suflul.

Cele două luni de vară care se scurseră de la 20 iunie constituiră o perioadă de dezamăgire și frustrare pentru armata lui Alexander. Înaintările erau minore și nu păreau a avea vreun aspect decisiv. Luptele reprezentau acțiuni izolate între grupuri individuale de soldați Aliați și nemți, unde tactica celor din urmă se dovedise a fi aceea de a rezista pe poziții pînă ce vedeau că Aliații se pregătesc pentru un atac masiv, după care urma retragerea nemților către următoarea linie de obstacole.

Rezultatele regrupării rapide a lui Kesselring se concretizară în următoarele: Corpul 14 tancuri german, de pe coasta de vest, avea în față Corpul 2 american; Corpul 1 parașutiști se confrunta cu Corpul francez (care încă nu fusese retras pentru „Nicovala"; Corpul 76 tancuri se confrunta cu Corpurile britanice 13 și 10, iar Corpul 51 vînători de munte, cu Corpul 2 polonez, pe coasta adriatică.

La începutul lui iulie, centrul forțelor aliate, împiedicat de vremea nefavorabilă, începu în sfîrșit să pătrundă prin linia de la Trasimene; după cîteva zile însă, fu iarăși ținut în șah, de pe linia Arezzo. La 15 iulie nemții părăsiră Arezzo, retrăgîndu-se treptat pe linia Arno, de la Pisa prin Florența, apoi în continuare către est. Aici armatele aliate fură silite să se oprească o perioadă mai îndelungată, deși se aflau la mică distanță de scopul lor final, Linia Gotică. Frustrarea lor fu parțial compensată de capturarea Anconei de către polonezi, pe 18 iulie, și a Leghornului de către americani, pe 19, ceea ce duse la scurtarea căilor de aprovizionare.

Ținînd cont de dorințele britanicilor, mai ales de cele ale lui Churchill și Alexander, de a accelera campania din Italia – în ciuda dezamăgirilor repetate și a slăbirii forțelor – se continuă planificarea unei mari ofensive de toamnă asupra Liniei Gotice. Se spera în continuare că aceasta își va aduce contribuția prin atragerea forțelor germane de pe principalele teatre de luptă, sau, alternativ, că dacă se va produce o prăbușire a Frontului de Vest, aceasta va duce la retragerea forțelor germane din Italia, permițînd astfel armatei lui Alexander de a profita de pe urma unei breșe în nordul Italiei pentru a înainta către Trieste și Viena.

Fostul plan de atac asupra Liniei Gotice, făcut de șeful Statului Major al lui Alexander, Harding, împreună cu Statul Major al Grupului de Armate, se bazase pe ideea unei lovituri-surpriză pe centrul frontului german, în Apenini; pe 4 august însă, Oliver Leese, comandantul Armatei a 8-a, îl convinse pe Alexander să adopte un alt plan. Acest nou plan se baza pe mutarea Armatei a 8-a înapoi, pe neobservate, către coasta adriatică, de unde aceasta urma să atace către Rimini. Atrăgînd astfel atenția lui Kesselring asupra coastei adriatice, Armata a 5-a putea ataca pe centru-stînga, cu scopul de a ocupa Bologna. Apoi, cînd Kesselring va reacționa la acest nou atac, Armata a 8-a își va continua înaintarea pentru a năvăli în Cîmpia Lombardiei, acolo unde blindatele acesteia vor avea mai mult spațiu de manevră decît au avut vreodată de la debarcarea în Italia.

În ciuda problemelor administrative pe care acesta le implica, noul plan fu bine venit, mai ales avîndu-se în vedere diminuarea şanselor planului inițial prin dislocarea francezilor, care dispuneau de soldați pricepuți la luptele din munți. Leese mai era de părere și că Armatele a 5-a şi a 8-a vor da rezultate mai bune dacă nu vor urmări același obiectiv. Alexander acceptă rapid argumentele acestuia și adoptă noul plan, care fu botezat Operațiunea „Măslina".

Acesta avea însă și dezavantaje, care apărură mai ales după lansarea operației. Deși scăpase de culmile muntoase, Armata a 8-a se confrunta acum cu o serie de traversări dificile de cursuri de apă, care îi încetineau înaintarea. De partea cealaltă, Kesselring profită de faptul că avea la dispoziție o excelentă autostradă laterală care să-i permită deplasarea armatei, Autostrada Nouă, care ducea de la Rimini către vest, prin Bologna. Cei ce plănuiseră acțiunea britanică se pare că se bazaseră prea mult pe absența ploilor. Ținutul de la nord de Rimini, deși plat, devenise mlăștinos – departe de a fi potrivit pentru înaintarea rapidă a blindatelor.

Ofensiva lui Alexander debută bine, pe 25 august, chiar dacă cu zece zile mai tîrziu decît data inițial planificată. Nemții fură din nou luați prin surprindere, întrucît nu reuşiră să observe mutarea Corpului 5 britanic (din cinci divizii) şi a Corpului 1 candian (din două divizii) pe poziții de luptă, în spatele Corpului 2 polonez. (Corpul 10 britanic continua să mențină centrul sectorului muntos, în timp ce Corpul 13 se deplasase către vest pentru a sprijini atacul pe care urma să-l declanşeze Armata a 5-a.)

Numai două divizii slabe, deşi sprijinite de Divizia 1 Paraşutişti, ocupau sectorul adriatic – în acea perioadă, mişcarea forțelor germane se desfăşura mai ales de la est la vest. Înaintarea Corpului polonez de-a lungul coastei Adriaticii atrăsese puțină atenție, şi abia pe 29 august, după patru zile de înaintare a trei Corpuri aliate pe un front îngust – timp în care acestea cîştigară 15 km, de la Metauro la Foglia – germanii începură să risposteze. Pînă a doua zi, o mare parte din două divizii ajunse la fața locului pentru a preîntîmpina înaintarea Aliaților, dar fu prea

tîrziu pentru a împiedica ajungerea acestora la Rîul Conca, aflat la încă 11 km distanţă, pînă pe 2 septembrie.

Sosise însă vremea ca Armata a 8-a să se poticnească. Lupta principală se dădea pentru creasta Coriano de dincolo de Ausa, de care îi despărţeau încă două rîuri. Pe 4 septembrie înaintarea britanică se opri acolo şi se frînse. Nemţii primeau întăriri în acest timp, iar ploile torenţiale veniră în ajutorul lor începînd cu data de 6.

Kesselring ordonase o retragere generală a restului diviziilor sale pe poziţiile Liniei Gotice, ceea ce-i micşorase frontul, disponibilizînd astfel trupe pentru sectorul adriatic. Această retragere parţială deschise calea traversării Rîului Arno, aşa încît Armata a 5-a era acum gata de atac. Începînd din data de 10 septembrie, Corpul 2 american şi Corpul 13 britanic trecură la atacuri asupra poziţiilor germane, slab dotate dar apărate cu încăpăţînare şi, o săptămînă mai tîrziu, trecură prin Trecătoarea Il Gioga din nordul Florenţei. Încă o dată Kesselring păru luat prin surprindere, şi păru să nu-şi dea seama că aceasta era o ofensivă de proporţii pînă pe data de 20, la zece zile după declanşarea acesteia; abia atunci el trimise două divizii în zonă. Pînă atunci însă, divizia de rezervă a americanilor, 88 infanterie, se năpustise înainte pentru a ataca Bologna din est. Chiar şi atunci, deşi pierduseră Linia Gotică, cît şi poziţiile aflate mai în spate la Monte Battaglia, nemţii se dovediră capabili de a ţine piept atacului aliat. La sfîrşitul lui septembrie, Mark Clark fu silit de a reveni la ideea iniţială a unui atac mai direct asupra Bolognei.

Între timp Armata a 8-a britanică avea încă probleme pe coasta adriatică. Pînă la 17 septembrie, părţi din zece divizii germane sosiră la faţa locului, îngreuind şi mai mult înaintarea britanică. Deşi canadienii reuşiră să ajungă la Rimini pe 21 şi, deci, în delta Văii Po, nemţii se retraseră pe următoarea linie defensivă, aceea a rîului Uso – vestitul Rubicon al timpurilor străvechi. Mai erau încă treisprezece rîuri de traversat în această regiune plată şi acoperită de ape înainte de a ajunge la Po – acest efort îi costă pe Aliaţi pierderea a cinci sute de tancuri – împotmolite sau stricate –

, în timp ce majoritatea infanteriştilor arătau ca nişte strigoi. Astfel, nemţii putură să deplaseze o parte însemnată a trupelor pentru a ţine în şah Armata a 5-a.

Pe 2 octombrie Mark Clark reluă ofensiva către Bologna, de astă dată pe Autostrada 65. Fură aruncate în luptă toate cele patru divizii ale Corpului 2, dar apărarea germană se opuse cu asemenea dîrzenie, încît în următoarele trei săptămîni progresul americanilor însumă o medie cam de o milă pe zi; la 27 octombrie, ofensiva fu abandonată. Pînă la sfîrşitul lui octombrie se poticni şi înaintarea Armatei a 8-a, după ce aceasta reuşise să traverseze numai cinci rîuri şi se găsea încă la 80 km depărtare de Po.

Singurele modificări notabile în această perioadă fură cele legate de comanda trupelor. Kesselring, rănit într-un accident auto, fu înlocuit cu Vietinghoff. La comanda Armatei a 8-a, McCreery îl înlocui pe Leese – care fusese trimis în Birmania. Către sfîrşitul lui noiembrie, Maitland Wilson fu trimis la Washington, locul acestuia fiind preluat de către Alexander, în timp ce Mark Clark trecu la comanda Grupului de armate din Italia.

Situaţia în care se găseau Aliaţii la sfîrşitul anului 1944 era cu mult mai dezamăgitoare decît speraseră aceştia la începutul primăverii, sau pe parcursul verii. În ciuda faptului că Alexander se arăta încă optimist în ceea ce privea un atac asupra Austriei, greoiul marş în susul Peninsulei Italice făcea ca orizontul unei astfel de acţiuni să nu se întrezărească prea curînd, ci să fie mai degrabă nerealist. Cel puţin aceasta era părerea lui Maitland Wilson, pe care acesta şi-o declară în raportul său înaintat Statului Major britanic, pe data de 22 noiembrie. Neîncrederea şi nemulţumirea soldaţilor Aliaţi se manifestară printr-o creştere a numărului de dezertări.

O ultimă tentativă de ocupare a Bolognei şi Ravennei în scopul transformării acestora în baze de iarnă avu loc la sfîrşitul anului 1944. Canadienii din Armata a 8-a reuşiră să ocupe Ravenna pe 4 decembrie. Succesul lor îi obligă pe nemţi să trimită încă trei divizii la faţa locului pentru a opri înaintarea Armatei a 8-a. Acest lucru

păru să sporească şansele Armatei a 5-a. Din păcate, contraatacul de pe 26 decembrie din Valea Senio tăie speranțele Aliaților. Contraatacul fu dat din ordinul lui Mussolini, în ideea de a depăşi contraofensiva lui Hitler din Ardeni şi fu dus la îndeplinire de trupele italiene loiale acestuia; el fu repede oprit, şi fără probleme deosebite pentru Aliaţi. Armata a 8-a era însă epuizată acum şi ducea lipsă de muniţii, în timp ce era cunoscut că nemţii dispuneau de rezerve importante lîngă Bologna. În aceste condiţii, Alexander hotărî trecerea armatelor aliate pe poziţii defensive, în ideea pregătirii unei puternice contraofensive de primăvară.

O altă năruire a speranţelor puse în campania din Italia se datoră hotărîrii luate de Statul Major Combinat de a retrage încă cinci divizii de acolo, pentru a le duce pe Frontul de Vest, unde acestea să-şi aducă aportul la ofensiva de primăvară asupra Germaniei. Drept urmare, Corpul canadian format din două divizii fu trimis pe Frontul de Vest, deşi nu mai fură dislocate şi alte trupe în afară de acestea.

Capitolul 31

Eliberarea Franței

Înainte de a fi lansată, debarcarea din Normandia putea fi considerată o aventură foarte riscantă. Aliații trebuiau să debarce pe o coastă pe care inamicul se afla de patru ani, timp suficient pentru a-și fortifica pozițiile și de a o întesa de obstacole și de cîmpuri de mine. Pentru apărarea ei, nemții dispuneau de 58 de divizii, dintre care zece de tancuri, capabile de contraatacuri rapide.

Posibilitatea Aliaților de a aduce la fața locului forțele concentrate în Anglia era limitată de necesitatea de a traversa Canalul și de numărul de ambarcațiuni de debarcare disponibil. Ei puteau debarca doar șase divizii de pe nave într-o primă fază, la care se adăugau încă trei care, parașutate, dar aveau nevoie apoi de încă o săptămînă pentru a-și putea dubla numărul unităților de pe uscat.

Existau deci destule incertitudini privind posibilitatea lor de a nărui ceea ce Hitler numise „Zidul Atlanticului"; de asemenea, exista riscul ca trupele debarcate să fie aruncate înapoi, în mare.

În ciuda acestor temeri, primele poziții de pe plajă au fost rapid extinse și transformate într-un amplu cap de pod, lat de 150 km. Inamicul s-a dovedit incapabil de a riposta suficient de puternic înainte ca Aliații să pornească la atac de la acest cap de pod. Atacul s-a desfășurat exact în maniera și în locul în

care fusese plănuit de Montgomery. Poziţiile germane din Franţa s-au prăbuşit rapid.

O privire retrospectivă demonstrează că invazia a fost o acţiune cît se poate de simplă şi lipsită de riscuri. Dar aparenţele înşală.

Operaţiunea „s-a desfăşurat conform planului", în cele din urmă, dar nu şi conform graficului orar. În desfăşurarea ei, marja dintre succes şi eşec era foarte firavă. Triumful final a pus în umbră faptul că Aliaţii fuseseră într-un pericol extrem de mare, de care scăpaseră ca prin urechile acului.

Părerea generală potrivit căreia invazia se desfăşura fără probleme a fost generată de sublinierile lui Montgomery, potrivit cărora „bătălia se desfăşura în perfectă concordanţă cu planurile de dinaintea invaziei", cît şi de faptul că armatele aliate ajunseseră la Sena în 90 de zile – pe linia care apărea pe harta lor de previziuni, alcătuită în aprilie, şi care urma să fie cucerită la „Z" + 90.

„Stilul lui Monty" era să prezinte orice operaţiune condusă de el ca pe una care se desfăşura exact aşa cum o plănuise, cu siguranţa şi precizia unei maşini – sau a providenţei. Această trăsătură i-a redus deseori capacitatea de adaptabilitate la situaţii, ceea ce, ca o ironie a soartei, l-a lipsit de aprecierea pentru meritul lui de a combina flexibilitatea şi hotărîrea în conducerea trupelor.

Planul iniţial prevedea cucerirea Caenului încă din prima zi a debarcării, 6 iunie. Acţiunea a debutat bine şi apărarea de coastă a fost învinsă încă de la ora 9 dimineaţa. Evidenţele lui Montgomery ascund însă faptul că înaintarea spre interior, către Caen, a început abia după-amiaza. Această întîrziere s-a datorat înghesuielii care a paralizat traficul pe plajă, cît şi excesivei precauţii a comandanţilor de la faţa locului,deşi nu exista nimic care să le poată sta în cale. Cînd în cele din urmă s-a pornit către Caen, punctul-cheie al zonei invaziei, o divizie germană de tancuri – unica din întreaga zonă – sosise la faţa locului şi i-a ţinut în şah. O a doua divizie de tancuri a sosit în ziua următoare, şi astfel a trecut

Grupul de armate 21 (Montgomery)
Armata 1 SUA (Bradley)
Armata a 2-a britanică (Dempsey)
Corpul 7 SUA
Corpul 5 SUA
Corpul 30 brit.
Corpul 1 brit.
D.29 I. SUA
D.7 Bl. brit.
D. 4 I. SUA
D.1 I. SUA
D.50 I. brit.
D.3 I. canad.
D.3 I. brit.
Auderville
30 iunie
21 iunie
Cherbourg
Cotentin
Les Pieux
Valognes
Montebourg
Merderet
St. Mère Eglise
La Madeleine
UTAH
Carteret
D.8 Aeropurtată SUA
Douve
Portbail
D101 Aeropurtată SUA
Grandcamp
Vierville
OMAHA
Port-en-Bessin
Formigny
Le Hamel
GOLD
La Rivière
JUNO
Courseulles-sur-Mer
Arromanches
Bernières
Luc-sur-Mer
SWORD
Isigny
Aure
Carentan
Trévières
Sully
Sommervieu
Creuilly
Lion-sur-Mer
Douvres
Hermanville
La Haye du Puits
Pădurea Cerisy
Bayeux
Ouistreham
Bieville
Merville
Cabourg
Varaville
Ranville
D.6 Aeropurt. brit.
Cairon
Lessay
St. Jean-de-Daye
Taute
Drome
Seulles
D.21 Tc.
Colombelles
Bures
Carpiquet
Caen
Troarn
Périers
Vire
Balleroy
Tilly-sur-Seulles
Rauray
Bretteville-sur-Odon
St Lô
Grainville
Livry
Odon
Gavrus
Bourguébus
Marigny
Caumont
Amaye
Villers-Bocage
Evrecy
Orne
Bretteville-sur-Laize
Coutances
Aunay-sur-Odon
Laize
NORMANDIA
Debarcările din Normandia
6 iun./25 iul. 1944
GOLD Plaja de debarcare
Capete de pod Aliate la 6 iun.
Obiectivele zilei „Z"
Linia frontului la 7 iun.
Linia frontului la 25 iun.
Linia frontului la 25 iul.
Contraatacuri germane
0 Mile 10
0 Km. 16
Către Avranches 20 mile
Falaise

mai bine de o lună pînă ca orașul Caen să poată fi curățat și ocupat, în urma unor lupte grele.

Inițial, Montgomery intenționase ca pe aripa dreaptă, o forță blindată să pornească imediat spre interior, către Villers-Bocage, aflat la 30 km de coastă, și să taie căile de acces dinspre vestul și sud-vestul Caenului. Acest lucru nu mai apare, însă, în istorisirea lui Montgomery. Adevărul e că atacul s-a desfășurat foarte lent, deși opoziția la vest de Caen devenise neglijabilă după penetrarea apărării de coastă. Prizonierii luați au povestit că timp de trei zile o fîșie a frontului de 16 km fusese acoperită de o singură unitate mobilă a germanilor, izolată, mai precis un batalion de cercetare. Abia în a treia zi sosise o a treia divizie de blindate germană care a ocupat acel sector. Deși britanicii au reușit să intre în Villers-Bocage pe data de 13, ei au fost izgoniți de acolo. Apoi o a patra divizie germană de tancuri a sosit ca întărire. S-au scurs două luni pînă cînd Villers-Bocage a fost în sfîrșit ocupat.

Planul inițial mai prevedea ca întreaga Peninsulă Cotentin, împreună cu portul Cherbourg, să fie ocupate în două săptămîni; de acolo urma să pornească un atac, în data de „Z“ + 20, pe flancul de vest. Din păcate, înaintarea către interior de la punctele americane de debarcare din acest sector s-a dovedit mai lentă decît se calculase, în ciuda faptului că majoritatea forțelor germane, ca și întăririle sosite ulterior, fuseseră angrenate în ținerea în șah a înaintării britanice din est, în zona Caenului, așa cum Montgomery prevăzuse că se va întîmpla.

Atacul pe flancul vestic a pornit în cele din urmă, așa cum plănuise Montgomery, dar abia la sfîrșitul lui iulie – la „Z“ + 56.

Era de prevăzut că, dacă Aliații vor realiza un cap de pod suficient de lat și de adînc în care să-și consolideze forțele pe partea europeană a Canalului, acestea, mult superioare inamicului, vor putea ajunge la o străpungere din partea acestora, mai devreme sau mai tîrziu. Nu exista nici o forță capabilă să oprească la nesfîrșit torentul Aliaților, dacă aceștia dispuneau de suficient spațiu în care să-și adune trupele.

În mod paradoxal, prelungirea „Bătăliei pentru capul de pod" a fost tot în avantajul Aliaților, deoarece grosul trupelor germane din vest au sosit acolo, pe rînd, din cauza părerilor divergente din Înaltul Comandament German și de piedicile constante puse de puternica forță aeriană aliată care domina cerul. Diviziile de tancuri, primele sosite și folosite la umplerea golurilor, au fost și primele imobilizate, inamicul fiind astfel lipsit de brațul său mobil atît de necesar în luptele în teren deschis. Înseși marea forță de rezistență care întîrziase atît de mult spargerea frontului le-a asigurat o cale liberă prin Franța, după ce au depășit obstacolul.

Aliații nu ar fi avut nici o șansă să-și consolideze pozițiile pe țărm dacă nu ar fi dispus de o supremație aeriană totală. Un ajutor esențial le-a fost dat și de tirul de pe nave, dar factorul decisiv a constat în efectul paralizant al forțelor aeriene aliate de sub comanda Tedder, Comandantul suprem adjunct al lui Eisenhower. Distrugînd majoritatea podurilor peste Sena – în est, și peste Loara – în sud – , aviația transformase Normandia într-un teatru de război strategic izolat. Rezervele germane au fost obligate să facă ocoluri lungi, pe parcursul cărora avioanele aliate le hărțuiau astfel încît ajungeau cu mare întîrziere și mult slăbite.

Aliații își datorau în bună măsură succesul și divergențelor de păreri din tabăra germană – dintre Hitler și generalii săi, și chiar dintre aceștia din urmă.

Inițial, principalul handicap al nemților consta în faptul de a nu fi acoperit o coastă lungă de 4 800 km – din Olanda, de-a lungul coastelor franceze și pînă la frontiera muntoasă cu Italia. Din cele 58 de divizii, jumătate erau de tip static și se aflau ancorate în diverse sectoare de-a lungul coastei. Cealaltă jumătate era însă mobilă, și din ea făceau parte cele zece divizii de tancuri, capabile să se miște rapid. Germanii ar fi putut să-și concentreze forțele și să realizeze o superioritate covîrșitoare pe direcția de atac, capabilă să-i arunce pe invadatori în mare, înainte ca aceștia să-și consolideze pozițiile pentru a face față unui atac.

În ziua „Z", unica divizie blindată care se afla în Normandia,

foarte aproape de zona în care Aliații au debarcat, a năruit speranțele lui Montgomery de a captura Caenul, obiectivul-cheie al operațiunii prevăzut în aceeași zi. O parte a acestei divizii a reușit chiar să străpungă frontul britanic și să se apropie de plajă, dar contralovitura a fost prea slabă pentru a avea un efect de proporții.

Dacă măcar trei din cele zece divizii germane de blindate, aflate în zonă în a patra zi de la debarcare, ar fi fost disponibile și apte de a interveni în ziua „Z", punctele de sprijin de pe plaje ale Aliaților ar fi fost date peste cap înainte de a fi unite între ele și consolidate. Orice contraofensivă, puternică și promptă, a fost însă împiedicată de divergențele de opinii din sînul Comandamentului German, atît asupra locului probabil al debarcării, cît și a metodelor de preîntîmpinare a acesteia.

Intuiția lui Hitler s-a dovedit mai aproape de realitate decît părerile generalilor acestuia în ceea ce privea aprecierea locului probabil al debarcării. După debarcare însă, ingerința permanentă a lui Hitler și rigiditatea controlui său i-a împiedicat pe generali să redreseze situația și în cele din urmă, a dus la un dezastru total.

Feldmareșalul Rundstedt, Comandantul frontului de vest, era convins că invazia va avea loc în zona dintre Calais și Dieppe, unde Canalul avea lățimea cea mai mică. Aprecierea lui se baza pe convingerea că aceasta constituia cea mai bună cale pentru inamic, dar raționamentul lui suferea de lipsa informațiilor. Germanii nu reușiseră să afle nimic important de pe insula britanică, acolo unde armatele aliate se adunau.

Șeful de Stat Major al lui Rundstedt, generalul Blumentritt, povestea mai tîrziu, la interogatoriu, cît de neinformat a fost serviciul german de informații:

„Foarte puține informații de încredere ne soseau din Anglia. (Serviciul de spionaj) ne oferea rapoarte generale despre locul în care se adunau forțele americane și britanice, în sudul Angliei. Numărul agenților din Anglia, care transmiteau prin

radio ceea ce observau era foarte mic[1]. În afară de această informaţie, ei nu au aflat mare lucru. Nimic din ceea ce ne-au transmis nu ne-a ajutat să apreciem cu certitudine unde va avea loc debarcarea"[2].

Hitler, însă, presimţea că Aliaţii vor debarca în Normandia. Încă din martie, el şi-a avertizat în mod repetat generalii, asupra unei posibile debarcări între Caen şi Cherbourg.

Oare cum ajunsese el la această concluzie care s-a dovedit corectă? Generalul Warlimont, din Statul său major, declară că Hitler s-a inspirat din modul în care Aliaţii şi-au dispus trupele în Anglia – cu americanii în sud-vest. De asemenea, era convins că ei vor încerca să ocupe un port mare cît mai repede cu putinţă şi că Cherbourgul îndeplinea cel mai bine toate cerinţele lor. Convingerile sale au fost întărite şi de rapoartele observatorilor despre un amplu exerciţiu de invazie, desfăşurat în Devon, în cadrul căruia trupele exersaseră debarcarea pe o fîşie de coastă plată şi deschisă, perfect asemănătoare cu cea din Normandia.

Rommel, care era şeful executiv al forţelor pazei de coastă, ajunsese şi el la aceeaşi concluzie ca Hitler. În ultimele luni de dinaintea zilei „Z", făcuse eforturi pentru a grăbi amenajarea obstacolelor subacvatice, construirea unor buncăre rezistente la bombardamente, şi amplasarea cîmpurilor de mine la intervale mult mai mici. Spre norocul Aliaţilor, el nu avusese nici timpul şi nici rezervele necesare întăririi liniei defensive din Normandia la nivelul dorit, neatingîndu-l nici măcar pe cel al poziţiilor defensive din estul Senei.

Rommel nu împărtăşea părerile lui Rundstedt în privinţa metodelor de contracarare a invaziei. Planul lui Rundstedt se axa pe organizarea unui puternic contraatac care să-i zdrobească pe

---

[1] Nu există nici o dovadă certă în sprijinul acestei afirmaţii – Autorul.

[2] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 391–392

Aliaţi imediat după debarcare. Rommel era de părere că nu trebuiau să aştepte atît de mult, dată fiind superioritatea absolută a Aliaţilor în spaţiul aerian şi capacitatea acestora de a întîrzia concentrarea rezervelor germane în vederea unui astfel de contraatac. El considera că cele mai mari şanse le-ar fi oferit atacarea invadatorilor chiar pe coastă, înainte ca aceştia să reuşească să debarce. Anturajul lui Rommel susţinea că „el era puternic influenţat de experienţa luptelor din Africa, unde fusese ţintuit îndelung de către o forţă aeriană nici pe departe atît de puternică ca cea pe care se pregătea acum s-o înfrunte".

Planul rezultat a fost un compromis între cele două idei şi... „a căzut între două scaune". La toate astea s-a adăugat şi faptul că Hitler a insistat în încercarea lui de a controla lupta din îndepărtatul Berchtesgaden, de unde hotăra folosirea rezervelor.

Rommel avea la dispoziţie în Normandia doar o singură divizie de tancuri, pe care o plasase chiar în spatele Caenului. Aceasta i-a întîmpinat pe britanici în ziua „Z". Degeaba insistase să i se mai dea încă o divizie, pentru a o aşeza lîngă St Lô – foarte aproape de locul unde urmau să debarce americanii.

În ziua „Z" au fost irosite de germani ore cruciale în discuţii în contradictoriu. Cea mai apropiată parte disponibilă a rezervei generale era Corpul 1 Tancuri SS, aflat la nord-vest de Paris, dar pe care Rundstedt nu-l putea muta fără permisiunea Cartierului General al lui Hitler. Blumentritt relatează:

> „La ora 4 dimineaţa, le-am telefonat în numele feldmareşalului Rundstedt şi le-am cerut dislocarea acestui Corp, pentru a întări contraatacul lui Rommel, însă Jodl, vorbind în numele lui Hitler, mi-a refuzat cererea. El se îndoia că debarcările din Normandia erau altceva decît o diversiune şi considera că va urma o altă debarcare, la est de Sena. Discuţiile în contradictoriu au durat toată ziua; abia la ora 4 după-amiaza ni s-a permis să dislocăm acest Corp pentru a-l folosi"[1].

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 405.

*

În legătură cu ziua „Z" au existat şi alte două fapte surprinzătoare: Hitler nu a fost informat despre invazie decît foarte tîrziu în dimineaţa respectivă, iar Rommel nu se afla la faţa locului. Altfel ar fi stat lucrurile dacă aceste două întîmplări n-ar fi existat – reacţia germanilor s-ar fi dovedit mai promptă şi mai puternică.

Hitler, la fel ca Churchill, obişnuia să se culce tîrziu, după miezul nopţii, suprasolicitîndu-şi anturajul, care nu-şi putea permite să doarmă dimineaţa tîrziu. Ca atare, de multe ori, erau cam adormiţi dimineaţa, cînd se confruntau cu situaţii deosebite. Jodl, neîndrăznind să-i tulbure somnul lui Hitler, a luat hotărîrea de a se opune apelului lui Rundstedt de a dispune deplasarea întăririlor.

Aceste forţe puteau fi puse mai repede în mişcare dacă Rommel s-ar fi aflat în Normandia, deoarece, spre deosebire de Rundstedt, el obişnuia să-i telefoneze direct lui Hitler şi avea încă cea mai mare influenţă asupra acestuia. Rommel însă părăsise Cartierul general cu o zi înainte şi a plecat în Germania scontînd pe faptul că vîntul puternic şi marea făcea puţin probabilă o invazie în acel moment. El se hotărîse să combine o vizită la Hitler, pentru a-i explica acestuia necesitatea existenţei mai multor divizii de tancuri în Normandia, cu o vizită la locuinţa sa din apropierea Ulmului, spre a participa la aniversarea soţiei sale. Dimineaţa devreme, înainte de a apuca să pornească către Hitler, un telefon l-a informat despre începerea invaziei. Rommel n-a reuşit să se întoarcă la faţa locului decît spre seară, timp în care Aliaţii se „aşezaseră" solid pe ţărm.

În acelaşi timp a lipsit şi comandantul armatei din acea parte a Normandiei, plecat să coordoneze un exerciţiu în Bretonia. Comandantul Corpului de tancuri aflat în rezervă se afla şi el într-o vizită în Belgia. Se spune că, un alt important comandant din zonă a lipsit şi el, petrecîndu-şi noaptea cu o fată. Hotărîrea lui Eisenhower de a porni invazia în ciuda mării agitate s-a dovedit un imens avantaj pentru Aliaţi.

O altă ciudăţenie din săptămînile care au urmat a constat în

faptul că Hitler, deşi intuise corect locul unde urma să aibă loc debarcarea, în clipa în care aceasta s-a produs a început să fie obsedat de ideea că era doar o invazie preliminară, după care se va produce o a doua, mai puternică, la est de Sena. În consecinţă, el s-a opus dislocării rezervelor din acea zonă pentru a fi trimise în Normandia. Convingerea lui că va exista o a doua invazie se datora unei supraestimări grosolane din partea Serviciului de spionaj german a numărului diviziilor aliate rămase în Anglia, datorată în bună măsură tacticii înşelătoare a britanicilor, cît şi faptului că englezii ştiuseră să se ferească de spioni.

O dată ce măsurile iniţiale de contracarare n-au reuşit să-i împiedice pe Aliaţi să-şi asigure capul de pod, Rundstedt şi cu Rommel şi-au dat seama că o rezistenţă pe o linie atît de îndepărtată către vest n-avea nici o şansă de reuşită.

Blumentritt spunea:

„În disperare de cauză, feldmareşalul Rundstedt l-a implorat pe Hitler să vină în Franţa pentru a discuta. Împreună cu Rommel, s-a dus să-l întîmpine pe Hitler la Soissons în 17 iunie, şi a încercat să-l facă să înţeleagă situaţia... Hitler însă a insistat să nu se efectueze nici un fel de retragere – „Trebuie să rămîneţi pe poziţiile pe care vă aflaţi". El n-a fost de acord nici măcar să ne dea mai multă libertate pentru a deplasa forţele aşa cum vom crede că este mai bine... Pentru că n-a renunţat la ordinele iniţiale, soldaţii au fost nevoiţi să păstreze în continuare linia care abia mai rezista. Nu mai exista nici un plan. Noi încercam să ne conformăm ordinelor lui Hitler care spuneau că linia Caen-Avranches trebuie păstrată cu orice preţ"[1].

Hitler n-a luat în considerare avertismentele celor doi feldmareşali, asigurîndu-i că noua armă V, bomba zburătoare, va avea în curînd un efect decisiv asupra cursului războiului. Aceştia

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 409.

i-au spus că dacă noua armă era atît de eficientă, ar trebui folosită urgent pentru bombardarea plajelor invadate, sau, dacă din punct de vedere tehnic nu se putea, pentru porturile aflate în sudul Angliei din care pornea invazia. Hitler a insistat că bombardamentul trebuie lansat asupra Londrei „pentru a-i converti pe englezi la pace".

Bombele zburătoare n-au avut însă efectul scontat de Hitler, iar invazia Aliaților cîștiga continuu teren în Normandia. Cînd a fost întrebat într-o zi la telefon de către Cartierul General al lui Hitler: „Ce trebuie să facem?", Rundstedt a răspuns: „Opriți războiul! Altceva nu mai e de făcut." Ca urmare, Hitler l-a destituit pe feldmareșalul Rundstedt și l-a înlocuit cu Kluge, adus de pe Frontul de Est.

„Kluge era tipul soldatului robust și agresiv", remarca Blumentritt. „La început a fost foarte voios și încrezător – ca orice nou comandant, dar după cîteva zile a devenit foarte sobru și tăcut. Lui Hitler nu i-a plăcut schimbarea de ton din rapoartele sale"[1].

La 17 iulie Rommel a fost grav rănit cînd mașina i-a fost distrusă de un atac aerian al Aliaților. Trei zile mai tîrziu, pe 20 iulie, a avut loc atentatul asupra lui Hitler în Cartierul General al acestuia, aflat în estul Prusiei. Bomba conspiratorilor și-a ratat ținta, dar „unda ei de șoc" a avut repercusiuni dramatice asupra bătăliei de pe Frontul de Vest, aflată într-o etapă critică. Blumentritt spunea despre acele momente:

> Cînd Gestapoul a investigat conspirația... a găsit documente care pomeneau și numele lui Kluge; ca urmare, suspiciuni grave au început să planeze și asupra acestuia. Un alt fapt petrecut ulterior a agravat situația. La scurtă vreme după spargerea frontului în Normandia de către generalul Patton, în timp ce bătălia decisivă de la Avranches se afla în plină desfășurare, Kluge și Cartierul său general s-au aflat fără

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 413.

legături telefonice pentru mai bine de douăsprezece ore. Kluge plecase pe front, unde fusese prins de un puternic bombardament de artilerie... În acest timp, el a fost „bombardat" şi dinspre interior, deoarece prelungita „absenţă" a alimentat imediat suspiciunile lui Hitler... Hitler a bănuit că scopul plecării lui Kluge pe front îl constituia încercarea acestuia de a lua legătura cu Aliaţii pentru a negocia o capitulare. Întoarcerea feldmareşalului nu l-a liniştit pe Hitler. Din acel moment, toate ordinele care-i parveneau feldmareşalului Kluge de la Hitler erau redactate într-un limbaj violent, chiar jignitor. Feldmareşalul a început să se teamă că va fi arestat. El ştia că nu-şi putea dovedi loialitatea indiferent ce succes ar putea repurta pe cîmpul de luptă.

Toate acestea au avut un efect negativ asupra şanselor care mai existau de a împiedica ruperea frontului de către Aliaţi. În acele zile de criză, Kluge nu s-a concentrat asupra situaţiei de pe front, ci a privit tot timpul, temător, către Carticrul General al lui Hitler. El nu era singurul general care-şi făcea griji legate de conspiraţia împotriva lui Hitler. Frica a paralizat toate Înaltele Comandamente în săptămînile şi lunile care au urmat"[1].

La 25 iulie Armata 1 americană a lansat o nouă ofensivă, „Cobra", în timp ce proaspăt debarcata Armată a 3-a, a lui Patton, era gata să intervină. Ultimele rezerve ale nemţilor au fost aruncate în luptă pentru a-i opri pe britanici. La 31 iulie vîrful american de lance a străpuns frontul la Avranches. Năpustindu-se prin breşă, tancurile lui Patton au ocupat rapid zona deschisă de dincolo de oraş. La ordinul lui Hitler, rămăşiţele diviziilor de tancuri germane au fost strînse într-un ultim şi disperat efort de a tăia gîtul ca de sticlă creat la

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 414–415.

Avranches. Tentativa germană a eşuat – oferindu-i lui Hitler prilejul de a rosti caustic: „A eşuat numai pentru că Kluge n-a vrut să reuşească". Rămăşiţele armatelor germane încercau să scape din cursa in care fuseseră ţinute pînă atunci de interdicţia lui Hitler de a se retrage. O mare parte au fost încercuite în „Buzunarul falezei", supravieţuitorii fiind obligaţi să-şi abandoneze cea mai mare parte a armelor grele şi a echipamentului în retragerea peste Sena.

Kluge a fost destituit. Pe drumul de întoarcere s-a sinucis în Germania înghiţind o pastilă cu otravă. După cum explică Şeful statului său major: „era convins că va fi arestat de Gestapo imediat ce va ajunge acasă".

Nu doar în tabăra germană se aduseră acuzaţii violente Înaltelor Comandamente. Din fericire, cele din tabăra Aliaţilor n-au avut consecinţe atît de grave asupra desfăşurării luptelor sau a oamenilor, dar au lăsat un gust amar cu efecte ulterioare neplăcute.

Cea mai mare „demascare" din spatele scenei s-a produs în legătură cu o apropiată spargere a frontului de către britanici, care urma să aibă loc cu aproape două săptămîni înainte de breşa creată de americani la Avranches. Atacul britanic dat de Armata a 2-a, de sub comanda lui Dempsey, s-a desfăşurat pe flancul opus cel mai îndepărtat, la est de Caen.

A fost cel mai masiv atac de tancuri din întreaga campanie, trei divizii blindate concentrate una lîngă alta. Acestea fuseseră adunate pe ascuns în micul cap de pod de peste Orna, de unde au pornit la atac în dimineaţa zilei de 18 iulie, după ce terenul din faţa lor fusese curăţat de o perdea de bombe, lansate timp de două ore din două mii de bombardiere mijlocii. Germanii aflaţi în acel sector au fost paralizaţi, iar majoritatea prizonierilor luaţi, asurziţi de bubuitul exploziilor, n-au putut fi interogaţi decît o zi mai tîrziu.

Poziţiile defensive erau însă mai adînci decît apreciase Serviciul de Informaţii britanic.

Rommel, care se aşteptase la o asemenea lovitură, grăbise

adîncirea şi întărirea poziţiilor – pînă cînd, în ajunul atacului, fusese el însuşi atacat şi rănit de avioanele britanice, lîngă inspirat-numitul sat Sainte Foy de Montgomery. Mai mult decît atît, nemţii auziseră zornăitul şenilelor tancurilor britanice, deplasîndu-se către est, în noaptea dinaintea atacului. Dietrich, comandantul Corpului german, a spus că se puteau auzi de la 6 kilometri depărtare, în ciuda zgomotelor existente, dacă-ţi puneai urechea pe pămînt – un truc pe care-l învăţase în Rusia.

Perspectiva care părea luminoasă a început să pălească imediat ce au fost depăşite primele linii ale defensivei. Divizia blindată din avangardă s-a poticnit în mijlocul poziţiilor fortificate din satele din jur, în loc să le fi ocolit. Cei ce veneau din urmă au fost nevoiţi să încetinească deplasarea din cauza busculadei creată la ieşirea de pe îngustul cap de pod; vîrful de lance era deja oprit atunci cînd ei au ajuns la faţa locului. După-amiază, imensa şansă fusese deja ratată.

Acest eşec a rămas multă vreme învăluit în mister. În raportul său, Eisenhower vorbeşte despre atac ca despre o „spargere a frontului" şi o „deplasare motorizată... ce urmărea exploatarea teritoriului în direcţia bazinului Senei şi a Parisului". Toate istoriile scrise de britanici după terminarea războiului nu amintesc despre obiective atît de îndepărtate în cazul acestui atac şi nici de un ordin de spargere a frontului de pe acest flanc.

Britanicii susţin relatarea lui Montgomery, care descrie această operaţiune mai degrabă ca pe „o bătălie poziţională", cu scopul de a crea o „ameninţare" în sprijinul atacului ce urma să fie dat de americani; „al doilea scop era asigurarea unei zone în care forţe importante puteau fi poziţionate, gata de atac spre sud şi sud-est, pentru întîlnirea cu forţele americane ce urmau să creeze o breşă spre est".

Eisenhower, în memoriile sale postbelice, trece plin de tact peste subiect, fără a menţiona această bătălie, în timp ce Churchill o aminteşte în treacăt.

Şi totuşi, cineva care s-ar fi aflat în spatele scenei în acea perioadă ar fi sesizat furtuna violentă care s-a iscat. Comandanţii forţelor aeriene au fost furioşi, mai ales Tedder. Starea de spirit este ilustrată în jurnalul comandantului Butcher, secundul lui Eisenhower pentru problemele Marinei: „Spre seară, Tedder l-a sunat pe Ike şi i-a spus că Monty oprise, într-adevăr, înaintarea blindatelor sale. Ike s-a înfuriat cumplit." Conform aceluiaşi Butcher, Tedder l-a sunat a doua zi pe Eisenhower de la Londra şi i-a comunicat că Şefii de State Majore erau gata să-l destituie pe Montgomery dacă li se cerea. În propriile-i istorisiri ale episodului Tedder neagă acest lucru[1].

În aceste condiţii, pare normal ca Montgomery, reacţionînd imediat la asemenea plîngeri, să susţină că un atac de pe acest flanc cu asemenea obiective nu a existat. Această declaraţie a devenit curînd un fapt acceptat fără discuţie de către toţi cronicarii militari. Deşi nu prea se potrivea cu nota amuzantă pe care numele de cod îl dădea acestei operaţiuni – „Lemn-bun", după ce englezii fură siliţi s-o ia la sănătoasa. Nu se potrivea nici cu termenul de „breşă" pe care-l folosise Montgomery în primul său comunicat după declanşarea atacului din ziua de 18. Remarca lui, cum că el „era satisfăcut de progresul acestuia", făcută după prima zi de luptă, nu se prea împăca cu absenţa unei reluări a ofensivei a doua zi. Comandanţii forţelor aeriene s-au înfuriat nefiind de acord să-şi folosească armata de bombardiere grele în sprijinul unei operaţiuni de la sol, „Lemnul-bun" n-ar fi fost o acţiune masivă de spargere a frontului.

Afirmaţia ulterioară a lui Montgomery era numai pe jumătate adevărată, nedreptăţindu-se pe sine prin aceasta. El nu plănuise o răsturnare a frontului pe acest flanc şi nici nu conta pe ea. Dar ar fi fost o prostie din partea lui să nu prevadă o posibilă prăbuşire a nemţilor, sub un atac atît de puternic, şi să nu profite dacă i s-ar fi ivit ocazia.

---

[1] Lord Tedder, *With Prejudice*, p. 563.

De la Caen la Rin
Deținute de Aliați la 25 iul.
Frontul german la 1 aug.
Lansări din aer ale Aliaților 17 sept.
Frontul german la 16 aug.
0 Mile 50 100 150
0 Km. 100 200
MAREA NORDULUI
Zuider Zee
Amsterdam
Haga
OLANDA
D.1 Aeropurtată brit.
Arnhem
Nijmegen
Rotterdam
Lek
D.82 Aeropurtată SUA
19 sept.
D.101 Aeropurtată SUA
Münster
ANGLIA
Londra
Walcheren
Beveland
Scheldt
Eindhoven
Essen
Dortmund
RUHR
Düsseldorf
Ostend
Anvers
4 sept.
Dover
Calais
30 sept.
Bruges
Canalul Albert
Köln
Southampton
Dunkerque
BELGIA
Bruxelles
3 sept.
Maastricht
Aachen
GERMANIA
Boulogne
22 sept.
Lille
Tournai
Liège
Meuse
Rin
Armata 1 canad. (Crear)
Grupul de armate 21 brit. (Montgomery)
Sambre
Namur
4 sept.
Coblenz
Frankfurt
CANALUL MÎNECII
Dieppe
1 sept.
18 iul. 'GOODWOOD' Armata a 2-a brit.
Somme
Ardeni
Bitburg
Mosella
Mainz
Oppenheim
Cherbourg
SUA
ANGLIA
Amiens
LUX.
Trier
Luxembourg
Le Havre
12 sept.
Rouen
Oise
Grupul de armate 12 SUA (Bradley)
SAAR
Saarbrücken
Caen
Armata a 2-a brit (Dempsey)
Reims
Verdun
25 iul. 'COBRA' Armata 1 SUA
Orne
Seine
Paris
25 aug.
Marne
31 aug.
5 sept.
Metz
Châlons-sur-Marne
Falaise
Brest
19 sept.
Avranches
31 iul.
Argentan
Armata 1 SUA (Hodges)
Nancy
Strasbourg
Alençon
Chartres
Troyes
25 aug.
BRETANIA
Rennes
ALSACIA
Orléans
17 aug.
Lorient
Le Mans
Châteaubriant
Armata a 3-a (Patton)
Loire
Angers
St Nazaire
Tours
Dijon
Deținut de germani pînă la sfîrșitul războiului
Nantes
FRANȚA
ELVEȚIA

Dempsey, comandantul Armatei a 2-a, a crezut într-o prăbuşire rapidă a nemţilor, şi s-a mutat la sediul Comandamentului corpului de blindate, pentru a fi gata în orice clipă să profite de ocazie: „Am intenţionat să ocup toate punctele de traversare ale Ornei, de la Caen pînă la Argentan“ – aceasta ar fi constituit o baricadă în spatele nemţilor, care i-ar fi prins pe aceştia în cursă mult mai eficient decît ar fi putut-o vreodată face o breşă a americanilor în flancul vestic. Dempsey fu foarte aproape de îndeplinirea speranţelor sale la amiaza zilei de 18. În paralel cu dezvăluirea intenţiilor sale, este nostim de notat multitudinea declaraţiilor care arată că nu s-a urmărit să se ajungă pînă la Faleză – deoarece Argentanul, ţinta lui Dempsey, se află la o distanţă aproape de două mai mare.

Şi Dempsey era suficient de viclean pentru a-şi da seama că prăbuşirea speranţelor sale putea fi răsturnată în favoarea sa. Cînd cineva din Statul său Major îl îndemnă să protesteze împotriva modului în care presa critica eşecul operaţiunii „Lemn-bun“, el a replicat: „Nu-ţi face probleme, aceasta va sluji intereselor noastre, acţionînd ca cel mai bun plan de acoperire“. Reuşita americană de pe flancul opus datora mult modului în care atenţia nemţilor era concentrată asupra ameninţării unui atac lîngă Caen.

Străpungerea frontului la Avranches, departe în vest, n-a creat o posibilitate imediată de izolare a forţelor inamice. Reuşita în acest sens depindea de o rapidă avansare a Aliaţilor către est, sau de menţinere a inamicului pe poziţii pînă putea fi prins în cursă.

La data desfăşurării atacului de la Avranches, 31 iulie, doar cîteva batalioane germane se găseau împrăştiate pe culoarul lat de 150 km care se întindea pînă la Loara. Vîrfurile de lance americane puteau aşadar să se îndrepte nestingherite către est. Înaltul Comandament Aliat a irosit însă această formidabilă ocazie de a profita de slăbiciunea inamicului în zonă, şi a rămas la planul anterior declanşării invaziei, care prevedea, ca următoare etapă, o

deplasare către vest, în scopul capturării porturilor bretone[1].

Diversiunea care urmărise cucerirea porturilor bretone nu a adus nici un beneficiu, deoarece nemții au rezistat în Brest pînă la 19 septembrie – adică încă patruzeci și patru de zile după ce Patton anunțase, prematur, capturarea orașului; Lorient și St. Nazaire au rămas în mîinile inamicului pînă la sfîrșitul războiului.

S-au scurs două săptămîni pînă ce forțele americane au ajuns în est la Argentan, pentru a fi la același nivel cu britanicii aflați pe aripa stîngă, oprită încă de nemți lîngă Caen. Aceasta a dat naștere

[1] Penetrarea de la Avranches a fost reușită de către Divizia 4 blindată de sub comanda lui John S. Wood. Am petrecut două zile alături de acesta înaintea declanșării invaziei, cînd am fost impresionat de el, mai mult decît de oricine altcineva, în ceea ce privea conștientizarea posibilităților de exploatare în adîncime și a importanței vitezei de acțiune. Chiar și Patton, pe parcursul discuțiilor purtate cu mine, se făcuse ecoul punctului de vedere caracteristic conducerii superioare, care considera că forțele aliate „trebuiau să se întoarcă la metodele anului 1918" și nu să repete genul de pătrunderi rapide și de adîncime cu blindatele la care nemții, în special Guderian și cu Rommel, recurseseră în 1940.

Istorisindu-mi ulterior ce se întîmplase după crearea breșei, Wood îmi spuse: „Nu exista nici o concepție privind direcții și obiective de adîncime pentru blindate în mințile conducătorilor noștri de la vîrf, și nici pentru sprijinirea și aprovizionarea unor astfel de atacuri. Eu aparțineam încă de Armata 1, care nu era în stare să acționeze suficient de rapid. Iar cînd reuși să se dezmeticească, transmise ordine pentru întoarcerea cu 180 de grade a celor două divizii de blindate de pe flancuri, depărtîndu-le de inamicul principal, pentru a se angaja în operațiuni de asediere a orașelor Lorient și Brest. Cea mai neagră zi a fost cea de 4 august. Eu am protestat îndelung, violent și din răsputeri; apoi mi-am împins coloanele de tancuri în Châteaubriant, fără a primi ordin – și cavaleria blindată către marginea Angers-ului și de-a lungul Loarei, gata de înaintare spre est – către Chartres. Aș fi putut ajunge acolo, în inima inamicului, în două zile. Dar, nu! Am fost obligați să ne conformăm planului original, deși eram singura unitate de blindate din întreaga zonă și am fi putut să facem inamicul bucăți. Aceasta a fost una dintre cele mai stupide decizii din întregul război."

la noi acuze. Cînd a primit ordinul de a nu mai înainta către nord pentru a astupa golul şi a bara calea nemţilor, de teama unei ciocniri cu britanicii, Patton a exclamat la telefon: „Lăsaţi-mă să continuu către Falaise şi îi voi arunca pe britanici înapoi în mare, ca să aibă un nou Dunkerque".

Este evident faptul că forţele germane ar fi avut suficient timp pentru a se retrage peste Sena şi a-şi consolida acolo o puternică linie defensivă, dacă n-ar fi existat încăpăţînarea lui Hitler de a nu permite „nici o retragere". Acest ordin stupid le-a redat Aliaţilor şansele irosite, permiţîndu-le să elibereze Franţa pînă în toamnă.

Războiul s-ar fi putut termina, fără probleme, în septembrie 1944. Grosul trupelor germane din vest fusese aruncat în vîltoarea luptelor din Normandia şi ţinut acolo, pe poziţii, prin ordinul lui Hitler, pînă ce s-a prăbuşit, mare parte din trupe fiind prinse în cursă. Ceea ce mai rămăsese nu putea face faţă vreunui atac. Retragerea trupelor – mai ales pe jos – a fost rapid depăşită de coloanele mecanizate ale britanicilor şi americanilor. Cînd Aliaţii s-au apropiat la începutul lui septembrie, de frontiera germană după ce au măturat totul în calea lor prin Normandia, nu exista nici urmă de rezistenţă organizată care să-i oprească din înaintarea spre inima Germaniei[1].

La 3 septembrie un vîrf de lance al Armatei a 2-a britanice, Divizia blindată de gardă, a năvălit în Bruxelles – după ce parcursese 120 km prin Belgia într-o singură zi. A doua zi, Divizia 11 blindate, care ajunsese la acelaşi nivel, şi-a continuat calea spre Anvers, unde a capturat imensele docuri, înainte ca baza germană de acolo, luată prin surprindere, să le arunce în aer.

---

[1] Am verificat această chestiune imediat după terminarea războiului, întrebîndu-i mai ales pe generalii nemţi luaţi prizonieri, implicaţi direct. Generalul Blumentritt, care era Şeful de Stat Major în vest, rezumă situaţia printr-o singură frază: „Nu existau forţe germane dincolo de Rin, iar la sfîrşitul lui august frontul nostru era larg deschis". *The Other Side of the Hill*, p. 428.

În aceeaşi zi, vîrfurile Armatei 1 americane au ocupat Namurul, aflat pe Meuse.

Cu patru zile înainte, la 31 august, avangarda Armatei a 3-a americane de sub comanda lui Patton traversase rîul Meuse la Verdun, aflat la vreo 160 km în sud. Ziua următoare, patrulele au înaintat fără probleme către Moselle, lîngă Metz, 55 km mai la est, la mai puţin de 50 km distanţă de marea zonă industrială de la Saar, aflată dincolo de granița Germaniei şi la circa 160 km de Rin. Grosul armatelor n-a putut însă să le urmeze imediat spre Moselle, întrucît lipsea combustibilul. Întîrzierea a durat pînă la 5 septembrie.

Între timp, inamicul a reuşit să încropească cinci divizii slabe, echipate precar cu tunuri antitanc, pentru a apăra Moselle de atacul a şase divizii americane puternice, care constituiau avangarda lui Patton.

Britanicii ajunseseră la Anvers, care se afla la mai puţin de 160 km de Rin, spre punctul de intrare în bazinul Ruhr, cea mai mare zonă industrială a Germaniei, fără de care Hitler nu mai putea susţine războiul.

Pe acest flanc exista acum un gol imens, lat de 160 km, în lipsa forţelor germane care să-l poată umple.

Foarte rar se iveşte într-un război o astfel de ocazie.

Cînd veştile alarmante ajunseră la urechile lui Hitler, aflat în îndepărtatul său Cartier General de pe Frontul de Est, acesta a luat legătura telefonic, în după-amiaza zilei de 4 septembrie, cu generalul Student aflat la Berlin, şeful trupelor de desant. Student a primit ordinul de a se ocupa de flancul deschis dintre Anvers şi Maastricht, şi de a crea o linie de apărare de-a lungul Canalului Albert cu trupe adunate de prin Olanda, şi cu paraşutiştii care se aflau în pregătire în diverse locuri din Germania. Unităţile nou-formate n-au primit arme decît în clipa în care au ajuns la punctele unde se termina antrenamentul, după care s-au deplasat pe linia de front. Trupele de paraşutişti nu depăşeau 18 000 de soldaţi, nefiind nici măcar cît o divizie aliată.

Acest amalgam de trupe, botezat „Armata 1 paraşutişti", suferea de multe deficienţe. Poliţişti, marinari, soldaţi convalescenţi şi răniţi, alături de adolescenţi de şaisprezece ani, au fost luaţi pe sus pentru a îngroşa rîndurile subţiate. Armele erau insuficiente, iar malul nordic al Canalului Albert nu fusese pregătit defensiv; deci nu existau fortificaţii, puncte întărite sau tranşee.

După război, generalul Student relata:

„Penetrarea neaşteptată a tancurilor britanice în Anvers a luat pe nepregătite Cartierul General al Führerului. În clipa aceea noi nu dispuneam de rezerve notabile nici pe Frontul de Vest şi nici în ţară. Eu am preluat conducerea aripii drepte a frontului vestic, situată pe Canalul Albert, în ziua de 4 septembrie. La acea dată dispuneam doar de trupe formate din recruţi şi convalescenţi, şi de o unitate de apărare de coastă din Olanda la care se adăuga un detaşament de tancuri – format din vreo 25 de tancuri şi cîteva autotunuri[1].

La acea dată, după cum reiese din documentele capturate, germanii dispuneau de 1 000 de tancuri pe întreg Frontul de Vest, împotriva celor peste 2 000 de tancuri ale avangărzii Aliaţilor. Ei aveau doar 570 de avioane în stare de funcţionare capabile să asigure protecţia, în timp ce britanicii şi americanii operau în vest cu peste 14 000, o superioritate efectivă de 20 la 1 la tancuri şi de 25 la 1 la avioane.

În ciuda faptului că victoria decisivă părea foarte la îndemînă, elanul Aliaţilor s-a domolit. Pe parcursul celor două săptămîni care au urmat, ei au avansat extrem de puţin.

Vîrful de lance al armatei britanice, după o pauză pentru „refacere, aprovizionare cu combustibil şi odihnă", şi-a reluat înaintarea pe data de 7, şi a asigurat o traversare peste Canalul Albert, la est de Anvers. În zilele următoare însă, ei n-au mai

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 429.

reuşit să parcurgă decît 30 km – pînă la Canalul Meuse-Escaut. Această scurtă zonă de teren mlăştinos, plin de ierburi, brăzdat de mici cursuri de apă, a fost apărată de paraşutiştii germani cu curajul disperării.

Armata 1 americană a ajuns la acelaşi nivel cu britanicii, dar nu s-a avîntat mai departe. Cea mai mare parte a ei a nimerit în centura fortificată şi în zona minelor de cărbuni din preajma oraşului Aachen, aflat în faimoasa şi istorica „Poartă a Germaniei", pe care o şi obstrucţionează. Americanii s-au împotmolit acolo, în timp ce ocazii imense se iroseau; aceasta deoarece atunci cînd au ajuns la graniţa cu Germania, zona lungă de 150 km care despărţea Aachenul de Metz era acoperită acum de prezenţa a opt batalioane inamice, împrăştiate prin ţinutul deluros şi împădurit al Ardenilor.

Nemţii folosiseră cu succes această zonă dificilă pentru atacul-surpriză al blindatelor lor, împotriva Franţei în anul 1940. Alegînd căile de acces în Germania care păreau cele mai uşoare, Aliaţii s-au confruntat cu probleme mai grele.

Acelaşi lucru s-a întîmplat atît în nord, cît şi în sud. Astfel, Armata a 3-a a lui Patton, care pornise să traverseze Moselle încă din 5 septembrie, aproape că n-a reuşit să înainteze în următoarele două săptămîni şi nici măcar în următoarele două luni. Atacul s-a poticnit în fortificaţiile oraşului Metz şi în punctele întărite din preajma acestuia – care reprezentau cea mai mare concentrare a forţelor germane din acea perioadă.

Pe la mijlocul lui septembrie germanii îşi consolidaseră deja poziţiile defensive de-a lungul întregului front, şi mai ales în nord, pe unde era accesul către Ruhr şi care fusese cel mai mare spaţiu liber. Acest lucru s-a dovedit deosebit de nefavorabil Aliaţilor, deoarece Montgomery pregătea un nou atac de proporţii tocmai acolo, la Arnhem, spre Rin, pentru data de 17 septembrie. În acest atac intenţiona să folosească Armata 1 aeropurtată aliată, pentru a curăţa calea Armatei a 2-a britanică.

Atacul a fost stopat înainte de a-şi atinge ţinta. O mare parte a Diviziei 1 aeropurtată britanică, paraşutată la Arnhem, a fost

izolată şi obligată să se predea, după ce încercase să reziste pînă la sosirea ajutoarelor, cu un eroism devenit legendar. Luna următoare a găsit Armata I americană încercînd să macine defensiva Aachenului, în timp ce Montgomery aduse Armata I canadiană să curețe de nemți cele două „buzunare" – de pe coastă, la est de Bruges şi de pe Insula Walcheren; acestea controlau trecerea în sus, pe estuarul Scheldei, către Anvers şi reuşiseră să blocheze utilizarea portului pe durata operațiunii de la Arnhem. Operațiunea de curățare s-a dovedit foarte anevoioasă şi a durat pînă la începutul lunii noiembrie.

Între timp, consolidarea frontului german care acoperea Rinul se desfăşura mai rapid decît cea a Aliaților, în pofida inferiorității resurselor materiale de care aceştia dispuneau. La mijlocul lui noiembrie cele şase armate aliate de pe Frontul de Vest au lansat o ofensivă generală soldată cu rezultate mult prea neînsemnate față de prețul plătit. Doar în extremitatea sudică, în Alsacia, Aliații au reuşit să atingă Rinul, dar faptul nu avea o importanță prea mare. La nord ei rămaseră mai departe blocați la vreo 50 km distanță de rîul care acoperea zona vitală a Ruhr-ului, unde n-au reuşit să ajungă decît în primăvara lui 1945.

Prețul ocaziilor irosite de Aliați la începutul lunii septembrie a fost foarte mare. Din cei aproape 750 000 de morți şi răniți din întreaga campanie de eliberare a Europei de Vest, 500 000 au fost înregistrați începînd din septembrie. Tributul plătit de întreaga lume a fost şi mai mare – milioane de bărbați şi femei morți în acțiuni militare şi lagăre de concentrare din cauza prelungirii războiului. În afară de aceasta, ca un efect întîrziat, în septembrie valul sovietic nu pătrunsese încă în Europa Centrală.

Ce a determinat, însă, irosirea, cu consecințe catastrofale, a acestor şanse? Britanicii au dat vina pe americani, iar americanii pe britanici. Certurile între ei, în legătură cu calea pe care trebuia s-o urmeze armata aliată după traversarea Senei, începuseră încă de la mijlocul lui august.

O dată cu şuvoiul necontenit al întăririlor care soseau, forţele aliate din Normandia s-au împărţit, începînd cu 1 august, în două grupuri de armate, fiecare format din cîte două armate. Grupul 21 de armate, comandat de Montgomery, era alcătuit numai din britanici şi canadieni; americanii au alcătuit Grupul 12 de armate, sub comanda lui Omar Bradley. Eisenhower, Comandantul Suprem, a aranjat ca Montgomery să păstreze controlul operativ şi „coordonarea tactică" a ambelor grupuri, pînă în clipa în care Eisenhower şi-a mutat propriul Cartier General în Europa şi a preluat conducerea (la 1 septembrie). Interimatul, vag definit şi delicat, s-a datorat spiritului de reconciliere al lui Eisenhower, care a ţinut seama de sentimentele lui Montgomery, cît şi de experienţa lui bogată. Compromisul, aşa cum se întîmplă de multe ori, generează fricţiuni.

La 17 august, Montgomery i-a sugerat lui Bradley ca „după traversarea Senei, grupurile 12 şi 21 să rămînă împreună, formînd o masă compactă de 40 de divizii, care ar fi atît de puternică încît nimic nu i-ar sta în cale". Această forţă colosală urma să se deplaseze către nord, spre Anvers şi Aachen, „cu flancul drept spre Ardeni".

Această propunere demonstrează că Montgomery nu era încă conştient de prăbuşirea inamicului şi nici de dificultăţile care decurgeau din aprovizionarea unei asemenea „mase compacte" (dacă nu cumva se gîndise la o avansare foarte lentă).

Între timp, Bradley discutase cu Patton ideea unei înaintări spre est şi un atac peste Saar, către Rin, la sud de Frankfurt. Bradley dorea ca acesta să constituie atacul principal şi să folosească ambele sale armate americane. Practic, era vorba de diminuarea forţei de atac spre nord şi trecerea acestuia pe un plan secundar, ceea ce, evident, nu era pe placul lui Montgomery. Mai mult decît atît, acest atac nu ar fi condus direct spre bazinul Ruhr-ului.

Eisenhower se afla acum în postura neplăcută a unei frînghii de care trăgeau în direcţii diferite şefii săi executivi. La 22 august el a luat în considerare ambele propuneri, iar a doua zi a discutat

cu Montgomery, care şi-a susţinut varianta concentrării „într-un singur atac", spre care să se îndrepte toată aprovizionarea. Aceasta însemna oprirea ofensivei estice a lui Patton, tocmai cînd aceasta prinsese viteză. Eisenhower a încercat să-i explice dificultăţile de ordin politic. „Poporul american nu va susţine niciodată o asemenea acţiune". Britanicii nu ajunseseră încă la cursul inferior al Senei, în vreme ce ofensiva estică a lui Patton îi depăşise cu 160 km, aflîndu-se la mai puţin de 320 km de Rin.

Confruntat cu argumentele contradictorii, Eisenhower a căutat o soluţie acceptabilă de compromis. Înaintarea către nord a lui Montgomery, în Belgia, urma să aibă pentru moment, prioritate, iar Armata 1 americană va avansa către nord, ţinînd pasul cu englezii – pentru a le acoperi şi susţine flancul drept, aşa cum ceruse Montgomery, garantînd succesul acţiunii acestuia. Concomitent, grosul rezervelor disponibile vor fi orientate spre susţinerea acestei înaintări spre nord, în detrimentul lui Patton. O dată cucerit Anversul, armatele aliate urmau să se întoarcă la planul dinaintea invaziei, cel care prevedea înaintarea spre Rin „într-un front larg, atît la sud, cît şi la nord de Ardeni".

Nici unul dintre cei doi şefi executivi n-a fost încîntat de compromis. Pe moment, nemulţumirile acestora nu s-au manifestat atît de zgomotos cum avea să se întîmple în lunile şi în anii care urmară, atunci cînd fiecare s-a gîndit că a fost privat de victorie ca urmare a acelei hotărîri. Patton a numit-o „cea mai importantă eroare a războiului".

La ordinele lui Eisenhower, Armatei a 3-a a lui Patton i-au fost limitate proviziile zilnice la două mii de tone, în timp ce Armata 1, a lui Hodges, a primit cinci mii de tone. Bradley spunea că Patton a venit „mugind ca un taur" la Cartierul general şi strigînd, „Să-i ia dracu' pe Hodges şi pe Monty. O să vă cîştigăm noi războiul vostru blestemat, dacă veţi asigura funcţionarea Armatei a 3-a."

Refuzînd să accepte reducerea proviziilor, Patton a ordonat corpurilor sale din avangardă să continue înaintarea pînă vor rămîne fără combustibil, „ şi apoi să coboare şi s-o ia pe jos". Înaintarea a

atins Meuse la 31 august, înainte ca tancurile să rămînă fără combustibil. Cu o zi mai devreme armata lui Patton primise doar 32 000 de galoane de motorină în locul necesarului zilnic de 400 000. Totodată, i s-a transmis că nu va mai primi altă cantitate pînă la 3 septembrie. La întîlnirea cu Eisenhower de la Chartres, în ziua de 2, Patton a izbucnit: „Oamenii mei își pot mînca centurile, dar tancurilor le trebuie motorină".

La 4 septembrie, după cucerirea Anversului, Patton a început să primească o cantitate egală de provizii cu Armata 1, în vederea ofensivei sale estice către Rin. Acum însă el întîmpină o împotrivire mult mai fermă din partea dușmanului, și a fost oprit curînd pe Moselle. Faptul i-a oferit ocazia să se plîngă și mai violent de modul în care îi fusese redus carburantul, în favoarea atacului lui Montgomery. El considera că „Ike" așezase armonia înaintea strategiei și sacrificase cea mai bună șansă a unei victorii timpurii din dorința de a potoli „ apetitul insațiabilului Monty".

La rîndul său, Montgomery considera ideea lui Eisenhower de a avansa pe un „front larg" către Rin o greșeală fundamentală, și se opunea oricărei deturnări de provizii către atacul estic al lui Patton, deoarece propriul său atac spre nord se afla în cumpănă. Nemulțumirile sale s-au amplificat, după ce atacul său asupra Arnhemului a eșuat. El considera că Eisenhower, prin ceea ce le cedase lui Patton și lui Bradley, îl privase de succesul pe care-l preconizase.

Nu e greu de înțeles dezacordul lui Montgomery față de orice efort care nu contribuia în mod direct la atacul său. La o privire superficială apare o justificare îndreptățită pentru nemulțumirea lui față de hotărîrea luată de Eisenhower de a aproba un dublu atac, care ajunse să fie acceptată de cea mai mare parte a comentatorilor britanici de război drept principala cauză a eșecului. O examinare mai atentă, însă, ne arată că efectul acestei hotărîri a fost relativ scăzut, deoarece Patton primise, de fapt, o medie de 2 500 tone de provizii pe zi în prima jumătate a lunii septembrie — cu numai 500 tone mai mult decît în perioada în care trupele sale

au fost oprite. Acest supliment era derizoriu în comparaţie cu necesarul total al armatelor angajate în atacul nordic în timpul perioadei critice a acestuia; de fapt, abia ar fi reuşit să întreţină o divizie suplimentară. Toate acestea ne îndreptăţesc să căutăm mai adînc cauzele reale ale eşecului.

Un mare handicap a provenit de la hotărîrea de a paraşuta o forţă importantă lîngă Tournai, pe frontiera belgiană, la sud de Bruxelles, pentru a sprijini atacul spre nord. Forţele terestre au ajuns acolo înainte de paraşutare, care urma să aibă loc la 3 septembrie, aşa că întreaga operaţiune a fost anulată ca fiind lipsită de sens. Retragerea transportului aerian pentru pregătirea paraşutării provocase însă o întrerupere de şase zile a aprovizionării armatelor pe calea aerului, o pierdere de 500 tone de provizii. Dacă ne gîndim la carburant, aceasta ar fi însemnat un milion şi jumătate de galoane – cantitate suficientă pentru a purta armatele, fără întrerupere, pînă la Rin, într-o perioadă în care duşmanul se găsea în plină dezorganizare.

Cui revine responsabilitatea pentru superficialitatea planului soldat cu efecte atît de costisitoare, e greu de stabilit. În relatările lor postbelice, atît Montgomery, cît şi Eisenhower, îşi asumă paternitatea acestuia. Eisenhower spune: „Am crezut că se ivise o şansă profitabilă pentru lansarea unui atac aeropurtat în zona Bruxelles şi, în ciuda părerilor divergente despre oportunitatea retragerii unor avioane din activitatea de aprovizionare... m-am hotărît să-mi asum riscul". Montgomery e de altă părere: „Plănuisem deja o paraşutare în zona Tournai", vorbind despre acest atac ca despre „ideea mea". Bradley afirma: „L-am rugat pe Ike să renunţe la plan şi să ne lase avioanele pentru aprovizionare... – Noi vom ajunge acolo înainte ca voi să puteţi lansa paraşutiştii, l-am avertizat eu." Şi a avut dreptate.

Un alt factor l-a constituit proporţia prea mare de muniţii din cantitatea de provizii pentru atacul nordic, muniţii de care nu era nevoie cîtă vreme inamicul se afla într-o stare de colaps, în dauna aprovizionării cu carburant, necesar urmăririi inamicului şi împiedicării acestuia de a se regrupa.

A treia descoperire a constituit-o reducerea drastică a fluenței proviziilor pentru atacul nordic al lui Montgomery în momentele cruciale, datorită utilizării camioanelor britanice de trei tone cu defecțiuni la pistoane. Dacă aceste camioane ar fi funcționat, o cantitate suplimentară de 800 tone de provizii ar fi putut ajunge zilnic la Armata a 2-a – suficientă pentru a întreține încă două divizii.

Un al patrulea punct, de importanță și mai mare; l-a constituit supradimensionarea necesarului de provizii atribuit de britanici și de americani unităților de luptă. Planificarea aliată avea ca bază de calcul un necesar de 700 tone de provizii zilnice pentru o divizie, din care circa 520 de tone pentru avangarda acesteia. Nemții fuseseră mult mai puțin generoși, ei estimaseră un necesar de circa 200 tone pentru o divizie, deși se așteptau la o permanentă interferență din partea atacurilor aviatice și ale forțelor de gherilă, două complicații serioase de care Aliații erau scutiți.

Supraaprovizionarea și concomitent risipa la care se dedau trupele aliate a reprezentat un handicap serios. Un exemplu concludent îl constituie canistrele, atît de importante pentru realimentarea cu carburant. Din cele șaptesprezece milioane și jumătate de canistre trimise în Franța de la începutul debarcării, din iunie, doar două milioane și jumătate mai existau în toamna aceluiași an!

O altă cauză importantă a eșecului ofensivei nordice a constituit-o modul în care Armata 1 americană s-a împotmolit în rețeaua fortificațiilor și a minelor de cărbuni care înconjurau Aachenul – o vastă „încurcătură" strategică, așa cum fusese Salonicul în primul război mondial. Din analiza situației reiese că poticnirea ofensivei Armatei 1 americane – căreia îi fuseseră alocate aproape trei sferturi din provizii, în detrimentul lui Patton – se datorase solicitării lui Montgomery ca grosul acesteia să fie folosit la nord de Ardeni pentru a i se acoperi flancul drept. Distanța dintre propria sa linie de înaintare și Ardeni era atît de mică, încît Armata 1 americană a rămas cu prea puțin spațiu de manevră și în imposibilitate de a evita Aachenul.

Armata americană, poticnită zdravăn, n-a putut să-l ajute pe Montgomery şi în faza următoare, cînd acesta a pornit, la mijlocul lui septembrie, către Arnhem. Şi aici britanicii au plătit preţul superficialităţii. Cînd Divizia 11 blindate a năvălit în Anvers, la 4 septembrie, a capturat docurile intacte, dar a omis să asigure podurile peste Canalul Albert, din suburbii. Acestea au fost aruncate în aer, două zile mai tîrziu, cînd britanicii au încercat să traverseze Canalul. Divizia 11 a fost deviată spre est. Comandantul diviziei nu se gîndise să ocupe şi podurile o dată cu oraşul, şi nici un superior nu-i ordonase s-o facă. Patru comandanţi, de la Montgomery în jos, în general energici şi grijulii în privinţa detaliilor importante, au omis să o facă.

În afară de acestea, la nici 30 km nord de Anvers se află ieşirea din Peninsula Beveland, asemeni unui gît de sticlă lat de numai cîteva sute de metri. Pe parcursul celei de a doua şi a treia săptămîni a lunii septembrie, rămăşiţelor Armatei a 15-a germane, care fuseseră izolate pe coasta Canalului, li s-a permis să se strecoare către nord. Germanii au trecut cu bacul gura Scheldt-ului şi au scăpat prin gîtul de sticlă de la Beveland. Trei dintre divizii au ajuns la timp pentru a întări frontul disperant de subţire al nemţilor în Olanda, înainte ca Montgomery să pornească spre Rin, prin Arnhem, ajungînd astfel să fie ţinut în şah de duşman.

Care ar fi fost cea mai bună cale pe care Aliaţii ar fi trebuit s-o urmeze, conform părerii celeilalte părţi? Cînd a fost întrebat, Blumentritt s-a declarat de acord cu argumentele lui Montgomery. Aprobînd ofensiva nordică a acestuia, prin Ruhr, către Berlin, el a precizat:

> „Cel care deţine nordul Germaniei deţine Germania. O asemenea străpungere, combinată cu dominaţia aeriană, ar fi făcut bucăţi frontul german slăbit şi ar fi pus punct războiului. Berlinul şi Praga ar fi putut fi ocupate înainte de a o face ruşii".[1]

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 428.

*

Blumentritt considera că forțele aliate fuseseră prea răspîndite și distribuite uniform. El critică în special atacul către Metz:

Nu era necesar un atac direct asupra orașului. Zona fortificată a Metzului putea fi evitată. În schimb, o ofensivă spre nord, în direcția Luxemburg și Bitburg, ar fi avut mult mai mult succes și ar fi determinat colapsul flancului drept al Armatei 1 germane, urmat și de prăbușirea Armatei a 7-a. Printr-o asemenea mișcare pe flanc către nord, întreaga Armată a 7-a putea fi izolată înainte de a apuca să se retragă peste Rin[1].

Generalul Westphal, cel care pe 5 septembrie îl înlocuise pe Blumentritt la comanda Statului Major al Frontului de Vest, a fost de părere că alegerea anumitor obiective fusese, în acele împrejurări, mai puțin importantă decît reușita atacurilor, indiferent unde acestea s-ar fi produs.

„În vest situația generală era cît se poate de gravă. O înfrîngere de amploare, în orice punct al frontului, front atît de plin de goluri încît nici nu-și merita numele, putea fi catastrofală, cu condiția ca Aliații să fi știut cum să profite de avantaje. O adevărată primejdie ne amenința dinspre podurile de peste Rin, neminate, o scăpare care necesita săptămîni întregi pentru a o remedia... Pînă spre mijlocul lui octombrie inamicul ar fi putut străpunge cu ușurință frontul nostru, în orice loc pentru ca apoi să traverseze Rinul și să înainteze adînc în Germania, fără să întîmpine o rezistență notabilă"[2].

Westphal a apreciat că cea mai vulnerabilă parte a Frontului de Vest în luna septembrie fusese sectorul Luxemburg, care dădea

---

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 428.

[2] Westphal, *The German Army in the West*, p. 172 și 174.

spre Rin, la Coblenz. Spusele sale au confirmat declarațiile lui Blumentritt referitoare la un atac în acea zonă – fîșia îngustă și slab apărată din ținutul Ardenilor, între Metz și Aachen.

Care sînt principalele concluzii ce se impun în lumina dezvăluirilor făcute pînă acum despre această perioadă crucială?

Plănuita ofensivă pe „front larg" al lui Eisenhower asupra Rinului, datînd de dinaintea invaziei din Normandia, ar fi fost un mijloc bun de a forța și a frînge rezistența unui dușman încă puternic și neînvins. Ea fusese, însă, insuficient adecvată situației concrete, în care inamicul se prăbușise deja. Problema care se punea era exploatarea acestei prăbușiri cît mai rapid și în adîncime, astfel încît adversarul să nu aibă posibilitatea regrupării. Ar fi fost nevoie de o urmărire fără pauze.

În aceste împrejurări, argumentele lui Montgomery pentru o unică și concentrată ofensivă erau, în principiu, mult mai bune. La o explorare a faptelor, devine evident că eșecul ofensivei acestuia către nord nu s-a datorat unei deturnări a proviziilor către Patton, așa cum s-a considerat în general. Un handicap mult mai mare și mai complex l-au constituit o serie de impedimente proprii atacului în sine – întîrzierea în deschiderea portului Anvers, pauza de șase zile în aprovizionarea pe calea aerului datorată unui obiectiv superficial planificat, supradimensionarea aprovizionării cu muniții și alte provizii în dauna aprovizionării cu carburant, cele 1 400 de camioane englezești inutilizabile, solicitarea Armatei 1 americane pentru a-i acoperi flancul și legarea acesteia de mîini și de picioare într-o zonă improprie, omiterea asigurării podurilor de peste Canalul Albert înainte ca acestea să fie aruncate în aer de către inamic.

Cea mai mare greșeală în tentativa de a ajunge la Rin a constituit-o oprirea Aliaților între 4 și 7 septembrie, după ce ajunseseră la Bruxelles și la Anvers. Aceasta a fost în totală neconcordanță cu țelul declarat al lui Montgomery în drumul acestuia de la Sena, acela de „a fugări inamicul pînă la Rin și de a năvăli peste rîu înainte ca acesta să reușească formarea unui front care să ne stea în cale". Pasul susținut și presiunea continuă sînt

cheia succesului oricărei penetrări de adîncime sau urmăriri, deoarece şi o singură zi de pauză poate duce la eşec.

A existat însă o tendinţă generală de relaxare a forţelor aliate, după intrarea în Belgia. Tonul fusese dat de sus. Serviciul de informaţii Inter-aliat îl informase pe Eisenhower că nemţii nu erau capabili să strîngă suficiente rezerve pentru a-şi apăra linia de frontieră. Chiar şi presa a fost asigurată că: „vom trece direct peste frontieră". Eisenhower a comunicat aceste asigurări comandanţilor din subordine. Pe 15 septembrie, el îi scria lui Montgomery: „Vom captura foarte repede Ruhr-ul, Saar-ul şi zona Frankfurt, aşa că aş dori să-ţi cunosc punctul de vedere în ce priveşte calea de urmat după aceea". Optimismul domnea în toate cartierele generale ale armatei. Explicînd omisiunea asigurării podurilor de peste Canalul Albert, comandantul forţelor din avangardă, generalul Horrocks, recunoştea: „Eu nu am anticipat la acea dată nici o rezistenţă serioasă pe Canalul Albert. Toţi consideram că nemţii erau complet dezorganizaţi."

John North, în istoriile sale despre Grupul 21 armată, bazîndu-se pe surse oficiale, a rezumat foarte bine situaţia: „o stare de spirit gen «am cîştigat războiul»... se făcea simţită printre militari de toate gradele"[1]. Ca urmare, conştienţa urgenţei n-a prea existat în minţile comandanţilor pe parcursul celor două săptămîni critice din septembrie. În rîndul soldaţilor apăruse o tendinţă normală de a „reduce motoarele" şi de a avea grijă de propria piele, atunci cînd toţi credeau că „războiul s-a terminat".

Cea mai mare şansă de a încheia rapid războiul a fost ratată probabil atunci cînd s-a tăiat elanul tancurilor lui Patton, în acea ultimă săptămînă a lui august, în clipa în care acestea se găseau cu vreo 160 km mai aproape de Rin, şi de podurile acestuia, decît britanicii.

Patton beneficia de un simţ mai ascuţit decît toţi în privinţa

---

[1] North, *The Achievements of 21st Army Group*, p. 115.

importanței vitale a menținerii ritmului urmăririi. El fusese gata să profite de poziția sa și să continue atacul în orice direcție. Într-adevăr, la 23 august el propusese ca armata sa să se îndrepte către nord, în loc de est. Exista mult adevăr în spusele sale de atunci: „Nu se fac planuri pentru ca apoi să încerci să transformi condițiile existente pentru a le adapta planurilor. Trebuie să încerci să faci planuri care să se potrivească condițiilor existente. Eu cred că diferența dintre reușită și eșec la comandanții superiori depinde de abilitatea, sau de lipsa abilității lor, de a face distincția de mai sus."

Principala cauză a dificultăților Aliaților în acea perioadă de oportunități majore a constat în faptul că nici unul dintre cei de la eșaloanele superioare, unde se făceau planurile, nu a intuit o prăbușire atît de drastică a inamicului, ca cea precedentă, în august. Ei nu fuseseră pregătiți nici mental și nici material pentru a profita de aceasta organizînd o ofensivă rapidă și cu rază lungă de acțiune.

Capitolul 32

Eliberarea Rusiei

Campania de pe Frontul de Est s-a caracterizat prin faptul că, pe măsură ce ruşii înaintau, frontul rămînea tot atît de lat, iar forţele germane se împuţinau. În consecinţă, înaintarea ruşilor nu întîmpina prea multă rezistenţă din partea inamicului, singurele probleme fiind cele legate de aprovizionare. Desfăşurarea evenimentelor demonstră clar importanţa decisivă a raportului dintre spaţiu şi forţă. Pauzele în înaintare erau determinate doar de distanţele pe care le aveau de străbătut unităţile de aprovizionare ale ruşilor pentru a ajunge din urmă trupele.

Campania principală a constat din două atacuri puternice, efectuate alternativ pe cele două aripi, cu pauze mari între ele. Primul a avut loc în toiul iernii, iar al doilea în mijlocul verii. În campania subsidiară care se desfăşură prin extinderea flancului sudic, prin Europa Centrală, pauzele au fost mai scurte, deoarece raportul dintre spaţiu şi forţele germane era mai mare decît în principalul teatru de război; forţele sovietice aveau nevoie de mai puţină pregătire înaintea atacării fiecărei linii succesive de apărare a inamicului.

Ofensiva de iarnă a debutat în mod asemănător cu campania de toamnă. Efectul similar a dovedit nu atît calculele greşite pe

Eliberarea Rusiei

Linia frontului 22 dec. 1943 — Linia frontului la sfîrşitul lui 1944

 Forţe germane încercuite

Frontiera ruso-poloneză înainte de război

AUG 29 Aliniamente atinse de forţele ruseşti între sfîrşitul 1943 şi sfîrşitul 1944

0 Mile 100 200
0 200

FINLANDA
Karelian Ist
Leningrad
Golful Finic
Frontul Leningrad (Govorov)
Volkhov
Tallinn
Narva
SUEDIA
Frontul Volkhov (Meretkov)
ESTONIA
L. Peipus
Luga
MAREA BALTICĂ
Novgorod
L. Ilmen
Golful Riga
Pskov
Staraya Russa
Frontul 3 Baltic (Maslenikov)
Pen. Courland
Ostrov
Kholm
Tukkums
Riga
Frontul 2 Baltic (Eremenko)
Dvina
Velikye Luki
Siauliai
Dvinsk
Frontul 1 Baltic (Bagramyan)
Moscova
Memel
LITUANIA
Polotsk
Königsberg
Kaunas
Vitebsk
Smolensk
Gdansk
Insterburg
Gumbinnen
Vilna
Vilkaviskis
Orsha
Frontul 3 Rusia Albă (Cerneakovski)
PRUSIA ORIENTALĂ
Rastenburg
Niemen
Minsk
Mogilev
Frontul 2 Rusia Albă (Zaharov)
Grodno
Berezina
Bialystok
Stolbtsy
Bobruisk
Zhlobin
Vistula
RUSIA
Varşovia
Siedlce
Brest-Litovsk
Mlaştinile
Pripet
Mozyr
Frontul 1 Rusia Albă (Rokossovski)
POLONIA
Kovel
Frontul 1 Ucrainean (Vatutin: Jukov)
Lublin
Novograd Volinsky
Korosten
Baranow
Luck
Rovno
Kiev
Cracovia
Jitomir
Byelaya Tserkov
Frontul 2 Ucrainean (Koniev)
CARPAŢI
Lvov
Şepetovka
Kanev
Tarnopol
Berdichev
Cherkassy
Przemysl
Korsun
Kremenchug
Buczacz
Frontul 3 Ucrainean (Malinovski)
GALIŢIA
Skala
Vinnitsa
SLOVACIA
Stanislav
Kirovograd
RUTENIA
Trec. Tartar
Uman
Tisa
Cernauti
Yampol
Lower Bug
Krivoi Rog
Kolomyia
Nistru
Budapesta
Nikopol
UNGARIA
Frontul 4 Ucrainean (Tolbuhin: Petrov)
TRANSILVANIA
Iaşi
Nikolayev
L. Balaton
Szolnok
Razjelnaya
Cluj
Chişinău
Szeged
Târgu Mureş
Siret
Kersen
Perekop
Arad
SEPT 21
Mureş
Odesa 10 apr.
Laguna Sivaş
Prut
Kerci
Timişoara
Focşani
Drava
Galaţi
CRIMEEA
ROMANIA
Turnu-Severin
Ploieşti
Sevastopol
ARMATA DE COASTĂ (Eremenko)
Belgrad OCT 20
Pen. Kersonese
Balaclava
Bucureşti 31 aug.
Partizanii lui Tito
Dunărea
MAREA NEAGRĂ
IUGOSLAVIA
BULGARIA

care şi le făcuseră nemţii, cît reducerea abilităţii acestora de a „face capetele să se întîlnească". La începutul lui decembrie 1943 Koniev pornise un atac pe flanc pentru a scăpa de şahul în care erau ţinute forţele ruseşti la Krivoirog, în prima sa tentativă de a străpunge cotul Niprului. Atacînd de data asta spre vest, din capul de pod de la Kremenciuk şi nu spre sud, el a reuşit să ajungă lîngă Kirovograd, unde din nou a fost oprit. Dar acest atac, combinat cu unul convergent de la capul de pod Cereasi, a solicitat o mare parte a forţelor germane, şi aşa slăbite. Manstein s-a văzut confruntat cu o dilemă. Ordinele lui Hitler îi interziceau să facă lungul pas înapoi pe care strategia il impunea; el era obligat să cîrpească spărturile fîşiei dintre Nipru şi Kiev, chiar dacă acest lucru însemna o diminuare a posibilităţilor sale de a-l ţine pe Vatutin în loc, la Kiev. Aici însă, forţele ruseşti deveneau atît de numeroase, încît ameninţau cu o revărsare uriaşă.

Noua ofensivă a lui Vatutin a fost declanşată în ajunul Crăciunului, sub acoperirea unei ceţe matinale dese (asemeni tuturor atacurilor încununate de succes din ultima perioadă a Primului Război Mondial). Protejaţi de ceaţă, ruşii au reuşit să dea peste cap poziţiile nemţeşti încă din prima zi. O dată acestea străpunse, ei s-au împrăştiat pentru a anula orice încercare de ripostă. Într-o singură săptămînă recuceriră Jitomirul şi Korostenul, înaintînd concomitent şi spre sud pentru a încercui punctele întărite, pînă atunci neatacate, de la Berdicev şi Belaia Ţerkov.

La 3 ianuarie 1944, forţele motorizate sovietice au cucerit nodul feroviar de la Novograd Volinski, aflat la 80 km după Korosten. A doua zi au trecut frontiera antebelică a Poloniei. Pe flancul de sud, Belaia Ţerkov şi Berdicev fuseseră abandonate de nemţi, care se retrăseseră către Vinniţa şi Bug – pentru a acoperi principala cale ferată laterală care lega Odessa de Varşovia. Manstein a reuşit să strîngă aici ceva rezerve şi a încercat o contraofensivă, destul de firavă, pe care Vatutin era pregătit s-o pareze. Dacă au reuşit să oprească temporar înaintarea sovietică spre Bug, contraatacul i-a costat descoperirea căii de acces pe care

ruşii îşi puteau desfăşura flancul. De la Berdicev şi Jitomir ruşii s-au îndreptat către vest, ocolind blocada de la Şepetovka, şi au capturat importantul nod polonez de comunicaţii de la Rovno, la 5 februarie. În aceeaşi zi, printr-un atac pe flanc au ocupat localitatea Luk, aflată la aproape 80 km nord-vest de Rovno şi la 160 km în interiorul graniţei sovietice.

Cu rezultate mult mai dezastruoase pentru germani s-a soldat revărsarea ruşilor spre sud. Aripa stîngă a lui Vatutin s-a unit cu cea dreaptă a lui Koniev pentru a lovi trupele germane ţintuite locului de ordinul „niciun pas înapoi" a lui Hitler, pe fîşia dintre Kiev şi capetele de pod de la Cerkasi. Aceste trupe, agăţîndu-se de poziţiile lor din faţă, de lîngă Nipru, invitau la o încercuire din care nu mai aveau scăpare. La 28 ianuarie, cînd ruşii au închis cercul în spatele lor, componentele a şase divizii germane au fost prinse în capcană. Încercările de a sparge încercuirea pentru a le ajuta au fost în cele din urmă încununate de succes, datorită eforturilor depuse de Corpul 3 şi Corpul 47 blindate. Din cei 60 000 de soldaţi aflaţi în „buzunarul" de la Korsun, jumătate au fost scoşi fără echipamentul din dotare, iar 18 000 au căzut prizonieri. Stemmermann, comandantul Corpului 11, s-a numărat printre cei ucişi.

Efortul pentru eliberarea trupelor prinse în capcană s-a soldat cu slăbirea poziţiilor acestora din extremul sud, de la cotul Niprului. Trupele germane rămase acolo n-au putut ţine piept atacului dat de Malinovski asupra liniei lor de bază, concentrarea de la Nicopol. Acest oraş a fost abandonat la 8 februarie; deşi cea mai mare parte a garnizoanei a reuşit să scape, pentru germani pierderea sursei de mangan, de care profitaseră atîta timp, a însemnat mult. Ei au rezistat la Krivoirog încă vreo două săptămîni, după care l-au părăsit de teama unei încercuiri şi mai puternice.

Marile concentrări de forţe ale sovieticilor pe frontul de sud între Mlaştinile Pripet şi Marea Neagră extinseseră zona pe care trebuiau nemţii s-o acopere, din cauza lui Hitler care blocase orice retragere la timp, ce ar fi scurtat frontul. Pierderile din ce în ce mai

mari, mai ales cele de la Korsun, au creat goluri care n-au mai putut fi umplute. Tributul plătit a fost o retragere mult mai amplă, în comparaţie cu cea care ar fi trebuit făcută cu două luni mai devreme.

Epuizarea şi imensitatea spaţiilor au indus un sentiment de neajutorare soldaţilor germani, amplificat de superioritatea numerică a inamicului care avansa şi de faptul că aparent ruşii nu aveau probleme cu aprovizionarea. Inamicul se prăvălea peste ei ca un talaz, ca o hoardă nomadă. Ruşii supravieţuiau în condiţii în care orice armată occidentală ar fi murit de inaniţie şi-şi continuau înaintarea fără a aştepta refacerea căilor de acces distruse. Forţele motorizate germane, care au încercat să taie elanul înaintării prin efectuarea de raiduri asupra căilor de acces, rareori au găsit coloane de aprovizionare pe care să le distrugă. Părerile germanilor au fost rezumate de unul dintre cei mai îndrăzneţi comandanţi de raiduri, Manteuffel:

„Înaintarea Armatei Sovietice este ceva ce occidentalii nu-şi pot imagina. În spatele avangărzii formate de tancuri năvăleşte o hoardă imensă, în mare parte călare. Soldatul are în spate un sac, plin cu coji de pîine şi legume crude adunate de pe cîmpuri şi de prin satele pe unde a trecut. Caii mănîncă paiele de pe acoperişurile caselor – altă hrană nu prea primesc. Ruşii sînt capabili să reziste în aceste condiţii primitive chiar şi trei săptămîni, dacă se află în ofensivă“[1].

Şansele de a putea zăgăzui talazul au fost diminuate prin eliberarea din funcţie a lui Manstein, care avea probleme cu ochii. În realitate, eliberarea fusese grăbită de neînţelegerile dintre el şi Hitler, a cărui strategie Manstein o descrisese ca lipsită de sens. El se certase cu Hitler de o manieră pe care Führerul n-o putea tolera. Ca urmare, omul care trecea în ochii soldaţilor germani drept cel

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 339.

mai bun strateg a fost pus la păstrare. Deşi vederea îi fusese ameliorată printr-o operaţie, el rămase să-şi folosească ochii pentru a urmări pe hartă din locul inspirat ales pentru retragerea acestuia – Celle[1] – cum armata germană era condusă orbeşte spre pierzanie.

La începutul lui martie 1944 s-a desfăşurat o nouă manevră combinată, o mişcare şi mai amplă de măturare, în dezvoltarea ei. Atenţia a fost concentrată iniţial pe atacul dat în colţul de sud-est al Galiţiei, lîngă Bug. Conducătorul atacului era mareşalul Jukov, cel care preluase comanda armatelor de la vest de Kiev în locul lui Vatutin, după ce acesta, prins într-o ambuscadă, a fost rănit mortal de partizanii antisovietici. Atacînd dinspre Şepetovka, forţele lui Jukov au penetrat 50 km într-o singură zi, în 7 martie găsindu-se la Tarnopol, de-a lungul căii ferate laterale care leagă Odessa de Varşovia. Acest atac a depăşit pe flanc linia defensivă a Bugului, înainte ca nemţii să se poată retrage pentru a o ocupa.

Pe celălalt flanc al frontului din sud, Malinovski profita deja de incapacitatea nemţilor de a-şi mai păstra poziţiile de la cotul Niprului, folosindu-se de noile poziţii cucerite lîngă Nikopole şi Krivoirog pentru a iniţia o mişcare ca de foarfece. La 13 martie el a cucerit portul Kerson de la gura Niprului, încolţind o parte a forţelor inamice aflate în zonă. În acest timp, celelalte forţe care veneau dinspre nord ajunseseră lîngă Nikolaev, la gura Bugului. Aici întîmpinară o rezistenţă atît de îndîrjită, încît nu reuşiră să ocupe oraşul decît pe data de 28 martie. Cu mult înainte, o întîmplare dramatică petrecută pe fîşia centrală, între sectoarele lui Jukov şi Malinovski, a umbrit succesul acestora.

Ascuns între cei doi colţi ai atacului, Koniev lovise din direcţia Umanului ajungînd la Bug încă din 12 martie. Traversările s-au efectuat rapid. Fără să piardă vremea, blindatele au continuat atacul către Nistru, aflat doar la 110 km de Bug. În această perioadă dezgheţul începuse, şi Nistrul, cu apele sale repezi şi maluri abrupte, forma o excelentă linie pentru organizarea defensivei. Dar partea

[1] „Celle“ se pronunţă la fel ca „cell“, care înseamnă „celulă“– n.t.

germană nu mai dispunea de forțele necesare pentru o asemenea defensivă. Blindatele rusești au ajuns la malurile Nistrului în ziua de 18 și au traversat rîul prin spatele armatei aflate în retragere – pe poduri de pontoane la Iampol și în împrejurimile acestuia. Succesul înaintării se datora rapidității rușilor și degringoladei germanilor. Și aici meritul a revenit modului în care blindatele sovietice, de sub comanda generalului Rotmistrov, au înfrînt rezistența apărătorilor prin noua tactică de înaintare în grupuri larg răsfirate, astfel încît inamicul nu le-a putut opri prin organizarea unor puncte-cheie, întărite, în calea principală de atac.

Riscurile la care această străpungere în adîncime putea fi expusă au fost diminuate printr-un nou atac al aripii stîngi a lui Jukov, de la Tarnopol către sud. Atacul a fost perfect sincronizat, a fost declanșat imediat după ce contraatacurile nemților de lîngă Tarnopol au eșuat în fața apărării sovietice rapid înjghebată, și astfel conceput încît să se profite de retragerea germană. Planul a fost gîndit astfel încît să se întîlnească cu atacul lui Koniev. După o înaintare rapidă pînă la linia Nistrului, aripa stîngă a lui Jukov s-a îndreptat în jos, pe malul estic, dînd peste cap flancul inamicului și împingîndu-l către aripa dreaptă a lui Koniev. Combinarea celor două înaintări la fel de avansate asigura atît defensiva, cît și perspectivele unei ofensive de proporții.

În timp ce acțiunile flancurilor lărgeau breșa și izolau fragmente ale armatei inamice care întîrziaseră să se retragă, ofensiva rușilor continua și spre vest. Înainte de sfîrșitul lui martie, avangarda lui Koniev ajunsese pe linia Prutului, lîngă Iași, iar Jukov ocupase importantele centre de la Kolomija și Cernăuți, forțînd traversările Prutului superior. Această înaintare îi aduse pe sovietici aproape de poalele Carpaților, meterezele Ungariei.

Reacția imediată a germanilor la această amenințare a fost ocuparea Ungariei, pentru a asigura linia muntoasă a Carpaților. Nemții trebuiau să păstreze această barieră nu numai pentru a stăvili pătrunderea sovietică în cîmpiile Europei Centrale, dar și ca un pivot al continuării apărării Balcanilor. Carpații, prelungiți spre

sudul Transilvaniei, constituie o puternică linie naturală de apărare. Din punct de vedere strategic, lungimea lor mare este compensată prin numărul mic de trecători, ceea ce permite o economie de forțe defensive. Între Marea Neagră și cotitura lanțului muntos de lîngă Focșani există o fîșie plată de 190 km, din care jumătate este ocupată de Delta Dunării și de un lanț de lacuri. Astfel „zona periculoasă" se reducea la fîșia liberă dintre Galați și Focșani, lungă de numai 100 km.

La începutul lui aprilie se părea că nemții vor fi nevoiți să se retragă imediat pe această linie din spate, amenințată deja în colțul ei nord-estic de penetrarea armatelor lui Jukov între Tarnopol și Cernăuți, spre trecătoarea Iablonița, cunoscută și sub numele de Trecătoarea Tartar. Se părea că Jukov intenționa să repete asupra Budapestei atacul năvalnic al lui Sabutai care, în fruntea mongolilor lui Ginghis Han – predecesorii forțelor blindate moderne – măturase cîmpia de la Carpați la Dunăre, în martie 1241, parcurgînd 130 km în numai trei zile.

La 1 aprilie avangarda lui Jukov a ajuns la intrarea în trecătoarea Tartar. Bariera muntoasă de aici este un obstacol mult mai puțin înalt și mai ușor de trecut decît în partea de sud. Trecătoarea se află la înălțimea de circa 600 de metri. Cu toate acestea, ea poate deveni o adevărată problemă dacă este bine apărată, deoarece atacanții dispun de spațiu de manevră redus. Așa s-a și întîmplat. Avangarda nu a reușit să pătrundă, iar forța din spatele ei a fost insuficientă pentru a relua asaltul, fiindcă rezervele de trupe n-au reușit să țină pasul cu o asemenea înaintare prelungită.

În schimb, nemții profitau de faptul că se retrăseseră pînă la rețeaua de comunicații care pornea în raze dinspre Lvov, și și-au concentrat forțele în Galiția. În săptămîna următoare, cea de dinaintea Paștelui, ei au lansat un contraatac puternic, așa cum nu mai fuseseră demult în stare s-o facă. Prin această acțiune urmăreau două scopuri: paralizarea înaintării sovietice și eliberarea celor 18 divizii ale Armatei 1 de tancuri, prinse în cursă la est de

Nistru, între trupele lui Jukov şi Koniev. Această forţă numeroasă a încercat apoi să găsească o cale de a scăpa spre vest, prin Skala şi Buczaz, către Lvov.

Contraatacul german s-a desfăşurat de-a lungul ambelor maluri ale Nistrului. Pe dreapta, germanii au reuşit să reteze breşa „Tartară", recapturînd nodul de cale ferată Delatin, aflat pe linia ce leagă Kolomia de trecătoare. Pe stînga, au recucerit Buczaz-ul şi au deschis o cale prin care diviziile izolate de lîngă Skala să se poată retrage. După eliberarea acestora, frontul din sudul Poloniei (între Mlaştinile Pripet şi Munţii Carpaţi) s-a stabilizat pe o linie care se întindea de la Lvov mult către est, şi s-a menţinut astfel din aprilie şi pînă-n iulie.

Atacul lui Koniev peste Prut (rîu care formează frontiera României) a fost şi el stopat imediat dincolo de rîu. Sovieticii n-au reuşit să pătrundă în Iaşi, oraş aflat numai la 16 km vest de Prut, deşi ajunseseră la Siret, puţin mai spre nord. Koniev avea însă un obiectiv mai important pentru moment. Aripa sa stîngă făcuse un ocol, spre sud, pe Nistru în jos, ameninţînd ariergarda inamică de lîngă Marea Neagră, alcătuită în principal din divizii româneşti. Acest atac pe flanc a fost combinat cu înaintarea mult mai directă a lui Malinovski, de la Nikolaev spre vest, către Odessa.

Această dublă ameninţare îi punea în dificultate pe Schörner, cel care îl înlocuise pe Kleist la comanda fostului Grup de armate A, numit acum „Grupul de armate Ucraina de Sud", cît şi pe Model, care-l înlocuise pe Manstein la comanda Grupului de armate Ucraina de Nord (fostul Grup de armate Don şi, apoi, Grupul de armate Sud). Problemele lui Schörner erau agravate de starea deplorabilă a căilor de comunicaţie din spatele său, deoarece cînd sovieticii au ajuns în Carpaţi, el a fost izolat de armatele din Polonia şi a rămas dependent de căile de comunicaţie care duceau înapoi, prin Ungaria şi Balcani.

În acelaşi timp bombardierele grele ale Aliaţilor au atacat de repetate ori, decolînd din Italia, principalele noduri de cale ferată, începînd cu raiduri asupra Budapestei, Bucureştiului şi Ploieştiului,

în prima săptămînă a lunii aprilie. Această amenințare din spate, destul de tîrzie pentru a avea efect imediat, a dat totuși roade.

La 5 aprilie trupele lui Malinovski au ajuns la nodul de cale ferată de la Razdelnaia, și au blocat astfel singura cale ferată intactă care ieșea din Odessa. La 10 aprilie ele au ocupat marele port al Odessei. Majoritatea forțelor inamice reușiseră să se retragă, însă numai pînă pe linia Nistrului inferior, de unde frontul o pornea acum îndărăt, către Iași. Acest lucru s-a datorat faptului că atacul lui Koniev spre vest fusese oprit în zona Chișinăului.

În primă săptămînă a lunii mai, Koniev a lansat un atac puternic la vest de Iași, pe ambele maluri ale Siretului, cu noile tancuri denumite Iosif Stalin. Cu ajutorul acestora a realizat o pătrundere. Schörner, care dispunea de o importantă rezervă de blindate aflată în imediata apropiere și condusă de Manteuffel, a reușit să-i împiedice pe ruși să dezvolte breșa, folosind tactici defensive bine gîndite, bazate pe avantajele naturale ale poziției defensive și pe multă mobilitate prin care a compensat inferioritatea blindajului și a armamentului. Marea bătălie, la care au participat peste 500 de tancuri, s-a încheiat cu retragerea rușilor și o nouă stabilizare a frontului.

Acest succes s-a transformat trei luni mai tîrziu într-un dezavantaj, atunci cînd Hitler, încurajat de victorie, a insistat ca armatele să nu cedeze pozițiile lîngă Iași și nici în întreaga Basarabie de sud, între Prut și Nistru. Aceasta însemna menținerea forțelor germane pe poziții vulnerabile pe tot frontul care se întindea în est către bariera Carpaților și zona neprotejată a Galațiului. În această perioadă spatele armatei germane începuse să se prăbușească sub presiunea creată de poporul român care dorea pacea.

În aprilie a fost eliberată și Crimeea. Forțele de ocupație, compuse din jumătate nemți și jumătate români, au fost evacuate pe mare; sarcina rușilor nu se ușurase, întrucît nu era nevoie de o forță foarte numeroasă pentru a păstra o asemenea barieră naturală. Ocuparea Crimeii necesita un atac puternic, bine pregătit. Pe aceasta miza și Hitler, care se încăpățîna să păstreze Crimeea mult timp

după ce ruşii o depăşiseră pe continent. De astă dată Hitler avea un motiv justificat de a sacrifica un detaşament, obligînd inamicul să disloce o forţă importantă într-o perioadă critică.

Atacul principal asupra Crimeii a fost lansat sub conducerea lui Tolbuhin la 8 aprilie, precedat de un altul, preliminar, menit să localizeze bateriile germane. Atacul frontal asupra poziţiilor defensive de pe Istmul Perekop a fost ajutat de traversarea pe flanc a Lagunei Sivaş prin care ruşii au ajuns în spatele poziţiilor germane. De îndată ce această manevră a descuiat poarta nordică a Crimeii, trupele lui Eremenko au pornit la atac de pe poziţia lor de la Kerci, din vîrful estic. Pînă la 17 aprilie, aceste atacuri convergente au măturat totul în calea lor ajungînd la porţile Sevastopolului. Ruşii au luat 37 000 de prizonieri, datorită greşelii făcute de nemţi de a respecta ordinele lui Hitler, rezistînd pe o a doua linie în sudul Istmului Perekop, în loc să se retragă imediat către Sevastopol. Această greşeală i-a permis lui Tolbuhin să-şi aducă tancurile, să facă o breşă într-o linie defensivă improvizată şi mult prea lungă pentru forţele existente şi să ajungă din urmă o mare parte a acestora, înainte ca ele să se poată refugia la Sevastopol.

Ruşii s-au pornit pentru a-şi aduce artileria grea înainte de a ataca această fortăreaţă, care dispunea de trupe insuficiente pentru a asigura o soliditate corespunzătoare poziţiilor defensive. În ciuda acestui fapt, Hitler a insistat ca Sevastopol să fie menţinut cu orice preţ. Atacul a început în noaptea de 6 mai şi a străpuns rapid poziţiile din sud-est, situate între Inkerman şi Balaclava. În ziua de 9, Hitler a întîrziat să-şi revoce ordinul şi a promis că va trimite nave pentru evacuarea garnizoanei. În ziua de 10 mai garnizoana a abandonat Sevastopolul şi s-a retras în peninsula Khersonese. Aproape 30 000 de soldaţi s-au predat aici ruşilor în 13 mai, doar cîţiva reuşind să scape pe mare. Majoritatea prizonierilor erau germani. Înainte de începerea ofensivei, Comandamentul German hotărîse evacuarea pe mare a românilor, bazîndu-se doar pe propriile trupe. Această hotărîre ar fi putut prelungi defensiva, în lipsa rigidităţii fatale a planului defensiv.

*

Pe celălalt flanc al Frontului de Est, ruşii au cîştigat de asemenea teren în primele luni ale anului 1944, dar mai puţin decît în sud. La începutul anului nemţii se găseau încă în jurul Leningradului. Frontul lor se întindea dincolo de oraş pînă la un punct situat la 100 km est, de unde cotea spre sud, de-a lungul rîului Volkov, către lacul Ilmen. Pe ambele maluri ale marelui lac nemţii deţineau oraşele Novgorod, respectiv Staraia Russa. La mijlocul lui ianuarie ruşii au lansat mult-aşteptata ofensivă pentru eliberarea Leningradului. Pornind de pe coastă spre vestul oraşului, forţele lui Govorov au creat o breşă în flancul stîng, în poziţiile fortificate germane, în timp ce atacul lui Meretskov a realizat o spărtură şi mai adîncă în flancul drept, lîngă Novgorod. Aceste două pătrunderi au creat iluzia că forţele germane erau prinse în cursă; în realitate, ele au reuşit să se retragă în ordine, treptat, către linia de bază a fortificaţiilor defensive. Optimismul exagerat ameninţa să pună în umbră avantajele reale pe care ruşii le obţinuseră prin eliberarea Leningradului – redeschiderea liniei ferate Leningrad–Moscova şi izolarea Finlandei.

Nemţii s-au oprit din retragere pe o linie care ţinea de lîngă Narva, în Golful Finlandei, şi pînă la Pskov. Îngustarea şi scurtarea frontului au îmbunătăţit pentru moment situaţia nemţilor, practic frontul fiind mai scurt decît măsura pe hartă, deoarece trei sferturi din cele 200 km (de la coastă şi pînă la noul oraş-fortăreaţă Pskov) erau acoperite de două lacuri mari (Peipus şi Pskov). La sfîrşitul lui februarie un atac-surpriză al lui Govorov a reuşit crearea unui cap de pod peste rîul Narva (între mare şi lacul Peipus), dar a fost stopat de nemţi. În sudul lacurilor a fost oprită înaintarea ruşilor, la Pskov, la 200 km de Staraia Russa. Armata Roşie a fost dezamăgită deoarece sperase să-şi serbeze cea de-a 26-a aniversare prin recapturarea oraşului în care ea se născuse, la 23 februarie 1918, într-o luptă dusă tot împotriva nemţilor.

Efectele rezultatelor ofensivei de iarnă din nord au fost mai

puţin importante sub aspect militar decît politic. Simţindu-se izolat, guvernul finlandez a început la mijlocul lui februarie negocierile pentru armistiţiu. Faţă de circumstanţele existente, condiţiile impuse de ruşi au fost foarte moderate – reîntoarcerea la bazele şi frontierele din 1940. Finlandezii, temîndu-se că aceste condiţii vor fi mult mai severe în practică, au cerut garanţii mai clare decît erau ruşii dispuşi să dea. Finlandezii au obiectat şi la pretenţia ruşilor ca ei să dezarmeze forţele germane din nordul Finlandei, motivînd că nu au forţa necesară, dar se temeau să-i lase pe ruşi să pătrundă pentru a o face. Discuţiile s-au întrerupt în martie – devenise clar că era vorba doar de o amînare a deciziei. Mai mult, deschiderea negocierilor de pace de către finlandezi i-a încurajat şi pe alţi sateliţi ai Germaniei să înceapă astfel de tatonări, însă de o manieră mai puţin făţişă. O asemenea mişcare din partea românilor a fost încurajată şi de declaraţia lui Stalin că este dispus să redea Transilvania României.

În aceste condiţii, stabilizarea Frontului de Est obţinută de nemţi în luna mai reprezenta doar o îmbunătăţire superficială a situaţiei acestora. Forţele lor erau prea epuizate pentru a putea profita suficient de timpul cîştigat, în vreme ce ruşii aveau nevoie de timp ca să-şi pregătească următoarea mare ofensivă. La rîndul lor, negociatorii profitau de timp pentru a avansa negocierile de pace. În acest timp presiunea în favoarea păcii, ca şi atacurile repetate asupra căilor inamice de comunicaţie au fost amplificate de extinderea progresivă a ariei de bombardament a avioanelor Aliaţilor în Balcani. La 2 iunie a fost inaugurată o linie-navetă. Fortăreţele zburătoare americane începură să aterizeze pe noile baze amenajate pe teritoriul sovietic, pentru realimentare şi reîncărcare cu muniţii, înainte de a efectua un nou atac în drumul de întoarcere către bazele lor din Mediterana. Un serviciu similar de navetă între bazele aeriene sovietice şi britanice a fost inaugurat pe 21 iunie; el asigura şi escortarea bombardierelor americane de către avioane de vînătoare cu rază mare de acţiune.

La 10 iunie presiunea forţelor aeriene sovietice asupra

czitanților finlandezi a fost intensificată printr-o acțiune terestră în istmul Karelia – între lacul Ladoga și golful Finlandei. După ce au depășit succesiv pozițiile defensive, forțele mareșalului Govorov au capturat Viipuriul la 20 iunie, ocupînd astfel ieșirea de pe istm. Finlandezii s-au hotărît să accepte condițiile de armistițiu ale sovieticilor, refuzat mai înainte. Acum însă Stalin a pretins un act simbolic de capitulare, ceea ce i-a făcut pe finlandezi să dea înapoi. Între timp, Ribbentrop plecă la Helsinki, unde profită de temerile finlandezilor și le promise întăriri. Misiunea i-a fost ușurată de faptul că înaintarea sovietică pierduse din viteză pe măsură ce pătrunsese tot mai adînc, ajungînd în ținutul lacurilor de dincolo de granița din 1940. Ca urmare, războiul ruso-finlandez se prelungi din nou într-o formulă mai pasivă. Drept rezultat, guvernul american rupse relațiile cu Finlanda, menținute vreme îndelungată, iar nemții fură obligați să-și aducă trupe acolo, într-un moment în care propriul lor front avea nevoie disperată de resurse.

Rușii puteau fi satisfăcuți de acest mic cîștig. Ofensiva de vară împotriva nemților a fost lansată la 23 iunie, dată la care invazia anglo-americană în Normandia era deja bine consolidată. Acest fapt, cît și înaintarea Aliaților dincolo de Roma, demonstra că nemții erau presați puternic din toate părțile înainte de asaltul sovietic. Rușii au profitat în special de încăpățînarea lui Hitler de a menține o defensivă rigidă, în locul uneia elastice.

Pregătirile rușilor puteau fi sesizate de-a lungul întregului front dintre Carpați și Marea Baltică, dar ele erau concentrate în special în sectorul aflat în sudul Mlaștinilor Pripet. Sovieticii pătrunseseră deja adînc în Polonia și era normal să se preconizeze în primăvară o reluare a înaintării, care-i adusese pînă lîngă Lvov și în Kovel. Cele trei luni de pauză îi permiseseră lui Jukov să repare liniile ferate lăsate în urmă de armata sa imensă.

Rușii au decis să înceapă ofensiva de pe aliniamentul cel mai retras al frontului lor – la fel cum procedaseră germanii în 1942. Ei au atacat în Rusia Albă, la nord de Mlaștinile Pripet, acolo unde inamicul deținea încă poziții puternice pe teritoriul sovietic.

Opţiunea s-a dovedit justificată deoarece în acel sector în care avansase cel mai puţin, căile de comunicaţie erau cel mai bine puse la punct şi puteau susţine începerea atacului. În plus, pentru că aici forţele germane rezistaseră foarte bine în 1943, era puţin probabil ca Înaltul comandament german să le întărească, în condiţiile în care avea nevoie de resurse pentru zone mult mai importante şi mai slab apărate, ca cele dintre Kovel şi Carpaţi. Deşi zona principală a frontului nordic rezistase tuturor atacurilor din toamna şi iarna care trecuseră, ruşii au reuşit acum să o străpungă în două locuri, pe flancuri, lîngă Vitebsk şi, respectiv, Zlobin. Această reuşită deschidea calea unei înaintări de pe cea mai retrasă poziţie pînă la nivelul celorlalte, în vederea unui nou atac. În plus, o dată ce ar fi reuşit să pună inamicul pe fugă, o înaintare de mai mare amploare ar fi devenit posibilă pentru grosul ariergărzii armatei sovietice din sud, de lîngă Kovel, aflată la capătul vestic al ţinutului mlăştinos care separa armatele germane.

Înaintea atacului, zona dintre Marea Baltică şi Mlaştinile Pripet a fost reorganizată şi întărită. Acolo se aflau acum şapte grupuri mari de armate, sau şapte „fronturi". „Frontul Leningrad" al lui Govorov pe dreapta, lîngă „Frontul 3 baltic" al lui Maslennikov şi „Frontul 2 baltic" condus de Eremenko, aflate pentru moment în expectativă. Celelalte patru erau, de la nord la sud, „Frontul 1 baltic" condus de Bagramian, care intrase mai devreme în breşa de la nord de Vitebsk; „Al 3-lea front al Rusiei Albe" condus de Cerneakovski, în vîrstă de treizeci şi şase de ani, cel mai tînăr comandant superior; „Al 2-lea front al Rusiei Albe", sub comanda lui Zaharov şi „Frontul 1 al Rusiei Albe", condus de Rokossovski, care intrase prin breşa de lîngă Zlobin. Aceste patru grupuri de armate totalizau în jur de 166 de divizii.

Ofensiva sovietică a lovit în plin Grupul de Armate Centru, aflat acum sub comanda lui Busch, care îl înlocuise pe Kluge, rănit grav într-un accident de maşină. Deşi ofensiva sovietică de iarnă nu reuşise să străpungă apărarea acestui sector, Busch, împreună cu cei din subordinea sa, ştiau cît de aproape se aflaseră

de o catastrofă şi erau nesiguri că vor putea rezista unui nou atac, o dată cu venirea verii şi în condiţiile mult mai favorabile inamicului. Anticipînd atacul, intenţionaseră să se retragă pe linia istorică a Berezinei, aflată la 150 km mai în spate. O retragere atît de timpurie i-ar fi scos pe ruşi din dispozitiv. Hitler, însă, nici n-a vrut să le asculte argumentele.

Tippelskirch, care îl înlocuise pe Heinrici la comanda Armatei a 40-a, a reuşit să atenueze şocul atacului printr-o retragere mascată, de mică amplitudine, de pe poziţiile sale avansate pînă pe linia Niprului superior. Modul în care ruşii plănuiseră să se concentreze pe exploatarea breşelor din flancuri a anulat însă micul avantaj al lui Tippelskirch.

Pe flancul nordic, Vitebskul a fost cucerit prin atacuri convergente din partea lui Bagramian (între Polotsk şi Vitebsk) şi a lui Cerneakovski (între Vitebsk şi Orsa). Oraşul a căzut în cea de-a patra zi, lăsînd un gol imens în faţa Armatei a 3-a de tancuri germană. Totodată a fost deschisă şi calea unei înaintări spre sud care tăia autostrada Moscova–Minsk, ameninţînd spatele Armatei a 4-a germane, cea care făcuse faţă atacului frontal al lui Zaharov. Pericolul era amplificat şi de atacul lui Rokossovski de pe celălalt flanc, la nord de Mlaştinile Pripet, asupra Armatei a 9-a germane. Pătrunzînd pe lîngă Zlobin, oraş cucerit tot în a patra zi, Rokossovski traversă Berezina şi ocoli poziţia potenţial-periculoasă de la Bobruisk. Pe data de 2 iulie, forţele sale motorizate ajunseră la Stolbtsy, aflat la 65 km vest de importantul nod rutier şi feroviar Minsk, retezînd astfel şi calea ferată, şi autostrada către Varşovia.

Imensul spaţiu, exploatat de forţa sporită de manevră a ruşilor, zădărnici toate încercările germanilor de a opri ofensiva sovietică, care parcursese 240 km în numai o săptămînă de la străpungerea frontului. Valoarea ajutorului american acordat Rusiei se vedea în numeroasa infanterie motorizată care ţinea pasul cu tancurile care deschideau calea, sprijinindu-le de aproape. Între timp, forţele lui Cerneakovski se apropiau de Minsk dinspre nord-est, ameninţînd totodată şi drumul către Vilna. Între cele două vîrfuri ale atacului

o forță de rezervă de tancuri, condusă de Rotmistrov, avansa de-a lungul autostrăzii Moscova-Minsk; aceasta reuși să intre în Minsk pe data de 3, după ce parcursese aproape 130 km în ultimele două zile.

Această manevră de penetrare era izbitor de asemănătoare cu cea executată de nemți în urmă cu trei ani și în sens contrar. Ca și atunci, doar o parte a forțelor încercuite reuși să scape din cursă. În prima săptămînă aproape 30 000 de prizonieri fură luați prin pătrunderea nordică și circa 24 000 prin cea sudică. În jur de 100 000 de soldați fură încercuiți la Minsk și, în ciuda faptului că principala cale de reatragere fu tăiată, o parte a Armatei a 4-a a lui Tippelsckirch reuși să scape către sud, pe drumuri secundare (acestea serviseră inițial drept căi de aprovizionare, renunțîndu-se ulterior la ele datorită hărțuirii la care erau acestea supuse de către partizanii ruși). Grupul Armate Centru fu literalmente distrus, pierderile acestuia depășind 200 000 de oameni.

La vest de Minsk armatele germane aflate în retragere încercară să opună o rezistență de moment, dar nici o linie naturală suficient de puternică nu se afla în zonă, iar forțele lor erau prea slăbite pentru a acoperi spațiul care se mărea continuu, pe măsură ce tăvălugul sovietic lua proporții. Rușii puteau oricînd să treacă printre, sau să ocolească orașele puternic apărate de nemți. Înaintarea lor avea forma unui semicerc cu vîrfuri de lance în forma razelor, îndreptate către Dvinsk, Vilna, Grodno, Bialystok, și, respectiv, Brest-Litovsk. Intrară în Vilna pe 9, iar orașul se predă pe 13, odată ce forțele motorizate ale rușilor trecură de el pe ambele părți. În aceeași zi un alt vîrf de lance ajunse la Grodno.

Pînă la mijlocul lui iulie Armata Roșie nu numai că-i azvîrlise pe nemți afară din Rusia Albă, dar mai și cucerise jumătate din nord-estul Poloniei. Forțele rusești cele mai vestice înaintaseră adînc în Lituania și erau la mică distanță de granița Prusiei de est. Aici se găseau la numai 320 km dincolo de flancul Grupului Armate Nord german, comandat de Friessner, care încă ocupa intrările în statele baltice. Avangarda lui Bagramyan,

aflate acum în apropierea Dvinskului, era la mai mică distanță de baza germană de la Riga decît de frontul lui Friessner. Cerneakovski, care atinse Niemenul dincolo de Vilna, era cam tot atît de aproape de Marea Baltică, de-a lungul unei linii care se afla mult mai departe în vest. Se părea astfel că putea fi amplasată o dublă barieră în calea ariergărzii lui Friessner, înainte ca acesta să apuce să se retragă. Poziția dificilă a lui Friessner fu agravată și de extinderea ofensivei sovietice către nord, spre sectorul Pskov, acolo unde atacau umăr la umăr „Frontul 3 baltic" a lui Maslennikov și cel al lui Eremenko.

Tot acum presiunea la care era supusă armata germană în totalitatea ei fu amplificată de încă un eveniment, mult mai amplu. La 14 iulie rușii lansaseră mult-așteptata lor ofensivă asupra Mlaștinilor Pripet, între Tarnopol și Kovel. Ofensiva avea două vîrfuri. Vîrful din dreapta era ațintit peste Bug, către Lublin și Vistula, pentru a se întîlni cu Rokossovsky, al cărui atac din nordul mlaștinilor tocmai își schimba direcția prin partea sudică a Brest-Litovskului. Vîrful stîng străpunse frontul inamic lîngă Luck, depășind pe flanc Lvovul dinspre nord.

Vestitul oraș căzu în mîinile lui Koniev pe data de 27 iulie, dată la care vîrfurile de lance ale forțelor sale trecuseră deja peste Rîul San, la 110 km vest de Lvov. Imensa ofensivă sovietică se făcu în mod dramatic simțită prin capturarea în aceeași zi a Stanislavului, de la poalele Carpaților, a Bialystokului, din nordul Poloniei, a Dvinskului, din Letonia și a nodului feroviar Siauliai, aflat pe calea ferată Riga–Prusia de est. Acestă ultimă lovitură, dată de una dintre coloanele blindate ale lui Bagramyan, amenința să pecetluiască soarta forțelor germane din nord.

Dar chiar și acest succes a fost eclipsat de o pătrundere în adîncime pe centrul frontului și de pericolul implicat de aceasta. Cu trei zile mai-nainte, pe data de 24, aripa stîngă a lui Rokossovski intrase în Lublin, aflat la numai 50 km de Vistula și 160 km sud-est de Varșovia. În acest atac, el profitase de felul în care armatele

germane erau separate de Mlaştinile Pripet şi de confuzia creată de ofensiva din sudul acestora. Pe 26 iulie mai multe coloane motorizate ale lui Rokossovski ajunseră la Vistula, în timp ce restul se îndreptau către nord, spre Varşovia. A doua zi nemţii au abandonat Brest-Litovskul; una din coloanele sovietice care-l ocolise ajunse la Siedlce, aflat la 80 km vest de acesta şi la nici 65 km de Varşovia.

La Siedlce nemţii au reuşit să stăvilească pentru moment ofensiva. Şi pe Vistula se înregistra o apărare dîrză; aici, din cele cinci traversări amenajate de Rokossovski în noaptea de 29, patru fură eliminate a doua zi de către nemţi.

La 31 iulie însă nemţii au fost împinşi înapoi, dincolo de Siedlce, printr-un atac de pe flanc, în timp ce una dintre coloanele lui Rokossovski ajunse la periferia Varşoviei situată pe malul estic al Vistulei. În dimineaţa zilei următoare trupele germane au început să se retragă peste poduri în oraş; conducătorii rezistenţei poloneze au fost încurajaţi să dea semnalul de începere a revoltei.

Evenimente dramatice s-au petrecut în aceeaşi zi şi în ţinuturile baltice. Pe frontul lui Bagramian o coloană blindată condusă de generalul Obukhov a ocupat nodul de cale ferată Tukkums, din Golful Riga, după o înaintare de 80 km la adăpostul nopţii; această acţiune a tăiat retragerea Grupului de Armate Nord germane. Cerneakovski a ocupat Kaunasul, iar avangarda trupelor sale s-a apropiat de frontiera Prusiei de est, ajungînd la Insterburg. Pe 2 august forţele lui Koniev au reuşit un nou şi larg cap de pod peste Vistula, la 150 km sud de Varşovia, lîngă Baranow, la nord de punctul în care Sanul se varsă în Vistula.

A fost un moment de criză generală pentru nemţi. În vest, frontul acestora din Normandia se prăbuşea, iar tancurile lui Patton se revărsau prin breşa de la Avranches. În spatele liniei frontului avusese loc un cutremur politic, ale cărui unde se propagau continuu – atentatul concertat la viaţa lui Hitler, prin care se urmărea răsturnarea regimului nazist. Acesta s-a petrecut la 20 iulie, dar a eşuat. La el au luat parte mai mulţi generali. Nesiguranţa şi teama

represaliilor au produs o situaţie confuză în multe Cartiere Generale.

După explozia bombei din cartierul general al lui Hitler de la Rastenburg, din Prusia de est, au fost expediate multe telegrame către numeroşii conspiratori aflaţi în diverse Cartiere Generale ale trupelor de uscat, prin care aceştia erau informaţi că Hitler fusese asasinat. Anunţul oficial transmis la radio, care afirma contrariul, a pus sub semnul întrebării conţinutul telegramelor. Ulterior mulţi au rămas perplecşi aflînd adevărul. Telegramele trimise de conspiratorii lui Friessner conţineau instrucţiuni explicite care prevedeau retragerea fără întîrziere a forţelor din nord, pentru a se evita riscul unui nou „Stalingrad". Aici, ca şi în vest, evenimentele din 20 iulie au avut urmări importante.

Cel mai puţin afectat a fost Grupul de Armate Centru datorită în special noului său comandant, Model, care-l înlocuise pe Busch după ce ruşii străpunseseră frontul, moment în care Busch n-a rezistat presiunii la care era supus – (din faţă de inamic – din spate de Hitler). Model fusese un comandant de divizie în momentul invadării Rusiei în anul 1941, şi acum, la cei cincizeci şi patru de ani, cel mai tînăr dintre comandanţii germani superiori. Pe parcursul ascensiunii sale rapide, îşi păstrase energia şi neîndurarea pe care le manifestase la conducerea diviziei de tancuri. În acelaşi timp, era unul dintre puţinii generali care cuteza să discute în contradictoriu cu Hitler, care prefera duritatea lui Model causticităţii lui Manstein, şi drept urmare îi acorda mai multă libertate de acţiune. Profitînd de neobişnuita toleranţă a lui Hitler, Model a acţionat după propriile-i planuri pentru a scăpa din poziţii dificile, adesea neluînd în considerare ordinele primite. Aceste „iniţiative" ale sale, mai mult chiar decît priceperea sa de a conduce retragerea, îi asiguraseră reuşita în acţiunea de eliberare a armatelor care păreau pierdute. Statutul dobîndit şi faptul că Hitler îi accepta hotărîrile l-au determinat să-i fie loial lui Hitler. După 20 iulie Model a fost primul conducător militar care a condamnat complotul şi a declarat fidelitatea armatei faţă de Führer. Încrederea lui Hitler în Model a fost confirmată din nou de evenimentele militare care au urmat.

O remarcabilă întărire a frontului s-a produs la începutul lui august, cînd germanii au reuşit să stăvilească intrarea ruşilor în Varşovia, amînînd-o pentru anul următor. Pînă la căderea nopţii în 1 august, cea mai mare parte a oraşului se afla deja în mîinile polonezilor. Tocmai cînd aceştia aşteptau ca ruşii să traverseze rîul pentru a le veni în ajutor, au auzit zgomotele luptei estompîndu-se în depărtare. Apoi, în ziua de 10 august, liniştea a fost întreruptă de bombardamentul masiv al avioanelor şi al tunurilor, provocate de încercarea nemţilor de a recîştiga controlul. În interiorul oraşului, mişcarea poloneză de rezistenţă a luptat cu dîrzenie sub comanda generalului Bor, dar a fost repede izolată în trei zone, în lipsa oricăror ajutoare, la ruşii aflaţi dincolo de rîu.

Era normal ca polonezii să fi crezut atunci că ruşii au stat deoparte în mod intenţional. Era de înţeles şi că guvernul sovietic nu ardea de nerăbdare să vadă cum polonezii preiau conducerea în eliberarea proprie-i capitale, fapt ce le-ar fi permis să adopte o atitudine mult mai independentă ulterior. Este dificil acum să deznodăm firele încîlcite ale acestei poveşti controversate, dar poziţia în care se găseau atunci forţele sovietice poate indica faptul că factori militari au precumpănit consideraţiilor politice.[1]

În faţa Varşoviei problema cea mai mare o constituia intervenţia a trei puternice divizii SS de tancuri, care sosiseră aici începînd cu 29 august, două de pe frontul de sud şi una din Italia. Contraofensiva pornită de ele de pe flancul lor nordic creasc o breşă în poziţiile sovietice, obligîndu-i pe ruşi să bată în retragere. Tot atunci o tentativă rusească de înaintare pornită din capetele de pod de pe Vistula a fost oprită cu ajutorul unor întăriri sosite din

[1] În orice caz, refuzul Rusiei de a permite bombardierelor americane din vestul Europei să aterizeze pe aeroporturile sovietice după ce acestea paraşutaseră ajutoare polonezilor din Varşovia, nu a fost niciodată credibil explicat. Piloţii britanici şi polonezi zburau din Italia dus-întors în asemenea misiuni dar, la o astfel de distanţă, eforturile lor, indiferent cît de curajoase erau, nu prea puteau schimba fundamental datele problemei.

Germania. Pînă la sfîrşitul primei săptămîni a lunii august ofensiva sovietică se poticnise peste tot, cu excepţia unor mici înaintări nesemnificative la poalele Carpaţilor şi în Lituania. Tăvălugul sovietic îşi epuizase forţele cu mult înainte de a fi oprit. Stadiile finale ale înaintării rapide fuseseră susţinute doar de efortul forţelor motorizate, iar slabele rezerve ale lui Model se dovediră capabile să facă faţă situaţiei imediat ce ajungeau pe un teren propice amenajării defensive. După ce înaintaseră 720 km în decursul a cinci săptămîni – de departe cea mai lungă şi mai rapidă înaintare realizată vreodată de ruşi – aceştia trăgeau ponoasele supraextinderii comunicaţiilor, trebuind să se închine acestei legi a strategiei militare. Ei aveau să rămînă pe Vistula încă şase luni, pînă a fi capabili să-şi adune forţele pentru un alt atac de proporţii.

A doua săptămînă a lunii august a fost marcată de lupte dîrze în numeroase locuri. Nemţii contraatacau în forţă în timp ce ruşii căutau noi deschideri; nici una dintre părţi nu reuşea să obţină vreun avantaj notabil. S-a stabilizat şi frontul de pe Vistula. Pe graniţa Prusiei de est înaintarea sovietică către Insterburg a fost oprită de tancurile diviziei lui Manteuffel, proaspăt aduse de pe frontul din România; ruşii au fost împinşi înapoi din nodul rutier Vilkaviskis. Remiza s-a instalat de-a lungul acelei frontiere formată din lacuri şi mlaştini. Manteuffel a fost trimis apoi către nord şi, în ultimele zile ale lunii august, şi-a deplasat tancurile din Tauroggen către Tukkums, în Golful Riga, pentru a redeschide calea de retragere Grupului de Armate Nord.

Rezultatele obţinute de o forţă blindată atît de mică ilustrară perfect instabilitatea situaţiei, cît şi măsura în care dificultăţile de aprovizionare le limitau ruşilor capacitatea de a-şi consolida avantajele. În acele condiţii cîteva blindate cîntăreau mult mai greu decît o infanterie numeroasă, cursul campaniei fiind determinat tocmai de posibilitatea celor două părţi de a dispune de blindate în momentele şi punctele critice. Istoria cu David şi Goliat se repetă acum de mai multe ori, într-o variantă mai modernă.

Timpul de respiro obținut de nemți prin stabilizarea situației de pe frontul principal, dintre Carpați și ținuturile Baltice, a fost anihilat de apariția unei amenințări și mai mari, venită pe o linie indirectă. Aceasta a fost inaugurată printr-o ofensivă sovietică pe frontul românesc, ca urmare a mutațiilor politice care netezisecă calea înaintării.

La 20 august trupele „Frontului 2 ucrainean" (numit acum Malinovski) au atacat la sud de Iași, în jos, pe ambele maluri ale Siretului, în direcția orașului Galați. Era o amenințare la adresa flancului și a spatelui marii concentrări germane în sudul Basarabiei. „Frontul 3 ucrainean" (acum Tolbuhin) a atacat mai direct și a avansat spre vest de pe Nistrul inferior. Inițial au întîmpinat o împotrivire dîrză, inamicul cedînd la început, ca în scurt timp ritmul să se accelereze.

Pe 23 august radio București a anunțat că România a făcut pace cu Aliații și a declarat război Germaniei. Mareșalul Antonescu a fost arestat, iar succesorul său a acceptat condițiile Rusiei, implicînd o imediată întoarcere a armelor.

Profitînd de confuzia generală, la 27 august rușii au intrat în Galați, au ocupat marile cîmpuri petroliere de la Ploiești la 30 august și în ziua următoare au pătruns în București. Tancurile parcurseseră 400 km în douăsprezece zile. În următoarele șase zile s-au mai deplasat încă 320 km, pînă la Turnu Severin, pe Dunăre la granița cu Iugoslavia. O mare parte a forțelor germane au fost prinse în cursă pe pozițiile din Basarabia sau zdrobite din mers. Întreaga Armată a 6-a germană, totalizînd 20 de divizii, a fost pierdută. Din acest punct de vedere, înfrîngerea s-a dovedit tot atît de zdrobitoare ca cea de la Stalingrad.

Capitularea României a convins guvernul bulgar să ceară pacea cu britanicii și cu americanii. Căci chiar dacă se abținuse să ia parte la invadarea Rusiei, Bulgaria tot se temea de faptul că Rusia nu-i va recunoaște neutralitatea. Această teamă era justificată. Faptul că Bulgaria s-a declarat gata să se predea Aliaților occidentali

nu-i satisfăcut pe ruşi, care declarară imediat război acestei ţări şi o invadară rapid dinspre nord şi est. Invazia a fost mai mult o paradă militară, deoarece guvernul bulgar ordonase să nu se opună rezistenţă, deşi a declarat război Germaniei.

Calea era liberă în faţa Armatei Roşii pentru a exploata cea mai vastă deschidere pe flanc văzută vreodată într-un război modern. Manevra de întoarcere a fost mai degrabă una de logistică, guvernată de necesităţile deplasării şi ale aprovizionării, şi nu de opoziţia inamicului. Peste 100 000 de nemţi au căzut prizonieri în capcana românească. Înlocuirea acestora era imposibilă datorită situaţiei disperate de pe Frontul de Vest unde, pînă la sfîrşitul lui septembrie fuseseră capturaţi peste 500 000 de soldaţi germani pe diverse fronturi.

În toamnă s-a desfăşurat o înaintare extinsă treptat a armatelor ruseşti de pe aripa stîngă în Europa centrală şi sud-estică. Tot ce mai puteau face nemţii era să încerce să oprească înaintarea prin menţinerea cît mai îndelungată a nodurilor de comunicaţii atunci cînd trebuiau să se retragă. Forţele germane deveniseră insuficiente pentru uriaşul spaţiu pe care trebuiau să-l ocupe dar, spre norocul lor, nici comunicaţiile din acea regiune nu erau prea dezvoltate, iar în zonă existau o mulţime de obstacole naturale. Aşadar, ameninţarea care se apropia şi-a redus viteza, ceea ce le-a permis nemţilor să-şi retragă trupele din Grecia şi Iugoslavia. Ei ar fi putut impune o temporizare şi mai accentuată dacă ruşii n-ar fi reuşit să împingă frontul, printr-o acţiune desfăşurată în colţul nord-vestic al României, în primele săptămîni de confuzie creată de trecerea României în tabăra adversă. Traversînd în viteză România prin flancul sudic al Carpaţilor, o forţă motorizată a pătruns în această prelungire a teritoriului românesc, ocupînd la 19 septembrie Timişoara şi la 22 Aradul. În acest fel ruşilor li s-au deschis drumurile care duceau în nordul Belgradului şi i-a adus totodată aproape de graniţa cu Ungaria, la numai 160 km de Budapesta. Nu se putea risca o manevră atît de îndrăzneaţă decît împotriva unui inamic care dispunea de prea puţine forţe pentru a

contracara ofensiva retezînd breşa. Totuşi, ruşii nu puteau profita de reuşita loviturii, atîta timp cît nu se mai acumulau forțe în acea breşă. Deşi procesul necesita timp, s-a dovedit mai rapid decît înaintarea frontală peste munți, în Transilvania.

Abia la 11 octombrie nemții au fost izgoniți din Cluj, capitala Transilvaniei, oraş aflat la 200 km est de Arad. Pînă atunci însă, Malinovski îşi întărise forțele din spărtură. El a trecut Mureşul, ocupînd toate căile de acces spre Transilvania. Atunci cînd Clujul a căzut pe flancul său drept, cele mai avansate coloane de pe flancul stîng se găseau la 270 km vest de oraş şi la mai puțin de 100 km de Budapesta. Atacul indirect le răsplătea eforturile, cu vîrf şi îndesat.

Săptămîna care urmă aduse o nouă amenințare cînd trupele proaspăt reactivatului „Front 4 ucrainean" de sub comanda lui Petrov au năvălit spre nord, prin trecătorile Carpaților, în zona dintre trecătorile Tartar şi Lupkov – care era apărată de Armata 1 ungară – şi au intrat în Rutenia. Apoi Petrov întoarse spre vest, în Slovacia. Tot în această săptămînă capitala Iugoslaviei a fost eliberată ca rezultat al înaintării lui Tolbuhin dinspre sudul breşei, peste Dunăre, acțiune la care au participat şi partizanii lui Tito. Garnizoana germană a opus o rezistență dîrză, dar a fost silită să părăsească oraşul în ziua de 20 octombrie. Ciudat este că a rezistat atît de mult, dar şi mai ciudată pare rămînerea unei apreciabile forțe germane în Grecia, conform principiului neretragerii voluntare promovat de Hitler. Abia în prima săptămînă a lui noiembrie aceste trupe părăsiră Grecia, într-o încercare asemănătoare retragerii lui Xenophon, printr-un teritoriu sălbatic şi ostil care se întindea pe o lungime de 1 000 km.

Eliberarea Belgradului şi intrarea armatei sovietice în cîmpia ungară au marcat încheierea primului stadiu al imensului tăvălug.

Aflat pe poziție de-a lungul Tisei – un front lung de 130 km, care se întindea de la nord de Szolnok şi pînă la Szeged, la 30 octombrie Malinovski a lansat un atac puternic şi direct asupra Budapestei. El dispunea acum de peste 64 de divizii, din care

făceau parte şi românii. Forţele sale aveau de străbătut doar 80 km pînă la Budapesta. Împingînd treptat forţele germane şi ungare, o parte a coloanelor lui Malinovski au ajuns la 4 noiembrie în suburbiile Budapestei. Înrăutăţirea vremii nu le-a permis intrarea în oraş, iar inamicului i-a dat posibilitatea de a-şi consolida apărarea. La fel ca şi alte oraşe apărate cu încăpăţînare, Budapesta s-a dovedit o pradă nu tocmai uşoară. La sfîrşitul lunii ruşii se aflau tot acolo, blocaţi, fără să fi făcut prea multe progrese în învăluirea flancurilor din imediata apropiere.

Tentativa lui Petrov de a forţa intrarea prin vestul Ruteniei în Slovacia, pentru a veni în sprijinul partizanilor slovaci a eşuat. Natura sălbatică şi teritoriul asemeni unui coridor ale Slovaciei nu i-au oferit spaţiul necesar de manevră.

Opriţi în faţa Budapestei, ruşii au schimbat tactica. Forţele lui Tolbuhin, aproximativ 35 de divizii, au fost aduse din Iugoslavia şi, în ultima săptămînă a lui noiembrie, au lansat o amplă manevră de învăluire pe flancuri pornind de la un cap de pod cîştigat la confluenţa Dunării cu Drava, aflat la vreo 200 km sud de Budapesta. Pînă la 4 decembrie, acestea au ajuns la lacul Balaton, aflat pe flancul din spate al capitalei Ungariei. Concomitent, Malinovski a lansat un nou atac în nordul Budapestei, şi totodată asupra poziţiilor defensive ale oraşului. Atacul combinat a fost însă oprit şi la sfîrşitul anului Budapesta se găsea tot în mîinile inamicului. Chiar şi după ce oraşul a fost izolat prin încercuire şi un nou atac a avut loc de Crăciun, inamicul a rezistat pînă la jumătatea lui februarie.

La cealaltă extremitate a Frontului de Est, pe flancul Mării Baltice, campania de toamnă s-a desfăşurat oarecum asemănător – a început cu prăbuşirea inamicului şi a sfîrşit cu oprirea înaintării sovietice. Înfrîngerile suferite de germani de pe parcursul verii i-au făcut pe finlandezi să se încline în faţa inevitabilului (aproape simultan cu România şi Bulgaria) şi, la începutul lunii septembrie să aştepte condiţiile armistiţiului impuse de Rusia. Acestea includeau

și obligația finlandezilor de a lupta împotriva oricăror forțe germane care se mai aflau în Finlanda la data de 15. În urma unei încercări de debarcare a nemților în Insula Hogland, din Golful Finlandei, finlandezii au declarat oficial război Germaniei.

Capitularea Finlandei netezea drumul unei ofensive sovietice concentrate împotriva Grupului de Armate Nord, aflat acum sub comanda lui Schörner, care-l înlocuise pe Friessner. Forțele a două „fronturi" – conducători Govorov și Maslennikov – înaintară către frontul ținut de Schörner, în timp ce Eremenko îl învălui pe flanc, iar Bagramian îi amenință spatele. Părea puțin probabil ca nemții să poată scăpa de pe fundul unei asemenea sticle, cu un gît atît de îngust. Totuși într-o săptămînă ei s-au retras aproape 320 km pentru a se adăposti în spatele pozițiilor defensive de la Riga, astfel încît o parte însemnată a forțelor acestora să nu poată fi izolată; forțele lui Bagramian n-au reușit să reteze gîtul sticlei. S-a dovedit încă o dată cît de dificil este atacul pe fronturi înguste, cînd apărarea beneficiază de o densitate corespunzătoare.

Pentru a îndrepta lucrurile, Comandamentul sovietic a întărit puternic grupul lui Bagramian cu scopul de a ataca în direcția Mării Baltice, la sud de Riga, plecînd dinspre Siauliai, aflat în centrul Lituaniei. Această nouă ofensivă a fost lansată la 5 octombrie. Profitînd de frontul larg și de concentrarea inamicului la Riga, atacanții au ajuns pe coastă în ziua de 11, la nord și la sud de Memel. Două zile mai tîrziu, Schörner abandona Riga și se retrăgea în Curlandia – provincie a Letoniei, asemeni unei peninsule, aflată în nord-vest. Aici, forțele sale izolate au reușit să opună o îndelungă rezistență, ca garnizoana din Memel, în ciuda încercuirii sale stricte. Rușii dispuneau însă de un surplus de forțe, de care puteau profita pentru a-și întări aceste poziții. Problema a devenit capacitatea de aprovizionare și spațiul de manevră.

O dată curățat flancul baltic, rușii s-au întors către Prusia de est, unde au lansat o puternică ofensivă la mijlocul lui octombrie. Și de data aceasta apărarea a ținut piept atacului direct pe un front îngust, unde căile de abordare depindeau de lacuri și mlaștini.

Atacul principal s-a îndreptat asupra zonei deschise de la Insterburg, dar a fost atenuat într-o mare bătălie de tancuri de lîngă Gumbinnen – scena primului succes iluzoriu al ruşilor din 1914. Alte atacuri, în sectoarele învecinate, s-au încheiat fără a reuşi să creeze o breşă suficient de adîncă pentru a da frontul peste cap. Pînă la sfîrşitul lui octombrie ofensiva fu oprită, remiza aşternîndu-se peste tot.

Fantastica mobilizare a germanilor din estul, vestul şi centrul Europei demonstra efectele concentrării frontului, combinate cu neajunsul comunicaţiilor mult prea extinse ale atacatorilor – şi modul în care politica „capitulării necondiţionate", dusă de Aliaţi îl ajutase pe Hitler să întărească capacitatea de rezistenţă a germanilor. Mai mult, desfăşurarea campaniei de toamnă a demonstrat că o apărare elastică, aplicată corespunzător, poate asigura timpul de care Germania avea nevoie pentru a-şi pune la punct noile arme. Hitler însă nu era capabil să o vadă decît ca pe o confirmare a principiului său de apărare rigidă. Datorită acestei convingeri, el nu numai că a refuzat să permită comandanţilor armatelor din vest să se retragă din timp de pe poziţiile din Ardeni, ci chiar a ordonat o întărire a poziţiilor din Budapesta, ceea ce a zdruncinat în mod fatal frontul din est.

Capitolul 33

Ofensiva aeriană strategică asupra Germaniei

Teoria şi doctrina atacului strategic aerian au fost dezvoltate în Anglia la sfîrşitul primului război mondial şi în anii care au urmat. În cea mai mare parte ele reprezentau creaţia lui Royal Air Force – ca serviciu de sine stătător creat prin unirea fostelor forţe aeriene ale trupelor de uscat cu cele ale marinei – la 1 aprilie 1918, adică în ultimul an de război. Această teorie a fost fervent susţinută de către Serviciul independent nou creat, ca o justificare a existenţei şi independenţei Royal Air Force.

Ca o ironie a soartei, teoria a început curînd să fie puternic susţinută de generalul-maior Hugh Trenchard, care comandase Forţele aeriene ale trupelor de uscat (Royal Flying Corps) în Franţa, poziţie de pe care se opusese naşterii celui de-al treilea Serviciu, independent. În ianuarie 1918 el a fost rechemat din Franţa pentru a fi numit Şef al statului major aerian al nou creatului Serviciu. Aproape imediat a avut o controversă cu proaspăt-numitul Secretar de Stat al Aerului, Rothermere, şi a fost înlocuit de la comandă cu generalul-maior Frederick Sykes, un alt pionier al aerului. Trenchard a primit comanda forţei independente de bombardiere creată în toamnă, în scopul bombardării Berlinului şi a altor obiective din Germania, drept represalii pentru raidurile efectuate asupra Londrei de către bombardierele germane Gotha în 1917 şi 1918, care afectaseră moralul

şi modul de gîndire al comandanţilor armatei britanice, determinîndu-i să supradimensioneze pagubele produse. Dar chiar şi în perioada armistiţiului, în noiembrie 1918, forţa de bombardiere a RAF cuprindea doar nouă escadrile şi se afla abia la începutul desfăşurării operaţiunilor – doar trei dintre marile bombardiere Handley-Page, construite pentru atacarea Germaniei, fuseseră livrate pînă la acea dată. Trenchard deveni un entuziast avocat al strategiei bombardamentului independent. El se manifestă în acest sens după terminarea războiului, în 1919, cînd fu readus la Londra pentru a-şi relua postul de Şef al Statului Major al Aerului, funcţie în care rămase încă zece ani, pînă în 1929. În această perioadă teoria strategiei aerului a fost considerabil dezvoltată de generalul de brigadă P. R. C. Groves, mîna dreaptă a lui Sykes, director al Operaţiilor de zbor din Comandamentul aerului.

În America, ideea a fost preluată şi susţinută mai ales de către generalul de brigadă William Mitchell, în anii '20. Acesta a intrat imediat în conflict cu serviciile mai vechi şi a fost scos din joc, ca urmare a excesivului său entuziasm. Au trecut mai mulţi ani pînă cînd o nouă generaţie să ajungă la putere şi America să devină suprema forţă aviatică, exponenta strategiei atacului aerian.

O generaţie şi mai nouă de istorici atribuie teoria unui general italian, Giulio Douhet, care a scris în 1921 o carte despre viitorul războiului aerian. Scrierile acestuia, deşi prezintă un real interes ca studiu retrospectiv, nu au avut nici cea mai mică influenţă în Europa acelei perioade[1].

---

[1] În 1935, aflat într-o vizită la Paris, mi-a căzut în mînă o traducere în franceză a *Comenzii aerului* a lui Douhet. Reîntors în Anglia, am pomenit despre carte mai multor prieteni din Comandamentul Aerului şi am descoperit că nici unul nu auzise despre ea. Într-adevăr, cu mult înainte, doctrina Comandamentului Aerului era mult mai complet dezvoltată. Cartea lui Douhet a apărut în limba engleză, în America, abia în 1942, iar în Anglia în 1943. Ea nu se bucurase de prea mare audienţă nici măcar în Italia. În 1927, cînd am vizitat forţele armate italiene la o invitaţie oficială, nici mareşalul Balbo – ministrul Aerului – şi nici vreunul dintre comandanţii din subordinea acestuia, nu au făcut nici cea mai mică referire la scrierile lui Douhet, deşi fuseseră foarte deschişi în discuţii şi se arătaseră deosebit de interesaţi de noua idee a strategiei aeriene dezvoltată în Anglia.

Teoria şi doctrina Comandamentului britanic al aerului este rezumată în *Ofensiva aeriană strategică împotriva Germaniei*, scrisă de Charles Webster şi de doctorul Noble Frankland:

> Ofensiva aeriană strategică constituie un mijloc de atac direct asupra teritoriului inamic avînd ca obiectiv privarea acestuia de mijloacele sau de dorinţa de a continua războiul. Acest mijloc poate fi, prin el însuşi, un instrument al victoriei sau mijlocul prin care aceasta este obţinută de alte forţe. El diferă de toate celelalte atacuri armate prin aceea că permite acţiunea imediată, directă şi nimicitoare chiar în centrul vital al inamicului. Sfera de activitate a ofensivei aeriene se situează nu doar deasupra, ci şi dincolo de limitele de acţiune ale forţelor de uscat sau maritime[1].

Deşi experienţa acumulată la sfîrşitul războiului din 1914 – 1918 nu era edificatoare, tocmai conceptul bombardamentului strategic a permis şefilor RAF să-şi păstreze independenţa faţă de interferenţele trupelor de uscat şi marinei din perioada interbelică şi de repetatele tentative ale şefilor acestora, mai ales în primii zece ani postbelici, de a obţine desfiinţarea RAF ca serviciu separat şi de a-l trece din nou în subordinea lor.

Mai mult, conceptul, ca o reacţie normală, era dezvoltat de către Trenchard şi adepţii săi fideli în termeni extrem de „pro-bombardier". Ei susţineau că Forţele Aeriene şi activităţile lor erau total diferite, ca tip şi sferă de acţiune, de cele ale trupelor de uscat şi marinei. În vreme ce aceste afirmaţii au sprijinit consolidarea fragilei independenţe a RAF, această denigrare a laturii tactice a acţiunilor aeriene s-a dovedit o greşeală. Un al doilea argument, derivat din primul, susţinea că cel mai bun mijloc al defensivei aeriene îl constituia desfăşurarea unei campanii de bombardament asupra teritoriului inamic; acest argument, îndoielnic chiar şi în

[1] Vol. I, p. 6.

teorie, deveni de-a dreptul aberant în condiţiile supremaţiei forţei aeriene pe care Germania o atinsese la sfîrşitul anilor '30. Insistenţa doctrinală cu care acest argument era susţinut a condus la o concluzie sintetizată într-o singură frază, care a fost prea uşor acceptată de premierul Stanley Baldwin, şi care suna astfel: „Bombardierul va răzbate întotdeauna". La această falsă concluzie au aderat atît RAF, cît şi USAAF, pînă cînd drasticele pierderi din 1943 – 1944 i-au forţat să recunoască faptul că supremaţia aeriană este principala condiţie a reuşitei ofensivei bombardamentului strategic.

O altă concepţie antebelică consta în aceea că atacurile aeriene trebuiau să aibă loc la lumina zilei şi să fie dirijate împotriva unor obiective militare şi economice prestabilite, orice altă formă de bombardament fiind „neproductivă". Trenchard a accentuat efectele „morale" ale bombardării populaţiei civile, iar bombardamentul nocturn a fost practicat pe scară mică dar, în general, exista o tendinţă a Comandamentului aerian, împărtăşită şi de cea mai mare parte din RAF, de a subaprecia dificultăţile operaţionale.

În ciuda constanţei şi a argumentelor cu care conceptul bombardamentului strategic a fost susţinut în anii interbelici, istoricii viitorului vor fi uimiţi să afle că, în 1939, la începerea războiului, RAF nu dispunea de forţa necesară acestui gen de bombardament. Situaţia nu se datora numai problemelor financiare şi politicii de austeritate din anii '20 şi la începutul anilor '30, ci şi concepţiilor eronate ale RAF cu privire la forţele şi la tipul de avioane necesare îndeplinirii acestui obiectiv. Chiar şi după ce biplanele de pionierat au început să fie înlocuite după anul 1933, s-a păstrat prea multe bombardiere uşoare, neadecvate bombardamentului strategic, în timp ce majoritatea noilor tipuri – Whitley, Hampden, Wellington – nu corespundeau întru totul nici măcar standardelor acelei perioade. Din 17 escadrile de bombardiere grele disponibile în 1939, numai şase, dotate cu Wellingtonuri, erau cît de cît eficiente. Un alt neajuns îl constituia lipsa piloţilor special pregătiţi, datorată în mare parte prelungitei concentrări

asupra antrenamentului pe aparate uşoare cu două locuri, cît şi insuficienţei personalului navigant şi a ajutoarelor specializate în bombardamente.

Trenchard, care se retrăsese din funcţia de Şef al Statului Major al Aerului la sfîrşitul anului 1929 şi fusese promovat în „the House of Lords", a continuat pe parcursul următorilor zece ani să deţină o mare influenţă în RAF prin discipolii săi. Împreună cu aceştia, el continuă de asemenea să pună bombardierele pe primul plan, cu mult după ce se aflase că Luftwaffe atinsese o mare superioritate. „Schema L" a Statului Major al Aerului, concepută în 1938, urma să ducă la creşterea numărului de escadrile pînă la 73, în comparaţie cu cele 38 de escadrile de avioane de vînătoare prevăzute pentru primăvara lui 1940. Acest raport, de aproape 2 la 1, era de fapt şi mai mare, raportat la numărul efectiv de avioane. După criza din septembrie 1938 de la München, „Schema M" a Statului Major al Aerului prevedea un număr de 85 de escadrile pentru bombardiere şi 50 pentru avioane de vînătoare – modificînd astfel raportul dintre ele la aproape 3 la 5.

Trenchard critică această modificare, aşa minoră cum era, şi în primăvara următoare susţinu în Camera Lorzilor necesitatea menţinerii raportului de 2 la 1, ca singura cale de a stăvili Luftwaffe. Părerea era total iluzorie, întrucît forţa de bombardament a nemţilor devenise aproape de două ori mai puternică decît cea a britanicilor. În plus, dezvoltarea unei forţe de bombardiere dura mult mai mult decît cea a uneia de avioane de vînătoare.

Din fericire, în Statul Major al Aerului începuse să se contureze o opinie mult mai realistă. Thomas Inskip, ministrul Coordonării Apărării, îşi exprimase încă din 1937 dubiile, susţinînd că bombardierele germane ar trebui distruse deasupra Angliei, nu pe aerodromurile sau în fabricile germane. La începutul lui 1939 vicemareşalul forţelor aeriene Richard Peck – în anii '20 tînăr şef al direcţiei „Planificare", omul care formulase multe din argumentele pro-bombardiere pe care Trenchard le susţinuse apoi în Cabinet – a fost readus din India, unde deţinuse funcţia de Şef

al Statului Major pentru o perioadă de trei ani, şi numit director al Operaţiilor. Acesta îşi revizuise părerile în lumina situaţiei existente – caracteristică a oamenilor mai tineri – şi, imediat după izbucnirea războiului, îl convinse pe Şeful Statului Major al Aerului, Cyril Newall, de necesitatea vitală a creşterii numărului avioanelor de vînătoare. Argumentaţia acestuia era susţinută şi de faptul că perspectiva unei eficiente apărări antiaeriene era sprijinită acum de punerea la punct a radarului, instrument pentru detectare timpurie, cît şi de apariţia unor noi tipuri de avioane de vînătoare rapide, Hurricane şi Spitfire. Ca urmare, în octombrie s-a hotărît constituirea a încă 18 escadrile de avioane de vînătoare pentru apărarea Marii Britanii. Această hotărîre, pusă rapid în practică, s-a dovedit de o importanţă majoră în Bătălia Angliei, desfăşurată un an mai tîrziu, între lunile iulie şi septembrie 1940. Fără acest avantaj, apărarea aeriană a Marii Britanii cu greu ar fi putut face faţă atacului puternic şi prelungit al germanilor.

Revenirea la păreri mai realiste a determinat Cabinetul, şi Statul Major al Aerului, care se lăsa convins mai greu, să accepte că, în condiţiile existente în anul 1939, ar fi mai înţelept pentru britanici să nu iniţieze bombardamentul strategic dacă nici nemţii nu o făceau, măcar pînă cînd bombardierele vor fi suficient de numeroase, iar numărul avioanelor de vînătoare va ajunge la proporţia corespunzătoare.

Ironia situaţiei, ca şi cea a planurilor Statului Major al Aerului, este redată prin următorul comentariu desprins din Istoria Oficială:

> „Începînd din anul 1918 strategia lor se bazase pe concepţia că viitorul război nu va putea fi cîştigat fără bombardament strategic, însă la declanşarea acestuia Comandamentul Bombardierelor a fost incapabil să producă pagube semnificative inamicului"[1].

[1] Vol. I, p. 125.

*

Din motivele arătate mai sus, RAF se abținuse de la orice acțiuni exceptînd cîteva, foarte restrînse, din timpul campaniei din Polonia și în așa-numita perioadă de „fals război" care a urmat – aruncarea de manifeste deasupra Germaniei și sporadice atacuri asupra unor obiective navale. Francezii, care se temeau și mai tare de represalii prin bombardament, se opuneau operării Comandamentului Bombardierelor din bazele franceze, și credeau – ca și nemții – numai în valoarea tactică a bombardierelor, în strînsă colaborare cu trupele de uscat. Germanii, spre deosebire de britanici, rămăseseră cu convingerea că raidurile avioanelor Gotha din primul război mondial fuseseră un eșec total, astfel că au eliminat conceptul de bombardament strategic din planurile lor.

Deși Statul Major britanic întocmise planuri pentru atacarea centrelor industriale germane din bazinul Ruhr, nu a primit permisiunea de a le transpune în practică. Faptul poate fi considerat benefic pentru englezi, întrucît planurile prevedeau atacuri în timpul zilei cu bombardiere greoaie și lipsite de apărare. Edgar Ludlow-Hewitt, șeful suprem al Comandamentului Bombardierelor RAF din 1937 pînă în 1940, era și el de părere că un asemenea atac le-ar aduce pierderi ireparabile comparativ cu eventualele rezultate de valoare îndoielnică. În decembrie 1939 Wellington-urile Comandamentului RAF al Bombardierelor au suferit pierderi grele în raidurile organizate în timpul zilei asupra unor ținte navale, din partea avioanelor germane de vînătoare dirijate de o formă primitivă de radar, iar rezultatele bombardamentelor au fost mediocre; în schimb, mai puțin eficientele bombardiere Whitley, care fuseseră utilizate în operațiuni de lansare a manifestelor pe timp de noapte, n-au înregistrat pierderi în perioada noiembrie–martie. Trăgînd învățămintele de rigoare, raidurile Comandamentului Bombardierelor au fost restrînse începînd cu luna aprilie a anului 1940 numai la operațiuni de noapte. Faptul venea să demonstreze eroarea punctului de vedere antebelic al Statului Major al Aerului, care susținuse posibilitatea efectuării, fără pierderi grele, a bomardamentelor pe timp de zi.

O altă părere, potrivit căreia un obiectiv anume putea fi localizat şi lovit cu uşurinţă, avea să mai reziste pînă să-şi dovedească netemeinicia, în special datorită faptului că de rezultatele recunoaşterii după fotografii nu aveau să beneficieze în totalitate decît după anul 1941. Pînă la acea dată totul se baza pe rapoartele echipajelor de recunoaştere, care adesea abundau în erori, fapt dovedit mai tîrziu.

Bombardierele şi bombardierele în picaj din Luftwaffe au jucat un rol important în invazia Norvegiei, din aprilie, tot aşa cum o făcuseră şi în invadarea anterioară a Poloniei. Un rol şi mai important aveau să-l aibă în invazia Occidentului, în luna mai, cînd au operat în cooperare cu forţele blindate.

RAF se împotrivea în continuare cooperării cu trupele de uscat, şi continuau să insiste pe doctrina bombardamentului strategic asupra unor obiective prestabilite. În consecinţă, Comandamentul Bombardierelor a avut o contribuţie minoră – mult sub posibilităţi – la desfăşurarea unor campanii de o extraordinară importanţă. Cîteva atacuri sporadice asupra armatei germane aflată în plină înaintare, executate de o parte a RAF şi dirijate în special asupra podurilor de pe Meuse, au fost pe cît de costisitoare, pe atît de ineficiente. Abia la 15 mai Cabinetul de Război, condus de Winston Churchill, a autorizat folosirea bombardierelor pentru atacuri în estul Rinului. În acea noapte 99 de bombardiere au fost trimise să lovească depozite petroliere şi căi ferate în zona Ruhr. Această dată este în general recunoscută drept data declanşării ofensivei aeriene strategice împotriva Germaniei. Comandamentul Bombardierelor a supraestimat precizia şi efectele bombardamentelor întreprinse.

Planurile Statului Major pentru desfăşurarea atacurilor asupra obiectivelor petroliere din Germania au fost amînate din cauza ameninţării imediate reprezentată de atacurile Luftwaffe asupra Angliei, începînd din luna iulie; în timpul „Bătăliei pentru Anglia" Comandamentul Bombardierelor a primit sarcina să atace porturile

inamice, concentrările de nave şi barje, ca şi clădirile şi fabricile de motoare de avioane – în scopul de a împiedica proiectele de invazie ale Germaniei.

Între timp, bombardarea Rotterdamului de către nemţi la 14 mai, şi ulterior a altor oraşe, începuse să modifice mentalitatea englezilor, reducînd repulsia iniţială a acestora faţă de bombardamentul nediscriminatoriu. Schimbarea modului de gîndire a fost precipitată şi de bombele lansate din greşeală în ziua de 24 august asupra Londrei. Toate aceste întîmplări fuseseră de fapt rezultatele unor greşeli de navigaţie – foarte obişnuite de altfel – întrucît Luftwaffe se conforma încă vechilor legi ale bombardamentului. S-a născut astfel o aprigă dorinţă de răzbunare a englezilor pe oraşele germane, fără discriminare. Conştientizarea faptului că unica armă ofensivă a Marii Britanii o reprezenta Comandamentul Bombardierelor, în acel moment le-a stimulat englezilor atît instinctul, cît şi dorinţa. Ambele devenirä evidente în special în atitudinea lui Churchill.

Schimbarea de mentalitate a Statului Major al Aerului s-a datorat mai ales factorilor operaţionali. Faptul că aceştia cedaseră atît în faţa realităţilor operaţionale, cît şi a presiunii lui Churchill a fost dovedit prin directiva dată în 30 octombrie 1940, care prevedea atacarea obiectivelor petroliere în nopţile senine, şi a oraşelor în celelalte nopţi. Aceasta demonstra, cît se poate de clar, acceptarea ideii bombardamentului nediscriminatoriu, sau a „bombardamentului zonal".

Ambele obiective şi puncte de vedere erau excesiv de optimiste. Nu se putea crede că bombardierele vor atinge micile rafinării din Germania cu dotarea slabă de care dispuneau în anul 1940. La fel de absentă era şi părerea că moralul poporului german se va prăbuşi şi că regimul fascist va fi discreditat prin bombardarea oraşelor.

Acumularea treptată a dovezilor furnizate de rezultatele specifice fiecărui raid în parte a obligat Statul Major al Aerului să recunoască ineficacitatea acestora. Chiar şi în aprilie1941 eroarea

teoretică la lansare a unei bombe era estimată la o mie de iarzi (nouă sute de metri) – ceea ce însemna că micile rafinării au rămas în general, neatinse. Controversa s-a atenuat ca urmare a angrenării Comandamentului Bombardierelor în lupta împotriva bazelor germane navale şi de submarine din anul 1941, în perioada crizei din „Bătălia Atlanticului". Atitudinea Comandamentului Bombardierelor care s-a opus acordării ajutorului cerut în acele momente de criză a dovedit din partea acestuia miopie şi rigiditate doctrinală.

Un pas înapoi de pe poziţiile sale iniţiale l-a efectuat Comandamentul Bombardierelor după iulie 1941 încercînd să lovească obiective „semi-precise", precum sistemul german de căi ferate, şi de data aceasta obiectivul a fost înlocuit cu largi zone industriale atunci cînd cerul nu era senin. Din păcate, chiar şi această schimbare s-a dovedit a fi la fel de inutilă în practică. Raportul de ţintă din august 1941, alcătuit după o cercetare minuţioasă, arăta că numai o zecime din bombardierele angajate în raidurile asupra Ruhr-ului nimeriseră pe o rază de opt kilometri în jurul obiectivului ales [1], ca să nu mai vorbim despre cei o mie de iarzi teoretici. Perfecţionarea navigaţiei se impunea cu claritate ca principală problemă a Comandamentului Bombardierelor. Dificultăţile operaţionale, combinate cu presiunea din afară, au obligat în cele din urmă Statul Major al Aerului să-şi dea seama că: „singurul obiectiv căruia atacul de noapte îi putea provoca pagube efective îl constituia un întreg oraş german"[2].

Pe măsură ce lipsa de precizie a bombardamentelor britanice devenea tot mai clară, Statul Major al Aerului punea tot mai mult accentul pe efectul asupra moralului populaţiei civile – altfel spus, pe terorizarea acesteia. Înfrîngerea voinţei de luptă a poporului german începuse să devină la fel de importantă ca zdrobirea mijloacelor de luptă ale acestuia.

---

[1] *Official History*, vol. I, p. 323.

[2] *Ibidem*, p. 189.

Churchill se dovedea tot mai critic la adresa optimismului care persista în rîndurile Statului Major al Aerului, mai ales în privința planului din 2 septembrie de a înfrînge Germania printr-un atac desfășurat de 4 000 de bombardiere și a convingerii că acest obiectiv putea fi atins în șase luni. În lumina rapoartelor privind eficacitatea bombardamentelor, el susținea că o îmbunătățire a preciziei va mări de patru ori efectele bombardamentelor, într-un mod mult mai economicos. Churchill a pus la îndoială și optimismul Statului Major al Aerului referitor la moralul și defensiva Germaniei, spunîndu-i lui Charles Portal, acum Șef al Statului Major al Aerului, următoarele:

„Este foarte puțin probabil ca bombardamentul în sine să devină un factor decisiv în războiul actual. Dimpotrivă, tot ceea ce am învățat din războiul de pînă acum ne arată că efectele acestuia, atît fizice, cît și de moral, sînt supraevaluate[1].

El a mai subliniat și faptul că defensiva germană era „foarte probabil" pe cale de a fi îmbunătățită – punct de vedere care s-a dovedit corect.

Churchill îi profeți lui Portal că „alta ar fi situația dacă forțele aeriene ale inamicului ar putea fi atît de reduse, încît să devină incapabile să împiedice bombardamente grele asupra fabricilor pe timp de zi". Această politică a fost transpusă în practică abia în anul 1944, și atunci de către americani.

Temerile și avertismentele lui Churchill cu privire la întărirea apărării aeriene a germanilor se adeveriră curînd. Comandamentul Bombardierelor suferi pierderi grele în noiembrie, mai ales în atacul efectuat cu 400 de bombardiere din data de 7, cînd 12,5 % din cele 169 de bombardiere trimise în raid deasupra Berlinului nu s-au mai întors; totuși raidurile asupra obiectivelor învecinate nu s-au dovedit la fel de costisitoare.

---

[1] *Official History,* vol. I, p. 182.

Experienţa acumulată de la izbucnirea războiului demonstrase cît de eronate erau învechitele concepţii ale Statului Major al Aerului şi ale Comandamentului Bombardierelor. Rezultatele bombardamentelor desfăşurate în primii doi ani de război s-au dovedit mai mult decît dezamăgitoare.

Prestaţia slabă a Comandamentului Bombardierelor a continuat pînă în martie 1942. În timpul iernii operaţiunile au fost concentrate în special asupra crucişătoarelor germane, *Scharnhorst* şi *Gneisenau* din portul Brest – care au suferit cîteva lovituri. Primul rezultat al intrării Americii în război în decembrie 1941 s-a concretizat în diminuarea speranţelor de a primi mai multe bombardiere de la fabricile americane, numărul celor livrate fiind, oricum, destul de scăzut. Mai mult, înfrîngerile pe care armata germană le-a suferit în Rusia în iarna respectivă, la şase luni de la invadarea acestei ţări, au început să ridice semne de întrebare cu privire la necesitatea încercării de a cîştiga războiul cu ajutorul bombardamentelor.

Campania de bombardamente asupra Germaniei s-a revigorat pe la mijlocul lui februarie, cînd problema portului Brest se rezolvase de la sine prin retragerea crucişătoarelor. Între timp, majoritatea bombardierelor britanice fuseseră dotate cu „Gee" – un dispozitiv radio pentru navigaţie şi identificarea ţintei. O directivă către Comandamentul Bombardierelor dată la 14 februarie 1942 sublinia că noua campanie de bombardamente urma să se concentreze asupra „moralului populaţiei civile şi, mai ales, asupra muncitorilor din industrie". Acesta urma să devină principalul obiectiv[1]. În acest fel teroarea deveni politica definitorie a guvernului britanic, deşi acesta încerca încă să o mascheze în răspunsurile interpelărilor din Parlament.

Noua directivă constituia o recunoaştere a fezabilităţii operaţionale. Ideea de bază fusese exprimată anterior, pe 4 iulie

[1] *Official History*, vol. I, p. 323.

1941, de către Portal: „Cel mai atrăgător obiectiv din punct de vedere economic nu merită să fie urmărit decît dacă tactic este posibil"[1].

Această directivă îl aştepta pe mareşalul aerului A.T. Harris (înnobilat ulterior cu titlul de Sir Arthur Harris) la numirea sa în funcţia de Comandant-Şef al Comandamentului Bombardierelor. Începînd cu 22 februarie 1942 el a devenit succesorul lui Sir Richard Peirse, care fusese transferat în funcţia de Comandant al forţelor aliate din Orientul Îndepărtat imediat după intrarea Japoniei în război. Personalitate puternică, Harris a impus o conducere stimulativă echipajelor şi organizării Comandamentului Bombardierelor, deşi, privind retrospectiv, multe din păTerile şi hotărîrile sale par acum eronate.

Un alt sprijin şi o încurajare într-o perioadă de oboseală şi deprimare, a fost un memorandum pe care Lordul Cherwell (fostul profesor F. A. Lindemann), consilierul personal pe probleme ştiinţifice al lui Churchill, l-a alcătuit la sfîrşitul lui martie. Reasigurările pe care acesta i le-a adus lui Churchill veneau imediat după un devastator atac de la începutul lui martie asupra fabricii Renault de la Billancourt, în apropiere de Paris, în care doar un singur bombardier britanic din cele 235 care luaseră parte la raid a fost doborît; era prima experimentare pe scară largă a utilizării focurilor pentru orientare.

Mai tîrziu, în aceeaşi lună, urmă un atac „de succes" asupra oraşului baltic Lübeck, în care centrul oraşului a fost devastat de bombe incendiare; în aprilie au mai avut loc încă patru asemenea atacuri asupra Rostockului. (Cele mai grave distrugeri le-au suportat superbele case vechi din centrele acestor istorice oraşe hanseatice, şi nu uzinele din apropierea localităţilor.) Oraşele se aflau, de fapt, în afara razei de acţiune a Gee, dar erau uşor de localizat, fapt ce i-a făcut pe britanici să creadă că bombardierele reuşiseră să localizeze ţinta. Oricum, pierderile Comandamentului Bombardierelor în

[1] *Official History*, vol. I, p. 189.

raidul asupra Lübeckului au fost grele, iar alte opt raiduri asupra Essenului, desfăşurate în acele două luni, au întîmpinat o ripostă puternică şi, alături de condiţiile meteo nefavorabile, s-au dovedit mult mai puţin eficiente.

În tabăra germană apărarea antiaeriană se dezvolta rapid printr-un sistem radar care direcţiona tirul antiaerian şi proiectoarele de localizare, cărora i s-a adăugat un număr în continuă creştere de avioane de vînătoare de noapte. Dacă la începutul anului 1942 doar unu la sută din numărul de bombardiere erau doborîte de avioanele de vînătoare de noapte, pînă în vară procentul crescuse la trei şi jumătate, în ciuda sporirii acţiunilor de diversiune.

„Toate aceste planuri se bazau pe convingerea că forţa aeriană a inamicului putea fi evitată cu succes pe timp de noapte"[1]. Această eroare fundamentală persista în minţile celor din Comandamentul Bombardierelor şi din Statul Major al Aerului. Ei refuzau să înveţe din experienţă cum că un bombardier, oricît de bine apărat ar fi – ceea ce nu era şi cazul celor ale RAF – va rămîne întotdeauna vulnerabil în faţa unui avion conceput special pentru a-l distruge. Tacticile de inducere în eroare şi toată aparatura inventată pentru a le proteja nu aveau cum să le ascundă şi să le protejeze prea multă vreme de sistemul defensiv al Germaniei, aflat în continuă dezvoltare, exceptînd cazul în care RAF ar fi cucerit supremaţia aerului.

Un asemenea obiectiv a fost anunţat de aşa-numitele operaţiuni „Circul", declanşate la începutul anului 1941 şi continuate în 1942 – ele prevedeau invadarea pe timp de zi a spaţiului aerian din zona continentală de coastă cu bombardiere şi avioane de vînătoare acţionînd combinat, pentru a atrage în aer Luftwaffe şi a permite Comandamentului Aviaţiei de Vînătoare să atace cu Spitfire-urile sale. Aceste „Circuri" s-au bucurat de oarecare succes, limitat însă de raza relativ mică de acţiune a avioanelor de vînătoare britanice; cînd operaţiunile de zi au fost extinse la distanţă, au început să se

[1] *Official History*, vol. I, p. 350.

înregistreze pierderi grele oriunde exista o apărare puternică, chiar şi după ce britanicii au beneficiat de aportul fantasticelor bombardiere Lancaster. Principalul efect al operaţiunilor „Circul" a fost, în ciuda eşecurilor, faptul că a inaugurat lupta Aliaţilor pentru obţinerea superiorităţii aeriene de-a lungul coastei de nord a Franţei, ceea ce s-a dovedit important pentru invazia de mai tîrziu.

În 1942 principalul eveniment l-a constituit apariţia mult-lăudatelor raiduri ale celor „1 000 de bombardiere". Prin aceste raiduri Harris a încercat să diminueze pierderile prin concentrarea unui număr mare de aparate, obţinînt totodată şi un efect sporit. Deşi în mai 1942 Comandamentul Bombardierelor dispunea în prima linie doar de 416 bombardiere, folosind aparate din linia a doua şi antrenînd echipaje şi escadrile, a reuşit să trimită în noaptea de 30 mai 1 046 bombardiere asupra Kölnului. În timpul acestui atac, oraşul a fost lovit mult mai puternic decît în cele 1 346 de ieşiri-avion pe care le-a suportat în cele nouă luni anterioare. Britanicii au pierdut 40 de bombardiere (3,8 la sută). La 1 iunie toate forţele disponibile ale Comandamentului Bombardierelor, 956 de aparate, au fost aruncate asupra unei ţinte mult mai dificile – oraşul Essen; cerul înnorat şi ceaţa uşoară au salvat oraşul de la distrugeri serioase, iar 31 de bombardiere au fost doborîte (3,2 la sută). Forţa „celor 1 000 de bombardiere" a fost atunci demobilizată, dar Harris continuă să plănuiască raiduri similare. La 26 iunie, 904 bombardiere (între care 102 aparate ale Comandamentului de Coastă) au atacat marele port german Bremen şi uzina de avioane Focke-Wulf. Datorită vremii înnorate, stricăciunile produse au fost minime; pierderile britanicilor s-au ridicat la 5 la sută, în special din rîndul escadrilelor de instrucţie. Pînă în 1944 nu s-au mai lansat astfel de raiduri „ale celor 1 000 de bombardiere".

Prin impresia produsă asupra populaţiei, Harris a avut de cîştigat în lupta pentru susţinerea pretenţiilor de prioritate ale Comandamentului Bombardierelor şi pentru autorizarea mărimii numărului de escadroane operaţionale ale acestui comandament la

50. El a fost sprijinit şi de apariţia în august 1942 a forţei de recunoaştere Pathfinder, la înfiinţarea căreia se opusese, cît şi de noile instrumente de navigaţie Obose şi H2S, apărute în decembrie şi, respectiv, în ianuarie.

Privind retrospectiv, apare evident faptul că se exagerau încă rezultatele bombardamentelor britanice, şi că, în realitate pagubele produse industriei germane de armament erau neglijabile. De altfel, producţia de armament a Germaniei crescuse cu cincizeci la sută în anul 1942. Petrolul, punctul cel mai slab al Germaniei, abia fusese atins, iar producţia de avioane a acesteia crescuse foarte mult. În mod semnificativ, în Occident, numărul avioanelor de vînătoare pe timp de zi ale Luftwaffe a crescut în acel an de la 292, la 453, iar cel al avioanelor de vînătoare de noapte, de la 162 la 349, în vreme ce pierderile britanicilor se cifrau în 1942 la 1 404 bombardiere.

Conferinţa de la Casablanca din ianuarie 1943 a stabilit misiunea bombardamentului strategic ca element de pregătire a invaziei terestre. Ulterior o directivă a Forţelor Aeriene Aliate stipula ca obiective: „distrugerea progresivă şi dislocarea sistemelor germane militare, industriale şi economice, cît şi subminarea moralului poporului german, pînă la un punct în care capacitatea acestora de rezistenţă armată va fi fatal diminuată". Această directivă l-a satisfăcut pe Harris (mai ales ultima parte a directivei) şi pe generalul-locotenent Eaker, comandantul Forţei 8 Aeriene a SUA, care a pus accentul pe prima parte. Directiva stabilea o ordine a obiectivelor, dar lăsa alegerea tacticii la latitudinea comandanţilor forţelor aeriene. Ca urmare, în afară de faptul că britanicii bombardau ziua iar americanii noaptea, atacurile nu erau coordonate decît relativ.

Conferinţa de la Washington, din mai 1943, a pus accentul pe necesitatea cooperării celor două forţe de bombardiere, cooperare care existase adesea; de asemenea, atrăgea atenţia asupra pericolului, care începuse să-şi facă simţită prezenţa, reprezentat

de acţiunea avioanelor de vînătoare germane. În aceste condiţii, principalul obiectiv al operaţiunii „Point-blank" (Ofensiva combinată de bombardament) urma să îl constituie distrugerea Luftwaffe şi a industriei germane constructoare de avioane, obiectiv care devenise „esenţial în vederea înaintării către alte surse ale potenţialului inamic de război". Acest obiectiv era cu bătaie pe termen lung pentru Comandamentul Bombardierelor, cît şi pentru americani. Deoarece documentul era formulat în termeni vagi, Harris şi-a permis să continue bombardamentul zonal general asupra oraşelor germane, eludînd faptul că viitorul bombardierelor şi al operaţiunii „Overlord" depindea de anihilarea Luftwaffe, a cărei forţă se dublase din ianuarie şi pînă în august 1943. Totuşi, importantele succese obţinute de către Comandamentul Bombardierelor în raidurile asupra Ruhrului şi Hamburgului tindeau să estompeze această primejdie.

Deşi forţa Pathfinder se întărea treptat, iar Oboe şi H2S intraseră deja în funcţiune, primele luni ale anului 1943 au reprezentat o perioadă de linişte pentru Comandamentul Bombardierelor, comparativ cu anul 1942. Această pauză le-a permis echipajelor să remedieze unele neajunsuri ale echipamentelor din dotare şi să se familiarizeze cu noile avioane Lancaster şi Mosquitoes, care înlocuiau vechile bombardiere. (Puterea operaţională a crescut, pe ansamblu, de la 515 aparate, în ianuarie 1943, la 947, în martie 1944.) Problema echipajelor a fost rezolvată de ampla acţiune de antrenament a Commonwealth-ului, mai ales în Canada, prin renunţarea la postul de co-pilot.

Toţi aceşti factori şi-au adus contribuţia în „Bătălia Ruhrului". Au fost efectuate 43 de raiduri importante între martie şi iulie 1943, în spaţiul cuprins între Stuttgart şi Aachen, concentrate mai ales asupra bazinului Ruhr. Raidurile au debutat la 5 martie, prin atacul a 442 de bombardiere asupra Essenului, o zonă puternic apărată, întrucît aici se găseau uzinele Krupp. Essenul a fost lovit mai puternic decît oricînd, deoarece britanicii beneficiau acum de marcarea obiectivelor de către Pathfinder-uri dirijate de Oboe. Au

fost pierdute doar 14 bombardiere. Alte patru raiduri puternice s-au abătut asupra orașului ca și a majorității centrelor importante din Ruhr, în lunile următoare: Un efect distrugător l-au avut în special bombele incendiare, dar și cele explozive, a căror greutate ajungea pînă la 8 000 de livre. Duisburg, Dortmund, Düsseldorf, Bochum și Aachen au fost puternic afectate ca urmare a noului sistem Oboe; nouăzeci la sută din Barmen-Wuppertal a fost devastat într-un singur atac, în noaptea de 29 mai. Deși condițiile meteorologice erau adesea nefavorabile, precizia bombardamentelor crescuse. Acest fapt l-a ajutat pe Harris să susțină folosirea forței de sub comanda sa. Comandamentul Bombardierelor nu era încă suficient de bine pregătit pentru bombardamente precise pe timp de noapte – excepție făcînd operațiunile de spargere a digurilor de la Möhne și Eder, din bazinul Ruhr, în noaptea de 16 mai, de către Escadrila 617 – „Spărgătorii Digurilor" – special antrenat și condus de comandorul Guy Gibson. Succesul operațiunii de bombardarea a barajelor îi costase însă pe britanici pierderea a 8 din cele 19 avioane Lancaster folosite.

Ca o concluzie, *Istoria Oficială* remarcă: „Cuceririle care revoluționaseră tehnica bombardamentului" după cum se văzuse în Bătălia Ruhrului, transformaseră Comandamentul Bombardierelor „într-o adevărată măciucă, însă nu-i conferiseră și eficacitatea unui cuțit ascuțit" [1]. Mai mult decît atît, Oboe devenise factorul cheie și nici un rezultat promițător nu se întrevedea în afara razei de acțiune a acestuia.,

După primul atac asupra Essenului, pierderile au început să crească rapid, situîndu-se la o medie de 4,7 la sută pe întreaga campanie, respectiv 872 de avioane doborîte. Numai moralul ridicat al echipajelor și întăririle neîntrerupte au permis Comandamentului Bombardierelor să „suporte" aceste pierderi, care se apropiau de cota de pericol.

În mod semnificativ, avioanele Mosquitoes, a căror viteză și

[1] Vol. II, p. 136.

altitudine le făceau aproape imune la atacul avioanelor de vînătoare germane, au suferit pierderi minore. Oboe n-ar fi putut funcţiona la distanţă fără un avion de mare altitudine care să-i permită marcarea precisă a ţintelor pentru Lancaster-urile forţei principale.

Utilizarea Beaufighters-urilor ca avioane de escortă nocturnă n-a dat rezultate, acestea fiind prea lente. În plus, tocmai cînd progresele tehnice ale britanicilor se aflau pe punctul de a transforma pentru Comandamentul Bombardierelor noaptea în zi, specialiştii de la Luftwaffe au reuşit şi ei aceleaşi performanţe. Se părea că va sosi o vreme cînd bombardierele vor fi la fel de vulnerabile pe timp de noapte, ca şi pe timp de zi.

„Bătăliei Ruhrului" i-a urmat „Bătălia Hamburgului" – o serie de 33 de atacuri puternice asupra acestui oraş şi a altora, între iulie şi noiembrie 1943 (17 000 de lansări de bombe). Bătălia a fost declanşată de marele raid din 24 iulie, la care au participat 791 de bombardiere, dintre care 374 de tip Lancaster. Mulţumită noilor dispozitive de navigaţie, a condiţiilor meteo şi a bunei marcări a obiectivelor, numeroase bombe incendiare şi explozive au atins centrul Hamburgului. Datorită unui nou dispozitiv de evitare a radarului, numit Window, doar 12 bombardiere au fost doborîte. La toate astea se adăugă şi participarea la atac a Forţei 8 USAAF în zilele de 24 şi 26, în timp ce aparatele Mosquitoes (echipate şi ele cu bombe de patru mii de livre) au ţinut ocupată apărarea oraşului în cele două nopţi. În noaptea de 27, 787 de bombardiere britanice au reluat atacul nimicitor, doar 17 din acestea fiind doborîte. Pe 29, 777 de bombardiere au bombardat oraşul, dar cu o precizie mai mică; pierderile britanicilor s-au ridicat la 33 de aparate, întrucît nemţii începuseră să se obişnuiască cu efectele Window-ului. Deteriorarea vremii a împiedicat cel de-al patrulea atac, din 2 august, să se transforme într-un succes, asemeni celorlalte. Per total însă, oraşul a fost devastat, iar pierderile Comandamentului Bombardierelor, deşi în creştere de la un raid la altul, au fost în medie de numai 2,8 la sută. Mai mult, la 25, respectiv 30 iulie – chiar în toiul „Bătăliei Hamburgului", Comandamentul

Bombardierelor a lovit puternic Remscheidul şi uzinele Krupp de la Essen. În lunile următoare atacurile acestuia s-au dezlănţuit asupra Mannheimului, Frankfurtului, Hanovrei şi Kasselului, cărora le-au produs stricăciuni majore. În noaptea de 17 august a avut loc faimosul atac asupra centrului experimental şi de cercetări pentru bombe zburătoare de la Peenemünde, din staţiunea aflată pe coasta Mării Baltice. La atac au luat parte 597 de bombardiere cvadrimotoare, din care 40 au fost doborîte şi alte 32 avariate, fără ca rezultatele să se ridice la aşteptările Londrei.

Atacurile din această perioadă asupra Berlinului au avut un efect şi mai slab datorită în special condiţiilor meteorologice nefavorabile, a imposibilităţii utilizării Oboe-ului datorită razei prea mari de acţiune, cît şi a mărimii oraşului, impropriе H2S-ului. În plus, avioanele nemţeşti de vînătoare de noapte aveau suficiente posibilităţi de a ataca bombardierele pe parcursul traseului parcurs de acestea – un traseu circular, lung de 1 800 km. Avioanele germane erau dirijate şi de staţii radar capabile să facă faţă Window-ului, pentru a identifica principala direcţie de atac, chiar dacă nu şi fiecare avion în parte. Din cele 123 de bombardiere pierdute în trei raiduri asupra Berlinului, circa 80 au fost doborîte de avioanele de vînătoare de noapte. Aceasta a fost doar o avanpremieră a „Bătăliei Berlinului" ce urma să aibă loc.

Bătălia Berlinului a durat din noiembrie 1943 pînă în martie 1944. Ea a fost susţinută de Churchill, întrucît Stalin era foarte încîntat de raidurile asupra Berlinului. Au fost efectuate 16 atacuri principale asupra capitalei germane, alături de care mai figurau ca obiective şi alte oraşe – Stuttgart, Frankfurt şi Leipzig. În total, peste 20 000 de raiduri individuale au avut loc în perioada respectivă.

Rezultatele acestei puternice ofensive n-au corespuns cu cele anticipate de către Harris – „Bombardierul". Germania n-a fost îngenuncheată, nici Berlinul, în schimb pierderile britanice mari au condus la abandonarea campaniei. Rata pierderilor s-a ridicat

la 5,2 la sută, în timp ce pagubele produse de bombardiere asupra Berlinului erau departe de cele produse Hamburgului sau Essenului. Moralul celor de la Comandamentul Bombardierelor a fost clătinat [1], fapt explicabil întrucît 1 047 de bombardiere au fost doborîte şi alte 1 682 avariate. Prezenţa, respectiv absenţa, avioanelor germane de vînătoare de noapte era, în general, hotărîtoare – de exemplu, atunci cînd dirijarea lor s-a făcut greşit în timpul atacului de la München, din 7 octombrie, Comandamentul Bombardierelor a pierdut doar 1,2 la sută din avioanele implicate. În general, avioanele de vînătoare apăreau prompt la faţa locului şi erau foarte active; ele împingeau treptat atacurile Comandamentului Bombardierelor asupra unor obiective situate mult mai la sud, forţîndu-i pe britanici să facă uz de o forţă cît mai mare pentru raidurile de diversiune. În raidul catastrofal din 30 martie 1944 asupra Nürnbergului din cele 795 de bombardiere folosite, 94 au fost doborîte şi alte 71 avariate.

Strategia lui Harris întîmpina deja o opoziţie serioasă, iar Statul Major al Aerului începuse să recunoască faptul că politica bombardamentului selectiv, adică a atacului asupra unor anumite obiective din industria petrolului, construcţiei de avioane şi altele asemănătoare, corespundea mai degrabă strategiei de la Casablanca, care susţinea necesitatea unei invazii terestre în nordul Europei, obiectiv realizabil doar în condiţiile deţinerii supremaţiei aeriene.

Pe măsură ce apărarea antiaeriană germană şi producţia ce le susţinea se dezvoltau, punctul de vedere al lui Harris începu să fie din ce în ce mai contestat. Harris era preocupat în principal de atragerea americanilor într-un atac combinat asupra Berlinului – lucru imposibil, întrucît aceştia nu erau pregătiţi pentru atacul de noapte; pe de altă parte, organizarea unui asemenea atac la lumina zilei ar fi însemnat sinucidere curată în condiţiile de la sfîrşitul anului 1943.

La începutul anului 1944, Statul Major al Aerului a respins

[1] *Official History*, vol. II, pag. 195–196.

ideea lui Harris de a îngenunchea Germania pînă la sfîrşitul lui aprilie numai cu ajutorul Lancaster-urilor. În schimb, a insistat pentru atacurile selective asupra industriilor germane, cum ar fi fabrica de muniţii de la Schweinfurt.

Atacul acestei fabrici din 25 februarie, la care cu greu îşi dăduse şi Harris acordul, poate fi considerat primul exemplu autentic de ofensivă combinată de bombardament. Numărul mereu în creştere de avioane a Luftwaffe care ameninţa ofensiva de bombardament şi proiectul „Overlord" a fost argumentul hotărîtor al înfrîngerii lui Harris, iar eşecul din „Bătălia Berlinului" a reprezentat o confirmare a noii orientări. Harris însuşi s-a recunoscut înfrînt cînd, în aprilie, a solicitat ca bombardierele sale „să beneficieze de sprijinul avioanelor de vînătoare de noapte" – ceea ce americanii făcuseră deja prin construirea unor avioane de vînătoare cu rază mare de acţiune, capabile să susţină operaţiile diurne.

Viitorul atacurilor comasate al Comandamentului Bombardierelor asupra oraşelor germane a fost pus sub semnul îndoielii, iar forţele acestuia s-au putut considera norocoase cînd, în aprilie, obiectivele lor s-au schimbat, conform planului, cu cele legate de reţeaua feroviară a Franţei, ca o acţiune de sprijinire a viitoarei invazii ce avea să aibă loc peste Canalul Mînecii. Această schimbare le-a uşurat sarcinile şi le-a permis un răgaz de refacere după grelele pierderi suferite în atacurile directe asupra Germaniei. Din fericire pentru ele, după invazia „Overlord", situaţia s-a modificat categoric în favoarea Aliaţilor.

Din anul 1942 ofensiva strategică aeriană a Marii Britanii a început să se încadreze într-un efort combinat. Schema propusă la Conferinţa de la Washington de către generalul H. H. Arnold, comandantul Forţelor Aeriene Militare ale SUA, care viza constituirea unei ample forţe de bombardament în Anglia a fost, în mod evident, pe placul lui Churchill şi a Statului Major al Aerului, aceştia din urmă încetînd să mai critice politica bombardamentelor

diurnc dusă de către SUA. Americanii susţineau că bombardierele bine înarmate şi blindate, capabile să zboare la înaltă altitudine şi în formaţii strînse, ar putea efectua raiduri la lumina zilei, fără a se teme de pierderi serioase. Şi această convingere se dovedi eronată, la fel ca şi cea a RAF privind evitarea forţelor defensive prin organizarea zborurilor de noapte.

Raidurile americane de la începutul lui 1942 au avut o amploare prea mică pentru a oferi dovezi irefutabile; o dată cu creşterea amplorii raidurilor şi a razei de acţiune din anul 1943, pierderile au început să crească vertiginos. În raidul asupra Bremenului, din 17 aprilie, au fost doborîte 16 bombardiere şi deteriorate alte 44 , din cele 115 care participaseră la acţiune. În raidul de la Kiel din 13 iunie, pierderile s-au cifrat la 22 de bombardiere dintr-un total de 66 de Fortăreţe zburătoare B17; în raidul din iulie asupra Hanovrei, 24 din 92; în cel asupra Berlinului din 28 iulie, 22 din 120. Americanii au încercat să folosească pe post de escortă avioane de vînătoare Thunderbolt, echipate cu rezervoare suplimentare de carburant, dar raza de acţiune a acestora s-a dovedit insuficientă. Nevoia de a pune la punct o escortă mai bună s-a manifestat mai clar în toamnă, cu ocazia desfăşurării atacurilor repetate asupra fabricii de muniţii de la Schweinfurt, din estul Frankfurtului.

Cu ocazia raidului catastrofal din 14 octombrie, o forţă de 291 de Fortăreţe zburătoare au fost însoţite de o escortă puternică formată din Thunderbolt-uri, însă aceasta nu a mai putut continua zborul dincolo de zona Aachenului; după retragerea ei, bombardierele B17 au fost atacate în valuri de avioanele germane de vînătoare pe tot parcursul, pînă la zona de lansare şi înapoi, pînă la coasta Canalului Mînecii. Înainte ca avioanele de escortă să-şi poată relua sarcina, 60 de bombardiere fuseseră deja doborîte şi alte 138 avariate. Într-o singură săptămînă Forţa 8 Aeriană pierduse 148 de bombardiere, cu echipaje cu tot, în patru tentative de a străpunge apărarea germană dincolo de limita razei de acţiune a avioanelor americane de escortă. Un procent atît de ridicat al

pierderilor nu mai putea fi susţinut; conducerea aviaţiei americane a fost nevoită să ia în considerare nevoia imperioasă a unei escorte cu rază lungă de acţiune – necesitate pînă atunci ignorată, sau considerată ca imposibilă din punct de vedere tehnic.

Din fericire, aveau la dispoziţie avionul de luptă Mustang, produs de Compania Nord-Americană. Britanicii lansaseră o comandă pentru acest tip de avion încă din 1940, dar americanii o refuzaseră; între timp, performanţele aparatului crescuseră simţitor prin introducerea motoarelor britanice Rolls-Royce Merlin. Testat în toamna anului 1942, aparatul P51B Mustang, dotat cu motoare Packard-Merlin s-a dovedit mai rapid la orice altitudine decît oricare avion german de vînătoare existent la acea dată. În plus, dispunea şi de o manevrabilitate superioară. Echipat cu rezervoare de carburant pentru rază mare de acţiune, el putea opera pe o distanţă de 2 400 km, asigurînd escorta bombardierelor pînă la peste 1 000 km de la bază – respectiv, pînă la frontiera estică a Germaniei. După dezastrul de la Schweinfurt, producţia Mustang-urilor a demarat în forţă; prima tranşă a acestor aparate a intrat la lupte alături de Forţa 8 Aeriană a SUA în decembrie 1943. Pînă la sfîrşitul războiului, în mai 1945, s-au fabricat în total 14 000 de Mustang-uri.

Iarna 1943–1944 a constituit o perioadă relativ liniştită pentru Forţa 8 Aeriană a SUA, întrucît bombardamentele au avut obiective nu prea îndepărtate. Pierderile în luna decembrie s-au ridicat la numai 3,4 la sută în comparaţie cu procentul de 9,1 la sută al lunii octombrie. Inaugurarea Forţei 15 Aeriene SUA, care opera din Italia, a reprezentat un nou pas pe calea distrugerii economiei germane de război. Comandant al celor două forţe aeriene a fost numit generalul Carl Spaatz.

Primele luni ale anului 1944 s-au caracterizat printr-o creştere susţinută a numărului de Mustang-uri, o dată cu mărirea razei lor de acţiune. Ele au primit şi permisiunea de a ataca avioanele Luftwaffe oriunde le întîlneau, nemaifiind obligate să stea numai alături de bombardiere; scopul noii tactici era cîştigarea supremaţiei

aeriene pretutindeni, nu doar împrejurul bombardierelor. În acest fel avioanele inamicului au fost atrase în lupte soldate cu pierderi din ce în ce mai grele pentru tabăra germană. În luna martie, avioanele germane de vînătoare începuseră să evite lupta cu Mustang-urile. Rezultatele agresivității acțiunii americanilor s-au concretizat astfel nu numai în asigurarea posibilității bombardierelor de a-și desfășura atacurile la lumina zilei fără interferențe din partea inamicului și cu pierderi minore, ci și în netezirea căii pentru acțiunea „Overlord". Ironia soartei a făcut că însuși Comandamentul Bombardierelor a profitat, deoarece i s-a permis continuarea ofensivei nocturne împotriva Germaniei. Tocmai cînd ajunsese să dețină supremația aeriană pe timp de noapte, Luftwaffe a pierdut supremația diurnă în fața americanilor. Cînd forțele britanice de bombardament și-au reînnoit ofensiva strategică asupra Germaniei – după o scurtă perioadă de redislocare efectuată pentru a sprijini invazia din Normandia – avioanele germane de luptă de noapte s-au confruntat cu o acută criză de carburanți, la care s-a adăugat și pierderea sistemului de avertizare radar de care beneficiaseră anterior în Franța. Concomitent, Comandamentul Bombardierelor a început să profite de pe urma amplasării noilor stații de transmisie pe continent.

Modificarea este ilustrată de valorile pierderilor, care se situaseră la cote ridicate pentru Comandamentul Bombardierelor, în timpul celor cîtorva raiduri întreprinse asupra Germaniei în mai 1944; în iunie, cu ocazia raidurilor nocturne asupra obiectivelor petroliere pierderile au atins 11 la sută. În consecință, aproape jumătate din raidurile britanice desfășurate în lunile august și septembrie s-au desfășurat la lumina zilei, cu pierderi mult diminuate. În acele luni, chiar și raidurile de noapte începuseră să se soldeze cu pierderi mult mai mici (3,7 la sută și, respectiv, 2,2 la sută). Comandamentul Bombardierelor a lansat în septembrie o forță de trei ori mai numeroasă în raidurile de noapte, comparativ cu luna iunie 1944, iar pierderile s-au cifrat la două treimi din numărul celor din iunie.

Introducerea avioanelor de vînătoare de noapte cu rază mare de acţiune a venit în sprijinul Comandamentului Bombardierelor, deşi n-a constituit un factor hotărîtor, întrucît aparatele folosite erau prea încete, iar sarcina de escortă s-a dovedit peste puterile lor. În perioada decembrie 1943 – aprilie 1944 doar 31 de avioane germane de vînătoare de noapte au fost doborîte chiar şi după ce britanicii au beneficiat de un număr sporit de escadrile, constituite din aparate superioare ca performanţe. Totalul pierderilor germane pentru perioada decembrie 1943 – aprilie 1945 (aşadar în ultimele şaptesprezece luni de război) abia s-a ridicat la 257 de aparate, o medie de mai puţin de 15 pe lună. Aşadar, nici acest factor, la fel cum nici introducerea noului sistem radar sau a noii tehnici de bruiaj radio nu au atins importanţa crizei germane de carburanţi, pierderea teritoriilor şi a supremaţiei aeriene diurne.

În decursul anului 1943 au fost aruncate asupra Germaniei 200 000 tone de bombe – de cinci ori mai multe decît în anul 1942. În ciuda acestui fapt, productivitatea a crescut în Germania la cote înalte, datorită în special reorganizării sub conducerea lui Albert Speer, ministrul responsabil de producţia germană de război; de asemenea, măsurile de „prevenire a raidurilor aeriene", ca şi abilitatea nemţilor de a-şi reveni rapid, au împiedicat orice criză de producţie sau morală. Producţia sporită de avioane, tunuri, tancuri şi submarine a dus la o creştere cu 50 la sută, pe ansamblu, a producţiei de armament a anului 1943.

Germanii erau evident îngrijoraţi de atacurile masive ale Comandamentului Bombardierelor. Pentru prima oară de la începerea războiului, după marele atac al Hamburgului din iulie 1943, se spune că Speer ar fi rostit sumbru: „încă şase asemenea raiduri asupra oraşelor vor duce la îngenuncherea Germaniei". Următoarele bombardamente zonale din a doua jumătate a anului n-au mai avut aceleaşi efecte devastatoare şi demoralizatoare, iar activităţile lui Speer în domeniul dispersării industriale au reuşit să-i alunge temerile iniţiale.

Bombardamentele selective şi de precizie ale americanilor au avut o vreme un efect mai mare, reuşind ca în august să reducă cu 25 la sută producţia de avioane de vînătoare, dar după înfrîngerea costisitoare pe care Forţa 8 Aeriană a SUA a suportat-o în octombrie, producţia a crescut din nou, atingînd cote şi mai înalte la începutul anului 1944. Deşi estimările pagubelor produse de bombardamente erau acum mai aproape de realitate, Aliaţii continuau să subaprecieze capacitatea de producţie a Germaniei, presupunînd, în mod eronat, că puterea crescută a Luftwaffe se datora transferării avioanelor de pe Frontul de Est.

Trăsătura caracteristică a Comandamentului Bombardierelor în această perioadă a constat în punerea la punct a bombardamentelor nocturne de precizie, limitată la început la utilizarea Escadrilei 617 ca „forţă de marcare a ţintelor" (în urma raidurilor asupra digurilor), pentru ca, mai apoi, să se producă o îmbunătăţire generală prin sistemul de marcare Pathfinder, prin noi modalităţi de localizare a obiectivelor şi prin folosirea bombelor Tallboy „cutremur de pămînt" de 12 000 de livre, urmate de bombele Grand Slam, de 22 000 de livre.

Cel mai important efect de ansamblu al campaniei de bombardament anglo-americane a fost atragerea în final a unui procent sporit de avioane de vînătoare şi forţe antiaeriene de pe Frontul de Est pe cel de Vest, ceea ce a favorizat ofensiva sovietică. Totodată s-a reuşit cîştigarea supremaţiei aeriene, în măsura în care să permită desfăşurarea operaţiunii „Overlord" fără ca aceasta să întîmpine o rezistenţă mare din partea Luftwaffe.

În ultimul an de război, din aprilie 1944 şi pînă în mai 1945, Aliaţii au obţinut supremaţia necondiţionată asupra spaţiului aerian datorită mai ales atacurilor americane din perioada februarie – aprilie 1944. Operaţiunea „Overlord" impunea însă o deviere importantă pe o perioadă de mai multe luni a Ofensivei combinate de bombardament, de la obiectivele germane către cele care puteau ajuta nemijlocit armatele aliate, atît înainte cît şi după debarcarea

în Normandia. Mişcarea aceasta nu era pe placul lui Arthur Harris şi a altor entuziaşti axaţi exclusiv pe ideea bombardamentului, însă Charles Portal, împreună cu Statul Major al Aerului, s-au dovedit mult mai diplomaţi, recunoscînd rolul de auxiliar pe care bombardierele trebuiau să-l joace în strategia Aliaţilor. Întrucît forţele de bombardament strategic trebuiau să sprijine forţele tactice, conducerea acestora a fost transferată la mijlocul lui aprilie lui Arthur Tedder, numit adjunctul Comandantului Suprem al generalului Eisenhower. Tedder condusese în trecut forţele aeriene din Orientul Mijlociu, unde se remarcase în mod deosebit. El a intuit că principalul efect imediat pe care-l puteau produce bombardierele în sprijinirea invaziei consta în paralizarea reţelei de transport a inamicului. Acest plan a fost aprobat la 25 martie 1944, în ciuda îngrijorării lui Churchill legată de pierderile civile ale Franţei şi a preferinţelor lui Spaatz pentru ţinte petroliere – preferinţă împărtăşită şi de Portal.

Hotărîrea lui Spaatz de a se concentra asupra ţintelor petroliere s-a concretizat prin continuarea în primăvara anului 1944 a atacurilor Forţei 8 Aeriene a SUA asupra Germaniei, în vreme ce Comandamentul Britanic al Bombardierelor şi-a petrecut timpul din aprilie pînă în iunie în principal cu atacul căilor ferate franceze. (În iunie, abia 8 la sută din bombele acestuia au fost îndreptate asupra unor obiective nemţeşti.) Pînă în luna iunie, peste 65 000 tone de bombe au fost aruncate asupra sistemului inamic de transporturi, a bateriilor de coastă, a bazelor lansatoare de rachete şi a altor asemenea obiective. Privind retrospectiv, putem observa că acţiunile lui Tedder de paralizare a sistemului de transporturi sau a celui de comunicaţii au constituit factorul determinant al succesului invaziei din Normandia. Obiecţiile ridicate de Harris cu privire la lipsa de precizie a Comandamentului Bombardierelor au fost spulberate încă din martie, prin eficacitatea atacurilor asupra obiectivelor franceze.

Mult criticata „distragere" a fost benefică Comandamentului Bombardierelor, atît prin uşurarea presiunii care apăsa asupra

acestuia, cît şi prin stimularea în direcţia creşterii preciziei bombardamentelor. Mai mult decît atît, forţa germană de avioane de vînătoare a fost mult mai redusă în cazul Franţei, în comparaţie cu cea din „Bătălia Berlinului" sau din alte atacuri asupra obiectivelor din Germania.

Precizia bombardamentului s-a datorat şi inovaţiilor tehnice aduse de către comandorul Leonard Cheshire în domeniul marcării la joasă altitudine a ţintelor pentru aparatele Mosquitoes. Aplicată pentru prima dată în Franţa în luna aprilie, aceasta a permis ca ţintele să fie distruse una după cealaltă fără ca prea multe bombe să depăşească perimetrul obiectivului şi să omoare civili francezi, aşa cum se temuse Churchill. Eroarea medie de bombardare a fost redusă de la 612 m în martie, la 256 m în mai.

Reuşitele obţinute în atacurile asupra comunicaţiilor din Franţa înaintea Zilei „Z" l-au convins pe Tedder să aplice imediat aceeaşi tactică şi în Germania. El aprecia că o prăbuşire a sistemului german de căi ferate, pe lîngă întreruperea mişcărilor de trupe – ceea ce ar fi venit în ajutorul ruşilor – ar provoca şi un colaps economic. Această tactică se constituia într-o alternativă la bombardamentul zonal al lui Harris şi la campania lui Spaatz împotriva obiectivelor petroliere, avînd un efect mai rapid asupra Armatei Germane şi asupra Luftwaffe decît bombardamentul zonal, mult prea general.

Perioada ce a urmat invaziei peste Canal a găsit bombardierele atacînd o varietate de obiective. În timp ce americanii s-au concentrat în aceste trei luni mai ales asupra obiectivelor petroliere şi aviatice, Comandamentul Bombardierelor a lansat în Germania doar 32 000 tone de bombe din totalul de 181 000.

Tendinţa de renunţare la bombardamentul zonal a devenit din ce în ce mai pregnantă. Statul Major Britanic al Aerului a preluat ideea americanilor, care acordau prioritate obiectivelor petroliere. Încă din aprilie, Forţa Aeriană 15 SUA a decolat din Italia pentru a ataca terenurile petrolifere româneşti de la Ploieşti.

La 12 mai, Forţa Aeriană 8 SUA cu baza în Anglia a început să organizeze raiduri asupra unor ţinte similare din Germania. Cele 400 de avioane germane de vînătoare ridicate împotriva celor 935 de bombardiere, au fost învinse de 1 000 de avioane americane de vînătoare – germanii au pierdut 65 de aparate, iar americanii 46 de bombardiere.

Campania a căpătat amploare după Ziua „Z"; în iunie, Statul Major al Aerului, conştient de creşterea preciziei pe timp de noapte dobîndită de Comandamentul Bombardierelor, a ordonat atacuri asupra obiectivelor petroliere. Raidul din 9 iulie asupra Gelsenkirchului s-a bucurat de un oarecare succes, deşi preţul plătit a fost cam mare; celelalte raiduri au fost mai puţin eficiente, mai ales datorită condiţiilor meteo, iar pierderile au atins cifre impresionante – 93 de bombardiere au fost doborîte, majoritatea avioanelor de vînătoare de noapte, dintr-un total de 832 care au luat parte la raiduri în trei nopţi succesive.

Atacurile americane au continuat cu forţă maximă. La 16 iulie, peste 1 000 de bombardiere, escortate de aproape 800 de avioane de vînătoare, au participat la raiduri, iar la 20 iulie totalul bombardierelor s-a ridicat la 1 361. Ziua următoare a fost atacat Berlinul; paralel, o altă forţă s-a năpustit asupra rafinăriilor, pentru a ateriza apoi în Rusia. (După primirea rece de care au avut parte, experimentul a fost întrerupt.) Americanii au înregistrat pierderi importante, dar un număr crescut de rafinării fuseseră scoase din uz, fapt ce se repercuta în mod grav asupra aprovizionării cu carburant a Luftwaffe. Pînă în luna septembrie, aprovizionarea aviaţiei germane a fost redusă la 10 000 de tone de carburant – faţă de necesarul lunar minim de 160 000 tone. Pînă în iulie, toate rafinăriile importante din Germania fuseseră atinse de bombe, iar numeroasele avioane şi tancuri produse prin strădaniile lui Speer au început să devină inutile, datorită lipsei de carburant.

În timp ce numărul efectiv al avionelor germane era în

continuă scădere, forțele aeriene ale Aliaților deveneau din ce în ce mai puternice. Forța de linia întîi a Comandamentului Bombardierelor a crescut de la 1 023 de bombardiere în luna aprilie, la 1 513 în decembrie, pentru a ajunge la 1 609 în aprilie 1945. Forța Aeriană 8 SUA și-a mărit efectivul de bombardiere de la 1 049 în aprilie 1944, la 1 826 în decembrie, respectiv la 2 085 în aprilie 1945.

Între timp, Comandamentul Bombardierelor adoptase, pentru prima dată, tactica bombardamentelor masive pe timp de zi. Neîncrederea lui Harris a dispărut atunci cînd a constatat lipsa ripostei germane – în comparație cu atacurile de noapte. Primul atac masiv de zi a avut loc asupra portului Le Havre, la mijlocul lui iunie; ca și în raidurile ulterioare, bombardierele au fost escortate de aparate Spitfire. La sfîrșitul lui august Comandamentul Bombardierelor ataca Ruhrul la lumina zilei, fără a întîmpina o opoziție semnificativă.

Aceste noi circumstanțe au determinat Comandamentul Bombardierelor să reia atacurile de noapte asupra rafinăriilor germane. Acțiunile s-au soldat cu mai mult succes și cu mai puține pierderi decît cele anterioare. Reușita raidului din 29 august asupra îndepărtatului obiectiv de la Königsberg, chiar dacă nu era o țintă petrolieră, demonstra îmbunătățirea generală a situației.

Așadar, perioada octombrie 1944 – mai 1945 a fost dominată de acțiunile bombardierelor. Comandamentul Bombardierelor a lansat de trei ori mai multe bombe în ultimele trei luni din 1944, decît în întregul an 1943. Numai Ruhrul a fost lovit de peste 60 000 tone de bombe. Conform *Istoriei Oficiale,* aceasta a fost perioada în care bombardierele s-au bucurat de o „virtuală omnipotență operațională"[1]. Ele au măcinat progresiv puterea de rezistență a Germaniei, economia ei de război fiind în cele din urmă strangulată.

Ținînd seama de capacitatea de bombardament de precizie – și de opoziția neglijabilă întîmpinată – se pune întrebarea dacă a

[1] Vol. III, p. 183.

fost înțelept, sau chiar operațional ori moral, ca acest Comandament al Bombardierelor să aloce 53 la sută din bombe pentru zone orășenești, comparativ cu numai 14 la sută pentru rafinării și 15 la sută pentru obiective din transporturi. (Valorile corespunzătoare pentru perioada ianuarie – mai 1945 au fost 36,6 la sută, 26,2 la sută și, respectiv, 15,4 la sută – o proporție la fel de discutabilă.) Americanii au procedat total diferit. Ideea acestora de a ținti asupra punctelor nevralgice ale Germaniei a fost mai rațională decît ideea că orice bombă care lovește ceva, duce, într-un fel sau altul, la slăbirea Germaniei. Ei au evitat astfel și cenzura morală, în continuă creștere, pe care politica lui Harris avea s-o atragă.

Stadiul final a fost tributar incapacității generale de a urmări prioritățile. O directivă din 25 septembrie 1944 fixa rafinăriile ca prioritatea numărul unu, urmate îndeaproape de căile de comunicație, ambele aflîndu-se în capul unei liste întregi de alte obiective. Aceasta a constituit o bună ocazie de a scurta războiul, întrucît Comandamentul Bombardierelor se concentrase încă din octombrie asupra țintelor din Germania, unde lansase 51 000 de tone de bombe, suferind pierderi mai mici de unu la sută. Două treimi din raidurile lunii octombrie au fost însă raiduri de bombardament zonal general, foarte puține bombe fiind lansate asupra rafinăriilor sau căilor de comunicații. În consecință, la 1 noiembrie 1944, comandanții au primit un ordin care fixa rafinăriile drept principale obiective, iar căile de comunicații ca obiective secundare; ordinul nu prevedea alte obiective, deci nu exista posibilitatea unei erori în alegere. Aceste două obiective, acum ușor de atins, urmau să ducă la colapsul Germaniei, mult mai rapid decît bombardamentul zonal.

Încăpățînarea lui Harris a împiedicat ducerea la bun sfîrșit a planului; acesta a amenințat chiar și cu înaintarea demisiei sale, în semn de protest la adresa planului.

La începutul lui 1945 situația generală se complică datorită contraofensivei germane din Ardeni, punerii la punct a avioanelor

de luptă supersonice germane şi a submarinelor Schnorkel. Faptul a impus reevaluarea priorităţilor. Din cauza diverselor autorităţi care trăgeau în direcţii diferite, hotărîrea finală a îmbrăcat forma unui compromis şi, ca majoritatea compromisurilor, a fost neclară şi nesatisfăcătoare.

Aspectul cel mai controversat l-a constituit dorinţa de revenire la „terorizarea" deliberată ca principal obiectiv. Prin această revenire li se făcea pe plac ruşilor. La 27 ianuarie 1945, Harris a primit dispoziţia să desfăşoare asemenea atacuri; ele au trecut astfel pe locul al doilea pe lista priorităţilor, după rafinării şi înaintea comunicaţiilor şi a restului obiectivelor. Drept urmare, îndepărtatul oraş Dresda a fost supus unui atac devastator la mijlocul lunii februarie cu scopul de a semăna panica printre populaţia civilă şi refugiaţi (s-au bombardat centrul oraşului şi nu uzinele sau căile ferate).

Începînd cu luna aprilie, obiectivele s-au împuţinat, astfel încît s-a renunţat şi la bombardamentul zonal, şi la cel de precizie, în favoarea sprijinirii directe a trupelor de uscat.

REZULTATELE COMPARATIVE ALE ATINGERII ŢINTELOR ÎN OFENSIVA DE BOMBARDAMENT STRATEGIC

Chiar şi după ce potopul de bombe a început să se reducă, concomitent cu sfîrşitul verii, producţia Germaniei, uriaşele eforturi ale lui Speer în direcţia dispersării uzinelor şi a improvizării au reuşit să compenseze în mare măsură efectele bombardamentelor. Nemţii şi-au păstrat, în mod remarcabil, moralul ridicat, pînă după atacurile asupra Dresdei, din februarie 1945.

Atacul ţintelor petroliere

Datorită depărtării mari la care se găseau terenurile petrolifere româneşti, care le proteja de atacuri, şi a intensificării dezvoltării

uzinelor sintetice din Germania, rezervele petroliere ale Germaniei au atins nivelul maxim în luna mai 1944, abia după aceea începînd să scadă.

Peste două treimi din petrolul hidrogenat erau produse în şapte uzine, foarte vulnerabile; cum şi rafinăriile erau la fel de vulnerabile, efectele atacurilor concentrate din vara lui 1944 ale bombardierelor asupra acestor instalaţii au început să se facă simţite. Producţia de combustibili auto a lunii aprilie s-a înjumătăţit în luna iunie, şi a ajuns la un sfert în septembrie. Producţia de carburant pentru avioane ajunsese la numai 10 000 de tone în luna septembrie, faţă de necesarul de 32 000 tone şi faţă de necesarul minim al Luftwaffe care se cifra la 160 000 de tone. Cel puţin 90 la sută din carburantul pentru avioane, care constituia cantitatea vitală, provenea de la uzinele de hidrogenare de la Bergius.

Deoarece consumul fusese amplificat de necesitatea contracarării operaţiunii „Overlord" şi a înaintării sovietice din Est, situaţia devenise cît se poate de gravă – încă din luna mai consumul începuse să depăşească producţia. Contramăsurile disperate ale lui Speer reuşiră să amelioreze puţin situaţia, şi să asigure o creştere a stocurilor de carburanţi înaintea contraofensivei din Ardeni, de la mijlocul lui decembrie, însă insuficient pentru a le menţine efectiv; de asemenea, bătălia, mult prelungită, contribui la epuizarea rezervelor la care se adăugau atacurile Aliaţilor asupra rafinăriilor, din lunile decembrie şi ianuarie. Atacurile de noapte ale Comandamentului Bombardierelor au fost eficiente datorită bombelor mai mari pe care le puteau acum transporta Lancaster-urile, cît şi creşterii preciziei bombardamentului de noapte.

Atacul obiectivelor petroliere a determinat reducerea accentuată a producţiei germane de explozivi şi cauciuc sintetic; reducerea cantităţii de carburant pentru avioane condusese la suprimarea totală a antrenametelor şi la reducerea drastică a activităţii de luptă a Luftwaffe. La sfîrşitul lui 1944, numai 50 de avioane de vînătoare de noapte puteau fi utilizate concomitent. Aceste deficienţe se adăugară şi ele la eclipsarea toatală a valorii

potențiale, deci implicit a amenințării, pe care introducerea în Luftwaffe a noilor avioane supersonice de luptă le-ar fi putut reprezenta.

Atacul obiectivelor din comunicații

Acest obiectiv, un amestec de obiective tactice și strategice, avea o importanță uriașă în reușita invaziei din Normandia, deși efectele lui sînt mai dificil de evaluat o dată ce armatele aliate s-au apropiat de Rin. Planurile din noiembrie se axau pe căile ferate și canalele Germaniei de vest, mai ales pe cele din preajma Ruhrului, aceasta deoarece retezarea aprovizionării cu cărbuni ar fi dus la oprirea celei mai mari părți a industriei germane. Efectele distrugătoare ale bombardamentelor l-au îngrijorat, în toamna lui 1944, pe Speer, însă comandanții armatelor aliate au subevaluat acest lucru în propriile lor declarații. Divergențele de opinii au întîrziat și au influențat negativ cursul și efectele acestei acțiuni. În februarie 1945 9 000 de avioane au atacat succesiv sistemul german de transporturi. Pînă în luna martie acesta a fost distrus, iar industria a rămas fără carburant. După pierderea Sileziei Superioare în februarie, cînd armata sovietică a ocupat regiunea, Germania a rămas fără o sursă alternativă de cărbune. Producția de oțel, deși Germania dispunea de suficient minereu de fier, devenise incapabilă să acopere necesarul minim de muniții. În acele momente Speer, dîndu-și seama de situația disperată, a început să întocmească planuri pentru perioada postbelică.

Atacuri directe

Rezultatele atacurilor directe începeau să devină din ce în ce mai evidente. A fost distrus oraș după oraș. Producția industrială a Germaniei a scăzut continuu după vîrful înregistrat în luna iulie 1944. Uzinele Krupp de la Essen și-au încetat producția începînd cu luna octombrie. Cel mai adesea distrugerea rețelelor de

electricitate, de gaze sau de apă erau cauzele principale ale pierderii capacităţilor de producţie. În afara Ruhrului însă, lipsa acută a materiilor prime, ca rezultat al distrugerii sistemului de transporturi, a constituit factorul de bază al colapsului industriei germane din anul 1945.

CONCLUZII

Bombardamentul strategic împotriva Germaniei a debutat cu multe speranţe, dar rezultatele minime obţinute au demonstrat un exces de încredere. Trezirea treptată la realitate s-a manifestat întîi prin trecerea bruscă de la bombardamentul de zi la cel de noapte, apoi în adoptarea politicii bombardamentului zonal – oricît de discutabil este acesta din multe puncte de vedere.

Pînă în anul 1942 bombardamentele constituiau mai degrabă ceva incomod şi nu o primejdie pentru Germania. În cel mai bun caz ele au servit la ridicarea moralului britanicilor, deşi şi acest lucru e pus sub semnul întrebării.

În anul 1943, datorită sprijinului american tot mai substanţial, pagubele produse de forţele de bombardiere ale celor două puteri aliate au devenit mai însemnate, fără a avea încă un efect major asupra producţie Germaniei sau a moralului oamenilor.

Adevărata schimbare, decisivă, s-a petrecut abia în primăvara anului 1944, datorită folosirii de către americani a avioanelor de escortă cu rază mare de acţiune.

După contribuţia importantă la reuşita operaţiunii „Overlord", bombardierele aliate şi-au reluat atacurile asupra industriei germane cu şi mai mult succes. În ultimele nouă luni de război succesul s-a datorat noilor descoperiri din domeniul navigaţiei şi tehnicii de bombardament, ca şi diminuării opoziţiei aeriene a inamicului.

Din cauza nehotărîrii şi divergenţelor de opinii, progresul Aliaţilor în aer, ca şi pe pămînt, a suferit de o lipsă de concentrare. Potenţialul forţelor aeriene ale Aliaţilor era superior rezultatelor obţinute, fapt ilustrat cu pregnanţă mai ales de britanici, care au

continuat bombardamentele zonale mult după ce nu mai aveau nici un motiv şi nici o scuză să o facă.

Există numeroase dovezi care atestă că războiul ar fi putut fi scurtat cel puţin cu cîteva luni, printr-o concentrare superioară asupra obiectivelor petrolifere şi de comunicaţii. Chiar şi aşa, în ciuda erorilor de strategie şi a moralităţii discutabile, campania de bombardament a jucat, incontestabil, un rol decisiv în înfrîngerea Germaniei hitleriste.

Capitolul 34

Eliberarea Pacificului de Sud-Vest și a Birmaniei

Pînă la venirea anului 1944 Forțele Pacificului Central, conduse de amiralul Spruance și aflate sub comanda supremă a amiralului Nimitz, reușiseră să ocupe pe rînd Insulele Gilbert și Marshall, și să distrugă prin atacuri aeriene baza japoneză de la Truk, din Insulele Caroline, penetrînd astfel ceea ce japonezii definiseră ca drept „principala lor barieră defensivă din sud". Între timp, forțele generalului MacArthur din Pacificul de Sud-Vest ocupaseră cea mai mare parte a Arhipelagului Bismarck și a Insulelor Amiralității, străpungînd bariera japoneză de aici și anihilînd efectiv avansata bază japoneză de la Rabaul. Concomitent, forțele lui MacArthur înaintaseră foarte mult și către vest, în Noua Guinee, pregătindu-se de următorul atac de proporții, cel asupra Filipinelor.

Recucerirea Noii Guinee

Continuarea campaniei din Noua Guinee a fost marcată de dezvoltarea metodei „săriturii de broască", metodă testată anterior în Insulele Solomon. În patru luni forțele lui MacArthur au înaintat prin astfel de salturi consecutive 1 600 km – din zona Madangului

RUSIA
MONGOLIA
MANCIURIA
I. Kurile
JAPONIA
COREEA
CHINA
Tokio
Chungking
Shanghai
Bonin
Okinawa
1 apr. 1945
Iwo Jima
19 feb. 1945
INDIA
BIRMANIA
TAIWAN
Hong Kong
THAILANDA
INDOCHINA
Luzon
9 ian. 1945
I. FILIPINE
Leyte
20 oct. 1944
Yap
Palau
Truk.
I. Mariane
Saipan 15 iun. 1944
Tinian 24 iul. 1944
Guam 21 iul. 1944
17 feb. 1944
Eniwetok
MALAYSIA
Talaud
Morotai
15 sept. 1944
I. Caroline
Borneo
Biak
Arh. Bismarck
Rabaul
Noua Guinee
INDIILE ORIENTALE OLANDEZE
Batavia
PAPUA
Port Moresby
Darwin
OCEANUL INDIAN
AUSTRALIA
Proiecție Mercator
Attu mai 1943
Kiska
aug. 1943
I. Aleutine
Dutch Harbor
Limita expansiunii japoneze, aug. 1942
OCEANUL PACIFIC
Midway
Wake
Pearl Harbor
Hawaii
Kwajalein
1 feb. 1944
Marshall
Majuro 31 ian. 1944
Makin 20 nov. 1943
Tarawa
20 nov. 1943
Gilbert
Phoenix
Bougainville 1 nov. 1943
Solomon
Guadalcanal
7 aug. 1942
Ellice Is.
Tokelau
Noile Hebride
Samoa
Fiji
Noua Caledonie
Tonga
0 Mile 50
Carigara
Samar
Tacloban
Ormoc
10 dec.
Tanauan
Dulag
Armata a 6-a SUA (Krueger)
7 dec.
Abuyog
Golful Leyte
LEYTE
Str. Surigao
Macrohon
Invazia americană a insulei Leyte
20 oct./25 dec. 1944
Eliberarea Pacificului de Sud-Vest
Înaintarea forțelor americane

pînă în Peninsula Vogelkop, aflată la extremitatea vestică a Noii Guinee. Japonezii puteau amenaja aerodromuri, însă Aliații, incapabili de a anihila pozițiile japonezilor printr-o mişcare de flanc pe uscat, au profitat de superioritatea lor aeriană şi navală pentru a evita pozițiile japoneze aflate de-a lungul coastei.

Japonezii se găseau într-o situație dificilă din punct de vedere strategic – majoritatea forțelor aeriene şi navale se aflau pe poziții retrase pentru a întîmpina următorul atac al amiralului Spruance în Pacificul Central. Forțele terestre japoneze erau dispersate şi lipsite de suport. Aşa-numita Armată a 8-a Zonală de la Rabaul a fost lăsată să se apere singură, iar pe coasta nordică a Noii Guinee rămăşițele Armatei a 18-a de la Wewak, comandată de Adachi, au fost preluate de Armata a 2-a Zonală a lui Anami, care a adunat astfel şase divizii slăbite, care trebuiau să țină piept celor 15 divizii (opt americane şi şapte australiene), sprijinite puternic din aer şi de pe mare de forțele aliate.

În luna aprilie Divizia 7 australiană, şi apoi 11, au forțat înaintarea spre vest, de-a lungul coastei Madangului, în timp ce MacArthur pregătea un nou atac, mai puternic decît cele precedente, în vederea capturării bazei-cheie de la Hollandia, din Golful Humboldt, aflată la peste 320 km vest de Wewak.

Debarcările au fost precedate de o serie de raiduri de bombardament greu care au distrus, la sol, cea mai mare parte din cele 350 de avioane pe care japonezii abia le adunaseră pentru a apăra zona. La 22 aprilie au avut loc debarcările pe ambele laturi ale Hollandiei; concomitent, un al treilea grup a debarcat la Aitape (aflat la aproximativ o treime din distanța pînă la Wewak) pentru a ocupa aerodromurile din zonă, o măsură de precauție suplimentară. Rapoartele serviciilor aliate de informații estimaseră forțele japoneze din Hollandia la 14 000 de oameni, iar cele din Aitape la 3 500. Pentru a fi sigur de izbîndă, MacArthur a mobilizat o forță de aproape 5 000 de soldați, proveniți mai ales din Corpul 1 american condus de Eichelberger. Forțele japonezilor s-au dovedit sub nivelul

estimat. În plus, fiind formate mai ales din personal administrativ, nu au opus o rezistență serioasă, ci s-au retras imediat ce s-a dezlănțuit bombardamentul.

Ca urmare, cele șase divizii firave ale lui Adachi s-au trezit izolate. În loc să încerce o retragere ocolitoare și epuizantă prin interior, el a optat pentru o tentativă de străpungere a pozițiilor aliate printr-un atac direct de-a lungul coastei; în momentul declanșării acestuia, în iulie, pozițiile americane de la Aitape fuseseră deja întărite cu trei divizii puternice, astfel încît atacul a fost respins și japonezii au înregistrat pierderi grele.

Cu mult înaintea acestui contraatac, americanii avansaseră 200 km spre vest, către următorul obiectiv, Insula Wakde, aflată în apropierea țărmului, unde japonezii construiseră o bază aeriană. La mijlocul lunii mai americanii au debarcat o forță la Toem (pe coasta Noii Guinee), după care au traversat strîmtoarea îngustă către Insula Wakde. Mica garnizoană japoneză aflată aici a opus o rezistență dîrză, dar de scurtă durată, în timp ce ofensiva americană de-a lungul coastei, către Sarmi, a întîmpinat o opoziție mai îndelungată. În orice caz, defensiva japoneză din Noua Guinee devenise în general sporadică și haotică. Submarinele americane provocau pierderi grele convoaielor cu trupe din China, iar amenințarea Marianelor din Pacificul Central spulbera speranțele japonezilor de a mai primi ajutoare în Noua Guinee.

Următorul „salt" al lui MacArthur s-a produs la nici o lună de la capturarea Hollandiei și la zece zile după debarcările de la Toem și Wakde. Obiectivul era ocuparea Insulei Biak, cu aerodromurile sale, insulă aflată la 560 km vest de Hollandia (la 350 km de Insula Wakde). Operațiunea nu s-a desfășurat fără probleme. Spre deosebire de atacul din Hollandia, americanii au subestimat grav forța garnizoanei, care depășea 11 000 de oameni și, chiar dacă debarcările inițiale din 27 mai au întîmpinat o rezistență slabă, situația s-a modificat cînd au început înaintarea în adîncime, pentru ocuparea aerodromurilor. Japonezii hotărîseră să nu se cramponeze de nici o poziție de pe plajă, unde puteau fi

zdrobiţi cu uşurinţă de tirul de pe nave sau de bombardamentul aerian, ci să-şi maseze grosul trupelor la adăpostul peşterilor şi poziţiilor înconjurate de tranşee din ţinuturile mai înalte care mărgineau aerodromurile. Prin contraatacuri cu tancuri ei au reuşit chiar să izoleze pentru un timp o parte din infanteria americană. Deşi MacArthur continua să aducă întăriri, curăţarea insulei s-a transformat într-un proces lent, de măcinare, care s-a terminat abia în luna august. Preţul plătit de forţele terestre americane s-a ridicat la aproape 10 000 de morţi şi răniţi, mulţi din aceştia căzînd victimă bolilor (doar 400 de soldaţi au căzut în lupte). Americanii au avut astfel ocazia să guste din ceea ce vor avea parte din plin la debarcările din Iwo Jima, nouă luni mai tîrziu, în februarie 1945.

Rezultatele defensivei îndîrjite a japonezilor de la Biak ar fi putut fi şi mai importante dacă Înaltul Comandament din Japonia şi-ar fi dus la împlinire hotărîrea luată cu întîrziere de a întări Biakul. Revenind asupra deciziei iniţiale de concentrare a forţelor pentru apărarea Marianelor, acesta a trimis la începutul lunii iunie un convoi de trupe către Biak, a cărui protecţie era asigurată de nave de luptă şi avioane bazate în Mariane. Această mişcare a fost întîrziată însă cu cinci zile din cauza unui raport eronat care anunţa prezenţa unor portavioane americane la Biak. În cea de-a doua tentativă de a ajunge la Biak, japonezii au fost întîmpinaţi de o escadră de crucişătoare şi distrugătoare americane, aşa încît s-au retras. Înaltul Comandament Japonez a trimis atunci o forţă şi mai puternică de acoperire, care cuprindea giganticele cuirasate *Yamato* şi *Musashi*, însă chiar a doua zi după sosirea acestora lîngă Noua Guinee, grupurile americane de portavioane din Pacificul Central au dezlănţuit atacul asupra Marianelor; forţele navale japoneze au fost silite să revină urgent spre nord, pentru a face faţă noii şi puternicei ameninţări. Dubla înaintare americană de-a latul Pacificului şi-a dovedit încă o dată valoarea sa alternantă în dezechilibrarea dispozitivului forţelor inamice.

MacArthur n-a pierdut nici o clipă atunci cînd ofensiva asupra

aerodromurilor de la Biak a fost încetinită, şi a dezlănţuit un atac alternativ asupra insulei din apropiere, Noemfoor. Debarcarea a avut loc la 2 iulie, precedată de un puternic bombardament naval şi aerian; toate cele trei aerodromuri de pe insulă au fost ocupate pînă la 6 iulie.

Rămaşi fără acoperire aeriană, japonezii au început să se retragă spre capul extremităţii vestice a Peninsulei Vogelkop. La 30 iulie MacArthur a debarcat o divizie lîngă Capul Sansapoor fără a recurge la bombardament prealabil, întrucît deţinea informaţii că nu existau trupe japoneze pe acea fîşie îndepărtată. Aceasta a fost organizată rapid ca zonă defensivă, şi ulterior s-a trecut la amenajarea de aerodromuri.

Drumul era acum liber pentru un salt pînă în Filipine, beneficiind de sprijinul a trei grupuri de aerodromuri în extremitatea vestică a Noii Guinee. Rămăşiţele celor cinci divizii japoneze care se mai aflau încă în Noua Guinee puteau fi ignorate, „lichidarea" acestora fiind lăsată pe seama australienilor.

Cucerirea insulelor Mariane şi bătălia Mării Filipinelor

Ofensiva asupra Marianelor, dusă de forţele din Pacificul Central sub conducerea amiralului Spruance, a însemnat penetrarea de către americani a cercului interior al defensivei japoneze. De aici forţele de bombardament americane puteau ataca Japonia, la fel ca şi Filipinele, Formosa şi China. În acelaşi timp, cucerirea Marianelor ameninţa serios liniile de comunicaţie ale Japoniei cu teritoriile ei recent dobîndite, care alcătuiau imperiul sudic.

În Mariane, cele mai importante insule erau, ca peste tot, cele pe care se aflau aerodromuri: Saipan, Tinian şi Guam. Garnizoanele de aici aveau 32 000, 9 000 şi, respectiv, 18 000 de soldaţi. Forţa aeriană nominală a japonezilor se ridica la 1 400 de aparate, dar în realitate era mai mică, deoarece multe avioane fuseseră trimise în Noua Guinee, iar altele distruse de portavioanele amiralului Mitscher care făceau parte din forţa de

intervenţie rapidă, cea care ataca bazele japoneze începînd din februarie. Japonezii sperau să strîngă vreo 500 de avioane, cu condiţia să primească şi întăriri din alte părţi.

Forţele navale din zonă aflate sub comanda amiralului Ozawa erau organizate în trei grupări: flota principală de luptă (care cuprindea patru nave de linie, trei portavioane uşoare, crucişătoare şi distrugătoare) de sub conducerea amiralului Kurita; flota de portavioane (cu trei portavioane mari, crucişătoare şi distrugătoare) – sub comanda lui Ozawa însuşi; o forţă de rezervă, condusă de amiralul Joshima, formată din două portavioane mari, un portavion uşor, o navă de linie, crucişătoare şi distrugătoare.

Japonezii s-au pregătit să facă faţă înaintării flotei americane, sperînd ca aceasta să se constituie într-o capcană pentru forţele lui Spruance şi să-i scufunde portavioanele. Planul fusese schiţat, în august 1943 de către Comandantul-şef al Marinei Imperiale, amiralul Koga, însă la sfîrşitul lui martie 1944 acesta, împreună cu hidroavionul său, au dispărut în timp ce Cartierul General se mută de la Truk către Davao, în Filipine. Comanda a preluat-o amiralul Toyoda, care a adus planului cîteva corecturi. Scopul şi speranţa lui Toyoda erau să-i atragă pe americani în apele din vestul Filipinelor, şi să-i prindă între puternica forţă a lui Ozawa şi avioanele care operau de la bazele din insulele mandatate.

Armata americană de invazie a pornit la drum din Insulele Marshall, la 9 iunie. Debarcările urmau să aibă loc la Saipan în ziua de15. Două zile mai tîrziu, navele lui Mitscher au bombardat intens insulele, iar pînă în 13 tunurile de pe navele de linie americane au bombardat puternic Saipanul şi Tinianul. Amiralul Toyoda a lansat „Operaţiunea A-Go", îndelung plănuită, pentru a-i contracara pe americani – decizie care, după cum am arătat mai devreme, a determinat abandonarea tentativei de întărire a Biakului şi de păstrare a controlului în Noua Guinee.

Armata americană era formată din trei divizii de puşcaşi marini, şi încă o divizie în rezervă, susţinute îndeaproape de o forţă navală alcătuită din 12 portavioane de escortă, cinci nave de linie

şi 11 crucişătoare, în urma cărora se afla Flota 5 condusă de Spruance, cea mai puternică flotă din lume, compusă din şapte nave de linie, 21 de crucişătoare şi 69 de distrugătoare, împreună cu cele patru grupuri de portavioane ale lui Mitscher (15 portavioane şi 956 avioane). Sarcina aducerii a aproape 130 000 de soldaţi în Mariane din Hawaii şi Guadalcanal a fost bine organizată şi dusă la îndeplinire.

În dimineaţa zilei de 15 iunie, primele valuri de puşcaşi marini au debarcat pe plajele Saipanului sub acoperirea tirului puternic al tunurilor de pe nave, al navelor de debarcare dotate cu tunuri şi al avioanelor purtătoare de rachete; 8 000 de puşcaşi au fost debarcaţi în douăzeci de minute, dovadă a excelentului antrenament de care beneficiaseră. Deşi numărul acestora s-a ridicat la 20 000 înainte de căderea nopţii, nu s-a reuşit o înaintare în adîncime, datorită modului în care japonezii controlau înălţimile, şi a contraatacurilor puternice ale acestora.

O ameninţare serioasă, deşi mai îndepărtată, provenea de la flota japoneză şi de la cuirasatele şi portavioanele acesteia; ele fuseseră reperate în aceeaşi dimineaţă de submarinele americane în timp ce pătrundeau în Marea Filipinelor. În aceste condiţii, Spruance a anulat debarcările plănuite pentru Guam, apoi a debarcat rezerva (Divizia 27) la Saipan pentru a grăbi ocuparea acestei insule-cheie, după care a retras transportoarele de trupe în ape mai puţin primejdioase. Flota 5 naviga la 290 km vest de Tinian, însă nu a pornit către vest, pentru a nu scăpa flota japoneză.

Această dispunere defensivă s-a dovedit bine aleasă. În acele momente, planul lui Toyoda părea să funcţioneze bine, cu excepţia, esenţială, a unui singur braţ al cleştelui, care nu era operaţional, întrucît avioanele de pe navele lui Mitscher distruseseră forţele aeriene ale japonezilor din Mariane. Începînd cu ora opt şi jumătate din dimineaţa zilei de 19 iunie, portavioanele lui Ozawa au lansat patru atacuri concomitente. Atacurile au fost reperate din timp de radarele americane, astfel încît sute de avioane le-au venit în

întîmpinare, în timp ce bombardierele care decolau de pe portavioanele lui Mitscher au bombardat iarăşi bazele aeriene japoneze din insule. Rezultatul acestei cumplite lupte a fost un masacru, rămas în istorie ca „The Great Marianas Turkey Shoot" – Marea vînătoare a Marianelor. Piloţii americani au cîştigat un avantaj copleşitor faţă de mai puţin experimentaţii piloţi japonezi, care au pierdut 218 avioane, doborînd numai 29 americane. Mai grav, două dintre portavioanele japoneze mari, *Shokaku* şi *Taiho*, care deţineau multe avioane la bord, au fost torpilate şi scufundate de submarinele americane.

Ozawa, crezînd că avioanele sale au aterizat în Guam, a rămas în continuare în apropierea zonei de luptă şi a fost localizat de avioanele americane de cercetare în după-amiaza zilei următoare. Amiralul Mitscher l-a atacat cu 216 avioane de pe portavioane, deşi se ştia că acestea urmau să revină la aterizare noaptea. La trei ore după descoperirea flotei lui Ozawa, avioanele americane au atacat cu atîta îndîrjire încît au reuşit să scufunde un portavion mare, să avarieze alte două portavioane mari, încă două portavioane uşoare, o navă de linie şi un crucişător greu, distrugînd totodată şi 65 de avioane japoneze. Americanii au pierdut doar 20 de avioane în timpul atacului, însă alte 80 s-au prăbuşit ori s-au rătăcit pe parcursul lungului drum de întoarcere pe timp de noapte. Majoritatea echipajelor acestor avioane au fost salvate, deoarece navele lui Ozawa au părăsit teatrul de luptă, îndreptîndu-se către Okinawa, în Insulele Ryukyu, aflate în sudul Japoniei.

Pierderile aviaţiei japoneze la acea dată se cifrau la 480 de aparate – mai mult de trei sferturi din totalul avioanelor japoneze, majoritatea echipajelor fiind, de asemenea, pierdute. Distrugerea unui număr atît de însemnat de avioane japoneze şi portavioane a constituit o pierdere serioasă, în ciuda faptului că, pînă în toamnă, majoritatea au fost înlocuite. Mai gravă a fost pierderea piloţilor, care nu puteau fi înlocuiţi. Aceasta însemna că, în orice bătălie din viitorul apropiat, flota japoneză pleca cu un mare handicap şi era obligată să se bazeze pe armele tradiţionale.

Bătălia Mării Filipinelor a însemnat o gravă înfrîngere pentru japonezi; istoricul naval american, amiralul S. E. Morison, avea s-o considere chiar mai importantă decît Bătălia Golfului Leyte, care a urmat în luna octombrie.

Drumul către Filipine era acum larg deschis, iar luptele de uscat din Mariane aveau succesul asigurat.

După această bătălie aeronavală, cucerirea Marianelor n-a mai ridicat nici o problemă, deşi rezistenţa opusă de forţele japoneze de uscat a continuat să fie îndîrjită. Cele trei divizii debarcate în sudul Saipanului forţau înaintarea către nord, sprijinite puternic de avioane şi nave, astfel că la 25 iunie, înălţimea-cheie a Muntelui Tapotchau a fost cucerită. La 6 iulie comandanţii Saipanului, amiralul Nagumo (fostul şef al portavioanelor) şi generalul Saito, s-au sinucis „pentru a încuraja trupele în atacul lor final". A doua zi, cei 3 000 de soldaţi care supravieţuiseră au imitat gestul comandanţilor lor, lansînd un inutil şi sinucigaş atac asupra liniilor americane. Japonezii au pierdut în această campanie 26 000 de oameni; americanii au înregistrat doar 3 500 de morţi şi 13 000 de răniţi şi bolnavi.

La 23 iulie cele două divizii de puşcaşi marini de la Saipan au fost trimise cu navele la Tinian; insula a fost cucerită într-o săptămînă, dar acţiunea de „curăţare" a mai durat ceva timp. Cu trei zile înainte de debarcările de la Tinian, au fost readuse trupele care urmau să invadeze Guamul, cele care fuseseră retrase de teama atacului din partea flotei lui Ozawa; acestea s-au întors întărite cu încă o divizie de infanterie, gata de a-şi îndeplini misiunea. Deşi japonezii au opus o rezistenţă puternică, beneficiind şi de o reţea întortocheată de poziţii defensive în peşteri, insula a fost curăţată pînă la 12 august.

Pierderea Marianelor şi zdrobitoarea înfrîngere aeronavală care o precedase dovedeau slăbiciunea Japoniei, chiar dacă mîndria îi împiedica încă pe japonezi să accepte realitatea. Semnificativ a fost faptul că, în urma acestor evenimente dramatice, guvernul condus de generalul Tojo şi-a dat demisia la 18 iulie.

Patru zile mai tîrziu, generalul Koiso a alcătuit un Cabinet cu scopul de a organiza apărarea mai bună în calea înaintării americane. Deşi campania din China trebuia susţinută în continuare, principala grijă a Cabinetului a constituit-o apărarea Filipinelor. Această prioritate se explica prin faptul că pierderea insulelor însemna lipsirea armatei japoneze de petrolul din Indiile de Est. Chiar şi aşa, situaţia Japoniei era grav afectată de lipsa carburanţilor. Această situaţie se datora în primul rînd strategiei submarinelor americane care scufundau tancurile petroliere japoneze. Cantităţile de petrol mult diminuate care ajungeau în Japonia impuneau reducerea orelor de antrenament al piloţilor. Flota japoneză era imobilizată la Singapore, pentru a fi cît mai aproape de sursele de carburanţi – iar atunci cînd pleca pentru diverse intervenţii, nu dispunea de carburanţi suficienţi pentru întoarcere.

În această etapă a războiului forţele americane ar fi putut „sări" Filipinele pentru a ataca următorul lor obiectiv, Formosa, ori Iwo Jima şi Okinawa, potrivit insistenţelor amiralului King şi a altor comandanţi navali. Considerente de ordin politic, cît şi dorinţa firească a lui MacArthur de a reveni triumfal în Filipine, au exclus această posibilitate.[1]

Existau mai multe obiective mici a căror cucerire a fost considerată drept necesară înaintea invadării Filipinelor. Planul iniţial prevedea ocuparea insulei Morotai de lîngă Halmaheras (în vestul Noii Guinee), a insulelor Palau, insula Yap, Insulele Talaud şi apoi Mindanao (marea insulă sudică a Filipinelor), concomitent cu amenajarea unor baze aeriene şi navale avansate, care să poată sprijini principalul atac asupra Filipinelor. La începutul lui septembrie însă, Halsey, comandantul Flotei 3 (numită Flota 5, sub conducerea lui Spruance) a ajuns la concluzia că apărarea de coastă a Filipinelor era foarte slabă, şi a propus renunţarea la stagiile intermediare. Au fost păstrate totuşi anumite părţi din planul iniţial

[1] Vezi harta de la pag. 305

ca o asigurare suplimentară, mai ales că operaţiile se aflau deja în plină desfăşurare.

Un detaşament al lui MacArthur a debarcat la 15 septembrie în insula Morotai, unde a întîmpinat o rezistenţă slabă, astfel încît, începînd cu 4 octombrie avioanele americane au putut opera din bazele construite aici. Tot la 15 septembrie Insulele Palau au fost invadate de forţele amiralului Halsey; întreaga operaţie a durat doar cîteva zile. Americanii beneficiau acum de aerodromuri înaintate, aflate la numai 800 km de Mindanao, mai puţin de jumătatea distanţei pînă la Guam.

Principalele direcţii de înaintare în Pacific – ale lui MacArthur şi Nimitz – au ajuns convergente; distanţa mică le permitea să se sprijine reciproc la nevoie şi să fie gata pentru tentativa de recucerire a Filipinelor.

Planul japonez de apărare a Filipinelor, cunoscut sub numele de „SHO-1", cuprindea două secţiuni. Pe uscat, apărarea fusese încredinţată Armatei Zonale a 14-a de sub comanda generalului Yamashita, cuceritorul Malaysiei din 1941–1942. El dispunea de nouă divizii de infanterie, una de blindate şi trei brigăzi independente, la care se mai adăuga şi Armata a 4-a Aeriană. Tot sub comanda lui se aflau şi forţele navale din jurul Manilei, care numărau circa 25 000 de oameni pregătiţi şi pentru lupta de uscat. Cheia planului consta într-o operaţie navală, pentru reuşita căreia Înaltul Comandament era dispus să rişte totul. Imediat ce ar fi aflat locurile precise de debarcare ale americanilor, portavioanele japoneze urmau să atragă flota americană spre nord, în timp ce Yamashita urma să lovească trupele de debarcare, distrugîndu-le cu ajutorul celor două grupuri de nave de linie japoneze. Toyoda se baza pe faptul că americanii, care ajunseseră să preţuiască portavioanele mai mult decît orice altceva, aveau să se ia urgent după cele japoneze; tactica era bine cunoscută a americanilor, care apelaseră mereu la ea, respectiv la folosirea navelor de linie drept momeală, păstrînd portavioanele pentru atac.

Planul fusese condiționat de inferioritatea aeriană marcată a Japoniei, însă greșea prin exagerarea încrederii în navele de linie. Încrederea amiralilor – și totodată mîndria lor – fusese nejustificat alimentată de construirea a două imense nave de linie, de departe cele mai mari din lume – *Yamato* și *Musashi*. Acestea aveau un deplasament de peste 70 000 de tone, erau echipate cu tunuri de 450 mm, și reprezentau singurele nave din lume dotate cu atît de multe tunuri de asemenea calibru. În schimb, japonezii nu făcuseră aproape nimic pe linia dezvoltării forței lor de portavioane și a avioanelor necesare acesteia. Așa cum se întîmplă adesea în istorie, japonezii au fost mai lenți decît adversarii lor în aplicarea lecției învățate din propriile succese, spre finalul războiului.

Devansînd cu două luni programul stabilit, americanii au atacat în octombrie Insulele Filipine. Aceste insule se desfășoară pe o distanță de 1 600 km – de la Mindanao, în sud, insulă de mărimea Irlandei și pînă la Luzon, în nord, aproape tot atît de mare ca Anglia. Ofensiva a debutat cu atacarea micuței insule Leyte, din centrul arhipelagului, și astfel apărarea japoneză a fost împărțită în două. Trupele lui MacArthur – patru divizii din Armata a 6-a a generalului-locotenent Walter Krueger – au început debarcarea aici în dimineața zilei de 20 octombrie, cu ajutorul Flotei 7, de sub comanda amiralului Kinkaid, flotă de escortă compusă din nave de linie mai vechi și mici portavioane de escortă. Aceasta era susținută de Flota 3 sub comanda amiralului Halsey, care naviga, în trei grupuri, puțin mai la est de Filipine. Aceasta reprezenta principala flotă de luptă și era alcătuită din nave de linie mai noi, din portavioane mari și mai rapide.

Invazia a fost precedată de o serie de raiduri aeriene – începute la 10 octombrie și desfășurate pe durata unei săptămîni întregi de avioanele ce decolau de pe portavioanele lui Mitscher (care făceau parte din Flota 3 a lui Halsey) — asupra Insulei Formosa și, într-o măsură mai mică, asupra Luzonului și Okinawei. Efectele au fost

devastatoare şi au avut o mare însemnătate pentru desfăşurarea ulterioară a evenimentelor. În acelaşi timp, rapoartele piloţilor japonezi erau atît de exagerat pozitive, încît guvernul japonez a ajuns să declare în comunicate şi transmisiuni oficiale scufundarea a unsprezece portavioane, două nave de linie şi trei crucişătoare americane. În realitate, atacurile americane de pe portavioane distruseseră peste 500 de avioane japoneze. Pierderile americane s-au ridicat la 69 de aparate; nici o navă nu fusese scufundată de japonezi. Luînd în considerare propriile declaraţii, Statul Major Imperial a ordonat înaintarea restului de forţe disponibile în vederea executării planificatei operaţiuni „SHO-1". Forţele navale s-au convins repede de inexactitatea declaraţiilor şi s-au retras, însă planurile trupelor de uscat se aflau într-o permanentă modificare (ca urmare a declaraţiilor făcute). Astfel, trei din cele patru divizii ale lui Suzuki, aflate în sudul Filipinelor, au primit ordinul de a rămîne pe poziţii, în loc să fie aduse spre nord, în Luzon, aşa cum intenţionase Yamashita.

După cum spuneam, Înaltul Comandament Japonez a plănuit o contraofensivă zdrobitoare cu toate forţele navale disponibile, indiferent de locul şi de data la care avea să se desfăşoare atacul americanilor. Cu două zile înainte de debarcarea în insula Leyte, un mesaj necodificat, transmis de unul dintre comandanţii americani, le-a oferit japonezilor informaţia vitală de care aceştia aveau nevoie pentru a-şi dirija contraofensiva.

Toyoda şi-a dat seama de riscuri, însă rezervele de carburant ale Marinei japoneze depindeau de petrolul din Indiile de Est, iar dacă americanii se stabileau acolo, această linie de aprovizionare ar fi fost tăiată. Întrebat după război, Toyoda îşi justifică calculele în modul următor:

„În cel mai rău caz riscam să pierdem întreaga flotă; dar eu am simţit că trebuie să-mi asum acest risc... Dacă dădeam greş în operaţiunile din Filipine, presupunînd că flota ne-ar fi rămas intactă, culoarul de navigaţie către sud ar fi fost complet

retezat, aşa încît aceasta n-ar fi reuşit să se întoarcă în apele japoneze şi nici să fie aprovizionată cu carburant. Dacă ar fi rămas în apele din sud, nu ar fi putut primi rezervele de muniţii şi arme. Deci, nu avea rost salvarea flotei cu preţul pierderii Filipinelor."

Momeala urma să o constituie forţa condusă de amiralul Ozawa, care se apropia dinspre Japonia. Aceasta includea cele patru portavioane rămase în stare de funcţionare şi două cuirasate transformate în portavioane, dar nu era altceva decît o momeală, avioanele de care dispunea abia atingeau cifra de 100, iar majoritatea piloţilor nu aveau experienţă.

Aşadar, mizînd totul pe cartea victoriei, japonezii se bizuiau pe o flotă demodată – alcătuită din şapte nave de linie, treisprezece crucişătoare şi trei crucişătoare uşoare – care se apropia dinspre Singapore. Comandantul acesteia, amiralul Kurita, a trimis un detaşament să forţeze intrarea în Golful Leyte dinspre sud-vest, prin Strîmtoarea Surigao, în timp ce el a continuat marşul cu forţa principală dinspre nord-vest, prin Strîmtoarea San Bernardino. Kurita spera să zdrobească navele de transport şi de escortă ale lui MacArthur între cele două fălci ale cleştelui.

Kurita considera că *Yamato* şi *Musashi*, cu formidabilele lor tunuri, vor reuşi să pulverizeze cu uşurinţă mai vechile nave de linie americane; el credea chiar că cele două nave japoneze sînt aproape imposibil de scufundat, datorită punţilor blindate şi a supra-compartimentării carenelor. Mai mult, Kurita aprecia că atacurile aeriene nu puteau fi prea puternice, o dată ce portavionele lui Halsey erau îndepărtate. El spera ca acest lucru să se producă înainte ca forţele lui Kurita să năvălească în Golful Leyte, atac prevăzut pentru data de 25 octombrie.

Momeala n-a funcţionat. În noaptea de 23 octombrie Kurita a dat peste două submarine americane, *Darter* şi *Dace*, care patrulau de-a lungul coastelor din Borneo. Submarinele au pornit imediat către nord, luînd-o înaintea flotei japoneze, navigînd la suprafaţă,

cu viteză maximă, la adăpostul nopţii. La ivirea zorilor, ele s-au scufundat la o adîncime periscopică, aşteptînd apariţia flotei. Cînd aceasta s-a apropiat, şi-au lansat torpilele de la mică distanţă şi au scufundat două crucişătoare japoneze, avariind un al treilea. Kurita însuşi se găsea pe unul din crucişătoarele scufundate şi chiar dacă a reuşit să se salveze înainte de scufundarea navei şi să ajungă pe *Yamato*, experienţa s-a sfîrşit tragic, pentru el. Datorită celor petrecute, amiralii americani au aflat de apropierea inamicului, şi despre forţa acestuia.

Cînd Ozawa a auzit de întîlnirea lui Kurita cu submarinele, s-a grăbit să-şi facă cunoscută înaintarea dinspre nord, transmiţînd repetat semnale necodificate pentru a-i atrage atenţia lui Halsey. Semnalele n-au fost recepţionate de americani, nici un avion american de cercetare n-a reperat flota lui Ozawa întrucît fuseseră trimise către vest, pentru a pîndi apropierea lui Kurita!

Curînd de pe portavioanele lui Halsey şi-au luat zborul bombardierele şi avioanele torpiloare care au atacat în valuri flota lui Kurita. Atacurile n-au fost întrerupte decît pe parcursul contraatcurilor lansate de avioanele japoneze de la bazele din insule sau de pe portavioanele lui Ozawa. Contraatacurile au fost respinse şi peste jumătate din avioanele japoneze doborîte, însă portavionul american *Princeton*, grav avariat, a trebuit abandonat.

Avioanele Marinei americane au atacat cu succes flota lui Kurita. Giganticul *Musashi* a fost răsturnat şi s-a scufundat după al cincilea atac, în urma a 19 lovituri directe de torpilă şi a 17 bombe. Deşi piloţii americani au raportat că alte trei cuirasate şi trei crucişătoare grele au fost grav avariate, în realitate a fost vorba doar de un crucişător greu, suficient de grav avariat şi n-a mai putut continua drumul. După al cincilea atac şi după scufundarea cuirasatului *Musashi*, flota japoneză şi-a schimbat direcţia de înaintare şi s-a retras spre vest.

După primirea rapoartelor de cercetare aeriană, Halsey a ajuns la concluzia că amiralul Kurita se retrăgea definitiv. Cum în flota lui Kurita nu fusese zărit nici un portavion, Halsey a trimis avioanele

de recunoaştere pentru a localiza poziţiile acestora. Astfel, în jurul orei 17 a fost reperată flota lui Ozawa, care se îndrepta către sud. Halsey a hotărît să se îndrepte către nord, pentru a-l ataca pe Ozawa în zorii zilei următoare, conform propriei păreri: „Orice am face, să facem rapid". Pentru a fi sigur că va putea anihila forţele lui Ozawa, Halsey a luat cu el toată flota disponibilă şi a lăsat Strîmtoarea San Bernardino fără apărare.

La un sfert de ceas după ce şi-a semnalizat intenţiile către Kinkaid, a fost primit un raport de la un avion de cercetare de noapte care anunţa că flota lui Kurita făcuse cale-ntoarsă, navigînd cu viteză maximă către Strîmtoarea San Bernardino. Halsey a ignorat raportul, căci în sfîrşit i se oferea ocazia de a juca jocul său preferat, al îndrăznelii şi vitezei. De altfel, încă de la începutul războiului el îşi cîştigase binemeritata poreclă de „Taurul".

Retragerea lui Kurita fusese o manevră temporară, atît cît să-i permită să iasă din raza de acţiune a atacurilor aeriene pînă la sfîrşitul zilei; el intenţiona să se întoarcă la adăpostul întunericului. În afară de scufundarea cuirasatului *Musashi*, nici una dintre marile sale nave nu fusese grav avariată – contrar rapoartelor optimiste ale piloţilor americani.

La ora 23, cînd Halsey se depărtase deja 250 km către nord, flota lui Kurita a fost iarăşi reperată de avioanele de cercetare, la numai 65 km de Strîmtoare. Halsey nu mai putea ignora înaintarea japoneză, dar a subestimat gravitatea situaţiei, considerînd reluarea ofensivei un efort sinucigaş care se încadra în tradiţiile flotei japoneze schilodite. Halsey şi-a continuat deplasarea către nord, convins că flota lui Kinkaid va învinge fără probleme un adversar considerat de el mult prea slăbit.

Aşadar, momeala japoneză a fost pînă la urmă înghiţită.

Situaţia flotei lui Kinkaid era şi mai precară. Apariţia detaşamentului sudic al lui Kurita, care se îndrepta către Strîmtoarea Surigao, atrăsese atenţia lui Kinkaid; ca urmare, acesta şi-a concentrat principalele forţe, pentru a face faţă atacului. Kinkaid

credea că o parte a flotei lui Halsey rămăsese pentru a-l acoperi dinspre nord (prin protejarea Strîmtorii San Bernardino), întrucît mesajul acestuia nu specificase că a luat toate forțele din zonă. Mai grav, Kinkaid nu și-a luat precauțiile necesare de a trimite avioane de cercetare pentru a constata dacă inamicul se apropia din acea direcție.

Atacul detașamentului sudic japonez a fost înfrînt la capătul unei nopți de luptă crîncenă – datorită mai ales „vederii nocturne" oferită de radarul american, mult superior celui aflat în dotarea japonezilor. Un alt dezavantaj l-a constituit pentru japonezi momentul în care navele lor au trebuit să pătrundă, una cîte una, prin îngusta Strîmtoare Surigao, unde erau expuse tirului concentrat de pe navele de linie ale amiralului Oldendorf. Cele două nave de linie, și aproape întreaga forță de atac japoneză a fost distrusă. La ivirea zorilor în Strîmtoare nu se mai puteau zări decît bucăți din navele inamice care pluteau pe valuri și pete de petrol.

La numai cîteva minute după ce Kinkaid îi transmise un semnal de felicitare lui Oldendorf pentru victoria obținută, a fost recepționat un alt semnal care arăta că o forță japoneză mult mai puternică – flota principală a lui Kurita – apăruse dinspre nord-vest, prin Strîmtoarea San Bernardino și ajunsese deja lîngă coasta estică a Insulei Samar, unde începuse atacul asupra unei mici părți din flota lui Kinkaid care fusese lăsată acolo pentru a asigura punctele de debarcare ale lui MacArthur din Leyte.

Această mică forță, care asigura protecția armatei de invazie din Insula Leyte, era formată din șase portavioane de escortă – foste nave comerciale modificate – și cîteva distrugătoare. Acestea s-au retras spre sud, urmărite de un covor de proiectile de mare calibru trase de pe uriașul *Yamato* și de pe celelalte trei nave de linie japoneze.

La primirea acestor știri alarmante, Kinkaid i-a transmis un mesaj lui Halsey, la orele 8,30 dimineața: „Nevoie urgentă cuirasate rapide Golful Leyte". La orele 9,00, Kinkaid a transmis încă un mesaj urgent, fără a-l mai codifica. El continua însă să se îndrepte

către nord, hotărît să-și îndeplinească scopul – distrugerea portavioanelor lui Ozawa. Halsey și-a menținut cursul în ciuda repetatelor apeluri de ajutor ale lui Kinkaid – considerînd că avioanele aflate pe navele acestuia puteau rezista forțelor lui Kurita pînă la sosirea grosului flotei lui Kinkaid, cu cele șase nave de linie. Halsey a ordonat totuși ca o mică forță alcătuită din portavioane și crucișătoare, aflată atunci în Insulele Caroline, sub comanda amiralului John McCain, să pornească imediat în sprijinul lui Kinkaid. Aceasta se afla însă la o distanță de 650 km, cu 80 km mai departe decît Halsey.

Între timp, atacul lui Kurita fusese oprit prin eroismul celor cîteva distrugătoare americane care acopereau retragerea celor șase portavioane de escortă și al avioanelor aflate la bordul acestora. Un portavion de escortă și trei distrugătoare au fost scufundate, însă celelalte au scăpat, deși zdravăn avariate.

Imediat după ora 9 dimineața, Kurita a abandonat urmărirea acestora și s-a întors către Golful Leyte, unde un mare număr de transportoare americane și nave de debarcare erau expuse atacului. Kurita se găsea la mai puțin de 50 km de intrarea în golf.

Înainte de a declanșa atacul, el s-a oprit pentru a-și concentra navele, dispersate pe parcursul luptei de urmărire. Schimbarea direcției și oprirea temporară a atacului i-au făcut pe americani să creadă că inamicul se pregătea de retragere în urma atacurilor distrugătoarelor și avioanelor americane. Iluziile s-au spulberat curînd și Kinkaid a lansat un nou apel disperat pentru ajutor din partea lui Halsey: „Situație din nou foarte gravă. Portavioane de escortă amenințate iarăși de forțe inamice de suprafață. Sprijinul dumneavoastră imperios necesar. Portavioane de escortă retrase în Golful Leyte."

De data asta Halsey a dat curs apelului. Pînă la orele 11,15 avioanele sale loviseră deja cumplit forțele lui Ozawa; deși ardea de nerăbdare să le dea lovitura de grație cu tunurile de pe navele de linie, și-a înfrînat dorința și a pornit înapoi, cu viteză maximă,

luînd cu el cele şase nave de linie rapide şi unul dintre cele trei grupuri de portavioane. Halsey se depărtase însă atît de mult înspre nord, urmărindu-l pe Ozawa, încît nu putea ajunge în Golful Leyte mai devreme de a doua zi dimineaţă. Nici măcar portavioanele lui McCain nu aveau cum să ajungă la o distanţă care să permită intervenţia avioanelor, mai devreme de cîteva ore. În aceste condiţii, situaţia din Golful Leyte devenise dramatică, la amiază, cînd flota lui Kurita se apropie de golf.

Dar Kurita se întoarse brusc şi o porni către nord – de data asta definitiv. Care să fi fost cauza? Poate o combinaţie a efectelor produse în mintea lui de interceptarea mai multor mesaje. Primul era un ordin transmis prin radio către avioanele de pe portavioanele americane, cărora li se cerea să aterizeze pe Insula Leyte. Kurita a interpretat mişcarea drept o măsură pregătitoare a unui atac de pe aerodromuri terestre mult mai concentrat asupra navelor sale, cînd, în realitate era o măsură de urgenţă pentru ca acestea să nu fie scufundate o dată cu portavioanele. Cîteva minute mai tîrziu a sosit interceptarea apelului lui Kinkaid de la ora 9,00, transmis necodificat către Halsey. Kurita a tras concluzia eronată că Halsey pornise deja de trei ore către sud; cum el nu putea lua legătura cu Ozawa, n-avea posibilitatea să afle cît de departe către nord ajunsese acesta şi a început să fie îngrijorat de lipsa de acoperire aeriană a flotei sale.

Efectul decisiv l-a avut o interceptare confuză a unui mesaj, potrivit căruia o parte din forţele americane de sprijin se găseau la numai 110 km nord de flotă şi deja foarte aproape de calea ei de retragere prin Strîmtoarea San Bernardino. Kurita a decis abandonarea atacului asupra Golfului Leyte şi s-a grăbit să se îndrepte către nord, pentru a lovi această nouă forţă înainte ca ea să poată primi întăriri şi spre a-i tăia calea de retragere.

Aceasta a fost încă una din multele situaţii în care soarta bătăliilor a fost decisă mai degrabă de dorinţe, decît de realităţi.

Cînd Kurita a ajuns la Strîmtoarea San Bernardino, nici un inamic nu-l aştepta acolo, aşa încît s-a strecurat prin strîmtoare şi

s-a îndreptat către vest. Deşi a ajuns doar la ora 10 dimineaţă în strîmtoare – obligat să facă faţă atacurilor aeriene care l-au întîrziat – avea totuşi trei ore înainte pînă ca primele nave ale lui Halsey să ajungă acolo în goana lor către sud.

Evadarea cuirasatelor japoneze, care nu reuşiseră mare lucru, a fost din plin compensată de scufundarea celor patru portavioane japoneze – primul, *Chitose*, în jurul orei 9,30 de primul atac al lui Mitscher, celelalte trei (*Chiyoda, Zuikaku* şi *Zuiho*) în cursul după-amiezei, după ce Halsey pornise în tardivul său marş către sud, cu grosul forţelor sale.

Privită în ansamblu, numita „Bătălie a Golfului Leyte", cu cele patru acţiuni distincte, a fost cea mai mare bătălie navală a tuturor timpurilor. La ea au luat parte 282 de nave, alături de sute de avioane – în comparaţie cu cele 250 de nave (şi cinci hidroavioane) angajate în Bătălia Iutlandei, din 1916. Dacă bătălia din Marea Filipinelor, din iunie, a fost ceva mai decisivă (prin efectele devastatoare ale acesteia asupra forţelor aeriene japoneze), bătălia în patru acte din Golful Leyte a reprezentat culegerea roadelor şi încheierea subiectului. Pierderile japoneze înregistrate în această bătălie au fost de patru portavioane, trei nave de linie, şase crucişătoare grele, trei crucişătoare uşoare şi opt distrugătoare, în timp ce pe americani i-a costat numai un portavion uşor, două portavioane de escortă şi trei distrugătoare.

Merită subliniat şi faptul că această bătălie a reprezentat inaugurarea unei noi tactici de luptă, greu de contracarat, deoarece după ce portavioanele de escortă ale Flotei 7 a lui Kinkaid au reuşit să supravieţuiască copleşitorului atac-surpriză al „Forţei Centrale" a lui Kurita pînă ce acesta a fost determinat să întoarcă şi să se retragă prin Strîmtoarea San Bernardino, americanii au suportat primul atac organizat de „Kamikaze" – piloţii voluntari dintr-un corp special, dedicat misiunilor sinucigaşe, care prevedeau intrarea intenţionată cu avioanele în navele inamice şi incendierea acestora prin explozia rezervoarelor de carburant ale avionului şi a bombelor.

În această primă tentativă, doar un portavion a fost scufundat şi cîteva avariate.

Cea mai mare însemnătate a avut-o scufundarea celor patru portavioane ale lui Ozawa. Fără ele, navele de linie japoneze au devenit neajutorate şi nu şi-au adus nici o contribuţie importantă pînă la finele războiului. Marina militară japoneză devenise total inutilă. Astfel, deşi goana spre nord a lui Halsey lăsase restul forţelor americane într-un grav pericol, rezultatul obţinut îi justifică acţiunea. Tot acum au fost puse în evidenţă şi limitele navelor de linie, demonstrîndu-se cît de nejustificată era încrederea nebunească pe care japonezii şi-o puseseră în acei monştri demodaţi. Unica lor contribuţie în cel de-al doilea război mondial a constat în bombardarea ţărmurilor – un rol pentru care, ironia soartei, generaţiile anterioare le consideraseră total nepotrivite şi prea vulnerabile.

Hotărîrea japonezilor de a lupta pentru Leyte şi de a face din aceasta miezul defensivei lor din Filipine a venit prea tîrziu pentru a mai putea permite întăririlor din Luzon, formate din aproape trei divizii, să ajungă pe insulă înainte ca americanii să reuşească extinderea zonelor ocupate. La început, atacurile pornite din punctele de debarcare au ocupat aerodromurile învecinate de la Dulag şi Tacloban, de pe coasta de est. Apoi, avansînd cu ambele flancuri la 2 noiembrie, americanii au ajuns pînă în Golful Carigara – de pe latura nordică a insulei – şi, respectiv, la Abuyog – aflat la mijlocul coastei estice. Aceste înaintări s-au soldat nu numai cu ocuparea celor cinci baze aeriene japoneze şi au semănat confuzie în rîndurile diviziei inamice aflate pe insulă, ci au îngreuiat planul lui Suzuki (comandantul Armatei a 35-a) de a-şi concentra diviziile de întărire în Cîmpia Carigara.

Krueger intenţiona acum să desfăşoare un dublu atac, care să înconjoare pe ambele laturi capetele spinării muntoase a insulei, în vederea capturării principalei baze japoneze de la Ormoc, pe coasta de vest. Ploile torenţiale au împiedicat însă amenajarea

aerodromurilor capturate în vederea susținerii atacului concentric, timp în care două divizii japoneze au fost debarcate la Ormoc, pînă la 9 noiembrie. Japonezii au continuat să primească întăriri, în ciuda gravelor pierderi înregistrate de transportoare și escortele acestora, așa încît pînă la începutul lui decembrie ei au reușit să-și mărească efectivele trupelor din Leyte de la 15 la 60 000 de oameni. Forțele lui Krueger depășiseră însă 180 000 de oameni. Pentru a grăbi procesul, acesta a debarcat o divizie proaspătă pe coasta de vest, la sud de Ormoc, și a reușit să împartă în două defensiva japoneză; trei zile mai tîrziu, pe 10 decembrie, a ocupat această bază navală fără a întîmpina o opoziție prea serioasă. Apoi, înfometați, japonezii au început să cedeze rapid, pînă la Crăciun încetînd orice formă de rezistență organizată. În aceste condiții mult înrăutățite și cu forțele grav diminuate, Yamashita a revenit la hotărîrea inițială de a-și concentra efortul defensiv asupra Luzonului, insula principală.

Pe parcursul acelor săptămîni cruciale, trei grupuri de portavioane rapide din flota lui Halsey au staționat în apropierea Filipinelor cu scopul de a asigura un sprijin continuu și constant trupelor lui MacArthur, în ciuda atacurilor Kamikaze furibunde. Aceste atacuri s-au soldat cu numeroase lovituri distructive, două dintre portavioane fiind retrase pentru reparații serioase. Cu toate acestea, portavioanele au fost lăsate pe poziții pînă în ultima săptămînă a lunii noiembrie.

Ca un preambul la invadarea Luzonului, obiectivul principal al lui MacArthur, acesta a hotărît ocuparea insulei intermediare Mindoro, în scopul amenajării de baze aeriene de pe care Forța 5 Aeriană a SUA putea acoperi înaintarea navelor către Luzon. Exista un risc, deoarece Mindoro se afla la aproape 480 km de Leyte, însă mult mai aproape de aerodromurile japoneze de la Luzon și mai ales de concentrarea din jurul Manilei. Cum Garnizoana de la Mindoro dispunea doar de o sută de soldați, americanii au reușit să ocupe cele patru piste aviatice abandonate de japonezi la numai cîteva ceasuri după debarcarea care a avut loc la 15 decembrie;

pistele au fost atît de rapid reamenajate încît avioanele americane au început să aterizeze acolo încă înainte de sfîrşitul lunii. Procesul a fost uşurat de acţiunile forţei de portavioane rapide a lui Halsey, care a lovit aerodromurile de la Luzon, ţinînd totodată o umbrelă de avioane de luptă deasupra aerodromurilor japonezilor, care a împiedicat decolarea bombardierelor acestora pentru a ataca Insula Mindoro şi navele care se apropiau de ea.

La 3 ianuarie, Armata americană, adunată din toate colţurile, a pornit din Golful Leyte; ea totaliza 164 de nave, printre care se numărau şase nave de linie şi 17 portavioane de escortă, aflate sub comanda amiralilor Kinkaid şi Oldendorf. La 9 ianuarie flota a ajuns în largul Golfului Lingayen (la 180 km nord de Manila), locul în care japonezii începuseră invazia Filipinelor cu aproape patru ani în urmă. În dimineaţa zilei de 10 ianuarie a început debarcarea a patru divizii din Armata a 6-a condusă de Krueger, urmate de încă două.

De mare ajutor a fost flota de portavioane rapide a lui Halsey, mai ales în contracararea atacurilor Kamikaze care începuseră să avarieze serios navele. După ce a asigurat debarcările din Golful Lingayen, flota lui Halsey a efectuat o incursiune rapidă în Marea Chinei, unde a devastat bazele japoneze trecînd prin Indochina, China de Sud, Hong Kong, Formosa şi Okinawa, reuşind o adevărată demonstraţie a vulnerabilităţii Imperiului sudic japonez.

Forţele lui Krueger forţau în acest timp înaintarea dinspre Golful Lingayen spre Manila, întîmpinînd o rezistenţă acerbă. Pentru a-i veni în ajutor şi a evita totodată retragerea şi regruparea armatei japoneze în Peninsula Bataan, la 29 ianuarie, MacArthur a debarcat încă un corp în apropierea peninsulei. Două zile mai tîrziu a fost paraşutată o divizie la Nasugu, la circa 65 de kilometri de Manila, divizie care nu a întîmpinat nici o rezistenţă. Pînă ca această divizie să ajungă la Manila, soldaţii lui Krueger intraseră deja în suburbiile oraşului, iar trupele lui Yamashita se retrăseseră în munţi.

Manila, apărată încă de forțele amiralului Iwabachi, comandantul bazei navale, nu s-a conformat ordinelor lui Yamashita. Iwabachi nu a părăsit orașul, ci a continuat o luptă fanatică casă cu casă, care a durat încă o lună și a transformat orașul într-o ruină. Manila nu a fost complet curățată decît pe 4 martie. Între timp, americanii au capturat Peninsula Bataan și Corregidorul; garnizoana japoneză din această insulă-fortăreață a rezistat timp de zece zile. La mijlocul lui martie, portul Manilei era gata de a face față navelor americane, deși procesul de „curățare" continua în zona muntoasă a Luzonului, ca și în Mindanao și în insulele mai mici din sud.

Atacarea insulei Iwo Jima

După capturarea punctelor-cheie din Filipine, americanii deveniseră nerăbdători să dezlănțuie atacul asupra Japoniei înseși, renunțînd la ideile anterioare ale lui MacArthur conform cărora trebuiau ocupată Formosa sau o parte din coastele Chinei pentru amplasarea bazelor aeriene necesare atacării Japoniei. Statul Major Unit a căzut de acord asupra necesității ocupării insulelor Iwo Jima (din Insulele Bonin, aflată la jumătatea distanței dintre Saipan și Tokyo), și Okinawa (din Ryukyu, la mijlocul distanței dintre capul sud-vestic al Japoniei și Formosa), etapă strategică de bază, zone în care se urmărea amenajarea de baze americane capabile să susțină bombardamentul aerian asupra Japoniei.

Iwo Jima, care părea mai ușor de capturat, urma să fie atacată prima. Insula era dorită și ca loc de aterizare pentru Superfortărețele B29, care bombardau orașul Tokyo decolînd din Mariane, încă din noiembrie trecut și ca o bază pentru avioanele de vînătoare ce escortau bombardierele – deoarece acestea nu puteau parcurge întreaga distanță dintr-o bucată.

Insula vulcanică, lungă de numai șase kilometri și jumătate, Iwo nu era populată decît de garnizoana japoneză. Aceasta dispusese de un număr restrîns de soldați pînă în luna septembrie, însă fusese

întărită ulterior, ajungînd la un efectiv de 25 000 de soldaţi. Generalul Kuribayashi a organizat defensiva într-o reţea de peşteri săpate, bine camuflate şi legate între ele prin tuneluri de adîncime. El intenţiona să reziste cît mai mult cu putinţă, conştient că nu va putea primi întăriri din cauza superiorităţii aeriene şi navale a americanilor. Kuribayashi se baza deci numai pe puternica forţă defensivă a poziţiilor sale, de unde se lansa în contraatacuri sinucigaşe caractersitic japoneze.

Nimitz a încredinţat atacul insulei amiralului Raymond Spruance, care preluase comanda Flotei 3 de la Halsey în ultima săptămînă a lunii ianuarie 1945 – rebotezată acum Flota 5 – şi căruia i-au mai fost încredinţate trei divizii de puşcaşi marini pentru operaţia terestră. Bombardamentul pregătitor aerian şi naval a atins cea mai lungă durată din tot războiul din Pacific: raiduri aviatice zilnice, începînd din 8 decembrie, bombardamente zi şi noapte începînd din 3 ianuarie şi un intens bombardament naval în final, care a durat trei zile. Toate acestea au avut însă un efect dezamăgitor de slab asupra fortificatelor poziţii japoneze. Cînd la 19 februarie puşcaşii marini au debarcat, au fost întîmpinaţi cu foc intens de mortiere şi artilerie şi ţintuiţi pe plaje, unde au înregistrat încă din prima zi 2 500 de morţi şi răniţi din totalul de 30 000 de soldaţi debarcaţi.

În zilele care au urmat puşcaşii şi-au croit calea, aproape metru cu metru, beneficiind din plin de sprijinul constant al bombardamentelor navale şi aeriene, intensificat după sosirea portavioanelor rapide ale lui Mitscher, în urma terminării marelui raid al acestora asupra oraşului Tokyo. Cucerirea insulei s-a realizat abia la 26 martie, la capătul a cinci săptămîni de lupte crîncene. La acea dată puşcaşii pierduseră 26 000 de oameni – 30 la sută din totalul debarcat. Japonezii s-au apărat cu îndîrjire, iar pierderile lor s-au ridicat la 21 000 de morţi, doar două sute de soldaţi fiind luaţi prizonieri. Acţiunea de curăţare a peşterilor a durat încă două luni. În final, numărul total al japonezilor morţi s-a ridicat la 25 000;

doar 1 000 au fost luați prizonieri. Înainte de sfîrșitul lunii martie, trei aerodromuri deveniseră utilizabile pentru avioanele americane; pînă la sfîrșitul războiului s-au înregistrat aproximativ 2 400 de aterizări ale bombardierelor B29.

Campania din Birmania – de la Imphal la recucerirea Rangoonului, mai 1945

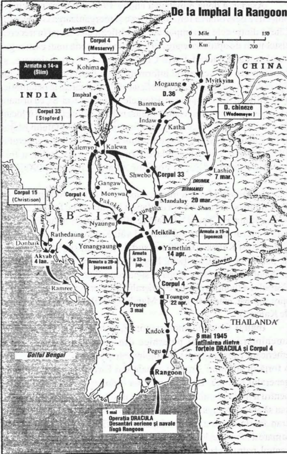
Respingerea ofensivei japoneze la Imphal în primăvara anului 1944 a constituit o lovitură puternică, dar nu suficient de dură pentru a-i face pe japonezi să se retragă din Birmania. Alungarea lor depindea de posibilitatea continuării atacului, obiectiv pentru care sistemul britanic de aprovizionare trebuia dezvoltat corespunzător.

Sarcina primită de Mountbatten la 3 iunie, printr-o directivă a Statului Major Combinat prevedea lărgirea legăturilor aeriene cu China și asigurarea unei căi terestre cu ajutorul forțelor pe care le avea la dispoziție. Fără a fi menționată direct, i se cerea și cucerirea Birmaniei. Principalele două planuri au fost „Capital" – un atac terestru pentru recucerirea părții central-nordice a Birmaniei – și „Dracula" – un atac amfibiu în sudul acesteia. „Dracula" permitea obținerea unor rezultate mai eficiente, însă depindea de aprovizionarea din exterior. În aceste condiții generalul Slim și americanii au optat pentru atacul terestru, astfel încît, deși s-au făcut pregătiri pentru ambele, accentul a fost pus pe „Capital"[1].

În pofida dezvoltării extraordinare a comunicațiilor dinspre India și a transformării acesteia într-o bază principală, era evident că trebuia făcut mult mai mult dacă se dorea o invazie a Birmaniei cu adevărat eficientă și rapidă. Principalele probleme erau legate de logistică și nu de tactică. Armata a 14-a a lui Slim rămînea însă în continuare tributară aprovizionării pe calea aerului, care depindea, la rîndul ei, de avioanele americane de transport.

---

[1] Vezi și harta de la pag. 166.

De la Imphal la Rangoon
Mile
Km
150
100
200
Brahmaputra
Corpul 4
(Messervy)
Armata a 14-a
(Slim)
Kohima
Chindwin
CHINA
Mogaung
Myitkyina
INDIA
Imphal
D.36
Banmauk
Irrawaddy
Corpul 33
(Stopford)
Indaw
D. chineze
(Wedemeyer)
Katha
Kalemyo
Kalewa
Lashio
7 mar.
Shwebo
Corpul 33
DRUMUL
BIRMANIEI
Corpul 15
(Christison)
Gangaw
Corpul 4
Monywa
Mandalay
20 mar.
Shan
Pakokku
Taungtha
B I R M A N I A
Nyaungu
Meiktila
Armata a 15-a
japoneză
Rathedaung
Donbaik
Yenangyaung
Yamethin
14 apr.
Akyab
4 ian.
Armata a 28-a
japoneză
Armata a 33-a
jap.
Sittang
Salween
Ramree
Corpul 4
Toungoo
22 apr.
Prome
3 mai
THAILANDA
Kadok
6 mai 1945
Întîlnirea dintre
forțele DRACULA și Corpul 4
Golful Bengal
Pegu
Rangoon
1 mai
Operația DRACULA
Desantări aeriene și navale
lîngă Rangoon

Aşadar, a doua jumătate a anului 1944 a avut ca principale obiective dezvoltarea forţelor aeriene şi reorganizarea conducerii. Cîteva dintre cele mai importante modificări au constat în trecerea sistemului de aprovizionare aeriană sub comanda unui cartier general integrat, numit Forţa Combatantă de Aprovizionare, şi coordonarea serviciilor de informaţii şi de desfiinţarea „Forţelor Speciale". Reorganizarea a beneficiat de rechemarea, în octombrie, a lui Stilwell din China, la insistenţele lui Chian Kai-Şi, ca urmare a tensionării continue a relaţiilor dintre cei doi. Stilwell a fost înlocuit de generalul A. C. Wedemeyer în funcţia de Şef al Statului Major al lui Chian Kai-Şi şi al Armatei chineze. În noiembrie, generalul Oliver Leese, care comandase Armata a 8-a din Italia, a fost numit Comandant-Şef al Forţelor Aliate Terestre din Asia de sud-est.

La mijlocul lui octombrie, după ce au trecut ploile musonice şi pămîntul s-a uscat, Slim a declanşat înaintarea pe frontul central – Operaţiunea „Capital". În faţă se afla Corpul 33 al lui Stopford, care a plecat către capătul sudic al văii Kabaw, pentru a captura Kalemyo şi Kalewa (la 200 km sud de Imphal) şi a stabili un cap de pod peste rîul Chindwin, lîngă Kalewa (obiectiv îndeplinit la mijlocul lui decembrie). După ce şi-au consolidat forţele prin sosirea Corpului 4 (condus acum de generalul Messervy), Aliaţii au pornit spre sud-est, către Monywa şi Mandalay (aflat la 260 km dincolo de Kalewa).

Înaltul Comandament japonez, care trebuia să facă faţă ameninţării mult mai puternice din partea ofensivei navale americane care se apropia de Filipine, nu-şi putea permite să trimită o forţă în sprijinul Armatei zonale din Birmania, comandată de generalul Kimura. Lui Kimura i s-a ordonat să reziste pe poziţii pentru a nu le permite atacanţilor să deschidă Drumul Birmaniei, sau să atace Malaya. Şansele îndeplinirii acestei sarcini defensive erau foarte scăzute, forţele japonezilor fiind mult diminuate ca urmare a ofensivei lor prelungite asupra oraşului Imphal. Pe frontul central, patru divizii japoneze subdimensionate, aparţinînd Armatei

a 15-a, cu un total de numai 21 000 de soldați, trebuiau probabil să țină piept la opt sau nouă divizii puternice; singura întărire la care puteau spera era divizia aflată în sudul Birmaniei – deplasarea acesteia însemnînd însă descoperirea Rangoonului. Deși o parte din forța lui Slim a fost lăsată în urmă în vederea proiectatei Operațiuni „Dracula", acesta se putea baza pe un număr mai mare de divizii comparativ cu inamicul, mai puternice, care beneficiau de sprijin blindat mult mai însemnat, și de superioritatea categorică în spațiul aerian. Luînd în calcul toate aceste aspecte, japonezii și-au dat seama că s-ar putea să fie siliți să se retragă din nordul Birmaniei, însă mai sperau să poată rezista pe un aliniament care acoperea orașul Mandalay și cîmpurile petroliere de la Yenangyaung (aflate la 220 km sud, pe rîul Irrawaddy).

*

În timp ce ofensiva britanică lua amploare pe frontul central, operațiunile din zonele Arakanului și Birmaniei de nord au fost încununate de succes.

Corpul 15 condus de Christison avea ca obiectiv, imediat după trecerea musonului, să elibereze Arakanul, să ocupe insula Akyab (pentru aerodromurile acesteia), și să trimită apoi o parte din trupe în sprijinul atacului principal. Pentru îndeplinirea obiectivelor sale Christison dispunea de trei divizii puternice împotriva a două divizii slabe ale așa-numitei Armate a 28-a a lui Sakurai. Ofensiva bitanică a fost declanșată la 11 decembrie. La 23 decembrie a căzut Donbaikul, aflat în vîrful peninsulei, o săptămînă mai tîrziu Rathedaungul, aflat pe malul estic al rîului Mayu, în timp ce a treia divizie a lui Christison curăța valea Kaladanului, adînc în interiorul peninsulei. Atacanții n-au întîmpinat opoziție deoarece japonezii erau în plin proces de retragere din Arakan, ceea ce a permis o accelerare a planului de ocupare a Akyabului. La pătrunderea în oraș, la 4 decembrie, britanicii au constatat că acesta fusese părăsit.

Necesitatea amplasării mai multor baze aeriene a stat la baza

planurilor lui Christison de a captura insula Ramree, aflată la 110km în sud. Faptul s-a făcut fără probleme la data de 21 decembrie, întrucît japonezii se concentrau pe apărarea trecătorilor din munți de pe cursul inferior al rîului Irrawaddy, încercînd să împiedice pătrunderea britanicilor în Birmania centrală. Micile grupări din ariergarda japoneză au apărat cu vitejie căile de acces și trecătorile pînă la sfîrșitul lui aprilie, permițînd astfel armatei slăbite a lui Sakurai să se refugieze din Arakan. Apărarea tenace a japonezilor a fost favorizată și de faptul că trupele lui Christison erau ocupate cu operațiunea „Dracula", pentru care o mare parte a acestora fusese deja retrasă.

Campania din China n-a mers prea bine în anul 1944 pentru forțele lui Chian Kai-Și, fapt ce a condus la modificarea deciziilor Conferinței Trident asupra priorității aprovizionării pe calea aerului, accentul mutîndu-se de la „Cocoașa" – întărirea forțelor aeriene strategice americane din China – la fortificarea Armatei chineze. În provincia Yunnan, ofensiva a 12 divizii chineze fusese oprită de o singură divizie japoneză, deși raportul de forțe era de 1 la 7 în defavoarea acesteia din urmă.

Pe frontul nordic din Birmania, forțele lui Stilwell – alcătuite în mare parte din chinezi – au progresat foarte puțin în timpul primăverii (în fața celor trei divizii slabe ale Armatei a 33-a de sub comanda lui Honda), în efortul lor de a trece prin Myitkyina și de a ataca flancul nordic al Drumului Birmaniei. Toamna, chindiții epuizați au fost înlocuiți de Divizia 36 indo-britanică, în ciuda faptului că majoritatea diviziilor chinezești au fost retrase pentru a face față ofensivei japoneze în China. De asemenea, înlocuirea lui Stilwell cu Wedemeyer, cît și numirea în subordinea acestuia pe funcția de Comandant al Zonei Nordice de Luptă – a generalului Sultan, un alt proaspăt comandant american, au avut efecte pozitive.

În decembrie, forțele lui Sultan și, nu în ultimul rînd, cele două divizii chinezești rămase, au reușit să grăbească și să forțeze înaintarea; trupele slăbite ale lui Honda au fost silite să bată în

retragere – către sud-vest, spre Mandalay. Pînă la mijlocul lui ianuarie această porţiune central-vestică a „Drumului Birmaniei" a fost curăţată de japonezi, iar pînă în aprilie întregul „drum", din Mandalay şi pînă în China, a fost redeschis.

La jumătatea lunii noiembrie 1944, Corpul 33 de sub comanda lui Stopford a realizat un cap de pod peste Chindwin, iar Corpul 4 condus de Messervy a pornit apoi ofensiva către est, în cîmpia Shwebo-Mandalay. La Banmauk (la nord-vest de Indaw) acesta s-a unit cu Divizia 36 care reuşise să ajungă în sud pînă la Indaw şi Katha, de pe Irrawaddy. Neîntîmpinînd rezistenţă, englezii au dedus că japonezii se retrăgeau din cîmpia Shwebo pentru a se regrupa pe poziţiile de lîngă Mandalay, pe Irrawaddy. În această ipoteză speranţele lui Slim de a-i încercui şi a-i zdrobi pe acest teren relativ deschis folosind forţele blindate, artilerie şi avioanele s-au spulberat, încît Slim a fost nevoit să-şi revadă planurile. În timp ce Corpul 33 (cu echivalentul a patru divizii) condus de Stopford forţa înaintarea spre Mandalay dinspre nord, pentru a cuceri punctele de traversare din zonă peste Irrawaddy, Corpul 4 (echivalentul a trei divizii) urma să avanseze spre sud, din Kalemyo, de-a lungul văii Myittha, cît putea de prudent; o dată ajuns la Gangaw, trebuia să se îndrepte către sud-est, pentru a reuşi un punct de trecere peste cursul inferior al rîului Irrawaddy lîngă Pakokku, în vederea ridicării unei bariere strategice în apropiere de Meiktila, de-a curmezişul spatelui forţelor japoneze care ocupau Mandalayul. În acest fel retragerea acestora spre sud, către Rangoon, cît şi posibilitatea de a primi provizii din acest oraş deveneau imposibile. Întregul succes al planului de încercuire de pe frontul central depindea de soluţionarea problemelor logistice şi, mai ales, de o aprovizionare corespunzătoare pe calea aerului.

La începutul anului 1945, în timp ce Corpul 4 se pregătea de înaintarea în adîncime pe flanc, Corpul 33, condus de Stopford, şi-a continuat înaintarea spre sud pentru a asedia Mandalayului. Pînă la 10 ianuarie au fost ocupate Shwebo, apoi Monywa (de pe

Chindwin), pînă în 22; o divizie a lui Stopford asigurase deja punctele de traversare peste Irrawaddy, între 80–110 km la nord de Mandalay – alcătuind astfel o triplă direcție de înaintare și amenințare.

Cu excepția unui detașament lăsat în fața Mandalayului, japonezii s-au retras pe malul estic al rîului Irrawaddy.

Noul plan al lui Slim a funcționat aproape perfect. Ocuparea Kahnlei (lîngă Pakokku) de către Messervy la 10 februarie a constituit semnalul începerii operației. Pe data de 14, divizia sa de avangardă a cîștigat un cap de pod lîngă Nyaunga, la sud de Pakokku, unde trupele de naționaliști indieni care apărau zona au fost învinse rapid. Forța de atac comandată de generalul Cowan, Divizia 17 specială motorizată plus o brigadă de tancuri a străbătut apoi zona și a ocupat Taungtha la data de 24, ajungînd în suburbiile Meiktilei în ziua de 28. Cowan a fost izolat pentru scurt timp de un detașament japonez care a reocupat Taungtha; susținut efectiv de aprovizionarea aeriană, el a reușit să captureze Meiktila la 3 martie, după lupte care au durat două zile. Cowan s-a străduit în continuare să păstreze inițiativa și să mențină starea de confuzie creată în rîndurile japonezilor, printr-o serie de raiduri agresive în mai multe direcții, organizate de mici coloane de infanterie, sprijinite de tancuri.

Japonezii se găseau într-o situație critică – strîns încercuiți în jurul Mandalayului și cu căile de comunicație strangulate, într-o cumplită inferioritate numerică pe uscat și lipsiți în bună măsură de acoperire aeriană. Chiar și în aceste condiții ei au opus o rezistență dîrză. Atacurile repetate asupra Fortului Dufferin, poziția-cheie japoneză din Mandalay, au fost respinse. Japonezii au lansat o contraofensivă disperată în zona Meiktilei pentru a-și elibera căile de comunicații. Două divizii au încercat să-și croiască drum spre nord, iar o a treia să se apropie dinspre Mandalay; toate trei se aflau acum sub comanda Armatei a 33-a a lui Honda, care se retrăsese de pe frontul de nord și de pe „Drumul Birmaniei". La mijlocul lunii martie această bătălie a ajuns într-o fază critică, însă

spre sfîrşitul lunii contraofensiva japoneză a fost definitiv înfrîntă. La data de 20 martie Stopford reuşise, cu greu, să captureze Fort Dufferin şi oraşul Mandalay. Intuind că se găsea într-o situaţie fără ieşire, Armata a 15-a japoneză a renunţat la încercările de a păstra Mandalayul şi s-a retras către sud. Birmania centrală se afla acum în mîinile britanicilor, iar calea către Rangoon era deschisă. Cele două Corpuri britanice au avut aproape 10 000 de oameni – morţi şi răniţi – în aceste săptămîni de lupte; pierderile japoneze au fost însă mult mai grele – aproximativ o treime din forţele lor şi aşa slăbite. Mai gravă pentru japonezi a fost pierderea materială suferită cu ocazia retragerii lor spre est, către dealurile Shan, pe căi ocolitoare.

Rangoonul le era acum oferit pe tavă britanicilor, dar aceştia trebuiau să ajungă urgent acolo deoarece se apropia musonul, iar avioanele de aprovizionare americane urmau să fie retrase din Birmania şi trimise în ajutorul Chinei la începutul lui iunie. Rangoonul se află la aproape 500 km de Meiktila şi întregul sistem de aprovizionare al Armatei a 14-a a lui Slim, deja mult prea extins, era în pericol de a se prăbuşi dacă nu se găsea urgent un port din sudul Birmaniei, care să compenseze retragerea avioanelor de transport americane şi să ofere acestei armate o alternativă de aprovizionare, pe mare. În ziua de 3 aprilie, Mountbatten a hotărît ca lansarea operaţiunii „Dracula" să se facă la începutul lunii mai, ca o măsură suplimentară în cazul în care armata lui Slim n-ar fi ajuns la timp în Rangoon. „Dracula" trebuia pus în practică de o divizie a Corpului de armată condus de Christison, împreună cu un regiment de tancuri mijlocii şi un batalion de paraşutişti Gurkha.

Potrivit planului lui Slim, Corpul 4 de sub comanda lui Messervy urma să dezvolte înaintarea de la Mandalay şi Meiktila spre sud, deplasîndu-se de-a lungul drumului şi a căii ferate principale; Corpul 33 al lui Stopford trebuia să coboare de-a lungul ambelor maluri ale rîului Irrawaddy, depinzînd de aprovizionarea

asigurată prin transportul pe apă. În ceea ce priveşte Corpul condus de Messervy, acesta beneficia de aprovizionare pe calea aerului.

Japonezii sperau să poată păstra poziţiile aflate de-a lungul rîului cu ajutorul Armatei a 28-a care urma să sosească de la Arakan; resturile celorlalte două armate japoneze ar fi trebuit să facă faţă forţelor lui Messervy. Dar, rămăşiţele celorlalte două armate nu mai erau capabile să lupte. Concomitent, Divizia 5, păstrată iniţial rezerva trupelor lui Slim, a forţat înaintarea şi, la 14 aprilie, a ocupat Yamethinul, aflat la aproximativ 65 km sud de Meiktila. De asemenea, Corpul 33 sub conducerea lui Stopford a înaintat în josul rîului Irrawaddy; şi la 3 mai divizia din avangardă a ajuns la Prome, situat la jumătatea drumului spre Rangoon, în timp ce Armata a 28-a japoneză era blocată în „gîtul de sticlă" de pe malul vestic al rîului. După un început mai lent, vîrful de lance al forţelor lui Messervy a accelerat ritmul înaintării pe drumul principal la 22 aprilie şi a ajuns la Toungoo (situat la acelaşi nivel cu Prome), unde a împrăştiat capul coloanei formate din rămăşiţele Armatei a 15-a japoneză care se retrăgea printre dealurile Shan. Celelalte rămăşiţe ale armatelor japoneze se aflau la 160 km mai în spate. O săptămînă mai tîrziu vîrful de lance al lui Messervy a ajuns la Kadok, aflat la 145 km de Toungoo şi la numai 110 km de Rangoon. Aici au întîmpinat o rezistenţă dîrză din partea japonezilor, care încercau să menţină deschisă o cale de legătură către est, prin Thailanda. Rezistenţa a fost înfrîntă în cîteva zile, dar a reuşit să-i priveze pe oamenii lui Messervy de gloria de a elibera Rangoonul, deoarece la 1 mai a fost lansată operaţiunea „Dracula" – printr-o acţiune de paraşutare la gura rîului Rangoon, alături de debarcări pe ambele maluri ale acestuia. Auzind că japonezii începuseră deja evacuarea oraşului Rangoon, întreagă forţă s-a reîmbarcat, a pornit în susul rîului şi a intrat în oraş chiar a doua zi. În dimineaţa de 6 mai s-au întîlnit cu primele trupe ale lui Messervy, care soseau dinspre Kadok şi Pegu. Eliberarea Birmaniei era acum într-adevăr completă.

Lipsa rezistenței japoneze din ultimele stadii ale campaniei s-a datorat mai ales faptului că aceştia şi-au retras grosul forțelor aeriene şi navale pentru a face față pericolului sporit pe care îl reprezenta înaintarea americană din Pacific. Împotriva a peste 800 de avioane de luptă ale Aliaților (650 de bombardiere şi 177 de avioane de vînătoare) japonezii nu au putut ridica decît 50 de avioane învechite. Impetuozitatea înaintării britanice a fost posibilă şi datorită avioanelor americane de transport care le-au asigurat aprovizionarea.

Capitolul 35

Contraofensiva lui Hitler din Ardeni

La 15 decembrie 1944 Montgomery i-a scris o scrisoare lui Eisenhower în care își exprima dorința de a-și petrece Crăciunul acasă înainte de a lansa marea ofensivă de pe Rin. În același plic a trimis și un cec de cinci lire sterline, sumă pe care Eisenhower pusese pariu, cu un an înainte, susținînd că războiul avea să se sfîrșească pînă la Crăciunul anului 1944[1]. Această glumă era cam lipsită de tact întrucît, cu numai două săptămîni înainte – într-o scrisoare care l-a înfuriat pe Ike – Montgomery criticase strategia acestuia și faptul că Germania nu fusese înfrîntă, mergînd pînă la a sugera că Eisenhower ar face bine să predea comanda executivă[2].

Dînd dovadă de o răbdare exemplară, Eisenhower s-a decis să privească această a doua scrisoare drept o glumă și fără intenții ascunse. În răspunsul din 16 decembrie, el îi spunea lui Montgomery: „Mai am încă nouă zile la dispoziție și, chiar dacă se pare că vei avea cinci lire în plus de Crăciun, nu le vei primi decît la termen."

Nici unul dintre cei doi și nici comandanții din subordinea lor nu se așteptau ca inamicul să le mai poată da peste cap planurile ofensive. Estimarea lui Montgomery din acea zi asupra situației

[1] Butcher: *My Three Years with Eisenhower*, p. 722.

[2] *Ibidem*, p. 718.

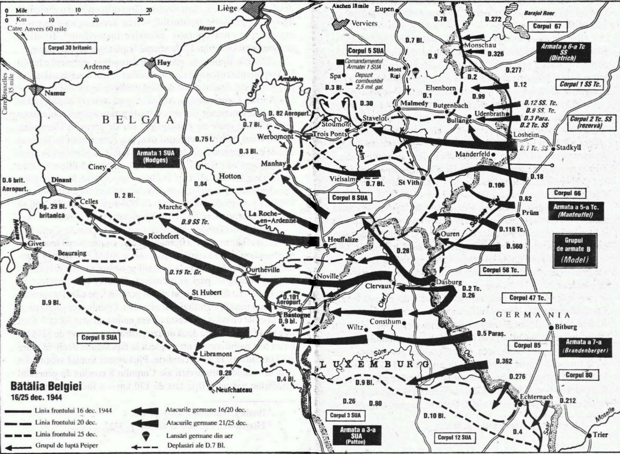
de moment, care a parvenit trupelor lui din Grupul 21 de armate, arăta confidențial că: „Inamicul desfăşoară în prezent o campanie defensivă pe toate fronturile; starea acestuia nu-i permite organizarea unor operații ofensive importante". Bradley, comandantul Grupului 12 de armate împărtăşea aceeaşi părere.

Chiar în dimineața zilei de 16 decembrie, inamicul a lansat însă o puternică ofensivă care a răsturnat calculele comandanților forțelor aliate. Atacul a fost declanşat asupra sectorului în care se afla Armata I americană, în Ardeni, o zonă colinară împădurită în care forțele americane fuseseră subțiate pentru a putea concentra o forță cît mai mare pe principalele căi de acces în Germania. Considerînd Ardenii improprii unui atac, americanii înclinau să creadă că şi germanii gîndesc la fel. Şi totuşi cu patru ani în urmă declanşaseră aici nemții „Blitzkrieg" – războiul-fulger – care spulberase frontul aliat în 1940 şi care dusese la prăbuşirea Occidentului. Este ciudat cum comandanții forțelor aliate din anul 1944 nu s-au gîndit nici o clipă că Hitler va încerca din nou să atace prin surprindere şi să obțină o victorie în acel sector.

Vestea declanşării atacului a ajuns cu greu la Cartierele Generale aflate în spatele frontului şi care au reacționat lent. Abia după-amiaza tîrziu veştile au parvenit la SHAEF, Cartierul General al lui Eisenhower de la Versailles; acesta tocmai discuta cu Bradley următorii paşi ai ofensivei. Bradley a recunoscut cu sinceritate că a desconsiderat atacul german [1], pe care l-a apreciat drept unul menit să-i întîrzie lui ofensiva. Eisenhower spune că „a fost imediat convins că acesta nu era numai un atac local"[2]. Cert este însă faptul că cele două divizii păstrate ca rezervă de SHAEF nu au fost mobilizate pentru a pleca la fața locului decît în seara zilei următoare, la 17 decembrie. Pînă atunci frontul subțire din Ardeni – unde patru divizii ale Corpului 8 condus de generalul Middleton apărau o fîşie lată de 130 km – a fost străpuns pe o

[1] Bradley, *A Soldier's Story*, p. 455.

[2] Eisenhower, *Crusade in Europe*, p. 342.

Bătălia Belgiei
16/25 dec. 1944
Linia frontului 16 dec. 1944
Linia frontului 20 dec.
Linia frontului 25 dec.
Grupul de luptă Peiper
Atacurile germane 16/20 dec.
Atacurile germane 21/25 dec.
Lansări germane din aer
Deplasări ale D.7 Bl.
Mile
Km
Catre Anvers 60 mile
Catre Bruxelles 35 mile
Aachen 18 mile
Liège
Meuse
Huy
Namur
Ardenne
Corpul 30 britanic
BELGIA
Armata 1 SUA (Hodges)
Ciney
Dinant
D.6 brit. Aeropurt.
Bg. 29 Bl. britanica
Celles
Givet
Beauraing
Rochefort
Marche
Hotton
D.2 Bl.
D.84
D.75 I.
D.3 Bl.
D.7 Bl.
D. 82 Aeropurt.
Werbomont
Manhay
Trois Ponts
Stoumont
Stavelot
Spa
Ourthe
Amblève
Corpul 5 SUA
Comandamentul Armatei 1 SUA
Depozit combustibil 2,5 mil. gal.
Mont Rigi
Eupen
Verviers
D.78
D.7 Bl.
D.9
Monschau
D.326
D.272
Barajul Roer
Corpul 67
Armata a 6-a Tc SS (Dietrich)
D.277
D.2
Elsenborn
D.1
D.99
D.12
Malmedy
Butgenbach
Udenbrath
Bullange
Corpul 1 SS Tc.
D.12 SS. Tc.
D.9 SS. Tc.
D.3 Para.
D.2 Tc. SS
Corpul 2 Tc. SS (rezerva)
Losheim
D.1 Tc. SS
Stadkyll
Manderfeld
D.3 Bl.
D.30
Salm
Vielsalm
D.7 Bl.
St Vith
D.18
Corpul 8 SUA
D.106
Corpul 66
D.62
Armata a 5-a Tc. (Manteuffel)
Prüm
Schnee Eifel
La Roche-en-Ardenne
D.9 SS Tc.
Houffalize
Ouren
D.116 Tc.
D.560
Grupul de armate B (Model)
D.28
Corpul 58 Tc.
D.15 Tc. Gr.
Ourtheville
Noville
Clervaux
Dasburg
D.2 Tc.
D.26
St Hubert
D.101 Aeropurt.
D.9 Bl.
Bastogne
Clerf
Consthum
Corpul 47 Tc.
GERMANIA
D.9 Bl.
Wiltz
D.5 Paraş.
Bitburg
Corpul 8 SUA
Libramont
Sûre
Our
Corpul 85
Armata a 7-a (Brandenberger)
LUXEMBURG
D.362
D.28
D.4 Bl.
D.9 Bl.
D.276
Corpul 80
Neufchateau
D.26
D.80
Echternach
D.212
Corpul 3 SUA
D.10 Bl.
Moselle
Armata a 3-a SUA (Patton)
D.4
Saar
Corpul 12 SUA
Trier

lățime mare de atacul a 20 de divizii germane, din care șapte de tancuri, avînd în componență aproape 1 000 de tancuri și autotunuri.

Întorcîndu-se la Cartierul său General din Luxemburg și găsindu-și șeful de stat major analizînd mirat harta din sala de război, Bradley a exclamat: „De unde naiba a găsit ticălosul ăsta atîtea forțe?"[1] Situația era mai gravă chiar decît apreciaseră cei de la cartierul său general. Vîrfurile de lance blindate înaintaseră deja peste 30 km, un grup de tancuri ajungînd chiar la Stavelot. Inițial comandantul Armatei 1 americane, Hodges, nu dăduse nici el importanță atacului german, ci insistase chiar să continue ofensiva asupra barajelor de pe Roer, aflate mai departe, către nord. Abia în dimineața zilei de 18 s-a dezmeticit și a realizat gravitatea situației aflînd că nemții trecuseră prin Stavelot și erau aproape de propriul său Cartier General de la Spa. În consecință, a hotărît retragerea Cartierului General într-o zonă mai sigură.

Reacția lentă a Înaltului Comandament față de gravitatea situației s-a datorat în bună măsură întîrzierii cu care acesta a primit informațiile. Aceasta s-a datorat în mare parte infiltrării de trupe germane de comando care, deghizate, au pătruns prin breșa frontului și au tăiat multe din liniile telefonice care asigurau legătura dintre Cartierele Generale retrase și linia frontului, fapt ce a creat o stare de confuzie.

Nimic nu explică însă orbirea de care a dat dovadă Înaltul Comandament față de posibilitatea unui contraatac german în Ardeni. Serviciul aliat de informații știa încă din octombrie că mai multe divizii de tancuri au fost retrase de pe linia frontului pentru a le reface capacitatea de luptă în vederea unor noi operații, și că toate fuseseră grupate în nou-formata Armată a 6-a SS de tancuri. La începutul lunii decembrie se raportase că, după ce părăsise zona Roer-ului de la vest de Köln, Cartierul General al Armatei a 5-a de tancuri germane se mutase la sud de Coblenz. În plus, s-au observat

[1] Bradley, *A Soldier's Story*, p. 466.

formațiuni de tancuri îndreptîndu-se către Ardeni și divizii de infanterie nou-formate pe aliniamentul de acolo. Apoi, pe 12 și 13 decembrie, au sosit rapoarte despre două vestite divizii speciale „Blitz" (Grossdeutschland și 116 tancuri) care sosiseră în zona „liniștită" a Ardenilor, iar pe 14 se aflase că echipament pentru construcția de poduri era deplasat către rîul Our, care acoperea jumătatea sudică a frontului american din Ardeni. Încă din 4 decembrie un soldat german luat prizonier în acest sector mărturisise că în zonă se pregătea un atac masiv; relatările acestuia au fost confirmate de cele ale altor japonezi în zilele următoare. Aceștia au declarat chiar că atacul urma să aibă loc în săptămîna dinaintea Crăciunului.

Cum de aceste semnale, atît de semnificative, nu s-au bucurat de atenția cuvenită? Șeful Serviciului de informații al Armatei 1 nu era în relații tocmai cordiale cu șeful operațiilor și nici cu șeful Serviciului de informații al Grupului de Armate, care-l priveau ca pe un alarmist înclinat să strige prea ușor „Lupul!"[1] De altfel, nici măcar acesta nu reușise să pună cap la cap informațiile primite și să tragă niște concluzii clare, aceasta în timp ce iminent-amenințatul Corp 8 formulase părerea periculos de falsă cum că rotația diviziilor inamice de pe frontul din fața sa era mai degrabă o ocazie ca nemții să poată oferi diviziilor noi șansa dobîndirii experienței de linia întîi, înainte de a fi folosite pe alte fronturi, fapt ce „indica dorința acestuia de a păstra și în continuare acest sector liniștit și inactiv".

Pe lîngă lipsa prezentării unei imagini clare a forței de atac din partea Serviciului de informații, evaluarea eronată a șefilor armatei aliate se pare că s-a datorat altor patru cauze. Aceștia se aflau în ofensivă de atîta vreme, încît cu greu își puteau imagina un inamic care să preia inițiativa. Erau atît de îndoctrinați cu lozinca militară „atacul e cea mai bună apărare" încît deveniseră primejdios de siguri că, dacă vor continua să atace neîntrerupt, inamicul nu va fi în stare de o contraofensivă serioasă. Ei și-au imaginat că o

[1] Bradley, *A Soldier's Story*, p. 464.

eventuală contraofensivă, dacă s-ar fi declanşat, ar fi vizat înaintarea aliată către Köln şi centrele industriale din bazinul Ruhr. Aliaţii s-au bazat pe metodele ortodoxe şi pe prudenţa armatei germane, dovedite de aceasta, de cînd Hitler îl numise din nou pe veteranul feldmareşal Rundstedt, trecut de şaptezeci de ani, în postul de comandant suprem în vest.

Aliaţii se înşelaseră în aprecierea acestor factori; efectul înşelător al primilor trei a fost multiplicat prin asumarea eronată a celui din urmă. Rundstedt nu a avut nici o legătură cu contraofensiva, în afară de una nominală, chiar dacă Aliaţii au numit-o „ofensiva lui Rundstedt", fapt care l-a deranjat pe acesta chiar mai mult decît pe Aliaţi. Rundstedt nu numai că nu fusese de acord cu operaţiunea, dar s-a mai şi spălat pe mîini, lăsîndu-şi subordonaţii să se ocupe de conducerea atacului cum ştiau ei mai bine, transformîndu-şi propriul cartier general într-un fel de oficiu poştal pentru instrucţiunile Führerului.

Ideea, decizia şi planul strategic îi aparţineau în totalitate lui Hitler. Conceptul era strălucit şi ar fi putut avea un succes fantastic dacă ar mai fi existat suficiente resurse şi forţe disponibile, care să asigure şanse raţionale de atingere a înaltelor obiective stabilite. Senzaţionalul succes de debut s-a datorat în bună măsură noii tactici puse la punct de tînărul general Hasso Manteuffel – cel pe care Hitler tocmai îl avansase la vîrsta de numai patruzeci şi şapte de ani, de pe postul de comandant de divizie, la cel de comandant de armată. Succesul s-a datorat şi puternicului efect paralizant pe care l-a avut ideea pe jumătate realizată a lui Hitler – deschiderea căii spre victorie asupra Aliaţilor, cu milioanele de soldaţi ai acestora, prin utilizarea temerară a cîteva sute de oameni. Hitler a făcut apel la încă una din descoperirile sale, Otto Skorzeny, în vîrstă de treizeci şi şase de ani, cel pe care-l trimisese cu un an în urmă într-un raid cu planoare pentru a-l elibera pe Mussolini dintr-o închisoare aflată în vîrf de munte.

Ultima sclipire de geniu a lui Hitler a primit numele de cod „Operaţiunea Greif" – cuvîntul german care desemnează creatura

mitologică grifonul. Numele era bine ales, întrucît efectul acțiunii urma să fie crearea unei imense și alarmante păcăleli în spatele liniilor Aliaților.

Pe hîrtie, planul prevedea două etape care reprezentau o versiune strategică modernă a „Calului Troian". Într-o primă etapă o companie de trupe de comando ai cărei membri vorbeau limba engleză, și erau îmbrăcați în uniforme americane de infanterie peste cele germane, deplasîndu-se cu jeep-uri americane, urmau să dea năvală în grupuri restrînse imediat ce frontul era străpuns. Sarcina lor era să întrerupă legăturile telefonice, să redirecționeze semnele de circulație pentru a-i deruta pe americani, să agațe banderole roșii care indicau faptul că drumurile sînt minate și să creeze confuzie prin orice alte mijloace disponibile. În a doua etapă, o întreagă brigadă de tancuri, purtînd însemne americane, trebuia să pătrundă prin breșa nou-creată pentru a pune stăpînire pe podurile de peste Meuse.

Acest al doilea val nu a mai pornit niciodată. Grupul german de armate nu a reușit să facă rost de numărul necesar de tancuri și camioane americane, restul fiind completat cu vehicule germane camuflate. Din această cauză, germanii au trebuit să fie mult mai prevăzători și să aștepte o ocazie favorabilă; cum nici o penetrare clară a frontului nu a avut loc în sectorul de nord, acolo unde aștepta această divizie, înaintarea s-a amînat, pentru ca în final să fie abandonată.

Primul val a înregistrat un deosebit succes și a depășit cele mai optimiste așteptări. În jur de 40 de jeep-uri au reușit să pătrundă și să-și ducă la îndeplinire sarcinile creînd confuzie. Opt dintre ele s-au înapoiat neatinse din misiune. Celelalte, care au căzut în mîinile americanilor, le-au dat acestora și mai multă bătaie de cap – făcîndu-i să presupună că numeroase astfel de bande de sabotori bîntuiau nestingherite în spatele frontului. Un prim rezultat s-a concretizat într-un imens blocaj al traficului pentru căutarea sabotorilor; sute de soldați americani care n-au fost capabili să dea răspunsuri

satisfăcătoare patrulelor de cercetare au fost arestați. Bradley însuși povestește:

> O jumătate de milion de soldați s-au jucat între ei de-a șoarecele și pisica ori de cîte ori s-au întîlnit pe drum. Nici gradul și nici actele doveditoare ori protestele nu-l scuteau pe drumeț de inchiziția care-l întîmpina la fiecare intersecție. De trei ori mi s-a ordonat, de către soldați vigilenți, să demonstrez că eram cine pretindeam a fi. Prima oară a trebuit să identific orașul Springfield drept capitală a Illinoisului, în timp ce cel care-mi punea întrebări sugera că aceasta ar fi Chicago; a doua oară a trebuit să indic poziția apărătorului la grămadă; a treia oară mi s-a cerut să-l numesc pe soțul de atunci al unei blonde pe nume Betty Grable. Habar n-am avut, însă santinela nu m-a oprit. Încîntat că m-a încurcat, acesta m-a lăsat totuși să trec mai departe[1].

Situația era și mai dificilă pentru ofițerii britanici de legătură sau pentru cei veniți în vizită care nu cunoșteau răspunsurile la astfel de întrebări-test.

În data de 19 un prizonier a declarat la interogatoriu că unele grupuri de jeep-uri aveau misiunea de a-l asasina pe Eisenhower și pe alți înalți comandanți militari. Acest zvon nefondat a circulat prin tabăra de pregătire a trupelor de comando germane înainte ca acestea să afle misiunea lor adevărată. Cînd informația a ajuns la Cartierul general al Aliaților, a produs o adevărată panică în rîndurile serviciului de pază, care a extins raza paralizantelor precauții înapoi, pînă la Paris – menținînd această stare pe parcursul a zece zile.

Consilierul naval al lui Eisenhower, căpitanul Butcher, consemnează în jurnalul său pe data de 23:

---

[1] Bradley, *A Soldier's Story*, p. 467–9.

„Azi am fost la Versailles şi l-am întîlnit pe Ike. A devenit prizonierul poliţiei noastre de protecţie şi este supărat şi enervat de restricţionarea mişcărilor sale. Sînt tot felul de paznici, unii cu mitraliere, în jurul casei, iar el trebuie să se deplaseze către şi dinspre birou încadrat de garda de corp şi urmărit uneori de un paznic înarmat la volanul unui jeep" [1].

Şi germanii au suferit din plin de pe urma problemelor create de ei înşişi, ca şi din cauza suprasolicitării resurselor în vederea îndeplinirii ţelurilor excesiv de ambiţioase ale lui Hitler, care în domeniul planificării la scară largă se lăsase purtat de imaginaţia sa.

Proiectul a fost bine rezumat de Manteuffel [2]:

„Planul ofensivei din Ardeni a fost pus la punct în întregime de către OKW – Comandamentul suprem al Wehrmachtului (Cartierul general al lui Hitler) – şi ne-a fost remis cu laconica şi indiscutabila menţiune „ordin de la Führer". Obiectivul fixat era obţinerea unei victorii decisive în vest, prin aruncarea în luptă a două armate de tancuri – a 6-a, comandată de Dietrich şi a 5-a, aflată sub comanda mea. A 6-a urma să lovească pe direcţia nord-vest, peste Meuse, între Liège şi Huy, şi să se îndrepte apoi spre Anvers. Ea deţinea rolul principal şi avea forţa cea mai mare. Armata mea urma să înainteze pe o linie mai ocolită, să traverseze rîul Meuse între Namur şi Dinant, apoi să forţeze înaintarea către Bruxelles – pentru a acoperi flancul... Obiectivul întregii ofensive viza obligarea armatei britanice de a se retrage de pe continent, prin retezarea căilor de aprovizionare de la bazele sale" [3].

---

[1] Butcher, *My Three Years with Eisenhower*, p. 727–729.

[2] Imediat după terminarea războiului am avut ocazia să interoghez o serie de înalţi comandanţi germani şi să analizez cu aceştia operaţiunile în detaliu, pe hartă; acolo unde e cazul folosesc citate reprezentative din declaraţiile acestora, nu înainte de a le fi verificat prin alte dovezi ulterioare.

[3] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 446–7.

Hitler şi-a imaginat că prin producerea acestui al doilea Dunkerque, Marea Britanie avea să se retragă definitiv din război, iar el să obţină un respiro pentru a-i putea ţine în loc pe ruşi şi a ajunge la o remiză în est.

Planul i-a fost prezentat lui Rundstedt şi Comandantului executiv al grupului de armate, feldmareşalul Model, la sfîrşitul lunii octombrie. Descriindu-şi reacţiile, Runstedt povesteşte:

„Mă aflam într-o stare de incertitudine. Hitler nu mă consultase în legătură cu posibilităţile. Pentru mine era evident că forţele disponibile sînt mult prea mici pentru un plan atît de ambiţios. Model a fost şi el de aceeaşi părere. De fapt, nici un soldat nu considera posibilă îndeplinirea obiectivului planificat, atingerea Anversului. Eu aflasem demult că este inutil să obiectezi în faţa lui Hitler referitor la posibilităţi, indiferent în ce domeniu. După ce m-am consultat cu Model şi cu Manteuffel, am considerat că unica noastră speranţă de a-l determina pe Hitler să renunţe la obiectivele sale era să-i prezint o alternativă mai practică şi care să-l atragă. Această propunere se referea la o ofensivă de mai mică amploare, cu scopul penetrării poziţiilor aliate din jurul Aachenului“ [1].

Hitler a respins însă acel plan mult mai modest şi a insistat pe ideea sa iniţială. Pregătirile s-au făcut în cea mai mare taină. Manteuffel povesteşte:

„Toate diviziile Armatei mele a 5-a de tancuri erau pregătite, dar au fost menţinute pe poziţii aflate la distanţă între ele, într-o zonă care se întindea de la Trier pînă la Krefeld; astfel încît spionii, ori populaţia civilă, să nu aibă nici cea mai mică idee despre scopul acţiunii. Oamenii au fost informaţi că erau ţinuţi în stare de alertă pentru a face faţă atacului aliat asupra Kölnului. Doar un număr restrîns de ofiţeri din statul major cunoşteau scopul.[2]

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 447.

[2] *Ibidem*, p. 449.

*

Armata a 6-a de tancuri a fost grupată în zona dintre Hanovra și Weser, chiar mai retrasă. Diviziile acestor armate au fost retrase de pe aliniament pentru a se odihni și a fi reechipate. În mod ciudat, Sepp Dietrich nu a fost informat decît foarte tîrziu despre misiunea care-l aștepta și nu a fost consultat în legătură cu obiectivul pe care-l avea de îndeplinit. Majoritatea comandanților de divizii a fost informată abia cu cîteva zile înainte de declanșarea atacului. În cazul Armatei a 5-a, a lui Manteuffel, aceasta a ajuns pe pozițiile de pornire în trei nopți.

Camuflajul strategic a sporit eficacitatea elementul surpriză, dar secretul intern al operațiunii a costat destul de mult, mai ales în cazul Armatei a 6-a de tancuri. Comandanții care au fost informați tîrziu n-au avut suficient timp la dispoziție pentru a studia problemele, pentru a organiza recunoașteri în teren și pentru a-și desăvîrși pregătirile. Drept urmare, o serie de amănunte au fost trecute cu vederea și au generat numeroase piedici după începerea atacului. Hitler pusese la punct planurile de detaliu în cartierul său general, împreună cu Jodl, considerînd că aceasta era suficient pentru ducerea planului la bun sfîrșit. El nu a acordat nici o atenție condițiilor locale sau problemelor individuale ale executanților. Hitler a manifestat același optimism exagerat și în ceea ce privea necesitățile forțelor angajate.

Rundstedt remarca: „Nu existau întăririle necesare, și nici provizii sau muniții; chiar dacă numărul diviziilor de tancuri era mare, cel al tancurilor era scăzut. În bună măsură forța lor exista doar pe hîrtie[1].

Cel mai acut se simțea lipsa carburanților. Manteuffel scria:

---

[1] Același lucru este susținut și în *Istoria Oficială a Statelor Unite,* alcătuită de dr. Hugh Cole, care situează totalul de tancuri ale unei divizii germane de tancuri în medie la nouăzeci pînă la o sută – adică jumătate din forța unei divizii americane. Aceasta pune într-o lumină mai complexă afirmația Aliaților de la acea dată, conform căreia, după numărul de divizii, aceasta a reprezentat cea mai mare concentrare de tancuri din război.

*

„Jodl ne-a asigurat că vom beneficia de suficient combustibil pentru a atinge capacitatea maximă de luptă şi a ne susţine pătrunderea. Această asigurare s-a dovedit lipsită de temei. O parte a erorii provenea din faptul că OKW folosise o bază matematică, stereotipă, de calcul a cantităţii de carburant necesare deplasării unei divizii pe o distanţă de 100 km. Experienţa din Rusia mă învăţase că era necesară o cantitate dublă în condiţii de luptă. Jodl n-a putut înţelege una ca asta.

Luînd în calcul şi dificultăţile suplimentare, normale pentru perioada de iarnă şi pentru o zonă atît de dificilă ca cea a Ardenilor, i-am comunicat personal lui Hitler că ar trebui să ni se asigure o cantitate de cinci ori mai mare de combustibil, faţă de necesarul standard. După ce ofensiva a fost lansată, ni s-a asigurat doar o dată şi jumătate din necesarul standard. Mai mult, o mare parte din carburant se afla prea departe în urmă, în coloane mari de camioane aflate pe malul de est al Rinului. Imediat după ridicarea ceţii, cînd Aliaţii au trecut la acţiune, transportul acestuia a fost grav perturbat"[1].

Trupele germane, care nu cunoşteau toate aceste deficienţe, îşi păstrau încrederea în Hitler şi în asigurările acestuia că vor obţine victoria. Rundstedt a declarat: „Moralul trupelor participante era uimitor de ridicat la declanşarea ofensivei. Oamenii credeau în posibilitatea victoriei, spre deosebire de comandanţii supremi, care cunoşteau realitatea."

Rundstedt s-a retras după ce Hitler a refuzat planul „mai mic" avansat de acesta. El i-a lăsat pe Model şi Manteuffel, care aveau mai multe şanse de a-l influenţa pe Hitler, să lupte pentru unele schimbări în plan, ceea ce reprezenta concesia supremă pe care Hitler accepta s-o ia în calcul. Rundstedt a participat numai formal la conferinţa finală, ţinută pe 12 decembrie la cartierul său

---

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 450–1.

general de la Ziegenberg, lîngă Bad Nauheim. Hitler a fost prezent şi a controlat toate procedurile. Cît priveşte modificările de ordin tehnic şi îmbunătăţirile tactice, acestea sînt descrise foarte colorat în povestirile lui Manteuffel – care sînt confirmate de dovezi descoperite ulterior în surse documentare şi de altă natură:

„La vederea ordinelor lui Hitler pentru ofensivă am fost uluit să descopăr că acestea cuprindeau pînă şi metodele şi sincronizarea atacului. Artileria urma să se dezlănţuie la ora 7,30 dimineaţa, iar asaltul infanteriei la ora 11. Între aceste două repere orare, Luftwaffe trebuia să bombardeze cartierele generale şi căile de comunicaţie. Diviziile de tancuri nu aveau voie să atace pînă cînd grosul infanteriei nu reuşea să spargă frontul. Artileria era împrăştiată pe întreg frontul de atac.

Mai multe aspecte ale planului mi s-au părut ridicole, aşa că am elaborat pe loc o altă metodologie, pe care i-am expus-o lui Model. Model mi-a dat dreptate, dar a remarcat sarcastic: «Mai bine te-ai căzni să-l convingi pe Führer». I-am răspuns: «Asta am să şi fac, dacă vii cu mine». În 2 decembrie am plecat, împreună cu Model la Berlin să-i facem o vizită lui Hitler.

Am început prin a spune: « Nimeni nu ştie cum va fi vremea în ziua atacului – sînteţi sigur că Luftwaffe îşi va putea face datoria, avînd în vedere superioritatea aeriană a Aliaţilor?» I-am amintit lui Hitler două ocazii anterioare din Vosgi, cînd se dovedise absolut imposibil ca diviziile de tancuri să se deplaseze la lumina zilei. Apoi am continuat: «Tot ce va reuşi artileria noastră la ora 7,30 dimineaţa va fi să-i trezească pe americani; pînă la declanşarea ofensivei noastre ei vor dispune de trei ore şi jumătate, pentru a-şi lua contramăsurile necesare.» I-am demonstrat, de asemenea şi că grosul infanteriei germane nu mai era la fel de bun ca înainte, şi că nu mai putea duce la bun sfîrşit o penetrare în adîncime, atît de adîncă cum era prevăzută, mai ales în condiţiile terenului foarte dificil. În plus, poziţiile defensive ale americanilor constau dintr-un lanţ de

avanposturi, cu principalul lor aliniament de apărare mult retras – deci foarte dificil de străpuns.

I-am sugerat lui Hitler mai multe modificări. Prima consta în declanşarea atacului la ora 5,30 dimineaţa, la adăpostul întunericului. Evident că asta însemna o limitare a obiectivelor artileriei, dar îi permitea acesteia să se concentreze asupra unor ţinte vitale – cum ar fi bateriile, depozitele de muniţii şi cartierele generale – care fuseseră bine localizate.

În al doilea rînd, i-am sugerat alcătuirea a cîte unui «batalion de şoc» din fiecare divizie de infanterie, compuse din cei mai buni dintre ofiţeri şi soldaţi. (Am nominalizat eu însumi ofiţerii.) Aceste batalioane de şoc urmau să înainteze pe întuneric, la ora 5,30, fără acoperire din partea artileriei, pentru a pătrunde printre avanposturile defensivei americane, ceea ce ar fi permis o eventuală evitare a luptelor pînă la o penetrare mai adîncă.

Proiectoarele unităţilor de pe flancuri urmau să lumineze calea batalioanelor de şoc, prin aţintirea fasciculelor luminoase în nori, reflectînd astfel lumina în jos. Eram foarte impresionat de o demonstraţie la care asistasem cu puţin timp mai-nainte şi am simţit că aceasta putea fi cheia unei penetrări rapide pînă la ivirea zorilor.

După ce i-am prezentat toate propunerile, am argumentat că nu exista altă modalitate de a desfăşura ofensiva cu şanse de reuşită. Am mai subliniat: «La ora 16 începe să se întunece, deci nu vom avea decît cinci ore, după asaltul de la ora 11, pentru a străpunge defensiva. Nu avem certitudinea că vom reuşi în acest interval. Prin metoda mea, cîştigăm încă cinci ore şi jumătate. Apoi, la lăsarea întunericului, eu aş putea porni cu tancurile. Acestea vor înainta la adăpostul nopţii, vor trece de infanteria noastră şi, la ivirea zorilor, vor putea începe propriul atac asupra poziţiilor principale, după parcurgerea distanţei parcurse fără obstacole.»"[1]

---

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 451–3.

Potrivit spuselor lui Manteuffel, Hitler a acceptat aceste sugestii fără să crîcnească. Faptul în sine este semnificativ. Se părea că Hitler era dispus să primească sugestii de la cîțiva generali în care avea încredere – ca de exemplu Model. El manifesta o neîncredere instinctivă față de majoritatea generalilor. Deși se baza pe cei din anturajul lui, era totuși conștient de lipsa experienței dobîndită în condiții de luptă, a acestuia.

Ceea ce obținuseră prin aceste modificări tactice în scopul măririi șanselor ofensivei a fost anulat printr-o reducere a forțelor care urmau să ia parte la acțiune. Comandanții executivi au primit curînd vestea descurajatoare cum că o parte a forțelor promise nu era disponibilă, ca urmare a presiunii tot mai mari a atacurilor sovieticilor în est.

În consecință, a trebuit să se renunțe la atacul convergent pe care Armata a 15-a, acum sub comanda lui Blumentritt, ar fi trebuit să-l dea asupra Maastrichtului; aceasta avea să le creeze Aliaților posibilitatea aducerii de întăriri dinspre nord. Mai mult, Armata a 7-a, care trebuia să înainteze ca o acoperire pe flancul sudic al ofensivei, a fost redusă la numai cîteva divizii, fără nici o divizie de tancuri.

În legătură cu planul se impun subliniate mai multe puncte-cheie, care trebuie reținute de-a lungul desfășurării întregii ofensive din Ardeni. Primul este importanța vremii noroase pe care se bazaseră planurile germane. Conducătorii germani erau conștienți că Aliații puteau arunca peste 5 000 de bombardiere în luptă, în timp ce Göring nu promitea decît 1 000 de diverse avioane ca acoperire aeriană; Hitler, deja precaut cu promisiunile făcute de Luftwaffe, a diminuat cifra acestora la 8–900, atunci cînd i-a prezentat planul lui Rundstedt. În realitate, cifra estimativă a lui Hitler a fost atinsă într-o singură zi, și asta cînd deja soarta bătăliei terestre fusese pecetluită.

Un al doilea factor l-a constituit complotul din iulie. Nici un general german nu mai putea, sau nu mai îndrăznea să se opună

fățiș planurilor lui Hitler, oricît de nesăbuite ar fi fost; tot ce își puteau permite era să îl convingă să accepte modificări tehnice și tactice, unde Hitler era susceptibil la sugestiile venite prin intermediul generalilor în care avea o deosebită încredere.

Alți factori importanți au fost: diminuarea forțelor promise inițial și reducerea rolului pe care armatele de flanc ar fi trebuit să-l joace; efectul pe care l-au avut atacurile americane din noiembrie asupra zonei Aachenului, de absorbire a diviziilor desemnate inițial ca participante la contraofensiva din Ardeni; amînarea contraofensivei – din noiembrie, în decembrie, cînd condițiile au fost mai puțin favorabile ca și multe alte condiții diferite între cele două acțiuni „Blitzkrieg", cea din 1940 și cea din 1944.

Multe depindeau de înaintarea rapidă a Armatei a 6-a de tancuri SS comandată de Dietrich, aflată cel mai aproape de Meuse în acest sector vital. Trupele de parașutiști ar fi fost de o deosebită eficiență pentru a deschide calea aici, însă ele fuseseră uzate într-o mare măsură în luptele terestre defensive. Abia o mie de parașutiști au putut fi adunați la un loc, cu mai puțin de o săptămînă înaintea ofensivei, alcătuindu-se un batalion sub comanda colonelului von der Heydte. După ce a intrat în contact cu comandamentul Luftwaffe-ei, Heydte a aflat că mai mult de jumătate din echipajele avioanelor alocate batalionului său nu aveau nici o experiență în operațiuni de desant, iar echipamentul necesar lipsea cu desăvîrșire.

În cele din urmă obiectivul fixat batalionului de desant nu a fost ocuparea unuia din periculoasele defilee aflate în calea tancurilor, ci parașutarea la Mont Rigi, lîngă intersecția drumurilor ce duc la Malmedy, Eupen și Verviers, cu scopul de a ridica o blocadă pe flanc pentru a întîrzia întăririle Aliaților care veneau dinspre nord. În seara de dinaintea atacului, mijloacele de transport promise nu au sosit pentru a prelua batalionul de desant și a-l duce la aerodrom, parașutarea s-a amînat pentru noaptea următoare – cînd atacul terestru era deja în plină desfășurare. Și atunci, doar o treime din avioane au reușit să găsească zona indicată pentru

paraşutare, astfel încet Heydte a adunat doar cîteva sute de oameni, cu care n-a reuşit să ocupe intersecţia şi să organizeze o blocadă. Pe parcursul mai multor zile, mici grupuri de paraşutişti au hărţuit trupele pe şosele, după care, neexistînd nici un semn că armatele lui Dietrich ar sosi, Heydte a încercat să forţeze înaintarea spre est, pentru a le ieşi în întîmpinare, însă trupele sale de desant au căzut prizoniere pe parcursul deplasării.

Atacul flancului drept al armatei lui Dietrich a fost stopat rapid de puternicele forţe americane de lîngă Monschau. Atacul de pe flacul stîng a reuşit însă să străpungă apărarea şi, ocolind Malmedy, a stabilit o traversare peste Amblève, dincolo de Stavelot, pe data de 18, după o înaintare de 50 km de la linia de plecare. În acest defileu îngust atacul a fost oprit, germanii fiind încolţiţi printr-un contraatac de către americani. Următoarele tentative au eşuat în faţa forţelor americane întărite prin sosirea grabnică a rezervelor, iar atacul Armatei a 6-a de tancuri s-a frînt definitiv.

Pe frontul lui Manteuffel ofensiva a debutat bine. Iată cum relatează acesta:

„Batalioanele mele de şoc s-au infiltrat rapid în frontul american, asemeni picăturilor de ploaie. La orele 16.00 tancurile au pornit la atac şi au forţat înaintarea, cu ajutorul «luminii artificiale a lunii»"[1].

După traversarea rîului Our, ele au fost nevoite să treacă printr-un alt defileu dificil, la Clervaux, pe rîul Clerf. Aceste obstacole, la care s-au adăugat condiţiile de iarnă, au dus la o întîrziere.

„Rezistenţa tindea să se estompeze de cîte ori tancurile intrau în forţă, dar dificultăţile de mişcare anulau avantajul în acest stadiu de început"[2].

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 459.

[2] *Ibidem*, p. 460.

*

În data de 18, germanii s-au apropiat de Bastogne – după o înaintare de aproape 50 km. Însă încercarea lor din ziua de 19 de a trece peste acest important nod rutier a eşuat[1].

Cele două divizii de rezervă ale lui Eisenhower au fost aduse rapid pe front pe data de 18. Acestea se aflau însă la Reims, la 160 km distanţă – şi, mai grav, divizia care trebuia să ajungă la Bastogne (Divizia 101 paraşutişti) a fost îndreptată către nord, datorită unei erori administrative. Noroc cu o blocare a traficului şi cu rănirea unui sergent de poliţie, care au făcut-o să se abată pe un drum ocolitor, spre sud, ajungînd astfel la Bastogne în dimineaţa crucialei zile de 19.

Pe parcursul următoarelor zile, mai multe atacuri succesive ale germanilor au eşuat. Manteuffel s-a hotărît să ocolească oraşul Bastogne şi să continue drumul spre Meuse. Întăririle Aliaţilor începuseră însă să se strîngă din toate părţile, alcătuind o forţă mult superioară celei de care beneficia ofensiva germană. Două dintre Corpurile de armată ale lui Patton s-au deplasat spre nord pentru a susţine defensiva de la Bastogne, printr-un contraatac pe drumurile care duceau spre oraş. Deşi oprită pentru moment, această contraofensivă a provocat o diminuare accentuată a forţelor de care Manteuffel avea nevoie pentru propria înaintare.

Zilele faste trecuseră. Atacul lui Manteuffel îndreptat către Meuse alarmase cartierele generale ale Aliaţilor, deşi era prea întîrziat pentru a fi cu adevărat periculos. Conform planului, oraşul Bastogne a trebuit ocupat încă de a doua zi; în realitate, în cea de a treia zi, germanii abia ajunseseră la el, iar evitarea lui s-a făcut abia în a şasea zi. „Degetul mic" al ofensivei a reuşit să se apropie

[1] Nu numai datorită adversarului; un comandant al vîrfului de lance mi-a mărturisit într-o discuţie ulterioară că în acele momente cruciale el îşi făcea de cap cu o tînără asistentă medicală americană, „blondă şi superbă", care-l reţinea vrăjit într-un sat pe care-l ocupaseră trupele acestuia. Bătăliile nu sînt întotdeauna cîştigate aşa cum prevăd manualele militare!

la şase kilometri de Meuse – la Dinant – în ziua de 24, dar nu mai aproape. Şi acest „degeţel" a fost curînd retezat.

Noroiul şi criza de carburanţi au frînat serios înaintarea – din cauza lipsei de combustibil numai jumătate din artilerie a putut fi adusă pe poziţii. Dacă vremea ceţoasă a favorizat infiltrarea germană din primele zile prin menţinerea forţelor aeriene aliate la sol, cînd această mantie protectoare a dispărut în data de 23, slabele rezerve ale Luftwaffe-ei s-au dovedit incapabile de a proteja forţele terestre de teribilele bombardamente americane. Aceasta a crescut preţul plătit amînării ofensivei. Hitler suporta şi consecinţele acordării rolului principal aripii sale nordice, Armata a 6-a de tancuri SS – în care predominau favoritele sale Waffen SS – fără să ţină seama că terenul era mult mai accidentat, în timp ce Aliaţii dispuneau de forţe superioare numeric şi de rezerve aflate mai aproape.

În prima săptămînă ofensiva a progresat mult sub aşteptări, iar accelerarea de la începutul celei de-a doua a fost mai mult iluzorie; s-a concretizat doar într-o penetrare mai adîncă între principalele noduri rutiere, pe care americanii le ţineau acum strîns în mînă.

După această prezentare de ansamblu a operaţiunilor, se impune o detaliere a unor stadii-cheie ale luptelor din diferite sectoare.

Pentru Armata a 6-a tancuri SS de sub comanda lui Dietrich – care avea rolul principal însă terenul mai nefavorabil – planul prevedea ca trei divizii de infanterie din componenţa acesteia să creeze cîte o breşă în stînga şi în dreapta oraşului Udenbrath, după care trebuiau să-şi modifice direcţia de înaintare către nord-vest, să ocupe poziţii puternice alături de alte două divizii de infanterie; cele patru divizii de tancuri urmau să treacă apoi prin breşele create de infanterie, două cîte două, şi să se năpustească asupra marelui oraş şi centru de comunicaţii Liège. Diviziile de tancuri erau alcătuite numai din Waffen SS, respectiv Diviziile de tancuri

1, 12, 2 şi 9, care formau Corpurile de tancuri 1 şi 2. Acestea dispuneau de circa 500 de tancuri, inclusiv 90 de Mark VI – Tigru. Mai trebuie specificat că Dietrich dorise să conducă el însuşi crearea breşei cu două din diviziile sale, însă ideea fusese respinsă de Model – care considera că acest sector era prea dificil pentru tancuri, pentru atingerea unui asemenea obiectiv.

Sectorul era apărat de Divizia 99 americană de infanterie, care se afla pe poziţiile cele mai sudice ale Corpului 5 comandat de generalul Gerow, şi avea o lăţime de peste 30 km (la fel ca şi în cazul diviziilor Corpului 8 condus de Middleton, situate mai la sud). Această lăţime era mult prea mare pentru a fi acoperită de o singură divizie, fapt ce demonstrează cît de puţin se aşteptau americanii la un atac german în zona respectivă.

Bombardamentul a început la ora 5,30 dimineaţa, însă infanteria germană nu a pornit la atac înainte de ora 7,00, a zilei de 16 decembrie. Avanposturile au fost cucerite unul după altul, deşi multe au rezistat eroic în faţa unor forţe covîrşitoare, şi au provocat pierderi grele nemţilor, contribuind astfel la întîrzierea înaintării diviziilor de tancuri ale acestora. Deşi nemţii au reuşit să forţeze înaintarea către vest, în următoarele două zile puternica defensivă americană din zona Berg-Butgenbach-Elsenhorn i-a împiedicat să cucerească „umărul" de nord, aşa cum plănuiseră, acesta rămînînd în mîinile americanilor pentru o utilizare viitoare. Apărătorii erau supuşi zilnic unor atacuri grele din partea germanilor. Corpul 5 american de sub comanda lui Gerow – cel care fusese angajat în ofensiva americană din sectorul Aachenului, fiind apoi rechemat şi îndreptat către sud, pentru a sprijini defensiva, s-a acoperit de glorie. (Respingerea ofensivei a contribuit substanţial la scăderea prestigiului trupelor SS şi l-a determinat pe Hitler, în data de 20, să atribuie rolul principal în ofensivă Armatei a 5-a de tancuri, de sub comanda lui Manteuffel.)

Armata lui Manteuffel a obţinut o pătrundere rapidă pe flancul său drept – cel mai apropiat de frontul armatei lui Dietrich. Acest sector din Schnee Eifel, ceva mai lat de 30 km, era apărat de nou-

venita Divizie 106 americană împreună cu Grupul 14 cavalerie. Acestea acopereau căile de acces spre importantul nod feroviar St. Vith. Caracteristica situației de aici a constat în faptul că atacanții nu au beneficiat de aceeași forță copleșitoare ca în cazul atacului din nord; ei dispuneau aici în principal doar de două divizii de infanterie din Corpul 66 condus de Lucht, la care se adăuga o brigadă de tancuri. Cu toate acestea, pînă pe 17, au reușit să încercuiască două regimente ale Diviziei americane 106 printr-o acțiune în cleşte, silind astfel şapte mii de soldați să se predea, (se vorbeşte chiar de la opt–nouă mii). Acest succes s-a datorat aplicării noii tactici a lui Manteuffel.

Pe frontul lui Manteuffel detaşamentele de asalt ajunseseră deja în interiorul pozițiilor americane înainte ca focul de baraj să se declanşeze. Conform concluziei oferită de *Istoria Oficială a Americii*, bătălia de la Schnee Eifel „a constituit cea mai serioasă răsturnare suferită de armata americană pe durata operațiunilor dintre anii 1944–1945 pe teatrul european de luptă".

În sudul extrem al frontului lui Manteuffel, atacul principal a fost susținut de Corpul 58 de tancuri condus de Krüger (pe flancul drept) şi de Corpul 47 de tancuri condus de Lüttwitz (pe cel stîng). Corpul 58, după ce a traversat rîul Our, a pornit către Houffalize, avînd ca obiectiv imediat realizarea unui cap de pod peste Meuse, între Ardeni şi Namur. Corpul 47, după traversarea rîului Our, trebuia să ocupe principalul nod rutier de la Bastogne şi să-şi continue înaintarea pentru a asigura mai multe traversări peste Meuse, la sud de Namur.

Avanposturile Diviziei 28 americane au reuşit să întîrzie cît de cît traversarea rîului Our de către nemți, dar nu să-i şi oprească în loc. În cea de-a doua noapte, cea de 17, aceştia s-au apropiat de Houffalize, de Bastogne şi de drumul lateral care făcea legătura între cele două noduri rutiere – drum necesar în vederea desfăşurării complete a forțelor germane şi dezvoltării ofensivei lor către vest.

La extremitatea sudică, Armatei a 7-a germană, sub comanda lui Brandenberger, formată din patru divizii (trei de infanterie şi

una de paraşutişti), i-a revenit sarcina de a desfăşura o ofensivă prin care să protejeze atacul desfăşurat de forţele lui Manteuffel, înaintînd prin Neufchateau, în direcţia Mézières. Toate cele patru divizii au reuşit să traverseze rîul Our, iar Divizia 5 de paraşutişti a înaintat în trei zile pe flancul interior pînă la Wiltz, aflat la vreo 20 km spre vest. Aripa dreaptă a Diviziei 28 americane nu a cedat decît pas cu pas, pe cînd celelalte două divizii ale Corpului 8 condus de Middleton (Divizia 4 şi Divizia 9 blindată) au reuşit să-i oprească pe germani după ce aceştia înaintaseră vreo cinci kilometri. Pînă pe data de 19 a devenit clar că umărul sudic al frontului de atac german era ţinut sub control. Devenise evident şi că, imediat ce defensiva americană va fi întărită de Armata a 3-a condusă de Patton, care pornise spre nord de la Saar, Corpul 80 german va trebui să treacă pe poziţii defensive.

Manteuffel a cerut o divizie mecanizată pentru Armata a 7-a, care să-i permită acesteia să se menţină la acelaşi nivel cu aripa lui stîngă, însă Hitler i-a refuzat cererea. Se pare că acest refuz a fost determinant.

Pe frontul de nord, unde se afla Dietrich, atacul cu tancuri a început pe data de 17, atunci cînd Divizia 1 de elită blindată 1 SS a încercat o depăşire a Liège-ului, pe flancul sudic, cînd drumul a fost deschis. Coloana din frunte, „Grupul de luptă al lui Peiper" – cel care deţinea cea mai mare parte din cele 100 de tancuri ale diviziei –, a înaintat aproape fără să întîmpine rezistenţă în tentativa de cucerire a punctului de la Huy pentru traversarea Meusei. El şi-a dobîndit o tristă faimă prin masacrarea, cu focuri de arme automate, a mai multor grupuri neînarmate de prizonieri americani, şi de civili belgieni. (Peiper a afirmat la proces că aceste acţiuni au avut loc la indicaţiile Führerului, care ordonase ca atacul să fie precedat de un „val de teroare". Din toate unităţile care au luat parte la ofensivă, numai cea condusă de Peiper s-a dedat la astfel de crime.) Grupul lui Peiper s-a oprit să-şi petreacă noaptea la periferia oraşului Stavelot, la 68 km de Meuse, deşi nu a existat

nici un motiv ca să nu ocupe podul de importanţă majoră din zonă, cît şi marele depozit de carburant aflat puţin mai la nord (unde se aflau peste opt milioane şi jumătate de litri) şi care erau prost păzite. Şi Cartierul general al Armatei 1 americane, de la Spa, se afla în imediata apropiere. Peste noapte, în zonă au sosit întăririle americane. A doua zi Peiper se afla blocat de o barieră de combustibil în flăcări. Apoi, la Trois Points, aflat la trei mile depărtare, podurile au fost aruncate în aer sub ochii nemţilor. Peiper a încercat atunci o întoarcere de-a lungul văii care se întindea pe flanc, dar a fost oprit după numai 20 km, la Stoumont. Între timp el aflase că ofensiva sa era o mişcare izolată, deoarece restul Armatei a 6-a de tancuri îl depăşise cu mult.

Spre sud, pe frontul lui Manteuffel, presiunea asupra vitalelor noduri rutiere St. Vith şi Bastogne a crescut, deoarece cine le deţinea avea avantaje decisive în desfăşurarea luptei. Primele atacuri asupra St. Vith-ului (aflat la 20 km în spatele frontului de la declanşarea ofensivei) au avut loc la 17 decembrie, dar cu forţe scăzute. Pînă a doua zi întăririle americane (grosul Diviziei 7 blindată) au sosit la faţa locului. Pe data de 18 satele din faţa oraşului au căzut unul după celălalt, pe măsură ce atacul german lua amploare; această presiune a împiedicat ajutorarea celor două regimente ale Diviziei 106 prinse în capcană. În plus, coloane de tancuri germane au depăşit oraşul St. Vith pe flanc (atît prin nord cît şi prin sud). Acestea au trebuit respinse, dar între timp o altă brigadă germană de tancuri înainta pentru a veni în sprijinul forţei de atac.

Pe data de 18, Corpul 47 de tancuri al lui Lüttwitz ajunsese în faţa oraşului Bastogne cu două divizii de tancuri (2 şi Panzer Lehr), alături de Divizia 26 Volksgrenadier. Dar apărătorii primiseră întăriri (un comandament de luptă şi cîteva batalioane de pionieri din Divizia 9 blindată americană). Luptele date pentru fiecare sat în parte şi confuzia din transporturi în tabăra germană, au întîrziat suficient atacul şi au permis Diviziei 101 Aeropurtate – din rezervele strategice ale lui Eisenhower – să ajungă la Bastogne în dimineaţa zilei cruciale de 19 decembrie. (La comanda acesteia se afla atunci

generalul de brigadă Anthony C. McAuliffe, întrucît comandantul de drept al acesteia, generalul maior Maxwell D. Taylor era în permisie în America.) Apărarea dîrză a oraşului Bastogne, în care s-au distins mai ales pionierii, a făcut imposibilă cucerirea oraşului de către nemţi, coloanele de tancuri fiind obligate să-l ocolească pe ambele laturi; ele făcuseră deja o breşă în nordul oraşului – lăsînd în urmă Divizia 26 Volksgrenadier şi un grup de tancuri care să reducă importanţa oraşului ca nod rutier. În acest fel, oraşul Bastogne a fost izolat din data de 20 decembrie.

Abia în dimineaţa zilei de 17 decembrie Eisenhower şi principalii comandanţi din subordine au început să conştientizeze faptul că aveau de-a face cu începutul unei ofensive germane la scară largă ; iar pe data de 19 s-au convins definitiv. Bradley a ordonat plecarea către nord a Diviziei 10 blindate, şi a aprobat iniţiativa generalului-locotenent William Simpson (comandantul Armatei a 9-a) de trimitere către sud a Diviziei 7 blindate, pe urmele Diviziei 30. Astfel, peste 60 000 de noi soldaţi s-au îndreptat către zona ameninţată, alţi 180 000 urmînd să fie dirijaţi în aceeaşi direcţie, în următoarele opt zile.

Divizia 30 (de sub comanda generalului-maior Leland S. Hobbs), aflată în repaus lîngă Aachen, a primit iniţial ordinul de a se deplasa la Eupen, ulterior a fost redirijată către Malmedy pentru ca, în final, să fie trimisă şi mai spre vest pentru a opri înaintarea tancurilor lui Peiper. O parte din Stavelot a fost recucerită, cu ajutorul avioanelor de vînătoare dotate cu bombe, iar legăturile grupului lui Peiper cu restul Armatei a 6-a de tancuri au fost tăiate, în timp ce acesta întîmpina o opoziţie mult întărită la Stoumont. La 19 decembrie, grupul lui Peiper intrase într-o acută criză de carburant, iar sosirea Diviziei americane 82 aeropurtată, ca şi a altor întăriri de blindate, a răsturnat echilibrul de forţe în defavoarea germanilor. În acest timp, grosul a două Corpuri de tancuri SS se afla încă blocat departe în spate. Nu existau suficiente drumuri pentru ca acestea să înainteze şi să-şi poată desfăşura forţele de

tancuri şi de transport. (Grupul de luptă al lui Peiper, rămas în pană de carburant, s-a hotărît, pe data de 24 să-şi croiască drum înapoi pe jos, abandonîndu-şi tancurile şi celelalte vehicule.)

Mai spre sud, pe frontul lui Manteuffel, elemente ale diviziilor blindate americane 3 şi 7 se deplasaseră pentru a stopa înaintarea germanilor dinspre zona oraşului St Vith, către vest. Apărătorii acestui oraş au fost supuşi unei presiuni enorme din partea atacului lui Manteuffel şi, curînd, au trebuit să se retragă, înregistrînd pierderi grele. Spre norocul lor, un enorm ambuteiaj a împiedicat exploatarea rapidă a situaţiei de către Corpul 66 german; acest fapt le-a permis resturilor diviziilor americane 106 şi 7 blindate să se retragă pe poziţii mai sigure şi să împiedice tentativa de exploatare a breşei, printr-o înaintare rapidă a germanilor din acest sector către Meuse.

După ce frontul a fost larg străpuns, lui Eisenhower i s-a sugerat (la 20 decembrie) să-l numească pe Montgomery în funcţia de şef al tuturor forţelor din partea de nord a breşei, inclusiv a Armatelor 1 şi a 9-a americane; Montgomery urma să-şi aducă Corpul 30 (format din patru divizii), pentru a apăra podurile de pe Meuse.

Siguranţa de sine a lui Montgomery ar fi avut un efect mai bun dacă el, după cum remarca unul dintre proprii săi ofiţeri, nu ar fi „păşit în cartierul general al lui Hodges precum Iisus venit să purifice templul". Montgomery a provocat şi mai multe resentimente cînd, la o conferinţă de presă ulterioară, a lăsat impresia că modul său propriu de a se „ocupa" de luptă a salvat forţele americane de la dezastru. El a pomenit şi despre faptul că „a utilizat întreaga forţă disponibilă a Grupului britanic de armate", pe care „a azvîrlit-o în cele din urmă în luptă de s-a cutremurat frontul". Această declaraţie a iritat în cea mai mare măsură, deoarece pe flancul sudic Patton începuse să contraatace încă din 22 decembrie, eliberase oraşul Bastogne pe 26 – în timp ce Montgomery insistase că el trebuie mai întîi să „îşi aranjeze poziţiile"; ca atare, a pornit contraatacul său nordic abia pe 3 ianuarie, pînă la acea dată el menţinîndu-şi rezervele britanice în afara luptei.

În ziua regrupării forţelor de pe frontul aliat, 20 decembrie,

partea de nord a breşei a fost pusă sub comanda generalului-maior J. Lawton Collins, comandantul Corpului 7 american, angajat anterior în ofensiva asupra rîului Roer şi a Rinului. Montgomery l-a cerut pe Collins, – a cărui poreclă era „Joe Fulgerul" – neacceptînd alt responsabil pentru această sarcină vitală. Collins a avut libertatea de a-şi alege forţe; el s-a oprit asupra Diviziilor blindate 2 şi 3, alături de Diviziile de infanterie 75 şi 84, cu care trebuia să organizeze un contraatac către sud, împotriva vîrfurilor de lance ale forţelor lui Manteuffel care se apropiau.

La Bastogne situaţia rămăsese în continuare critică. Atacuri repetate i-au obligat pe apărători să se retragă, fără a fi cu adevărat covîrşiţi. În 22 Lüttwitz a trimis o „solie" cu steag alb, propunînd garnizoanei istovite o capitulare în termeni onorabili, dar nu a primit decît răspunsul lapidar al lui McAuliffe: „Ţicniţi!" – răspuns rămas legendar. Comandantul adjunct al sectorului, încercînd să le traducă mesajul nemţilor, nu a găsit o formulă mai bună decît „Duceţi-vă dracului!".

În ziua următoare, îmbunătăţirea condiţiilor meteo a permis paraşutarea primelor provizii şi repetate atacuri aeriene asupra poziţiilor germane. În acest timp, forţele lui Patton se apropiau dinspre sud. Chiar şi aşa, situaţia rămînea precară deoarece, în 24, în ajunul Crăciunului, perimetrul a fost redus la 25 km. La rîndul, lor trupele lui Lüttwitz primeau puţine întăriri sau provizii, în timp ce erau lovite din ce în ce mai puternic de forţele aeriene aliate. De Crăciun, germanii au atacat cu toate forţele; tancurile lor abia sosite au înregistrat însă pierderi grele, iar defensiva a rămas pe poziţii. În plus, Divizia americană 4 blindată (comandată acum de generalul maior Hugh J. Gaffey), care făcea parte din Armata a 3-a a lui Patton, îşi croise drum dinspre sud şi luase contactul cu garnizoana la ora 16,45, în ziua de 26 decembrie. În consecinţă, asediul germanilor a eşuat.

Deşi Armata a 7-a germană făcuse iniţial un oarecare progres în tentativa de a acoperi flancul stîng al înaintării lui Manteuffel, propria-i slăbiciune a expus-o unui contraatac din sud. Pe data de 19, Patton a primit ordinul de a abandona ofensiva prin landul

Saar şi de a se ocupa de concentrarea de forţe a lui Manteuffel, folosindu-se în acest scop de două din corpurile sale. Pe data de 24, Corpul 12 al lui Patton începuse deja să forţeze Armata a 7-a germană să bată în retragere, distrugînd şi „umărul" sudic pe care nemţii încercaseră să-l creeze.

Mai la vest, Corpul 3 american (format din diviziile 4 blindate, 26 şi 80 infanterie) a fost concentrat pentru eliberarea oraşului Bastogne. Vestita Divizie 4 blindată se străduia din răsputeri să îndeplinească ordinul „Să conduceţi ca toţi dracii!" primit în data de 22 de la Patton. Terenul era însă favorabil defensivei; principala opoziţie întîmpinată a venit din partea dîrzelor trupe germane de paraşutişti ale Diviziei 5 desant. Acestea au trebuit să fie izgonite din fiecare sat şi din fiecare pădure. Cercetaşii au descoperit că pe drumul de la Neufchateau la Bastogne, rezistenţa este mai redusă, aşa că pe 25 atacul a fost deturnat pe o axă nord-estică. A doua zi, puţinele tancuri Sherman ale Diviziei 4 au reuşit să ajungă la poziţiile defensive din sudul oraşului Bastogne.

Între timp, diviziile de tancuri ale lui Manteuffel, ocolind oraşul Bastogne, şi-au continuat înaintarea către Meuse, printr-o zonă din sudul Namurului. Pentru a putea apăra punctele de traversare, în timp ce forţe proaspete americane se apropiau, Corpul 30 britanic de sub comanda lui Horrock a luat poziţii pe ambele maluri ale rîului în jurul oraşelor Givet şi Dinant, în timp ce pionierii americani erau pregătiţi să arunce podurile în aer.

Hitler, al cărui orizont se îngustase, îşi aţintise privirile asupra Meusei. El a dislocat Diviziile 9 blindate şi 15 grenadieri tanchişti din rezervele Comandamentului Superior al Wehrmachtului, şi le-a trimis în ajutorul lui Manteuffel, cu scopul de a „curăţa" zona dintre oraşele Marche şi Celles, prin care se ajungea către Dinant. Aşadar, ambele tabere plănuiseră ofensive pentru ziua de Crăciun, dar erau prea puternic angajate în luptele dintre ele pentru a le putea pune în practică. Trupele lui Collins începeau, însă, încet, să cîştige teren; în dimineaţa zilei de Crăciun, forţele acestuia (ajutate de Brigada britanică 29 blindată) au recucerit oraşul Celles, aflat la mai puţin de opt kilometri de rîul Meuse şi de Dinant – punctul

culminant al înaintării germane. Numeroase „buzunare" izolate au fost distruse mai tîrziu de infanterie și de atacurile aeriene. Începînd din 23 decembrie blindatele germane au fost puternic hărțuite de avioane, iar din 26 acestea nu s-au mai putut deplasa la lumina zilei. Sosirea cu întîrziere în seara zilei de Crăciun a Diviziei germane 9 blindate nu s-a soldat cu înfrîngerea dîrzei apărări asigurată de Divizia 2 americană blindate. Din 26 decembrie germanii au început retragerea, recunoscînd astfel incapacitatea lor de a atinge rîul Meuse.

Armata a 6-a de tancuri a lui Dietrich primise ordin să încerce din nou să sprijine atacul lui Manteuffel, apropiindu-se de acesta dinspre sud-vest; în ciuda faptului că dispunea de tancuri, Dietrich nu a reușit să avanseze decît foarte puțin în fața defensivei americane acum puternic întărită și sprijinită de atacurile prompte ale avioanelor de vînătoare echipate cu bombe. Divizia 2 de tancuri SS a reușit inițial să pătrundă, producînd alertă și confuzie, dar a suferit pierderi grele în lupta prelungită pentru satul Manhay (aflat la 20 km sud-vest de Trois Ponts). În ansamblu, Armata a 6-a de tancuri nu a făcut nimic altceva decît să ajungă la capătul puterilor.

Cu mult înainte de declanșarea contraofensivei principale nemții au abandonat atacul lor nordic, după care a eșuat și atacul lor final de pe aripa sudică. Aceasta s-a datorat întîrzierii cu care Hitler a autorizat mutarea centrului de greutate al atacului din nord, spre sud, pentru a sprijini Armata a 5-a blindate aflată aici.

Ocazia a fost irosită. Manteuffel a rostit plin de amărăciune: „Abia pe 26 decembrie mi-a fost încredințat restul rezervelor – dată la care acestea nu mai puteau fi deplasate; din lipsă de carburant – ele zăceau risipite pe o întindere de 160 km, tocmai cînd era nevoie de ele"[1]. Dacă ne gîndim că pe data de 19 nemții ajunseseră la 400 m de imensul depozit de carburant de la Stavelot, în care se aflau circa opt milioane și jumătate de litri de carburant – de o sută de ori mai mult decît în cel mai mare depozit capturat vreodată de nemți, putem considera cele întîmplate ca o ironie a soartei.

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 463.

*

> Abia lansasem noul atac cînd contraofensiva Aliaților a luat amploare. I-am telefonat lui Jodl și l-am rugat să-i comunice Führerului că am de gînd să-mi retrag forțele cele mai avansate ... Hitler mi-a interzis acest pas înapoi, așa că, în loc să ne retragem la timp, am fost obligați ulterior să dăm înapoi pas cu pas sub presiunea atacurilor aliate, înregistrînd pierderi în mod inutil... Pierderile au fost mult mai mari în această etapă tîrzie, și toate s-au datorat politicii de „nici o retragere" a lui Hitler. Aceasta însemna faliment total, întrucît noi nu eram în măsură să ne permitem asemenea pierderi[1].

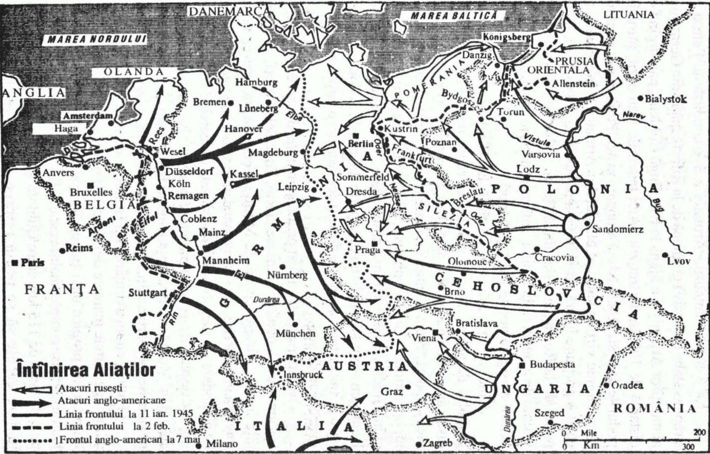
Rundstedt a susținut concluzia lui Manteuffel: „Eu am vrut să opresc ofensiva într-un stadiu incipient, atunci cînd devenise deja evident că ea nu putea atinge obiectivele propuse, dar Hitler a insistat să continuăm. Acesta a fost cel de-al doilea Stalingrad"[2].

Aliații se aflaseră pe marginea prăpastiei la începutul bătăliei din Ardeni, datorită neglijării flancului lor defensiv. În final însă, Hitler a fost acela care a împins la extrem crezul din lozinca „atacul e cea mai bună apărare". De data asta s-a dovedit a fi „cea mai proastă apărare" – anihilînd șansele Germaniei de a mai opune în viitor o rezistență serioasă.

---

[1] Liddell Hart, *The Other Side of the Hill*, p. 464.

[2] Idem.

DANEMARCA
MAREA BALTICĂ
LITUANIA
MAREA NORDULUI
Königsberg
Danzig
PRUSIA ORIENTALA
OLANDA
Allenstein
ANGLIA
Hamburg
POMERANIA
Bydgoszcz
Bialystok
Bremen
Lüneberg
Elba
Amsterdam
Torun
Narev
Haga
Hanover
Kustrin
Vistula
Rees
Berlin
Poznan
Varşovia
Wesel
Magdeburg
Oder
Frankfurt
Anvers
Düsseldorf
Kassel
Lodz
Köln
Leipzig
Sommerfeld
Bruxelles
Remagen
Dresda
Neisse
POLONIA
BELGIA
Breslau
Bug
Ardeni
Eifel
Coblenz
SILEZIA
Oder
Sandomierz
Mainz
GERMANIA
Reims
Praga
Paris
Mannheim
Cracovia
Olomouc
Lvov
Nürnberg
CEHOSLOVACIA
FRANŢA
Stuttgart
Brno
Dunărea
Rin
München
Bratislava
Viena
Întîlnirea Aliaţilor
AUSTRIA
Budapesta
Innsbruck
Atacuri ruseşti
Atacuri anglo-americane
Graz
UNGARIA
Oradea
Linia frontului la 11 ian. 1945
ROMÂNIA
Linia frontului la 2 feb.
Szeged
Dunărea
ITALIA
Frontul anglo-american la 7 mai
Milano
Zagreb
0 Mile 200
0 Km 300

PARTEA a VIII-a

FINAL
1945

Capitolul 36

Năvala de la Vistula la Oder

Stalin îşi informase Aliaţii occidentali despre intenţia sa de a lansa la mijlocul lunii ianuarie o nouă ofensivă de pe aliniamentul Vistulei, ofensivă care trebuia să coincidă cu atacul plănuit de aceştia asupra aliniamentului Rinului. Aceasta din urmă a fost însă amînată din cauza contraofensivei din Ardeni. Înaltele comandamente occidentale nu puneau mare bază pe rezultatele ofensivei sovietice. Faptul că ruşii nu transmiteau buletine meteo şi continuau să nu împărtăşească informaţii foarte exacte despre forţele lor, ca şi menţinerea prelungită a armatei sovietice pe poziţiile de pe Vistula, încă din iulie – toate acestea au contribuit la reapariţia unei tendinţe de subestimare a capacităţii de luptă a Armatei Roşii.

Înainte de sfîrşitul lunii decembrie, Guderian a primit mai multe rapoarte îngrijorătoare. El fusese numit Şeful Comandamentului General în această foarte tîrzie etapă a războiului. Gehlen, comandantul secţiunii „ Armate străine est" din cadrul Serviciului de informaţii al armatei, i-a raportat despre prezenţa Diviziei sovietice 225 infanterie şi a Corpului 22 blindate, ambele gata pregătite de luptă pe frontul dintre Marea Baltică şi Carpaţi.

Atunci cînd Guderian i-a prezentat lui Hitler raportul despre pregătirile masive ale sovieticilor, acesta a refuzat să-i dea crezare,

exclamînd: „Este cea mai mare caccalma de la Gingis Han încoace! Cine e răspunzător pentru scornelile astea?" Hitler obişnuia să se bazeze pe rapoartele lui Himmler şi ale Seviciului de informaţii al SS-ului. În consecinţă, el a respins ideea opririi contraofensivei din Ardeni şi transferării de trupe pe Frontul de Est, motivînd că cel mai important lucru era păstrarea iniţiativei din vest, pe care „acum o recîştigase". Hitler a respins şi noua cerere a lui Guderian ca grupul de armate (alcătuit din 26 de divizii) izolat în statele baltice să fie evacuat pe mare şi readus pentru întărirea apărării „porţilor" de acces în Germania.

Lovitura de graţie pe care Guderian a primit-o la întoarcerea în propriul său cartier general a fost vestea că, profitînd de absenţa sa, Hitler dăduse ordin ca două divizii de tancuri aflate în Polonia să se deplaseze spre sud, în Ungaria, pentru a încerca eliberarea Budapestei. Acest lucru îl lăsa pe Guderian cu numai 12 divizii motorizate, care trebuiau să sprijine 50 de divizii slăbite de infanterie, desfăşurate pe un front principal de 1 100 km.

Neîncrederea occidentalilor în capacitatea sovieticilor a fost alimentată şi de veştile despre contraofensiva germană asupra Budapestei. Impresia despre forţa acesteia a fost amplificată de şocul recent suferit de Aliaţii occidentali, cu ocazia contraofensivei pe care abia o suportaseră asupra acestora. Timp de cîteva zile atacul asupra Budapestei încercuite s-a bucurat de un îngrijorător succes. Pornind de lîngă Komron, la 65 km vest de Budapesta, nemţii au parcurs mai mult de jumătate din distanţa care-i separa de garnizoana asediată, însă prelungirea atacului în faţa unei apărări din ce în ce mai ferme l-a transformat într-un eşec de proporţii.

Costul indirect al acestuia a fost şi mai mare. Rezistenţa noului „arici" a deşteptat în Hitler dorinţa de a insista în continuarea atacului. Cînd, ca urmare a acestui fapt, armatele sale s-au trezit încercuite, teama lui de un nou „Stalingrad" l-a făcut să ia o altă hotărîre, care i-a adus necazuri şi mai mari. Astfel, deşi cele două divizii de tancuri slăbite, păstrate în Polonia pentru a putea face faţă ofensivei sovietice de iarnă, fuseseră luate de acolo în ajunul

Anului Nou pentru a încerca eliberarea Budapestei, Hitler a respins orice retragere de pe aliniamentul de pe Vistula înainte de declanşarea atacului sovietic. Poziţiile germane slăbite au fost supuse din plin şocului ofensivei sovietice, în loc ca acesta să fie diminuat printr-o retragere la timp. S-a demonstrat încă o dată că avantajele psihologice ale păstrării poziţiilor „cu orice preţ" sînt eclipsate de dezavantajele strategice şi duc în cele din urmă la faliment.

Înaltul comandament sovietic era acum pe deplin pregătit să profite de slăbiciunile fundamentale ale situaţiei germanilor. Conştienţi de importanţa hotărîtoare a elanului susţinut, ca şi de handicapul supraextinderii căilor de comunicaţii, ruşii au aşteptat pînă cînd liniile ferate din spatele noului front au fost reparate şi transformate (ecartamentul normal european a fost schimbat cu cel lat, specific sovietic). Proviziile adunate aşteptau la capetele de linii.

Obiectivul primordial era capturarea Sileziei superioare, unica zonă industrială din Germania rămasă intactă, ferită de bombardamentele Aliaţilor. Realizarea acestui obiectiv presupunea o înaintare de numai 160 km de la Baranov – capul de pod de pe Vistula, oraş aflat în sudul Poloniei. Stalin şi cu Vasilevschi, şeful statului major, îşi fixaseră însă obiective de mai mare amploare în planurile pe care le concepuseră. Ei puseseră ochii pe Oder şi, dincolo de acesta, pe Berlin – aflat la aproape 480 km distanţă de poziţiile sovietice din apropierea Varşoviei. Prin extinderea razei pe care se găseau obiectivele, sovieticii ar fi profitat de un spaţiu mai amplu de manevră. Mai importantă decît superioritatea lor numerică – 5 la 1 –, era cea a capacităţii lor de manevră. Nenumăratele camioane primite de la americani le permiteau ruşilor să motorizeze un număr mare de brigăzi de infanterie; acest fapt, alături de sporirea producţiei proprii de tancuri, le asigura creşterea numărului unităţilor blindate şi motorizate cu care să poată exploata şi extinde breşele. În acelaşi timp, numărul sporit de tancuri „Stalin"

creştea semnificativ forţa atacului. Aceşti monştri erau echipaţi cu tunuri de 122 mm, comparativ cu cei 88 mm cît aveau tunurile de pe Tigru-rile germane. Blindajul tancurilor „Stalin" era mai gros decît cel al Tigru-rilor, dar nu la fel de gros ca al tancurilor „King Tiger".

Înainte de începerea campaniei „fronturile" au fost reorganizate şi preluate de cei trei excelenţi comandanţi ai ofensivei sovietice. Astfel, Koniev a rămas comandantul „Frontului 1 ucrainean" din sudul Poloniei, Jukov a preluat comanda „Frontului 1 al Rusiei Albe" de la Rokossovski, care a fost mutat la comanda „Frontului 2 al Rusiei Albe" de pe Narev, la nord de Varşovia.

Ofensiva sovietică a debutat la ora 10,00 în dimineaţa zilei de 12 ianuarie 1945, prin atacul forţelor lui Koniev pornit din capul de pod de la Baranov (care avea în jur de 50 km lăţime şi adîncime). Zece armate (incluzînd două de blindate), alcătuite din circa 70 de divizii, sprijinite de două armate aeriene au participat la atac.

La început, viteza de pătrundere a fost redusă de ceaţa care persista deasupra cîmpului de luptă şi care menţinea avioanele la sol. Ceaţa a mascat însă şi trupele de asalt, în vreme ce artileria numeroasă, bine direcţionată, a pulverizat defensiva. În cea de-a treia zi, sovieticii au reuşit să străpungă către Pinczow – oraş aflat la 30 km de linia de pornire – şi să traverseze apoi Nida, pe un front larg. Apoi a urmat etapa de dezvoltare a breşei. Pătrunzînd prin ea, corpurile de blindate s-au împrăştiat în cîmpia poloneză cu forţa unui uriaş torent. Pentru moment, lărgirea frontului era mai importantă decît adîncirea sa. Kielce a căzut în ziua de 15 în faţa unei coloane care avansa către nord-vest, pe după dealurile Lysa Gora, ameninţînd astfel spatele forţelor germane aflate în faţa frontului lui Jukov.

La 14 ianuarie Jukov a lansat o ofensivă din capetele lui de pod de lîngă Magnuszev şi Pulawy. Aripa dreaptă s-a îndreptat către nord, spre spatele Varşoviei, iar cea stîngă a ocupat la 16 ianuarie oraşul Radom. În aceeaşi zi, vîrfurile de lance ale lui Koniev

au traversat rîul Pilica – la numai 50 km de granița Sileziei. Tot la 14 ianuarie au atacat și forțele lui Rokossovski, pornite din cele două capete de pod de peste Narev, și au zdrobit pozițiile defensive care apărau calea sudică de acces spre Prusia de est. Breșa, cu o lățime de 320 km permitea „revărsarea" unui potop de aproape 200 de divizii (inclusiv rezervele) către vest.

La 17 ianuarie Varșovia a cedat în fața forțelor lui Jukov, care au ocolit-o apoi pe ambele flancuri; vîrfurile lor de lance au străpuns spre vest, ajungînd aproape pînă la Lodz. Avangarda lui Koniev a capturat orașul Czestochowa, de lîngă frontiera sileziană, spre sud aceasta depășind flancul Cracoviei.

În data de 19 aripa dreaptă a forțelor lui Koniev a ajuns la granița Sileziei, în timp ce stînga a capturat Cracovia printr-un atac de învăluire. Forțele lui Jukov au ocupat orașul Lodz, iar Rokossovski a ajuns la poarta sudică de acces în Prusia de est, lîngă Mlawa. Forțele lui Cerniakovski și ale lui Petrov au înaintat pe cele două flancuri extreme. La sfîrșitul primei săptămîni, ofensiva avansase 160 km în adîncime, frontul lățindu-se pe o distanță de aproape 650 km.

Într-un efort tardiv de apărare a căilor de acces spre Silezia, șapte divizii germane au fost trimise de pe frontul din Slovacia către nord. Heinrici, comandantul de aici, sugerase chiar înainte de declanșarea ofensivei sovietice că ar putea să se lipsească de o parte a forțelor sale pentru a întări pozițiile germane de pe Vistula, însă o asemenea redistribuire a forțelor contravenea atît principiului lui Hitler referitor la „fiecare om trebuie să lupte pe pozițiile pe care se află", cît și modului acestuia de conducere compartimentată a campaniei. După ce frontul din Slovacia a fost „despuiat" de cele șapte divizii, n-a mai rezistat decît cîteva săptămîni, demonstrînd astfel că forța sa inițială fusese cu mult peste cea necesară. Sosirea celor șapte divizii în partea de nord a Carpaților nu mai valora acum nici cît două divizii înainte de începerea ofensivei sovietice – breșa devenise prea largă pentru a mai putea fi astupată.

Cea mai mare parte a vestului Poloniei este atît de deschisă

încît oferă atacantului un avantaj natural, cu condiţia să dispună de o forţă sau de o mobilitate superioară, care să-i permită exploatarea spaţiilor largi. De acest lucru profitaseră nemţii în 1939. Acum, aflaţi ei înşişi în defensivă, se aflau şi ca forţă, şi ca mobilitate în inferioritate. Ca exponent al războiului mecanizat, Guderian a înţeles că apărarea rigidă era inutilă, singura şansă de stopare a străpungerii frontului fiind o contraofensivă cu rezerve de blindate. El fusese însă obligat şi să se menţină pe poziţii la Vistula, şi să-şi vadă o parte a forţelor, şi aşa slăbite, trimise la Budapesta chiar înaintea atacului. Prin aruncarea în luptă lîngă Kielce a unei părţi din forţa rămasă, a cîştigat răgazul necesar eliberării forţelor înconjurate la cotul Vistulei; ca o consecinţă, numărul de prizonieri capturaţi de ruşi – 25 000 – în prima săptămînă a ofensivei era incredibil de redus pentru o străpungere de asemenea anvergură. Deficienţele sporite ale armatei germane în ce priveşte mijloacele de transport necesare retragerii rapide s-au reflectat în triplarea numărului de prizonieri în cea de-a doua săptămînă – 86 000. Creşterea mobilităţii sovieticilor s-a manifestat şi în înaintarea lor cu paşi mari.

Evacuarea precipitată a populaţiei civile din oraşele de dincolo de frontiera germană era un semn că ritmul ruşilor dăduse peste cap toate calculele, forţînd retragerea forţelor germane din poziţiile intermediare pe care acestea speraseră să le mai poată menţine.

La 20 ianuarie forţele lui Koniev au străpuns frontiera sileziană şi s-au „aşezat" pe pămînt german. Şi mai ameninţătoare părea intrarea lui Rokossovski pe cîmpul istoric de la Tannenberg, dincolo de frontiera sudică a Prusiei de est. De astă dată răsturnarea forţelor sovietice, ca în 1914, era exclusă; a doua zi, vîrfurile de lance ale lui Koniev au ajuns la nodul feroviar Allenstein, retezînd principala arteră feroviară a Prusiei de est. Cerniakovski, venind dinspre est, a ocupat oraşul Insterburg. Continuîndu-şi lovitura de jos în sus, Rokossovski a ajuns în Golful Gdansk, lîngă Elbing, în data de 26, izolînd astfel forţele germane din Prusia de est. Acestea s-au retras în Königsberg, unde au ocupat poziţii defensive.

Cu patru zile mai înainte, Koniev ajunsese la Oder pe un

front lat de 65 km, în nordul zonei industriale a Sileziei superioare. La sfîrşitul celei de-a doua săptămîni a ofensivei aripa dreaptă a forţelor sovietice a traversat Oderul superior prin mai multe locuri, de-a lungul a aproape 100 km sud de Breslau – punct aflat la 290 km de linia lor de pornire. Alte coloane au învăluit prin nord capitala Sileziei. În urma vîrfurilor de lance, alte trupe au înaintat către sud şi au ocupat nodul feroviar Gleiwitz, izolînd astfel zona industrială a Sileziei superioare. Întreaga regiune era împînzită de tranşee, sîrmă ghimpată, obstacole antitanc şi cazemate, însă lipseau forţele capabile să profite de potenţialul acestei zone întărite. Cele existente, ori cele care tocmai soseau, se împotmoleau în şuvoiul refugiaţilor civili. Drumurile erau blocate cu vehicule distruse şi căruţe abandonate. Profitînd de confuzie, forţele sovietice au reuşit să intre pe uşa din dos atunci cînd frontul a fost blocat. Rapoartele aeriene primite de nemţi descriau înaintarea sovietică ca pe o imensă caracatiţă care-şi flutura lungile tentacule printre oraşele sileziene. Se vorbea de şiruri nesfîrşite de camioane, pline cu provizii şi soldaţi, care se întindeau pînă departe, spre est.

Mai copleşitoare ca amploare, şi cu perspective şi mai sumbre, se arăta înaintarea pe centru a lui Jukov. Executînd o manevră oblică, acesta îşi mutase pe dreapta grosul forţelor sale blindate. Ele au coborît pe culoarul dintre Vistula şi Warta profitînd de cursul nebănuit al evenimentelor, pentru a străpunge lanţul de lacuri de la est de Gniezno, în zona cea mai îngustă a culoarului, înainte ca accesul să fie împiedicat. Sovieticii au trecut prin spatele vestitei fortăreţe Torun de pe Vistula, şi au intrat în Bydgoszcz (Bromberg) pe data de 23. Alte coloane de blindate se apropiau de importantul centru de comunicaţii Poznan. Aici rezistenţa a fost mai dîrză. Ocolind fortăreaţa, ruşii şi-au continuat deplasarea către vest şi nord-vest; pînă la sfîrşitul săptămînii au atins frontierele Brandenburgului şi Pomeraniei – la 320 km de Varşovia şi la nici 160 km de Berlin. Concomitent, aripa stîngă a lui Jukov, după ce traversase Warta şi ocupase oraşul Kalisz, ajunsese la acelaşi nivel cu aripa dreaptă a lui Koniev.

A treia săptămînă a debutat cu ocuparea orașului Katovice și a cîtorva mari orașe industriale din Silezia superioară de către aripa stîngă a armatei lui Koniev, în timp ce aripa dreaptă a realizat un nou cap de pod peste Oder, la Steinau, aflat la 65 km nord-vest de Breslau. Forțele înaintate ale lui Jukov au trecut frontierele Brandenburgului și Pomeraniei la 30 ianuarie și au înfrînt rezistența nemților de pe aliniamentul rîului Oder, ale cărui ape erau înghețate. Landsbergul a fost capturat la 31 ianuarie; vîrfurile de lance blindate ale lui Jukov, trecînd dincolo de acest oraș au atins cursul inferior al Oderului, lîngă Kustrin, la 65 km de periferiile Berlinului. O distanță de numai 600 km îi despărțea acum pe ruși de pozițiile avansate ale Aliaților lor occidentali.

Dar legea supraextinderii venea în sfîrșit în ajutorul germanilor, manifestîndu-se prin diminuarea presiunii rușilor pe Oder. În acest fel forța defensivă dintr-un amestec de trupe regulate și „gardieni publici" Volkssturm pe care Comandamentul german reușise să-l adune la un loc a fost ajutată să mențină acele poziții. Apărarea încăpățînată de la Poznan a favorizat blocarea căilor prin care rușii își puteau aduce provizii și întăriri pentru forțele lor înaintate. Ploaia din prima săptămînă a lui februarie a frînat și ea înaintarea prin transformarea drumurilor în mocirle, o dată cu dezghețarea Oderului. Deși forțele lui Jukov ajunseseră la rîu pe un front larg către sfîrșitul primei săptămîni a lunii februarie, și ocupau punctele de traversare de lîngă Kustrin și Frankfurt pe Oder, totuși nu dispuneau de suficientă forță pentru a le dezvolta, fiind chiar încercuite în acele firave capete de pod.

Koniev a încercat acum să-și aducă flancurile la același nivel, pentru a ataca în diagonală Berlinul. Lărgindu-și capetele de pod de la nord de Breslau, forțele acestuia au năvălit spre vest pe data de 9 februarie; apoi s-au îndreptat către nord-vest într-un atac pe front larg, în josul malului stîng al Oderului. La 13 au ajuns la Sommerfeld, aflat la 130 km de Berlin (în aceeași zi a căzut, în sfîrșit, Budapesta, unde s-au predat 110 000 soldați). Două zile mai tîrziu, Koniev a înaintat încă 30 km pînă la Neisse, lîngă

confluenţa acestuia cu Oderul, ajungînd la acelaşi nivel cu forţele înaintate ale lui Jukov.

Forţele defensive germane au beneficiat de faptul că au fost împinse către linia dreaptă, mai îngustă, formată de Oderul inferior şi Neisse. Pe acest aliniament frontul avea o lungime mult mai mică decît cea iniţială – mai puţin de 320 km de la Marea Baltică pînă la munţi Boemiei. Această micşorare a spaţiului care trebuia acoperit a contrabalansat forţele reduse, permiţînd germanilor să atingă un raport mult mai adecvat ca oricînd între forţă şi spaţiu după răsturnarea situaţiei în defavoarea lor. În spatele frontului rusesc oraşul Breslau încă rezista, frînînd astfel roţile din spate ale înaintării lui Koniev, la fel cum Poznanul – care a căzut abia pe 23 februarie – l-a întîrziat mai înainte pe Jukov.

Koniev a fost oprit pe Neisse, în timp ce atacul mai direct al lui Jukov se afla în continuare blocat pe cursul inferior al Oderului. În a treia săptămînă a lunii februarie, situaţia de pe frontul din est se stabilizase, cu ajutorul întăririlor pe care nemţii le aduseseră din vest şi din interior. Ruşii au fost menţinuţi pe aceste poziţii pînă cînd lupta a fost în cele din urmă tranşată de colapsul german de pe Rin.

Criza produsă de ameninţarea sovietică a fost însă cea care a determinat fatala hotărîre a germanilor de a sacrifica defensiva de pe Rin în favoarea celei de pe Oder, pentru a-i putea ţine pe ruşi la distanţă. Mai importantă decît numărul diviziilor mutate din vest către est a fost deturnarea către est a grosului întăririlor care au putut fi încropite, în vederea completării rîndurilor împuţinate.

În acest fel sarcina ofensivei anglo-americane de a ajunge la fluviul Rin şi de a îl traversa a fost mult uşurată.

Capitolul 37

Prăbuşirea dominaţiei lui Hitler în Italia

Poziţiile de iarnă ale nemţilor sugerau pe hartă o situaţie la fel de nefavorabilă pentru Aliaţi ca şi în anul precedent; chiar dacă germanii erau cu peste 300 km mai spre nord, existau însă şi mulţi factori favorabili[1]. La sfîrşitul anului 1944 Aliaţii străpunseseră Linia Gotică şi nu le mai stătea în cale nici o altă poziţie bine fortificată în mod natural sau de mîna omului. Ei se aflau într-o poziţie mult mai bună de „salt" pentru ofensiva de primăvară din 1945. Mai existau şi alţi factori importanţi care făceau ca armatele aliate să fie mai puternice.

În martie, în ajunul ofensivei de primăvară, Aliaţii dispuneau de 17 divizii, la care se adăugau şi şase grupuri de luptă italiene. Nemţii aveau 23 de divizii şi patru aşa-numite divizii italiene, pe care Mussolini reuşise să le încropească în nordul Italiei, după ce acesta fusese salvat de către nemţi (deviziile erau ceva mai mari decît grupurile de luptă). Orice comparaţie referitoare la numărul de divizii ne dă o imagine falsă asupra situaţiei reale. Forţa de luptă a Aliaţilor mai cuprindea şase brigăzi independente blindate şi patru brigăzi de infanterie independente – echivalentul a încă trei sau patru divizii.

---

[1] Vezi harta de la p. 178.

Compararea efectivelor umane ne aduce mai aproape de adevăr. Armatele a 5-a și a 8-a totalizau circa 536 000 de oameni, la care se adăugau 70 000 de italieni. Nemții dispuneau în total de 491 000 de soldați, plus 108 000 italieni. Dintre germani, 45 000 erau însă polițiști și personal antiaerian. Și mai elocventă este comparația combatanților și a armamentului din dotare. De exemplu, atunci cînd Armata a 8-a a lansat ofensiva din aprilie, raportul în favoarea ei era de 2 la 1 la soldați combatanți (57 000, față de 29 000), tot doi la unu la artilerie (1 220 de tunuri, față de 665) și de peste 3 la 1 la vehicule autoblindate (1 320, față de 400).

În plus, Aliații beneficiau și de sprijinul a circa 60 000 de partizani, care produceau haos în spatele liniilor germane, obligîndu-i pe nemți să disloce trupe de pe linia frontului pentru a curma activitățile de gherilă.

Dar cel mai important atunci era controlul absolut al spațiului aerian pe care Aliații îl dețineau acum. Bombardamentele strategice aveau un efect paralizant, astfel încît mutarea diviziilor germane pe alte fronturi s-ar fi făcut cu mare greutate, chiar dacă Hitler ar fi ordonat una ca asta. Se adăuga și criza tot mai acută de carburant ce afecta unitățile blindate ale nemților, criză atît de gravă încît aceștia nu mai reușeau să se miște suficient de rapid pentru a umple golurile și nici să desfășoare o „manevră de retragere" pentru a întîrzia ofensiva aliată. Hitler însă era mai puțin dispus ca oricînd să aprobe vreo retragere strategică, chiar dacă exista posibilitatea de a fi efectuată.

Cele trei luni de pauză consecutive încheierii ofensivei de toamnă a Aliaților au determinat o remarcabilă schimbare în moralul și viziunea trupelor acestora, care văzuseră sosirea noului armament – tancuri amfibii, transportoare blindate de personal „Kangaroo", vehicule tractate pentru debarcare „Fantail", tancuri „Sherman" și „Churchill" dotate cu tunuri de calibru mai mare, tancuri aruncătoare de flăcări și altele. Soldații primiseră suficient echipament nou pentru construirea de poduri, ca și rezerve imense de muniții.

În tabăra germană, feldmareșalul Kesselring revenise în

ianuarie din convalescență, însă fusese rechemat, în martie, pe Frontul de Vest, pentru a fi numit Comandant suprem al forțelor aflate acolo, în locul feldmareșalului Rundstedt. Vietinghoff l-a înlocuit definitiv pe Kesselring în funcția de Comandant suprem al Grupului de armate C din Italia. Herr a preluat comanda Armatei a 10-a germane care ocupa partea estică a frontului, împreună cu Corpul 1 parașutiști (format din cinci divizii) și Corpul 76 tancuri (format din patru divizii). Senger, comandantul Armatei a 14-a, ocupa cu aceasta partea de vest care era mai întinsă, incluzînd și sectorul Bologna. Senger avea sub comandă și Corpul 51 vînători de munte (format din patru divizii), cu care ținea aliniamentul către Genova și Marea Mediterană, în timp ce Corpul 14 tancuri (format din trei divizii) acoperea Bologna. În rezervele Grupului de Armate nu rămăseseră decît trei divizii, deoarece două erau postate în spatele frontului adriatic și alte două lîngă Genova, pentru a preîntîmpina orice tentativă de debarcare în spatele frontului. La acea dată, chiar și cele trei divizii rămase în rezervă erau folosite tot pentru prevenirea debarcărilor.

În tabăra Aliaților, la Grupul de Armate de sub comanda lui Mark Clark (intitulat al 15-lea), aripa dreaptă, care avea în față Armata a 10-a germană, era alcătuită din Armata a 8-a condusă de McCreery, alături de Corpul 5 britanic (format din patru divizii), Corpul polonez (două divizii), Corpul 10 britanic (o rămășiță alcătuită din două grupuri italiene de luptă, o brigada de evrei și Cercetașii Lovat) și Corpul 13 britanic, era de fapt Divizia 10 indiană. În rezervă se afla Divizia 6 blindată. În vest se găsea Armata a 5-a, sub comanda lui Truscott, formată din Corpul 2 american (patru divizii) și Corpul 4 (din trei divizii), avînd în rezervă alte două divizii: Divizia de blindate 1 americană și Divizia 6 sud-africană.

Obiectivul principal al planului Aliaților era zdrobirea forțelor germane înainte ca acestea să poată traversa rîul Po. Acest lucru se putea realiza cu ajutorul blindatelor pe fîșia plată, lată de 50 km, care se întindea de la cursul inferior al rîului Reno, pînă la Po. (La

începutul lui ianuarie, profitînd de cîteva zile mai uscate, Armata a 8-a ocupase poziții lîngă rîul Senio, care se varsă în cursul inferior al lui Reno, aproape de Marea Adriatică.) Aliații sperau ca Armata a 8-a să pună stăpînire pe zona Bastia – Argenta din vestul lacului Comachio, să deschidă calea de acces în cîmpie. Armata a 5-a urma să atace cîteva zile mai tîrziu, lovind către nord, lîngă Bologna. Atacurile combinate ar fi trebuit să taie retragerea nemților și să-i prindă într-o cursă. Ofensiva aliată urma să fie declanșată pe data de 9 aprilie.

Planul Armatei a 8-a era deosebit de complex, dar și bine conceput. Simularea unor pregătiri pentru o debarcare la nord de Po urma să-l facă pe Vietinghoff să-și ațintească privirile într-acolo, și să-și amplaseze armatele în acea direcție. Pentru a întări impresia, grupuri de comando ale Brigăzii 24 de gardă au ocupat la începutul lui aprilie limba de nisip care separă lacul Comacchio de mare, iar cîteva zile mai tîrziu Serviciul Special Naval a ocupat micile insule din vasta întindere interioară de ape.

Atacul principal urma să se desfășoare peste Senio și să fie lansat de Corpul 5 britanic și de cel polonez. Corpul britanic trebuia să străpungă mult în amonte pe Senio, în speranța de a-i prinde pe germani pe picior greșit; de acolo o parte urma să se îndrepte către dreapta, spre flancul coridorului Bastia – Argenta (care ajunsese să fie denumit Golul de la Argenta) imediat la vest de lacul Comacchio; o altă fracțiune urma să se îndrepte spre nord-vest către spatele Bolognei, pentru a izola orașul dinspre nord. Polonezii aveau sarcina să atace de-a lungul Autostrăzii 9, Via Emilia, mai direct spre Bolognia. Divizia 56 de pe aripa dreaptă (aparținînd Corpului 5) primise sarcina de a se năpusti prin Golul de la Argenta, combinînd atacul direct cu o manevră pe flanc desfășurată cu ajutorul vehiculelor de debarcare „Fantail", cu care să traverseze lacul Comacchio.

Aripa stîngă a Armatei a 8-a, formată din rămășițele corpurilor 10 și 13, urma să pornească un atac spre nord, dincolo

de Monte Bataglia, pentru ca să se unească cu atacurile convergente ale polonezilor şi americanilor; apoi Corpul 13 urma să se alăture Diviziei 6 blindate, în vederea dezvoltării rezultatelor obţinute.

După ce operaţiunile preliminare de pe limba de nisip şi de pe lacul Comacchio au reuşit să atragă atenţia lui Vietinghoff asupra sectorului de coastă, în după-amiaza zilei de 9 aprilie un masiv bombardament a fost declanşat, cu ajutorul a circa 800 de bombardiere grele şi a 1 000 de bombardiere mijlocii şi avioane de vînătoare; în acelaşi timp, aproximativ 1 500 de piese de artilerie au declanşat o serie de cinci focuri concentrate, la intervale de zece minute între ele şi cu o durată de cîte patruzeci şi două de minute fiecare – denumite bombardamente de „alarmă falsă". În amurg, infanteria a pornit înaintarea, în timp ce forţele aeriene tactice îi ţineau pe nemţi pironiţi la sol. Apărătorii au fost paralizaţi de potopul de bombe şi proiectile, iar tancurile aruncătoare de flăcări care însoţeau înaintarea infanteriei s-au dovedit a fi înspăimîntătoare. Pînă în ziua de 12 Corpul 5 al generalului Keightley traversase Santerno şi acum forţa înaintarea. Deşi rezistenţa devenise mai accentuată după ce nemţii îşi reveniseră din şocul iniţial, pe data de 14, podul Bastia a fost capturat înainte să se reuşească dinamitarea sa. (Vehiculele „Fantail" au dezamăgit pe lacul Comacchio, unde apa era puţin adîncă şi fundul mîlos, dar s-au dovedit mult mai eficiente în zona inundată de ape de lîngă Golul de la Argenta.) În orice caz, abia pe data de 18 britanicii au reuşit să treacă prin Golul de la Argenta. Polonezii s-au confruntat cu o rezistenţă şi mai mare din partea Diviziei 1 germane de paraşutişti, pe care au reuşit s-o înfrîngă.

Declanşarea atacului Armatei a 5-a americane a fost întîrziată pînă pe 14 aprilie de vremea nefavorabilă, mai ales de condiţiile meteo care nu permiteau decolarea aviaţiei de sprijin. Americanii au fost nevoiţi să treacă peste mai multe creste muntoase aflate în drumul lor către cîmpie şi către Bologna. Înaintarea le-a fost susţinută prin lansarea pe data de 15 aprilie a 2 300 de tone de bombe – cifră record pentru această campanie. Cu toate acestea,

nemții au opus o rezistență dîrză în următoarele două zile; abia pe 17 aprilie Divizia 10 vînători de munte a Corpului 4 american a izbutit să spargă o breșă, prin care s-a grăbit să ajungă pe autostrada laterală, de importanță vitală, Autostrada 9. Frontul s-a prăbușit peste numai două zile. Americanii au reușit să ajungă la marginea orașului Bologna, iar trupele lor au continuat înaintarea către rîul Po.

Majoritatea forțelor lui Vietinghoff au fost obligate să rămînă pe aliniamentul frontului. El dispunea de puține rezerve și de prea puțin carburant pentru a stăvili penetrarea Aliaților. Stabilizarea frontului ori salvarea trupelor devenise imposibilă, unica șansă de salvare constituind-o retragerea – și încă una foarte amplă. Hitler însă respinsese deja propunerea generalului Herr pentru o defensivă elastică, prin retrageri tactice de la un rîu la altul, acțiune care ar fi avut șanse de a împiedica ofensiva Armatei a 8-a britanice. La 14 aprilie, chiar înainte de lansarea ofensivei americane, Vietinghoff ceruse permisiunea de retragere către Po, înainte de a fi prea tîrziu. Cererea i-a fost respinsă, dar el și-a asumat răspunderea și a ordonat retragerea pe data de 20 aprilie, din păcate prea tîrziu.

Cele trei divizii blindate ale Aliaților au reușit prin două mișcări de secerare să izoleze și să încercuiască majoritatea forțelor inamice. Deși mulți soldați germani au reușit să scape traversînd înot rîul îngust, ei n-au mai fost capabili să organizeze o nouă linie defensivă. La 27 aprilie britanicii au traversat rîul Adige și au penetrat Linia Venețiană care apăra Veneția și Padova.

Americanii, mișcîndu-se și mai iute, reușiseră să ocupe Verona cu o zi înainte. Mai înainte, la 25 aprilie, avusese loc o ridicare generală la luptă a partizanilor, forțele germane de pretutindeni trebuind să înfrunte și acest adversar. Toate trecătorile Alpilor au fost închise pînă pe 28 aprilie – ziua în care Mussolini și amanta acestuia, Claretta Petacci, au fost prinși și împușcați de un grup de partizani lîngă lacul Como. Trupele germane au început să se predea, astfel încît urmărirea întreprinsă de Aliați întîmpina foarte puțină rezistență, indiferent de zonă, după data de 25 aprilie. La 29

aprilie neo-zeelandezii au ajuns la Veneţia şi pe 2 mai la Trieste – acolo unde principala ameninţare nu o mai constituiau germanii, ci iugoslavii.

Pregătirea unor negocieri pentru capitulare fusese începută de fapt încă din februarie, iniţiatorul acesteia fiind generalul Karl Wolf, şeful SS-ului din Italia; de cealaltă parte, negocierile erau purtate de către Allen W. Dulles, şeful OSS-ului american (Oficiul Serviciilor Strategice) în Elveţia. La început au fost folosiţi intermediari italieni şi elveţieni, pentru ca, mai apoi, părţile să se întîlnească faţă în faţă. Motivaţia lui Wolf părea a fi o combinaţie între dorinţa de a salva Italia de la distrugere şi a respinge comunismul prin alianţa cu Puterile Occidentale – motive împărtăşite de mulţi germani. Importanţa lui Wolf, în afara faptului că acesta putea controla politica SS-ului, se datora şi faptului că el răspundea de anumite regiuni din spatele frontului, ceea ce i-ar fi permis să anihileze ideea lui Hitler de a organiza o nouă rezistenţă în Alpi.

Tratativele au fost complicate şi întîrziate în tabăra germană prin numirea lui Vietinghoff în locul lui Kesselring, iar în tabăra Aliaţilor de cererile sovieticilor de a lua parte la discuţii, şi de suspiciunea şi prudenţa reciprocă care însoţeşte asemenea pregătiri de tratative. Deşi discuţiile din martie erau promiţătoare, activităţile lui Karl Wolf au fost îngheţate la începutul lui aprilie de către Himmler. Cu toate că Vietinghoff începuse pe 8 aprilie să analizeze o modalitate de capitulare, tratativele nu au putut fi încheiate la timp pentru a se evita ofensiva de primăvară a Aliaţilor.

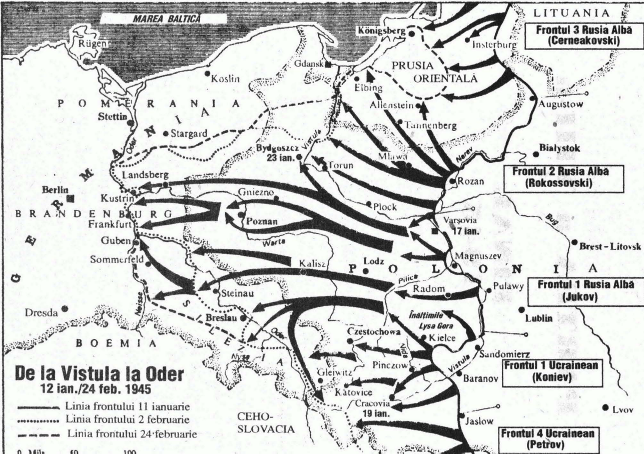
La o întîlnire din 23 aprilie, Vietinghoff şi Wolf au hotărît să nu ţină seama de ordinele primite de la Berlin, care cereau continuarea rezistenţei, şi să negocieze o capitulare. La 25 aprilie, Wolf a ordonat trupelor SS să nu se opună preluării puterii de către partizani, în timp ce mareşalul Graziani manifesta şi el intenţia de capitulare a Forţelor fasciste italiene. La 29 aprilie, ora 14,00, trimişii germani au semnat un document care prevedea capitularea

necondiționată pe data de 2 mai, la orele 12,00 (ora 14,00 în Italia). În pofida unei intervenții de ultimă clipă a lui Kesselring, capitularea s-a produs efectiv la această dată – cu șase zile înaintea capitulării Germaniei pe Frontul de Vest. Deși succesele militare au asigurat victoria Aliaților, aceste negocieri au contribuit la terminarea mai grabnică a războiului, reducînd astfel pierderile de vieți omenești și distrugerile materiale.

Capitolul 38

Colapsul Germaniei

Hitler a slăbit Frontul de Vest prin deturnarea celei mai mari părţi a forţelor şi resurselor de care mai dispunea către est, pentru a păstra aliniamentul de pe Oder în faţa ofensivei sovietice, crezînd că Aliaţii occidentali nu erau în stare să reia ofensiva după lovitura considerată zdrobitoare a contraofensivei germane din Ardeni, la care se adăuga bombardarea bazei aliate de la Anvers cu ajutorul „armei-V" (bomba-zburătoare) şi al rachetelor. De altfel, majoritatea echipamentului disponibil provenit de la fabricile germane sau din atelierele de reparaţii era trimis către est. În acest timp, Aliaţii occidentali concentrau o forţă zdrobitoare în vederea unui asalt asupra Rinului. În acest efort de amploare, rolul principal i-a fost atribuit lui Montgomery. Armata a 9-a americană a fost trecută sub comanda lui alături de celelalte două, respectiv 1 canadiană şi a 2-a britanică. Această hotărîre a fost dezaprobată de majoritatea generalilor americani, care considerau că Eisenhower a cedat la insistenţele lui Montgomery şi ale britanicilor, în defavoarea propriilor aşteptări. Indignarea lor s-a reflectat în eforturi şi mai pline de zel în sectoarele de care răspundeau, pentru a demonstra de ce sînt în stare, eforturi încununate de succese răsunătoare întrucît, chiar dacă forţele lor erau inferioare celei a lui Montgomery, ele le depăşeau cu mult pe ale germanilor.

MAREA BALTICĂ
LITUANIA
Frontul 3 Rusia Albă
(Cerneakovski)
Königsberg
Insterburg
Rügen
Gdansk
PRUSIA
ORIENTALĂ
Koslin
Elbing
P O M E R A N I A
Allenstein
Augustow
Stettin
Tannenberg
Stargard
Vistula
Oder
Bydgoszcz
23 ian.
Mlawa
Bialystok
Torun
Narev
Frontul 2 Rusia Albă
(Rokossovski)
Rozan
Landsberg
Berlin
Kustrin
Gniezno
Plock
B R A N D E N B U R G
Frankfurt
Poznan
Varșovia
17 ian.
Bug
Guben
Warta
Brest - Litovsk
Sommerfeld
Kalisz
Lodz
Magnuszev
P O L O N I A
G E R M A N I A
Pilica
Steinau
Radom
Pulawy
Frontul 1 Rusia Albă
(Jukov)
Dresda
Neisse
S I L E Z I A
Breslau
Înălțimile
Lysa Gora
Lublin
Czestochowa
Kielce
B O E M I A
Oder
Nida
Sandomierz
Nysa
Pinczow
Vistula
Frontul 1 Ucrainean
(Koniev)
Gleiwitz
Baranov
Katovice
Cracovia
19 ian.
Lvov
CEHO-
SLOVACIA
Jaslow
Frontul 4 Ucrainean
(Petrov)
De la Vistula la Oder
12 ian./24 feb. 1945
Linia frontului 11 ianuarie
Linia frontului 2 februarie
Linia frontului 24 februarie
0 Mile 50 100

La 7 martie tancurile Armatei a 3-a condusă de Patton a străpuns slaba defensivă germană de la Eifel (capătul din Germania al munților Ardeni) și a ajuns la Rin, lîngă Coblenz, parcurgînd o distanță de 100 km în trei zile. Aici tancurile s-au oprit, întrucît podurile de peste Rin fuseseră aruncate în aer. Puțin mai spre nord însă, un mic vîrf de lance al blindatelor Armatei 1, învecinată, a găsit o porțiune liberă prin care s-a năpustit cu atîta viteză, încît podul de la Remagen, aflat lîngă Bonn, a fost strălucit capturat înainte de a putea fi dinamitat. Întăririle americane au sosit rapid pentru a asigura acest vital cap de pod.

Cînd știrea a ajuns la urechile lui Bradley, comandantul grupului de armate, acesta a acționat rapid pentru a profita de dislocarea liniei inamicului de pe Rin. Bucuros, el a exclamat: „Ce pleașcă, o să facem o gaură cît toate zilele." Ofițerul statului major operațional al lui Eisenhower, aflat în vizită la cartierul general al lui Bradley, a obiectat însă descurajant: „ Nu vă veți apropia de Remagen – pur și simplu nu face parte din plan". A doua zi Bradley a primit ordine categorice de a nu deplasa nici o forță importantă în acel cap de pod.

Ordinul restrictiv a fost primit și mai rău deoarece Armata a 9-a americană, după ce ajunsese la Rin, lîngă Düsseldorf, cu patru zile înainte, fusese oprită de Montgomery din încercarea de a traversa imediat rîul, așa cum comandantul acesteia, Simpson, ardea de nerăbdare s-o facă. Nerăbdarea cauzată de astfel de restricționări impuse de planificare se amplifica de la o zi la alta, deoarece marele atac al lui Montgomery asupra Rinului fusese prevăzut să aibă loc pe data de 24 martie, adică cu trei săptămîni mai tîrziu.

Patton, cu încuviințarea lui Bradley, a cotit către sud pentru a împinge forțele inamice din vestul Rinului, și a căuta în același timp un loc propice unei traversări mai timpurii. La 21 martie, Patton curățase complet malul vestic al fluviului de forțele inamice, pe o distanță de 115 km, între Coblenz și Mannheim, izolîndu-le înainte ca ele să se poată retrage peste Rin. În noaptea

următoare, trupele lui Patton au traversat aproape nestingherite rîul la Oppenheim, oraş situat între Mainz şi Mannheim.

Cînd veştile despre acest atac surpriză au ajuns la Hitler, acesta a ordonat contramăsuri urgente, însă i s-a adus la cunoştinţă că nu mai există rezerve disponibile şi că tot ceea ce putea fi trimis pentru a astupa breşa consta în cinci tancuri abia reparate la un atelier aflat la vreo 160 km distanţă. „Cămara se golise", astfel încît înaintarea americanilor dincolo de Rin s-a transformat într-o procesiune.

În acest timp Montgomery şi-a încheiat minuţioasele sale pregătiri pentru marea ofensivă asupra Rinului, lîngă Wesel, la 240 km în aval. El concentrase aici 25 de divizii, după ce un sfert de milion de tone de muniţii şi de alte provizii fuseseră masate în depozite pe malul vestic. Zona de 50 km de-a lungul rîului în care plănuise să declanşeze atacul era apărată de numai cinci divizii germane epuizate.

În noaptea de 23 martie a fost lansat atacul după un bombardament cumplit efectuat de mai multe valuri de bombardiere şi de tirul a peste 3 000 de tunuri. Infanteria aflată în frunte, sprijinită de tancuri amfibii, a trecut rîul şi a stabilit capete de pod spre est, întîmpinînd o rezistenţă firavă. În zorii zilei următoare două divizii de paraşutişti au fost lansate în faţa lor, pentru a-i ajuta la curăţarea drumului; concomitent, podurile erau rapid refăcute în spatele lor, pentru a permite pătrunderea diviziilor de întărire, tancurilor şi transportoarelor. Slăbiciunea apărării este ilustrată de faptul că Armata a 9-a americană, cea care dăduse peste jumătate din totalul infanteriei pornită la atac, a înregistrat doar 40 de morţi. Pierderile britanice au fost şi ele foarte mici, o opoziţie mai dîrză fiind întîlnită într-un singur loc, la Rees, unde un batalion de paraşutişti germani au rezistat timp de trei zile atacului.

Pînă la 28 martie capul de pod fusese deja extins la 32 km în adîncime şi la 50 km în lăţime. Montgomery, încă îngrijorat de forţa de rezistenţă a Armatei germane, nu a ordonat o înaintare generală către est înainte de a-şi masa o forţă de 20 de divizii şi 1 500 de tancuri în capul de pod existent.

O dată pornită înaintarea, ea s-a confruntat cu mormanele de dărîmături rezultate în urma bombardamentului excesiv al forțelor aeriene aliate, care au blocat drumurile mult mai eficient decît ar fi reușit s-o facă inamicul. Acum germanii, atît civili cît și militari, doreau să-i vadă pe americani și pe britanici că avansează cît mai rapid spre est, pentru a ocupa Berlinul și cît mai mult teritoriu, înainte ca rușii să poată trece Oderul. Prea puțini dintre aceștia erau dispuși să-l urmeze pe Hitler în eforturile lui de a se împotrivi prin autodistrugere.

În ajunul traversării Rinului, Hitler emisese un ordin potrivit căruia „bătălia trebuia desfășurată fără a se ține seama de populația proprie". Comisarii lui regionali au fost instruiți să distrugă „toate unitățile industriale, principalele uzine de electricitate, conductele de apă și de gaze" împreună cu „toate depozitele de alimente și de îmbrăcăminte" pentru a crea în calea Aliaților „un deșert".

Însuși ministrul producției de război al lui Hitler, Albert Speer, a protestat prompt împotriva acestui ordin drastic. La protestele acestuia, Hitler a declarat: „Dacă războiul e pierdut, va pieri și națiunea germană, așa că nu este cazul să ne gîndim la ce va avea nevoie pentru a-și continua existența".

Îngrozit, a lăsat la o parte loialitatea sa față de Hitler și s-a dus, fără știrea acestuia, să discute cu șefii armatei și industriei. El i-a convins fără prea mare dificultate să se eschiveze de la îndeplinirea ordinelor lui Hitler.

Pe măsură ce sfîrșitul iluziilor lui Hitler se apropia, acesta începuse să se bizuie pe un fel de miracol care să-i aducă izbăvirea în ceasul al doisprăzecelea. Îi plăcea să citească sau punea să i se citească un capitol din *Istoria lui Frederic cel Mare* de Carlyle, în care se arată cum Frederic a fost slavat în ultima clipă, cînd armatele lui se aflau deja pe marginea prăpastiei, de moartea Împărătesei Rusiei, care a dus la dezbinarea alianței cu care se confrunta. Hitler mai consulta și horoscoape, potrivit cărora dezastrul din aprilie va fi răscumpărat printr-o bruscă schimbare a norocului, soldată pînă în august cu o pace satisfăcătoare.

La miezul nopții de 12 aprilie, știrile despre moartea subită a Președintelui Roosevelt au ajuns la urechile lui Hitler. Göbbels i-a telefonat acestuia, spunîndu-i: „Vă felicit, Führerul meu. Soarta l-a defavorizat pe cel mai mare dușman al dumneavoastră. Dumnezeu nu ne-a abandonat". Acesta se pare că a fost „miracolul" pe care-l aștepta Hitler – o repetare a morții Împărătesei Rusiei în momentul cel mai critic al Războiului de Șapte Ani din secolul al XVIII-lea. Aceasta l-a convins pe Hitler că ceea ce Churchill numise „Marea Alianță" dintre puterile estice și vestice se va sfărîma datorită intereselor rivale ale membrilor ei.

Speranța nu i-a fost însă îndeplinită și, două săptămîni mai tîrziu, a fost constrîns să-și ia singur viața, la fel cum fusese cît pe ce să facă și Frederic cel Mare.

La începutul lui martie, Jukov și-a extins capul de pod de peste Oder, dar nu a reușit însă să străpungă frontul. Rușii făceau progrese pe flancurile mai îndepărtate, la mijlocul lunii aprilie reușind să intre în Viena. Între timp, frontul german din vest se prăbușise, iar armatele aliate se îndreptau de la Rin către est, fără a întîmpina piedici serioase. Ele au ajuns la Elba, rîu aflat la 100 km de Berlin, la 11 aprilie și s-au oprit. La 16 aprilie Jukov a reluat ofensiva, împreună cu Koniev, care forța traversarea peste Neisse.

De astă dată rușii au năvălit din capetele de pod și, într-o săptămînă, au intrat în suburbiile Berlinului – acolo unde Hitler hotărîse să dea bătălia finală. Pînă în 25 aprilie armatele de încercuire ale lui Jukov și Koniev au izolat orașul, iar pe 27 aprilie forțele lui Koniev și-au dat mîna, peste Elba, cu americanii. În Berlin se desfășura o disperată rezistență la fiecare colț de stradă; iar orașul nu a fost cu desăvîrșire cucerit decît după terminarea războiului: după sinuciderea lui Hitler și capitularea necondiționată a Germaniei.

În Europa, războiul a luat sfîrșit în mod oficial la miezul nopții pe data de 8 mai 1945; aceasta reprezenta o recunoaștere formală a finalului care se produsese bucată cu bucată pe parcursul

săptămînii anterioare. La 2 mai încetaseră orice lupte pe frontul sudic din Italia, unde documentul de capitulare fusese semnat chiar cu trei zile mai-nainte. La 4 mai, o capitulare similară a fost semnată la cartierul general al lui Montgomery din Luneberg Heath, de către reprezentanți ai forțelor germane din nord-vestul Europei. La 7 mai, un alt document de capitulare, care se referea la toate forțele germane, a fost semnat la cartierul general al lui Eisenhower de la Reims – un final ceremonios, desfășurat în prezența reprezentanților rușilor, americanilor, britanicilor și francezilor.

Aceste formalități ale capitulării s-au petrecut imediat după moartea lui Hitler. La 30 aprilie, a doua zi după căsătoria cu devotata sa Eva Braun, acesta s-a sinucis împreună cu ea în ruinele Cancelariei Berlinului, la aflarea sosirii iminente a rușilor. Cadavrele celor doi au fost urgent incinerate în grădină, în conformitate cu instrucțiunile lăsate de Hitler.

Primul dintre cele trei acte de capitulare ale Armatei germane este și cel mai semnificativ, deoarece armistițiul cu italienii fusese semnat cînd Hitler încă trăia, nerespectîndu-se autoritatea acestuia. El reprezenta și rezultatul unor mișcări de capitulare „ascunse", care debutaseră pe acel front cu aproape două luni în urmă – la începutul lui martie. Conducătorii germani fuseseră prea aproape de Hitler pentru a se aventura într-o asemenea mișcare, deși vorbeau de mai multă vreme, în particular, despre necesitatea capitulării.

Mulți dintre ei își pierduseră speranțele încă de la debarcarea din Normandia, din vara anului anterior. Aproape toți nu mai simțeau nici dorința de a lupta și nici speranța încă din februarie 1945, după înfrîngerea contraofensivei din Ardeni și năvălirea rușilor în Germania de Est. Au continuat lupta mai mult de frică – frica de a-și călca jurămîntul militar de loialitate față de Hitler, frica de mînia acestuia, frica de a fi spînzurați de Hitler pentru neîndeplinirea ordinelor, frica de pedeapsa cu care îi amenințaseră Aliații că-i vor răsplăti după obținerea victoriei în termenii „capitulării necondiționate".

În lunile care au urmat, războiul a fost prelungit aproape exclusiv de hotărîrea neabătută a lui Hitler. El s-ar fi putut termina mai devreme dacă Aliații nu s-ar fi încăpățînat să obțină „capitularea necondiționată", și ar fi perceput mai bine efectele pe care acest termen le producea în mințile germanilor. O atitudine mai puțin fermă, însoțită de asigurări rezonabile cu privire la tratamentul care-i aștepta pe nemți după victoria Aliaților, ar fi declanșat probabil un val de capitulări, în frunte cu cei mai înalți comandanți militari, iar frontul s-ar fi prăbușit de urgență, o dată cu Hitler și cu regimul nazist.

Capitolul 39

Colapsul Japoniei

La înfrîngerea Japoniei au contribuit doi factori, reprezentînd, ca natură și efect, forme ale unei presiuni sufocante: unul s-a manifestat pe calea apei, mai exact, sub apă; iar celălalt pe calea aerului. Cel submarin a avut primele efecte decisive[1].

Imperiul japonez era de fapt un imperiu acvatic, mai dependent de aprovizionarea pe calea apei chiar decît Imperiul britanic. Producția de război depindea de mari importuri de petrol, minereu de fier, bauxită, cărbune cocsificabil, nichel, magneziu, aluminiu, cositor, cobalt, plumb, fosfați, grafit și potasiu, bumbac, sare și cauciuc aduse pe mare. Pentru a-și asigura rezervele de hrană, această țară importa cea mai mare parte a necesarului de zahăr și semințe de soia, ca și douăzeci la sută din necesarul de grîu și șaptesprezece la sută din cel de orez.

În ciuda acestui fapt, Japonia intrase în război cu flota sa comercială care abia totaliza șase milioane de tone brut – cu mult mai puțin decît o treime din flota britanică a anului 1939 (circa nouă mii cinci sute de nave, totalizînd peste douăzeci și unu de milioane de tone). În plus, Japonia, în ciuda lecțiilor la care asistase

---

[1] Vezi hărțile de la pag. 266–7 vol. I și p. 305

în cei doi ani de pauză şi a planurilor sale expansioniste, făcuse foarte puţin pe linia organizării protecţiei navelor – nu pusese la punct sisteme de convoaie şi nici portavioane de escortă. Ea s-a lansat într-un efort susţinut de recuperare a acestor carenţe abia după ce flota sa a fost drastic redusă.

În aceste condiţii navele japoneze au devenit o ţintă uşoară pentru submarinele americane. La începutul războiului din Pacific tehnica de torpilare neperfecţionată a americanilor s-a repercutat asupra preciziei, dar o dată cu îmbunătăţirea tehnologiei, atacul submarinelor se transformase într-un masacru. În vreme ce submarinele japoneze îşi concentrau atacurile asupra navelor de război (mai tîrziu submarinele au trebuit folosite la transportul proviziilor către diverse garnizoane din insulele „sărite" de americani), cele americane se năpusteau mai ales asupra navelor comerciale. În 1943 ele au scufundat 296 de nave (1 000 335 de tone). În 1944 campania submarinelor a avut efecte şi mai distrugătoare – numai în luna octombrie au scufundat nave cu un tonaj de 321 000 de tone. Efectul s-a amplificat prin atacarea cu precădere a tancurilor petroliere japoneze de luptă, tactică soldată cu blocarea flotei japoneze la Singapore, pentru ca aceasta să fie cît mai aproape de zonele producătoare de petrol. În Japonia, antrenamentul piloţilor de avioane a fost redus tot datorită crizei de carburant.

Submarinele americane au produs importante pagube şi navelor de luptă japoneze, din care aproape o treime le-a căzut victimă. În Bătălia Mării Filipinelor au fost scufundate două portavioane japoneze mari, *Taiho* şi *Shokaku*, iar în ultimele luni ale anului 1944 submarinele au scufundat sau deteriorat definitiv încă trei portavioane şi aproape 40 de distrugătoare.

În perioada în care submarinele americane au operat din Golful Subic, din Luzon, a fost distrusă cea mai mare parte a flotei comerciale japoneze, astfel încît ţintele deveniseră foarte rare; atunci submarinele au fost folosite pentru recuperarea echipajelor bombardierelor care amerizaseră forţat în timp ce reveneau din raidurile lor asupra Japoniei.

În ansamblu, aportul submarinelor americane a fost uriaş. Ele şi-au adus contribuţia la victorie şi prin împiedicarea Japoniei de a trimite întăriri şi provizii către garnizoanele izolate de peste mări. Cel mai mare efect l-a avut însă scufundarea a şaizeci la sută din cele opt milioane de tone capacitate de transport naval pe care Japonia le-a pierdut în război. Acesta a fost factorul hotărîtor în prăbuşirea finală a Japoniei, dependentă de aprovizionarea pe ocean şi cu o economie relativ modestă.

Okinawa – poarta interioară de acces în Japonia

Pregătirile finale pentru un atac amfibiu asupra Okinawei, numit „Operaţiunea Iceberg", erau în plină desfăşurare înainte ca insula Iwo Jima să fie capturată definitiv. Ziua „Z", pentru debarcare, fusese fixată pentru 1 aprilie – la mai puţin de şase săptămîni după debarcarea din Iwo Jima. Okinawa, cea mai mare din grupul insulelor Ryukyu, este lungă de 100 km şi are o lăţime medie de 13 km – deci suficient de mare pentru a oferi posibilitatea amplasării unei baze militare şi navale în vederea invadării Japoniei. Insula se află exact la jumătatea distanţei dintre Formosa şi Japonia (la 550 km distanţă de fiecare) şi la 580 km de coastele Chinei. În aceste condiţii, o forţă amplasată în Okinawa poate ameninţa toate cele trei obiective, iar avioanele amplasate pe insulă ar fi capabile să domine căile de acces către cele trei obiective.

Insula este muntoasă şi împădurită, cu excepţia unor părţi din sud, unde se aflau aerodromurile japoneze; chiar şi acolo crestele calcaroase puteau fi excavate cu uşurinţă. Beneficia, deci, de o putere defensivă naturală, amplificată de amplasarea unei garnizoane a Armatei a 32-a a generalului Ushijima, care număra apoximativ 77 000 de combatanţi şi 20 000 de trupe de întreţinere – un total de aproape 100 000 de oameni – cu artilerie uşoară şi grea din abundenţă, bine amplasată în peşteri fortificate. Faptul se datora hotărîrii Înaltului Comandament

japonez de a apăra Okinawa cu toate forțele disponibile. Tactica defensivă adoptată aici a fost una de apărare tenace în adîncime, la fel ca în Iwo Jima, fără irosirea forțelor în lupte pe plaje, acolo unde tunurile de pe navele americanilor puteau pulveriza trupele japoneze. În ce privește contraofensiva, Cartierul General Imperial adunase peste 2 000 de avioane pe aerodromurile din Japonia și Formosa, cărora li se adăugau tacticile Kamikaze pe o scară mai amplă decît oricînd înainte.

Înaltul Comandament american și-a dat seama că Okinawa va fi greu de cucerit și că aici era nevoie de o mare superioritate de forțe, ceea ce ridica probleme mult mai complicate de logistică. S-a hotărît ca acolo să debarce nou formata Armată a 10-a, condusă de generalul-locotenent Simon B. Buckner, formată din cinci divizii cu un total de 160 000 de oameni pentru debarcarea inițială, urmate de încă două divizii și de o a opta în rezervă. Forța de asalt (alcătuită din trei divizii de pușcași marini și patru divizii de infanterie) se ridica la 170 000 de combatanți și 115 000 de trupe de întreținere. În afară de învingerea puternicei garnizoane japoneze, aceștia aveau sarcina de a ține sub control și o populație de aproape jumătate de milion de oameni.

În încercarea de a reduce posibilitatea unei contraofensive aeriene, grupul de portavioane rapide sub comanda amiralului Mitscher a întreprins o serie de raiduri asupra Japoniei (din 18 și pînă în 21 martie) cu o săptămînă înaintea debarcării, ocazie cu care a doborît aproximativ 160 de avioane, cărora li s-au adăugat și cîteva aflate la sol. Prețul plătit a fost avarierea gravă a trei dintre portavioane (*Wasp, Yorktown* și *Franklin*) de către atacurile Kamikaze. În săptămîna care a urmat, Superfortărețele B29 de la Guam au fost deturnate de la atacurile masive asupra orașelor japoneze, pentru a participa la bombardarea aerodromurilor de la Kyushu (principala insulă din sud a Japoniei). O altă importantă operațiune preliminară a constituit-o ocuparea grupului de insule Kerama Retto, aflat la 25 km vest de Okinawa, în scopul de a fi

utilizat drept bază înaintată pentru flotă şi loc de ancorare – o idee de a amiralul Kelly Turner. La 27 martie o divizie americană a pus stăpînire pe grupul de insule, fără prea mari probleme, iar a doua zi au sosit petrolierele pentru a face rada portului funcţională. Flota britanică a Pacificului (două nave de linie, patru portavioane, şase crucişătoare şi cincisprezece distrugătoare), condusă de amiralul Bruce Fraser, care sosise aici pe la mijlocul lui martie, acoperea zona din sud-estul Okinawei.

La 1 aprilie, în duminica Paştelui, s-a desfăşurat operaţiunea principală de debarcare. Ea a început la ora 8,30 dimineaţa, după trei ore de bombardament pregătitor, naval şi aerian. În aceeaşi zi, amiralul Turner a preluat comanda tuturor forţelor din apele Okinawei. Debarcările au avut loc în partea de sud a coastei vestice, acolo unde o înaintare scurtă permitea izolarea capătului sudic al insulei. Nu a fost întîmpinată nici o opoziţie şi, la ora 11,00, cele două aerodromuri de pe fîşia lungă de 8 km dintre cele două debarcări au fost ocupate, spre totala surprindere a invadatorilor, fără a da ochi cu inamicul. Pînă spre seară, poziţiile americane de pe plajă fuseseră extinse cu 15 km, în adîncime peste 60 000 de oameni fiind debarcaţi fără probleme. Pînă la 3 aprilie aceştia au traversat insula; a doua zi poziţiile au ajuns la o lăţime de 24 km. Abia după data de 4, atunci cînd americanii au început să înainteze spre sud, s-au confruntat cu rezistenţa acerbă a celor două divizii şi jumătate japoneze aflate în partea sudică a insulei.

În aer, japonezii au fost activi încă de la început; din 6 aprilie atacurile Kamikaze s-au intensificat – aproape 700 de avioane, din care jumătate erau Kamikaze, s-au îndreptat asupra Okinawei în zilele de 6 şi 7. Majoritatea au fost doborîte, dar au fost scufundate sau avariate şi 13 distrugătoare americane.

Ziua de 6 aprilie a însemnat cea mai notabilă acţiune „sinucigaşă“ a Marinei japoneze, atunci cînd gigantica navă de linie *Yamato* a apărut în zonă cu o escortă navală restrînsă, fără

acoperire aeriană şi cu carburant necesar numai pentru dus. Apropierea acesteia a fost rapid observată şi continuu supravegheată, în timp ce portavioanele lui Mitscher pregăteau 280 de avioane pentru atac. La ora 12.30 a zilei de 7, acesta a fost atacat violent cu torpile şi bombe şi, după o hărţuială de aproape două ore, scufundat, cu enorme pierderi de vieţi omeneşti. Ca şi cuirasatul Tirpitz, nici *Yamato* nu a avut ocazia de a trage cu enormele sale tunuri asupra navelor de linie inamice, soarta lui confirmînd încă o dată că timpul cuirasatelor trecuse.

Campania terestră a fost mult mai îndelungată. La 13 aprilie japonezii din sudul insulei au lansat o mică contraofensivă, care a fost respinsă cu uşurinţă. Între timp, Divizia 6 puşcaşi marini forţa înaintarea către nord. Ea nu a întîmpinat opoziţie la peninsula Motobu, mai stîncoasă şi împădurită, unde înaintarea i-a fost temporar oprită. Forţele japoneze de aici nu dispuneau însă decît de două batalioane, astfel formidabilele lor poziţii au fost cucerite pe data de 17 de o stratagemă bine ticluită. Deşi grupuri izolate de japonezi au continuat să opună rezistenţă pînă pe data de 6 mai, balanţa se înclina simţitor în favoarea americanilor. Japonezii au înregistrat 2 500 de morţi, cifră rezultată din numărarea cadavrelor, comparativ cu mai puţin decît a zecea parte înregistrată în tabăra americană. Un detaşament de puşcaşi marini a ajuns la capătul nordic al insulei Okinawa la 13 aprilie, fără a întîmpina rezistenţă. Micile insule din vecinătate au fost şi ele ocupate în această perioadă, fără prea mari probleme, cu excepţia celor din Ie Shima.

La 19 aprilie Corpul 24 condus de generalul Hodge a lansat un atac cu trei divizii de infanterie asupra poziţiilor japoneze din sudul Okinawei. Intensul bombardament pregătitor – aerian, naval şi terestru – nu a avut efecte notabile asupra apărării japoneze organizată în peşteri. Progresele erau mici, iar pierderile se menţineau mari, chiar şi după ce Diviziile 1 şi 6 de puşcaşi marini au fost aduse pe linia frontului. La începutul lunii mai, comandanţii

japonezi ai trupelor aflate acolo, tributari tendinței caracteristice de desconsiderare a acțiunilor defensive; indiferent cît de profitabile ar fi fost acestea, au hotărît lansarea unei contraofensive, corelată cu un nou val de atacuri Kamikaze. În afară de o străpungere reușită, japonezii au fost înfrînți și au înregistrat pierderi grele – circa cinci mii de morți. Această acțiune a ușurat oarecum sarcina noii ofensive americane din 10 mai, dar înaintarea acesteia a fost stopată din cauza ploilor torențiale, în săptămîna care a urmat.

În acest interval, japonezii s-au retras din zona Shuri către poziții situate și mai spre sud, acoperind Naha, capitala insulei. La începutul lui iunie americanii au forțat înaintarea în ciuda nămolului și, spre mijlocul lunii, i-au împins pe japonezi spre extremitatea sudică a insulei. Puternica poziție defensivă de la Yaeju-Dake a fost străpunsă pe data de 17, datorită în special folosirii aruncătoarelor de flăcări. Ushijima și statul său major s-au sinucis, asemeni multor alți japonezi, în vreme ce șapte mii patru sute s-au predat pe parcursul fazei de „curățire" care a urmat (ceea ce a reprezentat o schimbare semnificativă, de mentalitate).

Pierderile totale ale japonezilor au fost estimate la circa o sută zece mii de oameni, inclusiv cei recrutați din Okinawa care au făcut parte din armata japoneză, în timp ce pierderile americanilor s-au cifrat la patruzeci și nouă de mii (din care douăsprezece mii de morți) – cea mai grea pierdere înregistrată în războiul din Pacific.

Pe durata celor trei luni cît a durat campania din Okinawa, avioanele japoneze au organizat zece raiduri masive de Kamikaze – pe care le-au numit „Kikusui" (crizantema plutitoare). Acestea au realizat peste o mie cinci sute de atacuri individuale Kamikaze, la care s-a adăugat un număr aproape egal de atacuri sinucigașe din partea altor avioane. Au fost scufundate în total 34 de nave, iar alte 378 au fost avariate (mai ales prin atacuri Kamikaze). Această experiență dureroasă prevestea ceea ce urma să se întîmple cu ocazia invadării Japoniei, și a contribuit la decizia de a utiliza bomba atomică.

„Curăţarea" din Pacific şi din Birmania

Ritmul dublei înaintări americane a fost mult accelerat de adoptarea tacticii „salturilor" strategice – respectiv atacarea şi ocuparea exclusiv a punctelor din calea celor două ofensive, puncte considerate trepte strategice pentru apropierea de Japonia şi mijloace de cîştigare a controlului în Pacific. Cînd forţele americane s-au apropiat de Japonia şi se pregăteau pentru atacul hotărîtor, şefii de stat major au considerat că este mai bine ca spatele armatelor aliate să fie curăţat de garnizoanele izolate din principalele insule care fuseseră „sărite" şi lăsate în urmă. Astfel penultima fază a războiului a constat dintr-o operaţiune amplă de curăţenie în diverse zone. Ea era absolut necesară în centrul şi sudul Birmaniei, după înaintarea rapidă a lui Slim către Rangoon şi înainte de lansarea debarcării în vederea recuceririi Singaporelui şi a Indiilor Olandeze de Est, conform planurilor Comandamentului Asiei de Sud-Est.

Birmania [1]

Cînd Slim a ajuns la Rangoon, la începutul lui mai 1945, rămăseseră încă circa 60 000 de soldaţi japonezi în urma sa, la vest de Salween, care trebuiau împiedicaţi să se retragă către est, în Thailanda, şi să creeze probleme în zona prin care trecuseră coloanele lui Slim către Rangoon. În consecinţă, o parte a Corpului 4 de sub comanda generalului Messervy a fost trimisă înapoi pentru a apăra punctele de traversare peste Sittang, iar o alta pentru a se întîlni cu Corpul 33 comandat de Stopford, care forţa înaintarea în aval pe Irrawaddy.

Pe parcursul lunii mai, Stopford a reuşit să ţină piept la două atacuri ale rămăşiţelor Armatei a 28-a de sub comanda lui Sakurai de la Arakan, care încercau să traverseze rîul Irrawaddy spre est;

---

[1] Vezi hărţile de la p. 166, 331

multe formațiuni mici au reușit însă să scape peste rîu și circa 17 000 de oameni au ajuns în zona Pegu Yomas, cuprinsă între Irrawaddy și Sittang. Un atac de diversiune care încerca să le vină în ajutor inițiat de Armata a 33-a sub conducerea lui Honda s-a soldat cu un eșec, astfel în a doua jumătate a lunii iulie trupele lui Sakurai au încercat să se strecoare prin bariera organizată de Messervy împărțindu-se în mici formațiuni, cu efective de pînă la 100 de oameni fiecare. Majoritatea acestora au fost capturate și zdrobite. Doar 6 000 de japonezi au izbutit să ajungă pe malul estic al Sittangului, rîu aflat atunci la cota sa maximă, ulterior nemaifiind capabili de nici o rezistență.

Noua Guinee – Noua Britanie – Bougainville[1]

Înaintînd cu salturi de broască, de-a lungul coastei nordice a Noii Guinee din prima jumătate a lui 1944, MacArthur depășise mai multe garnizoane japoneze. Cînd americanii s-au îndreptat către Filipine, au lăsat și ei în urmă rămășițele a cinci divizii inamice. Un număr mare de unități japoneze au rămas izolate pe insulele din Noua Britanie și Bougainville. Într-o directivă trimisă la 12 iulie generalului Thomas Blamey – comandantul suprem australian, MacArthur i-a transferat acestuia responsabilitatea ca, din toamnă, „să continue neutralizarea" rămășițelor armatei japoneze din aceste zone. Blamey a hotărît să interpreteze directiva într-un mod mult mai ofensiv; deși avea doar cu patru divizii disponibile, din care trei erau de miliție, două divizii ale Forțelor Imperiale Australiene fuseseră desemnate să ia parte la campania din Filipine.

Divizia 6 australiană a fost trimisă la Aitape, de unde urma să pornească spre est, în luna decembrie, pentru a distruge cele trei divizii slăbite ale lui Adachi aflate în jurul Wewakului (cei circa 35 000 de japonezi ai acestor divizii care duceau lipsă de arme și

[1] Vezi hărțile de la p. 463, vol. I și p. 305.

de alimente, erau măcinați de boli și izolați. Parcurgerea celor 160 km printr-un teren foarte dificil crease probleme sistemului australian de transport, iar moralul soldaților scăzuse atît din cauza îmbolnăvirilor, cît și datorită faptului că operațiunea era lipsită de orice valoare strategică. Înaintarea s-a făcut foarte lent, iar orașul Wewak a fost capturat abia în luna mai, adică după șase luni (la sfîrșitul războiului, în august 1945, trupele japoneze opuneau încă rezistență în interior). Forțele japoneze scăzuseră la o cincime în acest răstimp. Australienii nu au pierdut în luptă decît 1 500 de oameni, însă bolile au provocat pierderea a peste 16 000.

Divizia 5 australiană a fost îndreptată asupra Noii Britanii, din insulele Bismarck. Comandantul acesteia, generalul-maior A. N. Ramsay, s-a dovedit a fi mai realist. În noiembrie, cînd a ajuns acolo, americanii dețineau deja controlul asupra a cinci șesimi din această mare insulă, însă ceea ce mai rămăsese era apărat de aproape 70 000 de japonezi, majoritatea concentrați în puternica bază de la Rabaul. După ce au avansat către „gîtul" insulei, australienii s-au mulțumit să patruleze pe această linie scurtă și să lase puternica garnizoană japoneză „să se veștejească singură". Ea a fost neutralizată în final cu un cost minim, sfîrșitul războiului aducînd și capitularea garnizoanei.

Bougainville, aflată la capătul vestic al insulelor Solomon, constituie cea mai mare insulă din acest grup. Aici au fost trimise Corpul 2 sub comanda generalului Savige, împreună cu Divizia 3 australiană și două brigăzi suplimentare. Nici aici nu se impunea o acțiune ofensivă, întrucît japonezii, concentrați mai ales în jurul orașului Buin din sudul insulei, erau preocupați în special de cultivarea legumelor și de pescuit, pentru a-și completa firavele provizii de hrană. Savige a lansat însă o ofensivă la începutul lui 1945. Înaintarea s-a produs lent, deoarece japonezii au luptat din răsputeri pentru apărarea zonei care le asigura necesarul de hrană. Peste șase luni zona a fost acoperită de inundații, astfel încît trupele australiene, ca și cele din Noua Guinee, nu s-au arătat prea entuziaste intuind inutilitatea efortului întreprins.

Inițiativa de recucerire a insulei Borneo a aparținut în principal americanilor, care doreau să le taie japonezilor aprovizionarea cu petrol și cauciuc, și, în același timp, să le ofere britanicilor o bază avansată pentru flotă în Golful Brunei. Statul Major britanic nu era în favoarea acestei inițiative, deoarece dorea o bază în Filipine; Flota Pacificului fiind deja reținută în apele Okinawei, nu se dorea readucerea ei către sud. În această situație operațiunea a fost desfășurată de Corpul I australian (alcătuit din două divizii) de sub comanda generalului-locotenent Leslie Morshead, cu protecție și sprijin din partea Flotei 7 americane. Insula Tarakan, din largul coastei nord-estice, a fost capturată la 1 mai 1945, iar Golful Brunei, aflat pe coasta de vest, la 10 iunie. De aici, trupele australiene au înaintat de-a lungul coastei pînă la Sarawak. La începutul lui iulie, după un bombardament prelungit, centrul petrolier Balikpapan de pe coasta sud-estică a fost atacat și cucerit după lupte crîncene, care au constituit ultima mare debarcare din război.

La acea dată pregătirile britanice pentru recucerirea Singaporelui erau avansate, însă au fost anulate de capitularea Japoniei în august. Cînd Mountbatten a ajuns la 12 septembrie la Singapore, a primit capitularea generală a forțelor japoneze din Asia de sud-est, capitulare care fusese deja semnată, printr-o înțelegere preliminară, la Rangoon, în 27 august. Acest act consfințea capitularea a trei sferturi de milion de soldați japonezi.

Filipinele[1]

Deși americanii cîștigaseră controlul strategic asupra Filipinelor la cinci luni după prima lor debarcare de la Leyte, din

[1] Vezi hărțile de la p. 283, vol. I și p. 305.

octombrie, forțe japoneze numeroase se mai aflau acolo în martie. Dovezi ulterioare arată că numai în Luzon existau circa 170 000 de japonezi – cifră ce o depășea cu mult pe cea estimată de americani la vremea respectivă. Grupările cele mai numeroase se găseau în nordul Luzonului, sub comanda lui Yamashita însuși, iar alte circa 50 000 se aflau în munți, lîngă Manila, conduși de generalul Yokohama, și dețineau controlul asupra rezervelor de apă ale orașului. Tentativele anterioare de a-i alunga au fost dejucate, japonezii pornind chiar la o ofensivă împotriva Corpului 14 condus de generalul Griswold, cel care fusese însărcinat cu distrugerea lor. La jumătatea lui martie, Corpul 11, sub comanda generalului Hall, a fost adus pentru a prelua ofensiva. Pînă la sfîrșitul lui mai acesta a reușit să captureze cele două diguri principale de la Awa și Ipo. La acea dată, forțele lui Yokohama fuseseră înjumătățite mai ales de foamete și boli; curînd acestea s-au împărțit în mici grupuri dezorganizate, care au fost apoi urmărite și hărțuite de forțele de gherilă filipineze și de trupele americane. Pe lîngă un soldat mort în luptă se înregistrau alți zece, morți de foame sau de boală. La sfîrșitul războiului s-au mai predat doar 7 000 de soldați.

Forțele generalului Krueger au curățat trecătoarea prin Marea Visayan, scurtînd astfel ruta de navigație de la Leyte la Luzon. Apoi ele au declanșat un atac asupra părții sudice a Luzonului. Alte forțe au eliberat insulele de la sud de Leyte, stabilindu-și o bază la Mindanao – unde fuseseră amplasați circa 40 000 de soldați japonezi, deoarece Cartierul General Imperial considerase că aceasta va fi ținta principală a invaziei americane. Pînă în vară forțele japoneze din toate aceste zone s-au retras în munți, unde au fost rapid împuținate de boli și foamete.

Ultima etapă a procesului a constituit-o atacul american asupra forțelor lui Yamashita aflate la nord de Luzon. Ofensiva a fost declanșată pe 27 aprilie de către trei divizii americane, întărite imediat cu o a patra. Americanii au întîmpinat piedici din ce în ce mai mari pe măsură ce înaintau în munți, unde Yamashita

concentrase peste 50 000 de soldați – de două ori mai mulți decît estimaseră americanii. Yamashita opunea încă rezistență cînd războiul a luat sfîrșit, la mijlocul lui august. El s-a predat în fruntea celor 40 000 de soldați pe care-i mai avea, alături de alți 10 000 aflați în nordul Luzonului. Utilitatea strategică a acestei costisitoare campanii de „curățare" este mai mult decît discutabilă.

Ofensiva aeriană strategică americană

Ofensiva aeriană împotriva Japoniei nu a dat rezultate cu adevărat eficiente pînă cînd n-a putut fi lansată din Mariane – insule cucerite, în principal din acest considerent, în vara lui 1944.

Instrumentul de bază al ofensivei l-a reprezentat Boeing-ul B29 „Superfortăreața", cel mai mare bombardier din al doilea război mondial, capabil să transporte o încărcătură de bombe de pînă la 17 000 de livre (șapte tone și două treimi), să dezvolte o viteză în jurul a 560 km pe oră și să evolueze la altitudini de peste 10 500 m. Bombardierul avea o rază de acțiune de peste 6 400 km, era bine protejat de blindaj, și dispunea de treisprezece mitraliere.

La mijlocul lui iunie 1944 orașul siderurgic Yawata, din Kyushu, a fost bombardat de circa 50 de aparate B29 care au decolat din China și India, însă acest atac și cele care au urmat n-au avut o eficiență prea mare: din această direcție, în a doua jumătate a lui 1944 au fost lansate asupra Japoniei doar 800 de tone de bombe. Bombardierele B29 ale Comandamentului 20 bombardiere necesitau prea multă acoperire aeriană pentru a trece peste „Cocoașă" ca să poată fi menținute în China, și asta cu rezultate destul de slabe. În consecință, ele au fost retrase la începutul anului 1945.

Primul aerodrom din Mariane, aflat la Saipan, devenise operațional la sfîrșitul lui octombrie 1944. Aici au sosit primele

avioane (112 aparate), aparținînd Comandamentului 21 bombardiere. O lună mai tîrziu, pe 24 noiembrie, 111 aparate B29 au decolat de aici pentru a bombarda o fabrică de avioane din Tokyo. Era primul atac asupra capitalei japoneze de la raidul din aprilie 1942, al colonelului Doolittle. Se inaugura astfel o nouă ofensivă, chiar dacă numai un sfert din bombardiere au localizat ținta. Au fost doborîte doar două aparate în ciuda celor 125 de avioane de vînătoare japoneze care au ieșit în întîmpinarea lor.

În următoarele trei luni avioanele B29 și-au continuat bombardamentele de precizie desfășurate pe timp de zi, bazîndu-se pe experiența acumulată în Europa, dar cu rezultate descurajatoare, în ciuda faptului că i-au silit pe japonezi să-și disperseze fabricile de avioane și din alte ramuri industriale. Pînă în martie 1945 numărul bombardierelor B29 din Mariane se triplase; generalul Curtis LeMay, care preluase comanda bazei, a hotărît să treacă la operațiuni de bombardament zonal de joasă altitudine – încercînd să profite de slăbiciunea apărării japoneze pe timp de noapte. El preconiza de asemenea mărirea încărcăturii de bombe, reducerea solicitării motoarelor și creșterea eficienței atingerii numeroaselor mici obiective industriale.

Mai importantă a fost hotărîrea lui LeMay ca bombardierele B29 să fie dotate cu bombe incendiare în locul celor explozive – fiecare aparat putea duce 40 de containere a cîte 38 de bombe incendiare, ce puteau pîrjoli o suprafață de circa 16 ha. Rezultatele au fost de o eficiență îngrozitoare. La 9 martie, 279 de aparate B29 – fiecare avînd între șase și opt tone de bombe incendiare, au devastat orașul Tokyo. Aproape 26 km^2, un sfert din suprafața totală a orașului, a fost complet arsă și peste 267 000 de clădiri distruse. În rîndurile civililor s-au înregistrat aproximativ 185 000 de morți și răniți – în timp ce agresorii americani au pierdut doar 14 avioane. În următoarele nouă zile au fost devastate în același mod orașele Osaka, Kobe și Nagoya. La 19 martie atacurile au

încetat, din lipsa bombelor incendiare – în zece zile americanii lansaseră aproape 10 000 de tone de bombe incendiare.

Operațiunea a fost repede reluată, ba chiar amplificată; în iulie, cantitatea totală de bombe lansată a depășit-o de trei ori pe cea din martie. Pe lîngă bombe, au mai fost aruncate mii de mine în vederea blocării traficului naval japonez de coastă. Au fost scufundate nave de transport cu un deplasament total de un milion și un sfert de tone, iar traficul naval a fost aproape oprit. Opoziția japoneză în aer devenise neglijabilă.

Efectele bombardamentelor au fost cumplite. Moralul civililor a scăzut drastic după incendierea orașului Tokyo și a scăzut și mai mult atunci cînd LeMay a început să arunce „fluturași" pe care erau consemnate următoarele lui obiective. Peste opt milioane și jumătate de oameni s-au refugiat la țară, fapt ce a dus la scăderea producției industriale într-un moment în care economia de război japoneză se afla la capătul puterilor: producția rafinăriilor scăzuse cu 83 la sută, construcția motoarelor de avioane cu 75 la sută, construcția carlingilor de avioane cu 60 la sută, iar producția de echipament electronic cu 70 la sută. Peste 600 de mari uzine de război fuseseră distruse sau grav avariate de bombardamente.

Pe lîngă toate astea, campania de bombardamente îi făcuse pe japonezii de acasă să înțeleagă că forțele lor nu le mai pot asigura protecția și că o capitulare, chiar una necondiționată, era imposibil de evitat. Bombele atomice din august n-au făcut altceva decît să confirme ceea ce majoritatea poporului japonez, cu excepția cîtorva fanatici, înțelesese deja.

Bomba atomică și capitularea Japoniei

Winston Churchill, în ultimul său volum despre război, relatează cum, la 14 iulie 1945 – cînd se găsea la Conferința de la Potsdam împreună cu președinții Truman și Stalin – i-a fost înmînat

un bilețel care conținea următorul mesaj misterios: „Copilașii s-au născut conform așteptărilor". Stimson, Secretarul de Război american, i-a explicat înțelesul – testul experimental al bombei atomice, desfășurat cu o zi înainte, se dovedise un succes. „Președintele m-a invitat apoi la o discuție. Împreună cu el se mai aflau generalul Marshall și amiralul Leahy".

Modul în care Churchill relatează în continuare are o mare semnificație, astfel că am citat în întregime următoarele pasaje:

„Se părea că eram dintr-o dată animați de compasiune și doream scurtarea măcelului din est, ca și a așteptărilor din Europa. Nu mă îndoiesc că aceleași gînduri sălășluiau și în mințile prietenilor americani. În nici un caz nu s-a pus nici o clipă problema dacă trebuie sau nu să se utilizeze bomba atomică. Pentru evitarea unui măcel imens și de durată, pentru oprirea războiului, pentru a oferi lumii pacea, pentru a pune o mînă tămăduitoare pe populația torturată a planetei, toate astea cu ajutorul cîtorva explozii distrugătoare părea, după toate strădaniile noastre, și după toate pierderile de vieți omenești, un miracol, o izbăvire.

Acordul de principiu al britanicilor în privința utilizării bombei atomice fusese dat încă din 4 iulie, înainte de a avea loc testele. Hotărîrea finală aparținea acum în primul rînd președintelui Truman, cel care deținea bomba. Eu nu m-am îndoit nici o clipă care va fi hotărîrea lui, așa cum nu m-am îndoit nici după, de corectitudinea acesteia. Adevărul istoric, cel care va trebui judecat de posteritate – hotărîrea de a se folosi sau nu bomba atomică pentru a sili Japonia să capituleze – nu a fost pus nici o clipă în discuție. Aprobarea era unanimă, automată și indiscutabilă din partea tuturor celor care se aflau la acea masă. Nu am auzit nici măcar o sugestie că ar trebui procedat altfel"[1].

---

[1] Churchill: *The Second World War*, vol. VI, p. 553.

*

Mai tîrziu însă, Churchill își exprimă îndoielile referitoare la utilizarea bombei atomice, atunci cînd declară:

> „Este o greșeală să considerăm că soarta Japoniei a fost hotărîtă de bomba atomică. Înfrîngerea acesteia devenise certă înainte de căderea primei bombe și se datora covîrșitoarei noastre forțe maritime. Acesta a fost singurul factor care a permis cucerirea unor baze oceanice din care s-a lansat atacul decisiv și care a forțat Armata metropolitană să capituleze. Forța navală a Japoniei fusese distrusă"[1].

Churchill mai scrie că la Potsdam, cu trei săptămîni înainte de lansarea bombei, fusese informat confidențial de către Stalin de existența unui mesaj din partea ambasadorului japonez de la Moscova care exprima dorința de a încheia pacea. El adaugă că, o dată cu informarea, i-a sugerat președintelui Truman ca cererea Aliaților pentru o „capitulare necondiționată" să fie oarecum modificată, pentru a ușura drumul japonezilor spre capitulare.

Aceste tatonări japoneze în vederea încheierii păcii începuseră însă mai demult și erau cunoscute autorităților americane într-o măsură mult mai mare decît a arătat Churchill. Chiar înainte de Crăciunul lui 1944, Serviciul american de spionaj din Washington a primit un raport din partea unui agent bine informat din Japonia care vorbea despre apariția unei organizații pacifiste, ce cîștigă tot mai mulți adepți.

Agentul prezicea că guvernul generalului Koiso – care-l înlocuise în iulie pe al generalului Tojo, cel care făcuse ca Japonia să intre în război – urma în scurt timp să fie înlocuit de un guvern doritor de pace, condus de amiralul Suzuki; acesta trebuia să înceapă negocierile, cu acordul Împăratului.

Prezicerea s-a îndeplinit în aprilie. La 1 aprilie americanii au

---

[1] Churchill: *The Second World War*, vol. VI, p. 559.

debarcat în Okinawa, una din insulele arhipelagului Ryukyu, aflată la jumătatea distanţei dintre Formosa şi Japonia. Şocul la aflarea veştilor, la care s-a adăugat ameninţarea ce se degaja din comunicatul primit din partea ruşilor referitor la anularea pactului de neagresiune dintre ei şi japonezi, au precipitat căderea Cabinetului Koiso. Ea s-a produs la 5 aprilie, dată la care Suzuki a devenit prim-ministru.

Cu toate că în noul Guvern conducătorii mişcării pacifiste predominau, confuzia domnea, aceştia neştiind cum să procedeze. Încă din februarie, ca urmare a iniţiativei Împăratului Hirohito, începuseră negocieri cu Rusia, în care s-au făcut apeluri ca în calitatea ei „neutră", să intermedieze tratativele pentru o pace între Japonia şi Aliaţii occidentali. Aceste demersuri au fost întreprinse, iniţial, prin ambasadorul sovietic de la Tokyo, iar apoi prin cel japonez de la Moscova, dar n-au ajuns prea departe, deoarece ruşii nu le-au dat curs.

Au trecut trei luni înainte ca americanii să prindă de veste. Asta se întîmpla pe la sfîrşitul lunii mai, atunci cînd Harry Hopkins, în calitatea sa de trimis personal al preşedintelui, a sosit cu avionul la Moscova pentru a discuta cu Stalin despre viitor. Cu ocazia celei de-a treia întîlniri dintre cei doi, Stalin a ridicat problema Japoniei. La Conferinţa de la Ialta din luna februarie, Stalin acceptase să intre în război împotriva Japoniei cu condiţia de a-şi adjudeca Insulele Kurile, întregul Sahalin şi o poziţie de control în Manciuria. El i-a comunicat lui Hopkins că armatele sale refăcute din Orientul Îndepărtat vor ataca frontul japonez din Manciuria începînd cu data de 8 august. Apoi a adăugat că dacă americanii vor persista în solicitarea unei „capitulări necondiţionate", japonezii vor lupta pînă la ultima suflare; în schimb, o modificare a termenilor capitulării i-ar încuraja pe aceştia să se recunoască înfrînţi, ceea ce le-ar permite Aliaţilor să-şi impună voinţa şi să obţină aproape aceleaşi rezultate. Stalin a mai subliniat că Rusia se aşteaptă să participe la ocuparea efectivă a Japoniei. În cursul acestei discuţii, el a dezvăluit şi că „doritorii de pace" erau „împiedicaţi să acţioneze

de către anumite elemente din Japonia" – dar nu a precizat că era vorba de tatonări oficiale, făcute prin ambasadori.

Soarta Okinawei devenise clară cu mult înaintea terminării luptelor. Era evident că, o dată capturată, americanii vor avea rapid posibilitatea de a intensifica bombardamentele aeriene asupra Japoniei, întrucît aerodromurile din Okinawa se găseau la mai puțin de 650 km de Japonia, deci la nici un sfert față din distanța celor din Mariane.

Situația dezastruoasă era cît se poate de clară pentru orice strateg, și mai ales pentru unul de talia lui Suzuki, amenințat cu moartea de extremiști încă din 1936, din cauza vederilor sale antirăzboinice. În acele momente atît el, cît și Cabinetul său erau sufocați însă de o problemă complicată. Așa doritori de pace cum erau, acceptarea unei „capitulări necondiționate" ar fi sunat ca o trădare a forțelor combatante, decisive să lupte pînă la moarte. Aceste forțe, care țineau încă în mîini soarta a mii de prizonieri civili și militari Aliați aproape morți de foame, ar fi putut ignora ordinul de „încetare a focului" dacă termenii capitulării se dovedeau umilitori și, mai ales, dacă s-ar fi pus problema detronării Împăratului, cel care, în ochii lor, nu era doar suveran, ci o divinitate.

Împăratul însuși a fost cel care a „tăiat nodul". La 20 iunie el a organizat o conferință la care i-a invitat pe cei șase membri ai Cabinetului Interior, Consiliul suprem al Direcției de Război, unde le-a spus: „Veți lua în considerare problema terminării războiului cu maximă urgență". Toți cei șase membri ai Consiliului au fost întru totul de acord, însă în timp ce premierul, ministrul Afacerilor Externe și ministrul Marinei erau pregătiți să accepte o captulare necondiționată, ceilalți trei – ministrul Trupelor de uscat și cei doi Șefi de Stat Major ai Trupelor de uscat și Marinei – au militat pentru continuarea rezistenței pînă la obținerea unor condiții mai blînde. În cele din urmă s-a stabilit ca Prințul Konoye să fie trimis într-o misiune la Moscova, pentru a negocia pacea; Împăratul i-a cerut în particular să obțină pacea cu orice preț. Oficiul de Externe japonez s-a adresat în prealabil în mod oficial Moscovei, pe 13 iulie, comunicînd că „Împăratul dorește pacea".

Mesajul i-a parvenit lui Stalin chiar înainte de plecarea la Conferința de la Potsdam. El a transmis un răspuns rece, potrivit căruia propunerea nu i se părea suficient de bine definită pentru a-i permite să ia măsuri, ori să accepte o astfel de misiune. De data asta însă, l-a informat pe Churchill despre contactul cu japonezii, iar acesta pe Truman, adăugînd propriile-i sugestii referitoare la oportunitatea modificării termenului rigid de „capitulare necondiționată".

Două săptămîni mai tîrziu, guvernul Japoniei îi trimitea un nou mesaj lui Stalin, încercînd să clarifice scopul vizitei Prințului, dar răspunsul primit a fost similar. În acest timp, guvernul lui Churchill a pierdut alegerile generale din Anglia, astfel încît Attlee și Bevin i-au înlocuit pe Churchill și pe Eden la Potsdam cînd, la 28 iulie, Stalin prezenta în cadrul Conferinței noua tentativă a Japoniei.

Americanii aflaseră deja despre dorința Japoniei de a pune capăt războiului, întrucît Serviciul american de Informații interceptase mesajele cifrate dintre ministrul Afacerilor Externe și ambasadorul Japoniei de la Moscova.

Președintele Truman, ca și de altfel majoritatea consilierilor săi – mai ales Stimson și generalul Marshall – erau hotărîți să utilizeze bomba atomică pentru a accelera capitularea Japoniei, în măsura în care și Stalin dorea să intre în război împotriva Japoniei înainte ca acesta să ia sfîrșit, cu scopul de a cîștiga o poziție avantajoasă în Orientul Îndepărtat.

Au existat și unii care au manifestat mai multe îndoieli decît cele reieșite din relatările lui Churchill. Printre aceștia se număra amiralul Leahy, Șeful de Stat Major al lui Roosevelt și apoi al lui Truman, care nu era de acord cu folosirea unei asemenea arme împotriva populației civile: „Aveam sentimentul că, fiind primii care o vom folosi, ne vom coborî la nivelul barbarilor. Eu nu am învățat să lupt astfel, războaiele nu pot fi cîștigate prin asasinarea femeilor și copiilor." Cu un an înainte, el protestase față de propunerea de a se utiliza arme bacteriologice.

Chiar şi savanţii atomişti aveau păreri diferite. Doctorul Vannevar Bush a jucat un rol important în cîştigarea sprijinului lui Roosevelt şi Stimson pentru armele atomice, iar lordul Cherwell (fostul profesor Lindemann), consilierul personal al lui Churchill pe probleme ştiinţifice, era şi el un susţinător al utilizării bombei atomice. În primăvara lui 1945, cînd Stimson a numit un comitet sub comanda lui Bush, însărcinat cu analizarea problemei utilizării bombei atomice asupra Japoniei, acesta a recomandat folosirea ei cît mai grabnică, fără a se face publică natura acestei bombe – ţinîndu-se seama că ar putea eşua –, aşa a explicat mai tîrziu Stimson.

În contradicţie cu susţinătorii, un grup de oameni de ştiinţă condus de profesorul James Franck i-a prezentat un raport lui Stimson, spre sfîrşitul lunii iunie: „Avantajele militare şi salvarea vieţilor americane obţinute prin utilizarea fără preaviz a bombelor atomice asupra Japoniei ar putea cîntări mai puţin în balanţă decît valul de oroare şi repulsie care va cuprinde restul lumii... Dacă Statele Unite vor fi primele care vor folosi aceste noi mijloace nediscriminatorii de distrugere, vor pierde sprijinul întregii lumi, vor precipita cursa înarmării şi vor prejudicia încheierea unui acord internaţional cu privire la controlul unor asemenea arme... Noi ne pronunţăm împotriva utilizării bombelor nucleare în scopul unui atac timpuriu asupra Japoniei."

Savanţii aflaţi în imediata apropiere a oamenilor de stat aveau însă o şansă mai mare de a cîştiga atenţia acestora, iar argumentele lor au fost cele care au precumpănit în luarea deciziei finale – susţinute şi de aprecierea pe care bombele atomice reuşiseră deja să o trezească în minţile oamenilor de stat, ca un mijloc rapid şi facil de terminare a războiului. Consilierii militari au sugerat cinci posibile ţinte pentru cele două bombe atomice deja existente; alegerea s-a oprit asupra oraşelor nipone Hiroshima şi Nagasaki, după ce preşedintele Truman şi Stimson au consultat lista considerîndu-se că aceste două oraşe includ atît instalaţii militare, cît şi „case sau alte construcţii foarte susceptibile la avarii".

În consecinţă, în ziua de 6 august a fost lansată prima bombă atomică asupra Hiroshimei, care a distrus cea mai mare parte a oraşului şi a omorît peste 80 000 de oameni, un sfert din locuitori. Trei zile mai tîrziu, o a doua bombă a fost lansată asupra oraşului Nagasaki. Veştile despre lansarea bombei de la Hiroshima i-au parvenit preşedintelui Truman la bordul navei cu care se întorcea de la Conferinţa de la Potsdam. Conform mărturiilor celor prezenţi, el a exclamat încîntat: „Acesta este cel mai măreţ lucru din istorie".

Efectele produse asupra guvernului Japoniei s-au situat însă mult sub aşteptările occidentalilor. Bombele nu au reuşit să zdruncine convingerile celor trei membri ai Consiliului care se împotriveau capitulării necondiţionate, insistînd asupra necesităţii de a se primi mai întîi nişte asigurări cu privire la soarta Japoniei şi, în special, a „poziţiei de suveran a Împăratului". În ceea ce priveşte poporul japonez, acesta nu a aflat decît după război despre cele petrecute la Hiroshima şi Nagasaki.

Declaraţia de război a Rusiei din data de 8 august, urmată a doua zi de invadarea Manciuriei, pare să fi avut o influenţă la fel de mare asupra urgentării capitulării, ca şi acţiunea „Împăratul". La întîlnirea Cabinetului Interior din data de 9 desfăşurată în prezenţa Împăratului, acesta a expus situaţia disperată a Japoniei şi s-a declarat atît de ferm în favoarea unei păci imediate, încît cei trei membri care se mai împotriveau au devenit mai concesivi şi au hotărît ţinerea unui Gozenkaigi – un fel de „sfat al bătrînilor oameni de stat", la care Împăratul va putea să decidă. Între timp, guvernul a anunţat la radio că e gata să capituleze, cu condiţia respectării suveranităţii Împăratului – aspect asupra căruia în Declaraţia de la Potsdam din 26 iulie Aliaţii păstraseră o tăcere ameninţătoare. După unele discuţii, Preşedintele Truman a fost de acord cu această modificare notabilă a „capitulării necondiţionate".

La Gozenkaigi, care a avut loc la 14 august, s-au înregistrat păreri foarte diferite, dar Împăratul a rezolvat diferendele, rostind categoric: „Dacă nimeni nu mai are nici o altă părere de exprimat, atunci o vom exprima pe a noastră. Vă cerem să fiţi de acord cu

ea. Noi vedem o singură soluție pentru ca Japonia să se salveze. Acesta a fost motivul pentru care am dat dovadă de atîta determinare pentru a îndura neîndurabilul și a suporta insuportabilul." Imediat, capitularea Japoniei a fost anunțată la radio.

Utilizarea bombei atomice nu a influențat cu adevărat această hotărîre. Cu flota scufundată ori grav avariată, cu forțele aeriene și navale ciuntite, cu industria distrusă și cu proviziile de alimente pentru populație în continuă scădere, prăbușirea Japoniei devenise oricum o certitudine – așa după cum declarase și Churchill.

Raportul Serviciului de supraveghere al bombardamentului strategic american a susținut acest punct de vedere, adăugînd: „Timpul care s-a scurs între incapacitatea militară și acceptarea politică a inevitabilului putea fi scurtat, dacă structura politică a Japoniei ar fi permis o determinare mai rapidă și mai hotărîtă a politicii naționale. Sîntem convinși că și supremația aeriană ar fi putut asigura suficientă presiune asupra Japoniei pentru a forța capitularea necondiționată și a evita necesitatea unei invazii fără atacurile cu bombe atomice." Amiralul King, comandantul suprem al Marinei militare americane, a declarat că numai blocada navală singură ar fi „înfometat pe japonezi suficient pentru a accepta capitularea" – prin lipsa de petrol, orez și alte materiale esențiale. „Era suficient să avem răbdare și să așteptăm".

Părerile amiralului Leahy sînt și mai ferme în ce privește inutilitatea folosirii bombei atomice: „Utilizarea acestei arme barbare la Hiroshima și Nagasaki nu ne-a ajutat cîtuși de puțin din punct de vedere material în războiul contra Japoniei. Japonezii erau deja învinși și gata să capituleze din cauza blocadei navale și a bombardamentului cu arme convenționale."

Atunci de ce a fost utilizată bomba atomică? Au existat oare și alte motive, în afara dorinței instinctive de a reduce și înceta pierderile de vieți americane și britanice? Se pare că au existat două motive. Unul reiese chiar din istorisirile lui Churchill despre Conferința avută cu președintele Truman din data de 18 iulie, cînd, ca urmare a informației privind succesul testării bombei atomice,

printre gîndurile care le-au venit imediat în minte, au fost şi următoarele:

> ...Noi nu avem nevoie de ruşi. Sfîrşitul războiului cu Japonia nu mai depinde de aportul numeric al armatei lor... Nu avem de ce să le cerem favoruri. Cîteva zile mai tîrziu i-am transmis domnului Eden: „Este cît se poate de clar că Statele Unite nu doresc în acest moment participarea Rusiei la războiul împotriva Japoniei"[1].

Cererea lui Stalin de la Potsdam de a lua parte la ocuparea Japoniei era cît se poate de stînjenitoare, iar guvernul american dorea să evite o astfel de posibilitate. Bomba atomică ar fi putut ajuta la rezolvarea problemei. Ruşii urmau să intre în război două zile mai tîrziu – pe 6 august.

Al doilea motiv pentru graba cu care s-au utilizat bombele la Hiroshima şi Nagasaki a fost dezvăluit de amiralul Leahy: „ Oamenii de ştiinţă, şi nu numai ei, doreau efectuarea acestui test şi din cauza sumei enorme cu care fusese finanţat proiectul" – două miliarde de dolari. Unul dintre cei mai înalţi ofiţeri dintre cei însărcinaţi cu desfăşurarea operaţiunii atomice, al cărei nume de cod a fost „Proiecul Districtului Manhattan", a spus-o pe şleau:

> „Bomba trebuia neapărat să fie un succes – prea mulţi bani fuseseră cheltuiţi cu ea. Dacă ar fi dat greş, cum am fi putut justifica costurile enorme? Gîndiţi-vă numai la cît de tare ar urla opinia publică... Pe măsură ce timpul trecea, anumite personaje de la Washington au încercat să-l convingă pe generalul Groves, directorul Proiectului Manhattan, să se retragă înainte de a fi prea tîrziu; el ştia că va fi ţap ispăşitor dacă am fi dat greş. Sentimentul de uşurarea tuturor celor implicaţi atunci cînd bomba şi-a dovedit eficienţa a fost uriaş.

[1] Churchill, *The Second Worl War*, vol. VI, p. 553.

*

La un interval de o generaţie apare clar că lansarea în grabă a bombei atomice nu a constituit o izbăvire pentru restul omenirii.

La 2 septembrie 1945, reprezentanţii Japoniei au semnat „instrumentul capitulării" la bordul navei de linie americane *Missouri*, ancorat în Golful Tokyo. Al doilea război mondial lua astfel sfîrşit după şase ani şi o zi de la declanşarea lui prin invadarea Poloniei de către Hitler – şi la patru luni după capitularea Germaniei. Era un sfîrşit formal, un ceremonial de consfinţire a bucuriei învingătorilor. Adevăratul sfîrşit avusese loc pe 14 august, atunci cînd Împăratul a făcut publică capitularea Japoniei în condiţiile impuse de Aliaţi şi cînd, la o săptămînă după lansarea primei bombe atomice, au încetat luptele. Dar pînă şi acea lovitură înspăimîntătoare, care a şters de pe faţa pămîntului oraşul Hiroshima pentru a demonstra covîrşitoarea forţă a noii arme, n-a făcut altceva decît să grăbească momentul capitulării. Capitularea era deja certă şi nu existau motive reale pentru folosirea acestei arme – sub a cărei umbră întunecată trăieşte lumea de-atunci încoace.

PARTEA a IX-a

EPILOG

Capitolul 40

Factori cheie și întorsături

Conflictul catastrofal, care s-a soldat cu deschiderea drumului Rusiei către inima Europei, a fost bine botezat de către Churchill „războiul nenecesar". Străduindu-se să evite războiul și să-l țină în frîu pe Hitler, o carență fundamentală a politicii Angliei și Franței a fost neînțelegerea factorilor strategici. Ca urmare, cele două țări au intrat în război în momente total nefavorabile pentru ele, după care au precipitat un dezastru cu consecințe imense, dezastru care putea fi evitat. Marea Britanie a supraviețuit prin ceea ce s-ar putea numi un miracol, deși aceasta s-a datorat faptului că Hitler a comis greșelile pe care toți dictatorii agresivi le-au repetat de-a lungul istoriei.

Faza vitală antebelică

Privind în urmă, primul pas fatal pentru ambele părți l-a constituit reintrarea Germaniei în Rhineland în anul 1936. Pentru Hitler, această mișcare a avut un dublu avantaj strategic – oferea acoperire pentru industria-cheie a Germaniei aflată în zona vitală a Bazinului Ruhr și constituia o potențială trambulină de lansare asupra Franței.

De ce n-a fost contracarată la timp această mișcare? În primul

Europa de după război

Înainte de război
- Frontiere la mijlocul lui 1938

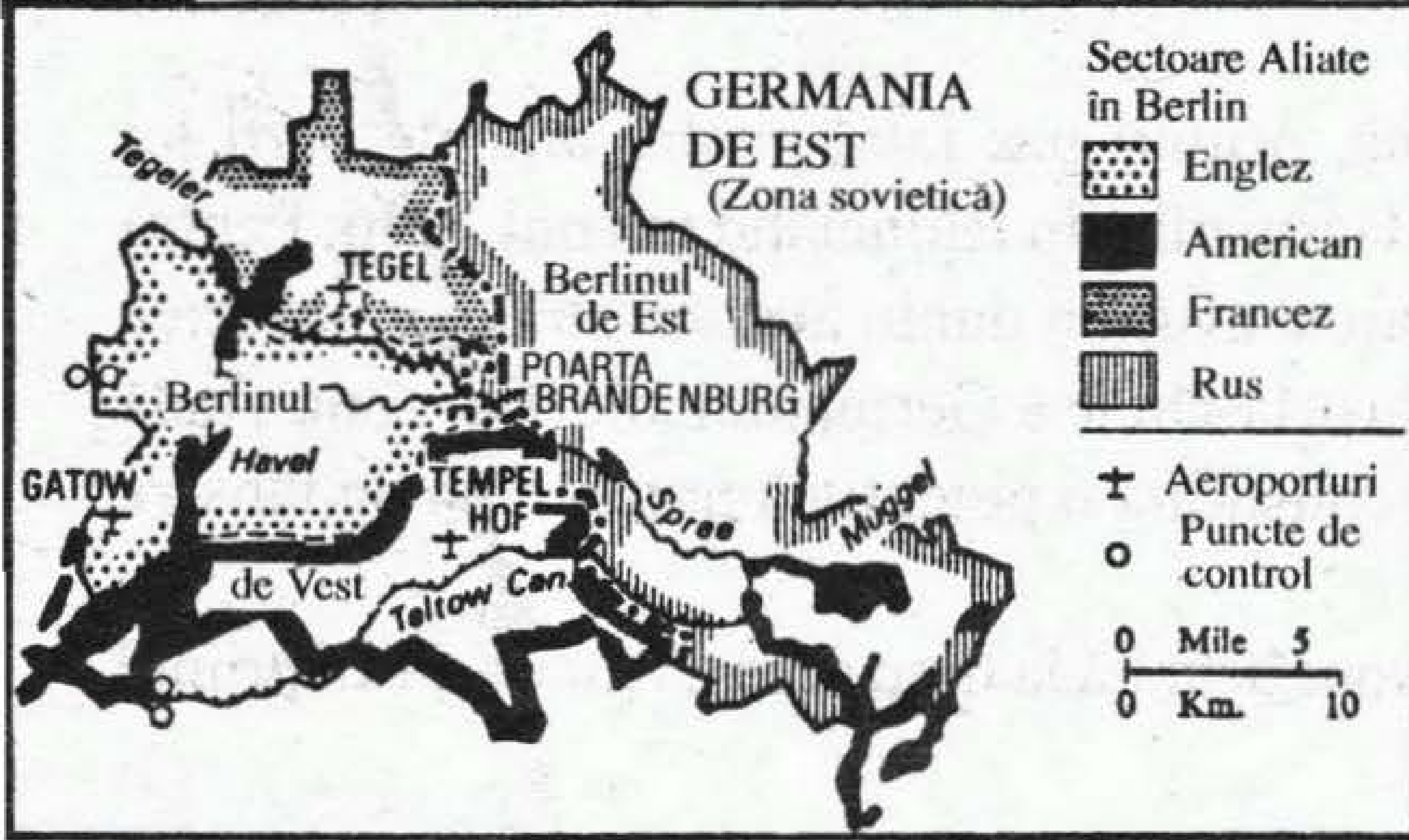
Dezmembrarea Cehoslovaciei 1938-1939
- A - Zona sudetă cedată Germaniei, oct. 1938
- B - Ungariei, oct. 1938
- C - Protectorate germane mart. 1939
- D - Ungariei mart. 1939

0 Mile 200
0 Km 300

După război
- Frontiere la sfîrşitul lui 1945

Împărţirea Germaniei şi Austriei 1945
- Zona engleză
- Zona americană
- Zona franceză
- Zona rusească
- Controlată de comisia celor patru puteri
- Administrată de Polonia
- Ocupată de Rusia

NORVEGIA
Oslo
SUEDIA
Stockholm
FINLANDA
Helsinki
Porkkala
L. Ladoga
Leningrad
Rusia mar. 1940
Cedată Rusiei 1945
Tallinn
ESTONIA
MAREA BALTICĂ
Rusia aug. 1940
Riga
LETONIA
Germania mar.1939
LITUANIA
Smolensk
Memel
Kaunas
Königsberg
Minsk
Gdansk
PRUSIA ORIENTALĂ
RUSIA
Ocupată de Rusia SEPT.1939
Bialystok
(1939)
Stettin
Vistula
Varşovia
Kiev
Nipru
DANEMARCA
Copenhaga
IRLANDA
MAREA NORDULUI
MAREA BRITANIE
Londra
OLANDA
Amsterdam
Haga
Hamburg
Bremen
Hanovra
Berlin
Elba
GERMANIA (Est)
GERMANIA (Vest)
Oder
POLONIA
Bug
San
Bruxelles
BELGIA
Köln
Bonn
LUX.
Cracovia
(1939)
Lvov
Praga
A
OCT 1938
Rusia iun. 1940
FRANŢA
Paris
Nürnberg
C
CEHOSLOVACIA
C
D
RUTENIA
BUCOVINA DE NORD
Nistru
BASARABIA
Rhin
Dunărea
München
Viena
A
B
TRANSILVANIA
AUSTRIA
Budapesta
Berna
ELVEŢIA
UNGARIA
ROMÂNIA
Ungaria sept. 1940 Redată României 1944
Iugoslavia 1954
Triest
Fiume (Rijeka)
Veneţia
Milano
Dunărea
DOBROGEA
MAREA NEAGRĂ
Bucureşti
Bulgaria iun. 1940
Belgrad
ITALIA
IUGOSLAVIA
BULGARIA

rînd, pentru că Anglia şi Franţa doreau să evite riscul declanşării unui conflict armat care se putea transforma în război. Reţinerea de la o intervenţie a fost amplificată şi de faptul că reintrarea Germaniei în Rhineland apărea mai degrabă ca o încercare de rectificare a unei nedreptăţi, chiar dacă era făcută într-un mod greşit. Britanicii mai ales, erau înclinaţi să o considere mai degrabă ca pe un pas politic, decît militar – nesesizînd implicaţiile strategice.

În mişcările sale din 1938, Hitler a obţinut alte avantaje strategice determinate de factori politici – dorinţa popoarelor german şi austriac de a se uni, puternicele sentimente ale germanilor legate de tratamentul la care erau supuşi etnicii nemţi din Sudeţi de către cehi. Încă o dată ţările occidentale au trăit sentimentul că Germania avea oarecum dreptate în ambele cazuri.

Intrarea lui Hitler în Austria din luna martie lăsa însă descoperit flancul sudic al Cehoslovaciei – care reprezenta un obstacol în calea dezvoltării planurilor acestuia de expansiune către est. Hitler şi-a asigurat în septembrie – prin ameninţarea cu războiul şi prin acordul de la München – nu doar revenirea Sudetenlandului, ci şi paralizarea strategică a Cehoslovaciei.

În martie 1939 Hitler a ocupat ceea ce mai rămăsese din Cehoslovacia, învăluind astfel Polonia pe flanc – ultima dintr-o serie de manevre „fără vărsare de sînge". Acest pas al lui Hitler a fost urmat de o mişcare fatală şi pripită din partea guvernului britanic – oferirea de garanţii Poloniei şi României, ambele izolate strategic, fără a se cere în prealabil sprijin din partea Rusiei, singura putere care le-ar fi putut ajuta efectiv.

Datorită momentului, aceste garanţii au sunat ca o provocare; după cum ştim acum, Hitler nu intenţiona să atace Polonia atît de curînd, dar s-a confruntat cu gestul provocator al Marii Britanii. Prin poziţia lor în zone ale Europei inaccesibile forţelor britanice şi franceze, cele două ţări reprezentau o tentaţie aproape irezistibilă. Procedînd astfel, puterile occidentale şi-au subminat baza unicului tip de strategie pe care forţa lor inferioară le permitea s-o adopte. În loc să ţină piept agresiunii prin alcătuirea unui front puternic în

vest, ele i-au oferit lui Hitler ocazia de a sparge cu uşurinţă un front slab şi de a obţine un prim triumf.

Unica şansă de a evita războiul depindea de obţinerea sprijinului Rusiei, singura putere capabilă să acorde un sprijin direct Poloniei şi să-l oprească pe Hitler. În ciuda situaţiei presante, paşii guvernului britanic au fost mici şi şovăielnici. Pe lîngă ezitările britanice au existat şi obiecţiile Poloniei şi a altor mici state din Europa de Est, în legătură cu acceptarea unui sprijin militar din partea Rusiei. Aceste ţări considerau că acceptarea unor întăriri sovietice ar fi echivalat cu o invazie.

Reacţia lui Hitler în noua situaţie creată prin sprijinirea Poloniei de către britanici a fost surprinzătoare. Reacţia violentă a Angliei şi dublarea măsurilor armate l-au zguduit, însă efectul a fost contrar celui scontat. Soluţia pe care Hitler a adoptat-o a fost influenţată de imaginea lui despre britanici derivată din istoria acestora. Considerîndu-i ca pe nişte oameni care judecă lucrurile la rece, oameni ale căror emoţii erau controlate de raţiune, Hitler a intuit că englezii nu vor accepta să intre în război de dragul Poloniei, fără a beneficia de sprijin din partea Rusiei. În consecinţă, a lăsat la o parte ura şi teama de „bolşevism", îndreptîndu-şi eforturile şi canalizîndu-şi toate energiile pentru a obţine o conciliere cu Rusia. Cotitura a fost mai surprinzătoare decît cea a lui Chamberlain şi a avut consecinţe la fel de nefaste.

La 23 august Ribbentrop a sosit cu avionul la Moscova, şi a semnat pactul. Pactul era însoţit de o înţelegere secretă, prin care Polonia era împărţită între Germania şi Rusia.

Acest tratat a făcut din război o certitudine în atmosfera emoţională creată de seria rapidă de mişcări agresive ale lui Hitler. Britanicii, care se obligaseră să acorde ajutor Poloniei, simţeau că nu pot sta deoparte fără a-şi pierde onoarea – şi fără a deschide o cale şi mai largă în faţa cuceririlor hitleriste. În ce-l priveşte, Hitler nu intenţiona să renunţe la scopurile sale din Polonia, nici atunci cînd şi-a dat seama că se pregătea un război general.

În acest fel, trenul civilizației europene se năpustea în tunelul lung și întunecos din care avea să iasă abia după șase ani istovitori. Dar chiar și atunci, raza luminoasă de soare a victoriei avea să se dovedească iluzorie.

Prima fază a războiului

Vineri, 1 septembrie 1939 – armatele germane invadează Polonia. Duminică, 3 septembrie – guvernul britanic declară război Germaniei, îndeplinindu-și angajamentele luate față de Polonia. Șase ore mai tîrziu, guvernul Franței calcă, plin de resentimente, pe urmele britanicilor.

În mai puțin de o lună Polonia e cucerită. În nouă luni cea mai mare parte a Europei occidentale este acoperită de torentul războiului.

Ar fi putut oare Polonia să reziste mai multă vreme? Ar fi putut Franța și Marea Britanie să facă mai mult pentru a ușura presiunea Germaniei asupra Poloniei? Din punctul de vedere al cifrelor puterii armate, pe care le cunoaștem acum, răspunsul la ambele întrebări ar fi pozitiv la o primă vedere.

În 1939, armata germană era departe de a fi pregătită pentru război. Polonezii și francezii totalizau împreună 150 de divizii, inclusiv 35 de divizii în rezervă, din care unele trebuiau menținute pentru angajamentele franceze din străinătate, în timp ce totalul diviziilor germane se cifra la 98, din care 36 se aflau într-un stadiu de instruire. Din cele 40 de divizii pe care nemții le-au lăsat pentru a proteja frontiera lor vestică, numai patru erau combatante, complet instruite și înarmate. Strategia lui Hitler plasase însă Franța într-o postură din care nu putea ușura situația Poloniei decît prin desfășurarea imediată a unui atac – formă de acțiune pentru care armata franceză nu era pregătită. Planul demodat de mobilizare a Franței, lent, nu asigura alcătuirea forțelor necesare – iar planurile ei ofensive depindeau de o masă de artilerie grea care nu s-a dovedit

gata de luptă decît în cea de-a șaisprezecea zi. La cea dată, rezistența Armatei poloneze era pe punctul de a se prăbuși.

Polonia a fost puternic dezavantajată de poziția sa strategică – ca o „limbă" între fălcile Germaniei, iar strategia ei a înrăutățit situația prin amplasarea grosului trupelor aproape de vîrful limbii. Mai mult decît atît, forțele poloneze dispuneau de echipament demodat și aveau idei învechite, bizuindu-se în continuare pe o numeroasă cavalerie, care s-a dovedit neajutorată în fața tancurilor germane.

Germanii dispuneau la acea dată de numai șase divizii de tancuri și de patru mecanizate, însă mulțumită entuziasmului generalului Guderian și a sprijinului lui Hitler, aceștia evoluaseră mai mult decît orice altă armată în direcția adoptării noului concept al luptei mecanizate de viteză mare, concept ale cărui baze au fost puse cu douăzeci de ani înainte de către pionierii britanici în domeniul mecanizării și vitezei. Germanii își puseseră la punct și un sprijin aerian mult superior celorlaltor țări, în vreme ce polonezii, dar și francezii dispuneau de o forță aeriană mult inferioară, care nu le permitea nici măcar să-și susțină și să-și apere armata.

Polonia a fost așadar prima care a asistat la demonstrația triumfătoare a noii tehnici „Blitzkrieg" efectuată de către germani, în timp ce Aliații ei occidentali se aflau încă în plin proces de pregătire a unui război tradițional. La 17 septembrie Armata Roșie a trecut frontiera estică a Poloniei. Această lovitură pe la spate a pecetluit soarta Poloniei, care nu dispunea de trupe suficiente pentru a face față celei de-a doua invazii.

Cucerirea rapidă a Poloniei a fost urmată de șase luni de liniște – perioadă botezată „Falsul Război" de către cei care s-au lăsat amăgiți de calmul aparent. O denumire mai adecvată ar fi fost „Iarna Iluziilor", întrucît conducătorii, cît și populația din țările occidentale și-au petrecut vremea ticluind diverse planuri de atacare a Germaniei pe flancuri – și au vorbit prea pe față despre acestea.

În realitate, nu a existat nici o posibilitate ca Franța și Anglia să fie capabile, singure, să-și creeze forța necesară pentru a învinge

Germania. Cea mai bună şansă a lor, cînd Germania şi Rusia ajunseseră să aibă o graniţă comună, ar fi fost să apară divergenţe între cele două puteri, care nu aveau încredere una în cealaltă, astfel încît forţa explozivă a lui Hitler să fie atrasă către est, ceea ce s-a şi întîmplat un an mai tîrziu şi s-ar fi putut întîmpla chiar mai devreme dacă Aliaţii occidentali nu ar fi devenit nerăbdători – aşa cum se întîmplă în democraţii.

Ameninţările în gură mare referitoare la atacarea flancurilor Germaniei l-au făcut pe Hitler să acţioneze pentru a le preîntîmpina. Prima lovitură a fost ocuparea Norvegiei. Dosarele conferinţelor lui Hitler arată că pînă la începutul anului 1940, el considera încă „menţinerea neutralităţii Norvegiei drept cea mai bună tactică" pentru Germania. Apoi în februarie Hitler a ajuns la concluzia că „englezii urmează să debarce acolo, iar eu vreau să ajung înaintea lor". O mică forţă germană de invazie a pătruns în Norvegia la 9 aprilie, năruind planurile britanice care urmăreau cîştigarea controlului asupra acestei zone neutre. Au fost capturate porturile principale, în timp ce atenţia norvegienilor era concentrată la înaintarea flotei britanice în apele lor.

Următoarea mutare a lui Hitler din 10 mai a vizat Franţa şi Ţările de Jos. El începuse pregătirile încă din toamna anului precedent, după ce Aliaţii respinseseră oferta de pace pe care le-o făcuse după ocuparea Poloniei. Hitler considera că învingerea Franţei reprezenta cea mai bună metodă de a-i face pe britanici să accepte pacea. Vremea nefavorabilă şi dubiile generalilor săi l-au făcut pe Hitler să amîne în mod repetat atacul, începînd din luna noiembrie. Apoi, la 10 ianuarie, un ofiţer german de stat major, care zbura către Bonn avînd asupra sa documente privitoare la planurile lui Hitler, s-a rătăcit cu avionul într-o furtună de zăpadă şi a aterizat în Belgia. Acest fapt a dus la amînarea ofensivei pînă în luna mai, timp în care planurile au suferit modificări radicale. Întîmplarea s-a dovedit a fi foarte nefavorabilă pentru Aliaţi, şi, pentru o vreme, benefică pentru Hitler, întrucît a schimbat întreaga imagine a războiului. Vechiul plan, care prevedea ca ofensiva principală să

aibă loc prin regiunea plină de canale din centrul Belgiei, s-ar fi soldat cu o ciocnire cap-în-cap cu cea mai bună parte a forţelor franco-britanice, concretizată, probabil, într-un eşec total ce ar fi afectat prestigiul lui Hitler. Noul plan, schiţat de Manstein, i-a luat pe Aliaţi prin surprindere, i-a dezechilibrat, iar rezultatele au fost dezastruoase. În timp ce Aliaţii forţau înaintarea în Belgia pentru a întîmpina asaltul de deschidere al germanilor, şapte divizii de tancuri au trecut prin zona colinară şi împădurită a Ardenilor, zonă pe care Înaltul Comandament Aliat o considera impracticabilă pentru tancuri. Traversînd Meuse fără a întîmpina o opoziţie serioasă, acestea au străpuns frontul slab al Aliaţilor, după care s-au îndreptat către vest, spre coastele Canalului Mînecii, prin spatele armatelor aliate din Belgia, tăindu-le astfel căile de comunicaţie. În acest fel soarta luptei a fost pecetluită înainte ca infanteria germană să ia parte la acţiune. Armatele britanice abia au reuşit să scape de la Dunkerque pe mare. Belgienii şi o mare parte a francezilor au trebuit să se predea. Consecinţele au fost ireparabile: după o săptămînă, cînd germanii au pornit atacul către sud, armatele franceze rămase s-au dovedit incapabile de a le face faţă.

Acest dezastru care a zguduit întreaga lume ar fi fost uşor de evitat. Tancurile puteau fi oprite cu mult înainte de a ajunge la Canalul Mînecii, printr-un contraatac concentrat realizat cu o forţă similară. Francezii însă, deşi dispuneau de tancuri mai multe şi mai bune decît nemţii, le răspîndiseră pe o suprafaţă mare, în grupuri mici, ca în anul 1918.

Atacul putea fi oprit şi mai devreme, pe Meuse, dacă francezii nu ar fi dat fuga în Belgia lăsîndu-şi flancul descoperit, sau dacă şi-ar fi adus mai devreme întăririle acolo. Însă Comandamentul francez nu numai că a privit Ardenii ca pe o zonă impracticabilă pentru tancuri, dar a considerat că orice atac de pe Meuse constituia doar o parte dintr-o acţiune mai mare, la fel ca în 1918, şi că duşmanul va avea nevoie de circa o săptămînă pentru a se pregăti după sosirea acolo, ceea ce le-ar fi dat suficient răgaz pentru a aduce întăriri. Forţele de blindate au ajuns la rîu abia în dimineaţa

zilei de 13 mai şi au forţat punctele de trecere după-amiaza. Ritmul de înaintare specific tancurilor a surclasat ritmul depăşit de „mişcare cu încetinitorul".

Ritmul „Blitzkrieg"-ului a fost însă posibil numai pentru că şefii armatelor aliate nu s-au aliniat la noua tehnică, şi n-au ştiut cum s-o contracareze. Atacul putea fi oprit chiar înainte de a ajunge la rîul Meuse, dacă ar fi existat cîmpuri de mine în calea tancurilor. Chiar şi în absenţa acestora germanii puteau fi stopaţi prin simpla tăiere şi prăbuşire a trunchiurilor de copaci de-a lungul drumurilor prin pădure care duceau la Meuse. Timpul pe care germanii l-ar fi pierdut cu deblocarea drumurilor ar fi spulberat şansele acestora[1].

Căderea Franţei a fost pusă o vreme pe seama moralului scăzut al francezilor, considerîndu-se înfrîngerea ca inevitabilă. Este încă un exemplu în care „s-a pus căruţa înaintea cailor". Prăbuşirea moralului francezilor s-a produs numai după înfrîngerea militară produsă, care putea fi evitată cu uşurinţă. Pînă în 1942, toate armatele au învăţat cum să stopeze un „Blitzkrieg". Multe dezastre puteau fi evitate dacă acest lucru ar fi fost învăţat înainte de război.

A doua fază a războiului

Marea Britanie rămăsese acum singura adversară activă a Germaniei naziste. Ea a fost însă lăsată într-o situaţie precară, fără armată, în timp ce era înconjurată ameninţător de o linie de coastă inamică lungă de 3 200 km.

Armata britanică abia ajunsese pînă la Dunkerque, de unde scăpase datorită ordinului inexplicabil dat de Hitler tancurilor ger-

---

[1] Un prieten francez, pe atunci conducătorul unui sector de pe Meuse, a implorat Înaltul Comandament să-i acorde permisiunea de a proceda astfel, dar i s-a răspuns că drumurile trebuie lăsate libere pentru înaintarea cavaleriei franceze. Cavaleria a pătruns în Ardeni, însă a ieşit mai repede decît a intrat şi a luat-o la sănătoasa, urmărită îndeaproape de tancurile germane.

mane de a se odihni timp de două zile, atunci cînd acestea se găseau la mai puţin de 16 km de ultimul port de salvare, aproape lipsit de apărare. Acest ordin de oprire a fost inspirat de mai multe motive, inclusiv de vanitatea lui Göring care a solicitat ca Luftwaffe să dea ultima lovitură.

Chiar dacă grosul armatei britanice a scăpat, majoritatea armamentului a fost pierdut. Dacă supravieţuitorii celor 16 divizii care scăpaseră puteau fi reorganizaţi, mai rămăsese în schimb o singură divizie înarmată corespunzător pentru a apăra ţara; flota era ancorată în extremul nord, în afara razei de acţiune a Luftwaffe. Dacă nemţii ar fi debarcat în Anglia în orice moment din luna care a urmat cuceririi Franţei, n-ar fi întîmpinat o împotrivire serioasă.

Noroc că Hitler şi generalii săi nu făcuseră nici o pregătire pentru invadarea Angliei – nici măcar nu schiţaseră vreun plan pentru acea evidentă şi esenţială continuare a înfrîngerii Franţei. El a lăsat să se scurgă o lună de importanţă majoră, în speranţa că englezii vor accepta pacea. Chiar şi după ce speraţele i-au fost înşelate, pregătirile germane s-au făcut fără tragere de inimă. După ce Luftwaffe nu a reuşit să învingă RAF în „Bătălia pentru Anglia", şefii Trupelor de uscat şi Marinei s-au folosit de acest pretext pentru a suspenda invazia. Chiar şi Hitler a acceptat acest pretext. Dosarele convorbirilor particulare ale acestuia demonstrează că nu dorea distrugerea Marii Britanii şi a Imperiului Britanic, imperiu considerat de el ca pe un factor de stabilitate în lume, şi pe care încă mai spera să-l poată atrage de partea sa. În plus, gîndurile lui Hitler se concentraseră iarăşi către est. De fapt, acesta a fost principalul factor care a determinat salvarea Marii Britanii.

Dacă Hitler s-ar fi străduit să învingă Anglia, este de presupus că ar fi reuşit. Chiar dacă ratase cea mai mare şansă de a o cuceri printr-o invazie, Hitler putea s-o prindă ca într-un cleşte, cu ajutorul avioanelor şi submarinelor sale, lipsind-o treptat de resurse, ceea ce s-ar fi soldat cu prăbuşirea Angliei.

Hitler a considerat însă că nu trebuia să rişte concentrîndu-şi resursele asupra acestui efort aerian şi naval, în timp ce Armata

Sovietică se găsea „priponită" la frontiera estică a Germaniei, ca o ameninţare pe uscat. El a argumentat atunci că unicul mod de a-şi asigura spatele erau atacul şi înfrîngerea Rusiei. Suspiciunile sale la adresa intenţiilor sovietice au fost amplificate şi de faptul că ura împotriva sistemului comunist sovietic îl dominase. El s-a autosugestionat că Marea Britanie va accepta pacea în clipa în care nu va mai putea conta pe o intervenţie sovietică în război. El chiar credea că Anglia ar fi semnat de mult tratatul de pace dacă Rusia n-ar fi incitat-o să continue războiul. La 21 iulie, cînd Hitler a ţinut prima conferinţă pentru a analiza planurile făcute în grabă pentru invazia Angliei, a spus: „Stalin cochetează cu Marea Britanie pentru a o convinge să rămînă în război spre a ne imobiliza astfel forţele, cu scopul de a cîştiga timp şi de a obţine ceea ce vrea, deoarece o dată pacea semnată el nu va mai obţine nimic". De aici şi următoarea concluzie: „Atenţia noastră trebuie să fie îndreptată asupra rezolvării problemei ruseşti".

Planurile s-au alcătuit imediat, dar abia la începutul anului 1941 Hitler a luat hotărîrea decisivă. Invazia a fost declanşată pe 22 iunie – cu o zi înainte de data la care o făcuse Napoleon. Blindatele germane au învins rapid armatele sovietice din imediata apropiere şi, în mai puţin de o lună, au înaintat peste 700 km, acoperind trei sferturi din distanţa care-i separa de Moscova, unde n-au ajuns niciodată.

Care au fost factorii-cheie ai eşecului german? Noroiurile toamnei şi zăpada sînt doar cei mai evidenţi. Mult mai importantă a fost însă eroarea în aprecierea rezervelor pe care Stalin le putea strînge din îndepărtatele colţuri ale Rusiei. Nemţii calculaseră că vor avea de înfruntat aproximativ 200 de divizii, pe care le şi zdrobiseră pînă la mijlocul lui august, dar, între timp, alte 160 îşi făcuseră apariţia. Pînă să reuşească să le întîmpine şi pe astea, a venit toamna, cînd nemţii au forţat înaintarea către Moscova, prin nămol şi au dat peste noi forţe care le blocau calea. Un alt factor esenţial l-a constituit primitivismul în care se menţinuse Rusia, în ciuda progreselor tehnicii înregistrate după Revoluţia sovietică. Nu

era vorba numai de rezistența ieșită din comun a soldaților și a populației, ci și de starea de înapoiere în care se găseau drumurile de aici. Dacă infrastructura rutieră s-ar fi aflat la nivelul țărilor occidentale, Rusia ar fi fost îngenuncheată aproape la fel de rapid ca Franța. Chiar și în condițiile date, invazia putea reuși dacă forțele blindate s-ar fi îndreptat direct către Moscova în acea vară, fără să mai aștepte sosirea infanteriei – așa cum sugerase Guderian, a cărui putere n-a fost luată în considerare de Hitler și de ceilalți șefi ai armatei.

Iarna rusească s-a dovedit catastrofală pentru armata germană, care nu și-a revenit niciodată complet după experiența trăită. Se pare, totuși, că Hitler avea încă șanse de succes în 1942, deoarece Armata Roșie era grav afectată de lipsa de echipament, iar autoritatea lui Stalin asupra acesteia fusese serios zdruncinată de grelele înfrângeri inițiale. Noua ofensivă a lui Hitler a făcut rapid curățenie pe cîmpurile petrolifere din Caucaz – zonă de care depindea mașinăria de război sovietică. Hitler și-a împărțit însă forțele în vederea atingerii celor două obiective: Caucazul și Stalingradul. Oprit în fața Stalingradului, Hitler și-a secătuit rezervele prin repetate atacuri „cu capul în zid" în dorința de a captura „orașul lui Stalin", care devenise pentru el un simbol sfidător și obsedant. Interzicînd orice retragere o dată cu sosirea iernii, el și-a condamnat la pierzanie armata de aici, care a fost încercuită și capturată după sosirea noilor forțe adunate de sovietici spre sfîrșitul anului.

Dezastrul de la Stalingrad i-a lăsat pe germani cu un front mult prea mare pentru forțele lor slăbite. Retragerea rămăsese singura modalitate de salvare, așa cum solicitau generalii, însă Hitler refuza cu încăpățînare să o aprobe. Surd la orice argument, el insista pe sloganul: „Nici un pas înapoi". Țipătul ca de papagal nu putea stăvili potopul; mai mult chiar, a determinat ca fiecare retragere „în ultimă instanță" să fie acompaniată și de o înfrîngere crîncenă, mult mai scump plătită.

Forțele lui Hitler suportau consecințele supraextinderii strategice – care-l duseseră la pierzanie și pe Napoleon. Efortul era

mai mare întrucît din 1940 războiul se extinsese şi în Mediterana – ca urmare a intrării lui Mussolini în război, dornic să profite de înfrîngerea Franţei şi de slăbiciunea Angliei. Aceasta le-a oferit britanicilor şansa unui contraatac într-o zonă în care forţa maritimă îşi putea spune cuvîntul. Churchill a ştiut să profite rapid de ocazie – poate chiar prea rapid. Forţa mecanizată britanică din Egipt, deşi puţin numeroasă, a izbutit curînd să zdrobească demodata armată italiană din nordul Africii, cucerind şi Africa de est italiană. Ele ar fi putut continua înaintarea pînă la Tripoli, însă au fost oprite pentru a da posibilitatea debarcării unei forţe armate în Grecia – o mişcare prematură şi slab pregătită, respinsă imediat de către germani. Înfrîngerea italienilor în Africa de Nord l-a obligat însă pe Hitler să trimită în zonă întăriri germane, sub comanda lui Rommel. Avînd privirile încă aţintite spre Rusia, Hitler nu a alocat întăriri decît forţelor italiene, fără să facă efortul de a cuceri „porţile" din estul, centrul şi vestul Mediteranei – Suez, Malta şi Gibraltar. În acest fel el a mai deschis un „robinet" pentru secătuirea forţelor germane; în consecinţă, succesele obţinute de contraatacurile lui Rommel au fost eclipsate de amînarea cu mai bine de doi ani a elibărării Africii de Nord. Forţele germane se întindeau acum pe ambele maluri ale Mediteranei, pe întreaga linie de coastă a Europei de vest şi încercau totodată să menţină un amplu front riscant în Rusia.

Consecinţele fireşti ale acestei supraextinderi au fost amînate şi războiul prelungit, prin intrarea Japoniei în luptă, în decembrie 1941. În cele din urmă ea s-a dovedit fatală pentru şansele lui Hitler, întrucît a antrenat forţa americană în război. Efectele temporare ale atacului-surpriză desfăşurat de japonezi la Pearl Harbor, care a zdruncinat Flota americană a Pacificului, a permis japonezilor să cucerească poziţiile Aliaţilor din Pacificul de Sud-Vest – Malaysia, Birmania, Filipinele şi Indiile olandeze de Est. Prin această rapidă expansiune japonezii şi-au depăşit capacitatea de a păstra proaspetele cuceriri. Japonia era totuşi un mic stat insular, cu o putere industrială limitată.

A treia fază a războiului

O dată implicată, forța americană, în condițiile supraviețuirii Rusiei și a forțelor acesteia, înfrîngerea puterilor Axei – Germania, Italia și Japonia – a devenit o certitudine, deoarece potențialul militar combinat al acestora era mult inferior. Singurele necunoscute rămăseseră cît va mai dura războiul și cît de completă va fi înfrîngerea. Cele mai mari speranțe ale agresorilor, trecuți apoi în apărare, erau legate de obținerea unor termeni de pace mai îngăduitori prin „tragerea de timp" pînă cînd cei doi „giganți" oboseau sau se certau între ei. Șansele unei rezistențe atît de prelungite depindeau însă de scurtarea fronturilor. Nici unul dintre conducătorii Axei nu suporta „să-și piardă imaginea" prin autorizarea unor retrageri voluntare, așa că se agățau de fiecare poziție în parte pînă la prăbușirea acesteia.

În a treia etapă a războiului n-au existat cu adevărat cotituri, ci doar un potop năvalnic.

Potopul s-a năpustit cu mai multă ușurință în Rusia și în Pacific, zone în care superioritatea numerică în continuă creștere a forțelor se combina cu spații mai ample de manevră. În sudul și vestul Europei potopul a fost oprit în mod mai frecvent, din cauza spațiilor mai strîmte.

Primul atac al forțelor anglo-americane în Europa – în iulie 1943 – a fost ușurat de faptul că Hitler și cu Mussolini au continuat să „pompeze" trupe proaspete în Tunisia în speranța menținerii unui cap de pod care să stopeze atacurile convergente ale Armatelor Aliate care se apropiau dinspre Egipt și Algeria. Tunisia s-a transformat într-o capcană, iar capturarea în întregime a armatei italo-germană a lăsat Sicilia aproape lipsită de apărare. Cînd Aliații au forțat intrarea în Italia dinspre Sicilia – în septembrie 1943 – înaintarea lor de-a lungul acelei peninsule înguste și muntoase s-a transformat într-o operațiune înceată.

La 6 iunie 1944 grosul armatelor aliate, concentrate în Anglia în vederea unei invazii peste Canalul Mînecii, au debarcat în Normandia. Succesul era garantat cu condiția de a reuși să se stabilească pe mal și să-și consolideze un cap de pod suficient de mare pentru a permite debarcarea masivă de trupe și depășirea pozițiilor întărite ale aliniamentului german. O dată ce ar fi străpuns frontul, întreaga lățime a Franței avea să fie deschisă pentru manevrele armatei aliate, complet mecanizată, ceea ce nu se mai putea spune despre o mare parte a armatei germane.

Defensiva germană ar fi fost astfel condamnată la prăbușire, dacă nu reușea să arunce înapoi în mare forțele invadatoare încă din primele zile. Încercarea lor a întîrziat din cauza raidurilor forțelor aeriene aliate, care dețineau o superioritate de 30 la 1 față de Luftwaffe și care au provocat întîrzierea fatală a sosirii tancurilor germane.

Chiar dacă invazia din Normandia ar fi fost respinsă de pe plaje, superioritatea deja covîrșitoare a forțelor aeriene aliate, aplicată nemijlocit asupra Germaniei, ar fi produs în cele din urmă prăbușirea acesteia. Pînă în 1944 ofensiva aeriană strategică nu confirmase speranțele puse în ea, ca o alternativă la invazia terestră, iar efectele acesteia au fost grav supraestimate. Bombardarea nediscriminatorie a orașelor nu a determinat scăderea notabilă a producției de război, și n-a reușit să înfrîngă voința poporului german, determinîndu-l să capituleze, așa cum se sperase. Faptul se explică prin felul în care era ținut în gheara conducătorilor săi tiranici, indivizii neputîndu-se preda bombardierelor din înaltul cerului. În anii 1944 și 1945 forța aeriană a fost mai bine direcționată – și aplicată cu o precizie sporită și cu un efect din ce în ce mai devastator asupra centrelor vitale ale producției de război, indispensabile forței de rezistență a inamicului. Și în Orientul Îndepărtat, factorul-cheie s-a dovedit tot forța aeriană, și care a asigurat colapsul Japoniei, fără să fi fost nevoie de aruncarea bombelor atomice.

Principalul obstacol în calea Aliaților, o dată ce atacul își

schimbase sensul, a fost o barieră autoimpusă – respectiv insistenţa lipsită de înţelepciune şi îngustă ca viziune din partea conducătorilor în a obţine o „capitulare necondiţionată". Acesta a fost cel mai mare ajutor acordat lui Hitler pentru a menţine controlul asupra populaţiei germane, lucru valabil şi pentru partenerul său japonez. Dacă şefii militari ai Aliaţilor ar fi fost suficient de înţelepţi pentru a acorda un minim de asigurări în legătură cu condiţiile de pace impuse, Hitler ar fi scăpat de sub control poporul german mult înainte de anul 1945. Cu trei ani înainte, trimişi ai mişcării antinaziste, care lua amploare în Germania, făcuseră cunoscute Aliaţilor planurile lor de răsturnare a lui Hitler, ca şi numele a numeroşi militari gata de a lua parte la o asemenea revoltă, cu condiţia ca Aliaţii să le dea oarecare asigurări referitoare la condiţiile de pace impuse. Însă nici atunci, şi nici mai tîrziu, nu li s-a dat nici o asigurare, astfel încît, în mod firesc, acestora le-a fost dificil să cîştige sprijin în vederea unui asemenea „salt în întuneric".

În consecinţă, „războiul nenecesar" a fost prelungit în mod la fel de nenecesar, şi alte milioane de oameni au pierit inutil, în timp ce pacea mult aşteptată a dat naştere mai degrabă unei noi ameninţări şi temerilor că va izbucni un alt război, deoarece prelungirea nenecesară a Celui de-al Doilea Război Mondial, prin cramponarea de „capitularea necondiţionată" s-a dovedit folositoare exclusiv lui Stalin – căruia i-a deschis calea pentru a instaura dominaţia comunismului în Europa Centrală.

INDEX

I.S.B.N.: 973 - 9342 - 17 - 5

HISTORY OF THE SECOND WORLD WAR

Tiparul executat sub comanda nr. 80 093

Regia Autonomă a Imprimeriilor
Imprimeria „CORESI" Bucureşti
România

Sir BASIL LIDDELL HART, unul dintre cei mai remarcabili analişti de istorie militară, s-a născut la Paris în 1895 şi şi-a făcut studiile universitare la colegiile *St. Paul* şi *Corpus Christi* din Cambridge. S-a înrolat în armată (Corpul regal de infanterie uşoară din Yorkshire) şi a luptat în primul război mondial. În anul 1927 este trecut în rezervă, cu gradul de căpitan, datorită stării de invaliditate dobîndite cu trei ani înainte. A elaborat mai multe studii de tactică militară şi s-a afirmat ca unul din promotorii dezvoltării forţelor aeriene şi blindate din armata engleză. În 1937 a devenit consilier al ministrului de război, post din care, un an mai tîrziu, şi-a prezentat demisia.

Între anii 1925-1935, **LIDDELL HART** a fost corespondentul militar al ziarului *Daily Telegraph* şi apoi al cotidianului *The Times* pînă la izbucnirea celui de-al doilea război mondial. A ţinut prelegeri de tactică şi strategie la diverse colegii pentru pregătirea cadrelor militare din numeroase ţări.

Autor a peste 30 de cărţi ce i-au adus celebritatea în întreaga lume, dintre care „***Istoria celui de-al doilea război mondial***" reprezintă o operă cu o valoare neegalată de nici o altă lucrare din domeniu. A murit în 1970.

EDITURA ORIZONTURI
EDITURA LIDER